

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΪΡΙΣΗ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Τεχνητή Νοημοσύνη και Εκπαίδευση:

Αναπαραστάσεις και Πλαισίωση στον Ελληνικό Τύπο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Λουίζα Παπασυμεών

Αθήνα, 2026

Τριμελής Επιτροπή

Αγγελική Γαζή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Ιωάννα Βώβου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αχιλλέας Καραδημητρίου, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Λουίζα Παπασυμεών, 2026

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

Στη μνήμη του πατέρα μου Συμεών

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την πολύτιμη συμβολή και την υποστήριξη ανθρώπων στους οποίους οφείλω ειλικρινείς ευχαριστίες. Πρωτίστως, θα ήθελα να εκφράσω την ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κυρία Αγγελική Γαζή για την εμπιστοσύνη, την καθοδήγηση και τον επιστημονικό προσανατολισμό που προσέφερε σε κάθε στάδιο της πορείας μου. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά τον σύντροφό μου Γιάννη, για την αδιάκοπη ηθική συμπαράσταση, την υπομονή και τη στήριξη που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια της εργασίας. Η παρουσία του υπήρξε για μένα πηγή δύναμης και σταθερότητας. Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στη μητέρα μου, Θάλεια, για την αμέριστη στήριξη, την ενθάρρυνση και την αδιάλειπτη παρουσία της σε όλα τα στάδια των σπουδών και της έρευνας.

Περιεχόμενα

Περίληψη	10
Abstract.....	11
Εισαγωγή.....	12
Κεφάλαιο πρώτο: Θεωρητικό πλαίσιο	14
1.1 Τεχνολογία, κοινωνία και θεωρητικές προσεγγίσεις	14
1.2 Η Θεωρία της Αναπαράστασης.....	21
1.3 Η Θεωρία της Πλαισίωσης	25
1.4 Η μεσοποίηση της τεχνολογίας	28
1.5 Τεχνολογικός λόγος, ψηφιακοί μύθοι και κοινωνικοτεχνικές φαντασιώσεις 30	
1.6 Ηθική και ρύθμιση της Τεχνητής Νοημοσύνης	33
1.7 Η Κριτική Θεωρία Μάθησης και η Τεχνητή Νοημοσύνη	36
1.8 Η Τεχνητή Νοημοσύνη και η ελληνική εκπαιδευτική και μιντιακή πραγματικότητα	39
1.9 Διεθνείς έρευνες για την Τεχνητή Νοημοσύνη στον δημοσιογραφικό λόγο. 43	
1.10 Ελληνικές έρευνες για την τεχνολογία, την Τεχνητή Νοημοσύνη και τον δημοσιογραφικό λόγο.	46
1.11 Αποτίμηση της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας – Η κατεύθυνση της έρευνας.	49
Κεφάλαιο δεύτερο: Ερευνητικός σχεδιασμός.....	51
2.1 Το ερευνητικό πρόβλημα.....	51
2.2 Η μεθοδολογία της έρευνας	52
2.2.1 Η ερευνητική προσέγγιση της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.....	52
2.2.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας.	54
2.2.3 Ερευνητικές υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα.....	55
2.2.4 Δειγματοληψία και σύνθεση του ερευνητικού δείγματος.	57
2.2.5 Το ερευνητικό εργαλείο MAXQDA και η συμβολή του στην έρευνα. ..	61
2.2.6 Διαδικασία και στάδια κωδικοποίησης.....	65
Κεφάλαιο τρίτο: Ανάλυση των δεδομένων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	68
3.1 Ανάλυση των δεδομένων της έρευνας	68
3.1.1 Άξονες ανάλυσης - Συσχέτιση με τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα.	68

3.1.2	Πρώτος άξονας ανάλυσης - Η αξιοποίηση της θεωρίας της πλαισίωσης στη διαμόρφωση του συστήματος κωδικοποίησης.	70
3.1.3	Δεύτερος άξονας ανάλυσης – Η αξιοποίηση της θεωρίας της αναπαράστασης στη διαμόρφωση του συστήματος κωδικοποίησης.	72
3.1.4	Η κωδικοποίηση των αξόνων ανάλυσης – Παραδείγματα κωδικοποίησης.	77
3.2	Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του πρώτου άξονα ανάλυσης	80
3.2.1	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ορισμός του προβλήματος».	82
3.2.2	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αιτιώδης ερμηνεία».	84
3.2.3	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ηθική αξιολόγηση».	86
3.2.4	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «προτεινόμενες λύσεις». ..	88
3.2.5	Συν-εμφανίσεις κωδικών και συνθετικά μοτίβα πλαισίωσης.....	89
3.2.6	Συγκριτική αποτύπωση των πλαισιώσεων ανά εφημερίδα.	92
3.2.7	Η πλαισίωση ως προϋπόθεση της αναπαράστασης.	95
3.3	Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του δεύτερου άξονα ανάλυσης	96
3.3.1	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις».	98
3.3.2	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αντιθετικές πολιτισμικές δομές». 99	
3.3.3	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου».	101
3.3.4	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «συναισθηματικές αναπαραστάσεις»	103
3.3.5	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων».	105
3.3.6	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «γνωσιακές και αυθεντικές αναπαραστάσεις»	107
3.3.7	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις».	109
3.3.8	Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «απόϊδεολογικοποίηση και απο-πολιτικοποίηση».....	111
3.3.9	Συν-εμφανίσεις κωδικών και συνθετικά μοτίβα αναπαραστάσεων. .	112
3.3.10	Συγκριτική αποτύπωση των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα.	115
3.4	Συνδυαστική αποτύπωση της πλαισίωσης και των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα.....	118
3.4.1	Εφημερίδα Η Καθημερινή.	119

3.4.2	Εφημερίδα Τα Νέα.....	121
3.4.3	Η Εφημερίδα των Συντακτών.	123
3.5	Σύνθεση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης	126
	Κεφάλαιο τέταρτο: Συζήτηση & Συμπεράσματα.....	127
4.1	Συζήτηση	127
4.1.1	Η πλαισίωση της Τεχνητής Νοημοσύνης ως κανονιστικός λόγος τεχνολογικής αναγκαιότητας.	127
4.1.2	Η συγκρότηση των αναπαραστάσεων και το τεχνολογικό φαντασιακό της εκπαίδευσης.....	129
4.1.3	Η απο-πολιτικοποίηση της εκπαιδευτικής αλλαγής και ο ρόλος του τεχνοκρατικού λόγου.	130
4.1.4	Τα μέσα ως θεσμοί νοηματοδότησης, ηθικής και ρύθμισης της ΤΝ στην εκπαίδευση.....	131
4.1.5	Διαφοροποίηση του δημοσιογραφικού λόγου για την Τεχνητή νοημοσύνη στα μέσα ενημέρωσης.	132
4.1.6	Συνθετική αποτίμηση.	134
4.2	Συμπεράσματα.....	135
4.3	Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας	137
4.4	Ηθικά ζητήματα της έρευνας.....	139
4.5	Περιορισμοί και προτάσεις επέκτασης της έρευνας.....	140
	Πηγές – Βιβλιογραφία	143
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	154
	Κατάλογος δημοσιογραφικών άρθρων	155
	Σύστημα κωδικοποίηση πρώτου άξονα ανάλυσης: Πλαισίωση	164
	Σύστημα κωδικοποίηση δεύτερου άξονα ανάλυσης: Αναπαραστάσεις.....	172
	Αριθμός κωδικοποιημένων νοηματικών μονάδων ανά άξονα, θεματική κατηγορία και κωδικό	181

Πίνακας 1. Θεματικές κατηγορίες πρώτου άξονα ανάλυσης	71
Πίνακας 2: Θεματικές κατηγορίες δεύτερου άξονα ανάλυσης	75
Πίνακας 3. Συν-εμφανίσεις κυρίαρχων κωδικών της πλαisiώσης.....	91
Πίνακας 4. Κατανομή κωδικών της πλαisiώσης ανά εφημερίδα (αριθμός άρθρων) 94	
Πίνακας 5. Συν-εμφανίσεις συμβολικών και μεταφορικών αναπαραστάσεων της TN με συναισθηματικές στάσεις.....	113
Πίνακας 6. Συν-εμφανίσεις αντιθετικών πολιτισμικών και ιδεολογικών αναπαραστάσεων της TN με στάσεις απο-ϊδεολογικοποίησης.....	114
Πίνακας 7. Εμφάνιση κωδικών των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα	117
Πίνακας 8. Συνδυαστική αποτύπωση πλαisiώσης και αναπαραστάσεων (άρθρα Η Καθημερινή).....	120
Πίνακας 9. Συνδυαστική αποτύπωση πλαisiώσης και αναπαραστάσεων (άρθρα Τα Νέα).....	122
Πίνακας 10. Συνδυαστική αποτύπωση πλαisiώσης και αναπαραστάσεων (άρθρα ΕΦΣΥΝ).....	125

Διάγραμμα 1: Θεματικός χάρτης κωδικοποίησης του πρώτου άξονα ανάλυσης	81
Διάγραμμα 2: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης των κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ορισμός του προβλήματος».....	83
Διάγραμμα 3: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης των κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αιτιώδης ερμηνεία»	85
Διάγραμμα 4: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ηθική αξιολόγηση»	87
Διάγραμμα 5: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «προτεινόμενες λύσεις»	88
Διάγραμμα 6: Θεματικός χάρτης κωδικοποίησης του δεύτερου άξονα ανάλυσης ...	97
Διάγραμμα 7: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις»	98
Διάγραμμα 8: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αντιθετικές πολιτισμικές δομές»	100
Διάγραμμα 9: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου»	102
Διάγραμμα 10: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «συναισθηματικές αναπαραστάσεις»	104
Διάγραμμα 11: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων»	106
Διάγραμμα 12: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «γνωσιακές και αυθεντικές αναπαραστάσεις»	108
Διάγραμμα 13: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις»	110
Διάγραμμα 14: Συχνότητα και έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «απόϊδεολογικοποίηση και αποπολιτικοποίηση	112

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) στην εκπαίδευση αναπαρίσταται και πλαισιώνεται στον Ελληνικό Τύπο μετά τη δημόσια διάθεση του ChatGPT. Κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αποτελεί πώς τα δημοσιογραφικά μέσα συγκροτούν νοήματα, αξιολογήσεις και κανονιστικές προσδοκίες σχετικά με την TN, καθώς και ποιες ιδεολογικές, ηθικές και πολιτισμικές παραδοχές εγγράφονται στον δημοσιογραφικό λόγο. Σκοπός της έρευνας είναι η ανάδειξη των κυρίαρχων πλαισιώσεων και αναπαραστάσεων της TN σε σχέση με την εκπαιδευτική πραγματικότητα, καθώς και η συγκριτική αποτύπωση των διαφοροποιήσεων μεταξύ των μέσων.

Η μεθοδολογία της έρευνας βασίζεται στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, αξιοποιώντας συνδυαστικά τη θεωρία της πλαισίωσης και τη θεωρία της αναπαράστασης. Το ερευνητικό δείγμα αποτελείται από δημοσιογραφικά άρθρα τριών εφημερίδων πανελλαδικής κυκλοφορίας (Η Καθημερινή, Τα Νέα, Η Εφημερίδα των Συντακτών), τα οποία αναλύθηκαν με τη χρήση του λογισμικού MAXQDA, βάσει ενός ιεραρχικού συστήματος κωδικοποίησης οργανωμένου σε δύο άξονες, την πλαισίωση και τις αναπαραστάσεις.

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι η TN στην εκπαίδευση πλαισιώνεται κυρίως ως τεχνολογική αναγκαιότητα και εργαλείο εκσυγχρονισμού, με έμφαση στην αποδοτικότητα και την αναπόφευκτη προσαρμογή. Παράλληλα, αναδύονται αντιθετικές αναπαραστάσεις που αρθρώνουν ανησυχίες για την αυθεντικότητα της μάθησης, τον μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών ρόλων και την ηθική διάσταση της τεχνολογικής παρέμβασης. Η ανάλυση αναδεικνύει, επίσης, τάσεις απο-πολιτικοποίησης της εκπαιδευτικής αλλαγής και διαφοροποιήσεις στον δημοσιογραφικό λόγο των εφημερίδων, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο των μέσων ως θεσμών κανονιστικής πλαισίωσης της TN, που συμβάλλουν στη συγκρότηση ενός κυρίαρχου τεχνολογικού φαντασιακού με επιπτώσεις στη δημόσια συζήτηση και τις κοινωνικές αντιλήψεις για τη γνώση.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, εκπαίδευση, πλαισίωση, αναπαράσταση, Ελληνικός Τύπος

**Artificial Intelligence and Education:
Framing and Representations in the Greek Press**

Luisa Papasimeon

Abstract

This thesis explores how Artificial Intelligence (AI) in education is represented and framed in the Greek press following the public release of ChatGPT. The central research question is how the media constructs meanings, evaluations, and normative expectations regarding AI, as well as what ideological, ethical, and cultural assumptions are embedded in the relevant public discourse. The purpose of the research is to highlight the dominant frames and representations of AI in relation to the educational reality, as well as to comparatively record the differences between the media.

The research methodology is based on qualitative content analysis, combining framing theory and representation theory. The research sample consists of articles from three nationwide newspapers (Kathimerini, Ta Nea, Efimerida ton Syntakton), which were analyzed using MAXQDA software, based on a hierarchical coding system organized along two axes, framing and representations.

The findings of the research show that AI in education is mainly framed as a technological necessity and a tool for modernization, with an emphasis on efficiency and inevitable adaptation. At the same time, contrasting representations emerge those articulate concerns about the authenticity of learning, the transformation of educational roles, and the ethical dimension of technological intervention. The analysis also highlights trends toward the depoliticization of educational change and differences in newspaper discourse, as well as the decisive role of the media as institutions that regulate the normative framework of AI, contributing to the formation of a dominant technological imaginary with implications for public discourse and social perceptions of knowledge.

Keywords: Artificial Intelligence, education, framing, representation, Greek Press

Εισαγωγή

Η ταχεία ανάπτυξη και διάχυση των τεχνολογιών Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) τα τελευταία χρόνια έχει επιφέρει βαθιές μεταβολές στον τρόπο με τον οποίο παράγεται, διακινείται και νοηματοδοτείται η γνώση, επηρεάζοντας καθοριστικά τομείς όπως η εργασία, η εκπαίδευση και η δημόσια σφαίρα. Η δημόσια διάθεση συστημάτων παραγωγικής TN, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το ChatGPT, σηματοδότησε ένα κομβικό σημείο στη δημόσια συζήτηση, καθώς κατέστησε ορατές και προσβάσιμες στο ευρύ κοινό τεχνολογίες που μέχρι πρότινος παρέμεναν περιορισμένες σε εξειδικευμένα περιβάλλοντα. Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαίδευση αναδείχθηκε σε κεντρικό πεδίο διαλόγου, αντιπαράθεσης και προβληματισμού, όπου η TN παρουσιάζεται άλλοτε ως μοχλός εκσυγχρονισμού και καινοτομίας και άλλοτε ως απειλή για την αυθεντικότητα της μάθησης, τον παιδαγωγικό ρόλο των εκπαιδευτικών και τις θεμελιώδεις αξίες της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η δημόσια συζήτηση γύρω από την TN στην εκπαίδευση δεν αναπτύσσεται σε ουδέτερο έδαφος. Αντιθέτως, διαμεσολαβείται σε μεγάλο βαθμό από τα μέσα ενημέρωσης, τα οποία αποτελούν τους βασικούς θεσμούς παραγωγής και κυκλοφορίας του νοήματος. Μέσα από συγκεκριμένες δημοσιογραφικές επιλογές, ερμηνευτικά σχήματα και αφηγηματικά μοτίβα, τα μέσα συμβάλλουν στη συγκρότηση πλαισίων κατανόησης της τεχνολογικής αλλαγής και στη διαμόρφωση αναπαραστάσεων που οργανώνουν τις κοινωνικές αντιλήψεις για το μέλλον της εκπαίδευσης. Οι πλαισιώσεις και οι αναπαραστάσεις ενσωματώνουν αξιολογικές κρίσεις, κανονιστικές προσδοκίες και ιδεολογικές παραδοχές σχετικά με την πρόοδο, την αναγκαιότητα, τον έλεγχο και την ευθύνη, που δεν περιορίζονται στην περιγραφή μόνο τεχνικών δυνατοτήτων.

Στο ελληνικό δημοσιογραφικό περιβάλλον, ο λόγος για την TN στην εκπαίδευση αναπτύσσεται σε συνάρτηση με ευρύτερες αφηγήσεις ψηφιακού μετασχηματισμού, εκσυγχρονισμού και ευθυγράμμισης με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τεχνολογικές εξελίξεις. Παράλληλα, αναδύονται λόγοι αμφισβήτησης και ανησυχίας, οι οποίοι εστιάζουν στις παιδαγωγικές, ηθικές και κοινωνικές συνέπειες της τεχνολογικής ενσωμάτωσης. Η συνύπαρξη αυτών των συχνά αντιθετικών αφηγήσεων καθιστά αναγκαία μια συστηματική και κριτική μελέτη του

τρόπου με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης συγκροτούν το δημόσιο νόημα της ΤΝ στην εκπαίδευση, πέρα από επιφανειακές και τεχνοκρατικές προσεγγίσεις.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο προβληματισμού και εστιάζει στη διερεύνηση της πλαisiώσης και των αναπαραστάσεων για την ΤΝ στην εκπαίδευση, που απαντώνται στον Ελληνικό Τύπο. Κεντρικό ερευνητικό ενδιαφέρον αποτελεί η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης ορίζουν το πρόβλημα, αποδίδουν αιτίες, διατυπώνουν ηθικές αξιολογήσεις και προτείνουν κατευθύνσεις δράσης, καθώς και των συμβολικών, ιδεολογικών, συναισθηματικών και θεσμικών μορφών μέσω των οποίων η ΤΝ νοηματοδοτείται ως κοινωνικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συγκριτική αποτύπωση των διαφοροποιήσεων μεταξύ εφημερίδων με διαφορετικό ιδεολογικό και δημοσιογραφικό προσανατολισμό.

Μεθοδολογικά, η έρευνα βασίζεται στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, αξιοποιώντας συνδυαστικά τη θεωρία της πλαisiώσης και τη θεωρία της αναπαραστάσης ως τα κύρια αναλυτικά εργαλεία για την κατανόηση του δημοσιογραφικού λόγου. Η εμπειρική ανάλυση δημοσιογραφικών άρθρων τριών εφημερίδων πανελλαδικής κυκλοφορίας επιδιώκει να αναδείξει τα κυρίαρχα ερμηνευτικά σχήματα και να κατανοήσει τον ρόλο των μέσων ως θεσμών κανονιστικής νοηματοδότησης της τεχνολογικής αλλαγής στην εκπαίδευση.

Παράλληλα, η έρευνα φιλοδοξεί να συμβάλει στον ευρύτερο επιστημονικό διάλογο για τη σχέση τεχνολογίας, μέσων και εκπαίδευσης, αναδεικνύοντας την ανάγκη για κριτικό αναστοχασμό και δημοκρατική διαπραγμάτευση των τεχνολογικών επιλογών που παρουσιάζονται ως αυτονόητες και αναπόφευκτες.

Η εργασία δομείται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, με έμφαση στις θεωρίες για την τεχνολογία, την πλαisiώση και την αναπαραστάση. Το δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσει τον ερευνητικό σχεδιασμό και τη μεθοδολογία. Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων και την παρουσίαση των ευρημάτων, ενώ το τέταρτο κεφάλαιο συζητά τα αποτελέσματα και διατυπώνει τα συμπεράσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο πρώτο: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Τεχνολογία, κοινωνία και θεωρητικές προσεγγίσεις

Η τεχνολογία αποτελεί έναν από τους καθοριστικότερους παράγοντες διαμόρφωσης της σύγχρονης κοινωνίας. Από τις πρώτες μηχανές της βιομηχανικής εποχής έως τα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης (TN), η εξέλιξή της συνιστά μια σύνθετη πολιτισμική, κοινωνική και πολιτική διαδικασία, στην οποία η τεχνική διάσταση αποτελεί μόνο ένα από τα επιμέρους επίπεδα. Η εμφάνιση του ChatGPT¹ το 2022 αποτέλεσε κομβικό σημείο στη δημόσια συζήτηση, καθώς ανέδειξε τη δύναμη των αλγορίθμων να μετασχηματίζουν τη γνώση, την εργασία και την εκπαίδευση σε παγκόσμια κλίμακα. Σύμφωνα με τον Feenberg (2005, σ. 3), η τεχνολογία δεν είναι ουδέτερη, καθώς φέρει κοινωνικές αξίες και συμφέροντα που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται, χρησιμοποιείται και νοηματοδοτείται. Συνεπακόλουθα, η μελέτη της τεχνολογίας προϋποθέτει μια κριτική προσέγγιση που υπερβαίνει τη λειτουργική της διάσταση και εξετάζει τα κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα μέσα από τα οποία διαμορφώνεται και αποκτά νόημα.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα κυριάρχησε η θεώρηση του τεχνολογικού ντετερμινισμού, σύμφωνα με την οποία η τεχνολογική πρόοδος κινεί γραμμικά την κοινωνική εξέλιξη. Ο Winner (1980, σ. 128) επισημαίνει ότι αυτή η προσέγγιση αντιλαμβάνεται την τεχνολογία ως μια αυτόνομη δύναμη, αποσπασμένη από τα κοινωνικά της συμφραζόμενα. Ο ντετερμινισμός διατρέχει συχνά και τον δημόσιο λόγο σχετικά με την TN, ο οποίος προβάλλει την τεχνολογία ως αναπόφευκτη και σωτήρια, απαιτώντας από την κοινωνία νομοτελειακά να προσαρμοστεί. Ωστόσο, όπως υπογραμμίζουν οι Williams και Edge (1996), η τεχνολογική ανάπτυξη δεν μπορεί να νοηθεί ως αυτόνομη διαδικασία, καθώς καθορίζεται από κοινωνικούς,

¹ Το ChatGPT είναι ένα γενετικό γλωσσικό μοντέλο (generative language model) που αναπτύχθηκε από την εταιρεία OpenAI και βασίζεται στην αρχιτεκτονική transformer. Αποτελεί εφαρμογή TN μεγάλης κλίμακας (large language model, LLM), ικανή να παράγει κείμενο, να απαντά σε ερωτήσεις και να εκτελεί σύνθετες γλωσσικές διεργασίες μέσω εκπαίδευσης σε εκτεταμένα σώματα δεδομένων. Η δημόσια διάθεση του ChatGPT τον Νοέμβριο του 2022 σηματοδότησε την ευρύτερη είσοδο των συστημάτων παραγωγικής TN (GENAI) στη δημόσια σφαίρα (OpenAI, Technical Report, 2023).

πολιτικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται και εφαρμόζεται η τεχνολογία.

Σε αντίθεση με τον ντετερμινισμό, οι νεότερες θεωρίες αναδεικνύουν τη συνάρθρωση κοινωνίας και τεχνολογίας. Ο Hughes (1983, σσ. 140–141) υποστηρίζει ότι κάθε ώριμο τεχνολογικό σύστημα αποκτά μια μορφή κοινωνικής αδράνειας, την οποία περιγράφει με τον όρο *technological momentum*, αναφερόμενος στη δυναμική που αναπτύσσουν οι τεχνολογίες καθώς εξελίσσονται και ενσωματώνονται στο κοινωνικό και θεσμικό περιβάλλον. Τα τεχνολογικά συστήματα, κατά τον Hughes, αποκτούν «μάζα», «ταχύτητα» και «κατεύθυνση» μέσα από τη συσσώρευση υλικών υποδομών, θεσμικών ρυθμίσεων και πολιτισμικών επενδύσεων, γεγονός που καθιστά την αναθεώρηση ή την ανακατεύθυνσή τους ολοένα και δυσκολότερη όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα και η κοινωνική τους ενσωμάτωση. Υπό αυτή την οπτική, τα τεχνολογικά συστήματα εμφανίζονται ως φαινομενικά αυτόνομα και αναπόδραστα, χωρίς ωστόσο να παύουν να αποτελούν κοινωνικά και ιστορικά προϊόντα. Στο πεδίο της εκπαίδευσης, το τεχνολογικό momentum της ΤΝ μπορεί να ερμηνευθεί ως η πίεση προς έναν εκπαιδευτικό εκσυγχρονισμό, που παρουσιάζεται ως αναπόφευκτος και δύσκολα αμφισβητήσιμος, ακόμη και όταν ανακύπτουν παιδαγωγικά, ηθικά ή κοινωνικά διλήμματα, περιορίζοντας συνεπώς τον χώρο της δημόσιας διαβούλευσης και της κριτικής παρέμβασης.

Οι Callon (1984) και Latour (2005) ριζοσπαστικοποίησαν περαιτέρω την προβληματική αυτή μέσα από τη θεωρία των δικτύων δρώντων². Ο Callon (1984, σ. 68) εισάγει την έννοια της μετάφρασης (*translation*), δηλαδή τη διαδικασία μέσω της οποίας οι επιδιώξεις διαφορετικών δρώντων - ανθρώπινων και μη - ευθυγραμμίζονται προσωρινά για να παραγάγουν μια σταθερή τεχνολογική διάταξη. Ο Latour (2005, σ. 5) υποστηρίζει ότι το «κοινωνικό» δεν προϋπάρχει των τεχνολογικών πρακτικών αλλά συγκροτείται μέσα από δίκτυα υλικών και σημειωτικών σχέσεων. Συνεπώς, η θεωρία των δικτύων δρώντων εισάγει μια υλικο-σημειωτική προοπτική, σύμφωνα με την οποία οι τεχνολογικές και οι κοινωνικές

² Η θεωρία των δικτύων δρώντων αποδίδεται με τον αγγλικό όρο Actor-Network Theory (ANT), ο οποίος χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τον Michel Callon και στη συνέχεια τον Bruno Latour για να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίον συμβάλλουν οι άνθρωποι και μη παράγοντες ως δρώντες (*actants*) που συνδιαμορφώνουν το κοινωνικό γίγνεσθαι.

δομές συν-διαμορφώνονται μέσα από δίκτυα σχέσεων, καθιστώντας κάθε τεχνολογική καινοτομία ταυτόχρονα τεχνικό και κοινωνικό γεγονός.

Η οπτική αυτή μετατοπίζει το ενδιαφέρον από τα τεχνουργήματα στα δίκτυα σχέσεων και συμφερόντων, που τα καθιστούν κοινωνικά νομιμοποιημένα. Στο πεδίο της εκπαίδευσης, η διαδικασία της μετάφρασης εκδηλώνεται στον τρόπο με τον οποίο ο λόγος περί ψηφιακού μετασχηματισμού επιχειρεί να ευθυγραμμίσει τις επιδιώξεις κυβερνητικών πολιτικών, τεχνολογικών εταιρειών και εκπαιδευτικών θεσμών, ώστε να νομιμοποιηθεί η εισαγωγή της ΤΝ στις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Όπως επισημαίνει ο Williamson (2024, σ. 100), η ιδεολογία της καινοτομίας σταθεροποιεί αυτά τα δίκτυα, προσδίδοντας στις τεχνολογικές πρακτικές χαρακτήρα αναγκαιότητας³.

Σε αυτό το σημείο παρεμβαίνει η κριτική θεωρία της τεχνολογίας του Feenberg, η οποία συνιστά μια συστηματική απόκλιση από τον τεχνολογικό ντετερμινισμό, επαναφέροντας στο προσκήνιο τη δυνατότητα της ανθρώπινης και κοινωνικής παρέμβασης στα τεχνολογικά συστήματα. Ο Feenberg (1999, σσ. 74–80) εισάγει την έννοια του «τεχνικού κώδικα» (technical code) για να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο κοινωνικές, πολιτισμικές και θεσμικές αξίες εγγράφονται στις ίδιες τις τεχνολογικές μορφές, διαμορφώνοντας τα κριτήρια σχεδιασμού και χρήσης τους και καθορίζοντας ποιες τεχνολογικές επιλογές καθίστανται θεσμικά νομιμοποιημένες και ποιες περιθωριοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτό, η τεχνολογία παύει να νοείται ως ουδέτερο εργαλείο και αναδεικνύεται ως το πεδίο όπου υλοποιούνται και αναπαράγονται συγκεκριμένες κοινωνικές ιεραρχίες και αξιακές προτεραιότητες.

Για τον Feenberg (2010, σ. 68–69), ο τεχνικός κώδικας αποτυπώνει τη διαρκή αλληλεπίδραση ανάμεσα στις κοινωνικές αξίες και τον τεχνολογικό σχεδιασμό, καθώς οι αξίες ενσωματώνονται στα τεχνικά συστήματα, ενώ ταυτόχρονα ο ίδιος ο σχεδιασμός τους αναδιαμορφώνει το πεδίο των αξιών που καθίστανται κοινωνικά αποδεκτές. Υπό αυτή την έννοια, η τεχνολογία νοείται ως διαδικασία κοινωνικής μετάφρασης, μέσα από την οποία οι αφηρημένες κοινωνικές και πολιτικές επιλογές αποκτούν υλική και λειτουργική υπόσταση.

³ Βλ. επίσης Williamson κ.α. 2023.

Συμπληρωματικά, ο Feenberg (2005, σσ. 48–49) επισημαίνει ότι η τεχνολογία συνιστά μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης, που ενσωματώνει και αναπαράγει σχέσεις εξουσίας μέσω των σχεδιαστικών της κανόνων. Κεντρικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία διαδραματίζει η τεχνοκρατική λογική της «επιχειρησιακής αυτονομίας» (operational autonomy), έννοια που ο Feenberg (2002) χρησιμοποιεί για να περιγράψει την αυτονομία που αποκτούν οι τεχνολογικές και θεσμικές ελίτ ως προς τη λήψη αποφάσεων, αποσπασμένες από τις κοινωνικές, πολιτικές και ηθικές τους συνέπειες. Η αυτονομία αυτή επιτρέπει στην τεχνολογική λογική να παρουσιάζεται ως ουδέτερη, αναπόφευκτη και τεχνικά αναγκαία, αποκρύπτοντας τους πολιτικούς συσχετισμούς και τις αξιακές επιλογές που τη συγκροτούν.

Ωστόσο, όπως υπογραμμίζει ο Feenberg (2002, σσ. 182–183), η τεχνολογία δεν αποτελεί ένα κλειστό και προδιαγεγραμμένο σύστημα, αλλά είναι ένα προϊόν κοινωνικής διαπραγμάτευσης. Η εκ νέου νοηματοδότησή της καθίσταται δυνατή μέσα από πρακτικές κοινωνικής αντίστασης, συμμετοχικές διαδικασίες και δημοκρατικές παρεμβάσεις, οι οποίες δύνανται να αναδιαμορφώσουν τον τεχνικό κώδικα και να επανατοποθετήσουν την τεχνολογία εντός ενός ευρύτερου πλαισίου κοινωνικής λογοδοσίας και δημοκρατικού ελέγχου.

Υπό αυτό το πρίσμα, η ΤΝ αποτελεί ένα σύνολο κοινωνικοτεχνικών επιλογών που διαμορφώνονται από θεσμούς, αγορές και αξιακά πλαίσια. Ο Pasquale (2015) αναφέρει ότι οι αλγόριθμοι εντάσσονται σε δίκτυα οικονομικών και πολιτικών σχέσεων που καθορίζουν ποια γνώση καθίσταται ορατή και ποια περιθωριοποιείται. Αντίστοιχα, η Noble (2018) αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο τα αλγοριθμικά συστήματα ταξινόμησης και ιεράρχησης της πληροφορίας συγκροτούν μηχανισμούς κοινωνικής εξουσίας, παράγοντας και ενισχύοντας κοινωνικές ιεραρχίες μέσω της ενσωμάτωσης κοινωνικών προκαταλήψεων στις ίδιες τις τεχνικές τους δομές. Εισάγοντας την έννοια της «αλγοριθμικής καταπίεσης» (algorithmic oppression) (2018, σσ. 4-5), περιγράφει τις διαδικασίες μέσω των οποίων οι ανισότητες και οι αξιακές ιεραρχήσεις των κοινωνιών μεταφράζονται σε υπολογιστικούς κανόνες που καθορίζουν την ορατότητα, την αξιολόγηση και την πρόσβαση στην πληροφορία, μετατρέποντας τη φαινομενικά ουδέτερη διαδικασία της αναζήτησης σε κανονιστική πρακτική αποκλεισμού. Υπό αυτή την οπτική, η ΤΝ αποσπάται από μια στενά τεχνοκρατική κατανόηση και αναδεικνύεται ως φορέας κανονιστικών νοημάτων,

μέσω των οποίων προωθούνται συγκεκριμένες αξιακές ιεραρχίες, σταθεροποιούνται κυρίαρχες αναπαραστάσεις και περιορίζεται η ορατότητα εναλλακτικών υποκειμένων και αφηγήσεων, ενώ ταυτόχρονα καθίστανται λιγότερο διακριτές οι σχέσεις εξουσίας που ενσωματώνονται τόσο στον αλγοριθμικό σχεδιασμό όσο και στις πρακτικές χρήσης των συστημάτων πληροφόρησης.

Αυτή η κριτική θεώρηση αντιμετωπίζει, επομένως, την ΤΝ ως αποτέλεσμα των κοινωνικών επιλογών και όχι ως αναπόφευκτη εξέλιξη. Η κατεύθυνση που θα λάβει εξαρτάται από τις αξίες που θα ενσωματωθούν στον σχεδιασμό της και από το κατά πόσο οι θεσμοί θα επιλέξουν να ενισχύσουν τη συμμετοχικότητα, τη δημοκρατία και τη διαφάνεια αντί της επιτήρησης και της αποδοτικότητας. Όπως τονίζει ο Feenberg (1999, σ. 103), η κριτική στάση απέναντι στην τεχνολογία δεν αποσκοπεί στην απόρριψή της αλλά στον μετασχηματισμό της, ώστε να υπηρετεί τις ανθρώπινες ανάγκες και να παραμένει ανοιχτή σε κοινωνικό έλεγχο και αναστοχασμό.

Συνεπακόλουθα, το ερώτημα δεν είναι αν η τεχνολογία επηρεάζει την κοινωνία, αλλά πώς η κοινωνία συμμετέχει στη συγκρότηση της τεχνολογίας. Σε αυτό το σημείο, επεμβαίνει η θεωρητική προσέγγιση της κοινωνικής κατασκευής της τεχνολογίας⁴, η οποία εστιάζει στη δυναμική αλληλεπίδραση ανάμεσα στους δρώντες, τους θεσμούς και τα τεχνολογικά επιτεύγματα. Στη λογική αυτή, κάθε τεχνολογικό αντικείμενο ενσωματώνει πολλαπλά νοήματα που προκύπτουν από τις ομάδες που το χρησιμοποιούν και το ερμηνεύουν. Η τεχνολογία κατασκευάζεται κοινωνικά μέσα από αλληλεπιδράσεις, εξελίσσεται και σταδιακά σταθεροποιείται (Pinch & Bijker, 1984, σ. 422). Προγενέστερα, οι Berger και Luckmann (1966, σσ. 77–78) είχαν διατυπώσει την ιδέα ότι η κοινωνική πραγματικότητα διαμορφώνεται μέσα από τη διαλεκτική σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο του, όπου οι εξωτερικευμένες πράξεις αποκτούν αντικειμενικότητα και εσωτερικεύονται εκ νέου ως κοινωνικά δεδομένα. Υπο το πρίσμα αυτό, η τεχνολογία ενέχει τη θέση ενός κοινωνικού

⁴ Η κοινωνική κατασκευή της τεχνολογίας (Social Construction of Technology – SCOT) αποτελεί μια θεωρητική προσέγγιση από τους Trevor Pinch και Wiebe Bijker (1984) ως απάντηση στον τεχνολογικό ντετερμινισμό, προτείνοντας ότι η τεχνολογία συγκροτείται κοινωνικά μέσω διαδικασιών διαπραγμάτευσης, ερμηνείας και σταθεροποίησης. Εγγράφεται στην παράδοση του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού (social constructivism), σύμφωνα με την οποία οι τεχνολογικές μορφές και οι έννοιες αποκτούν νόημα μέσα από τις κοινωνικές πρακτικές, τους λόγους και τις σχέσεις ισχύος που τις περιβάλλουν.

προϊόντος που συμπυκνώνει σχέσεις εξουσίας, γνώσεις και πολιτισμικές κανονικότητες.

Κεντρική έννοια της προσέγγισης της SCOT αποτελεί η ερμηνευτική ευελιξία (interpretative flexibility), όπως εισάγεται από τους Pinch και Bijker (1984, σσ. 421–424), η οποία αναφέρεται στο γεγονός ότι οι τεχνολογίες δεν διαθέτουν εγγενές ή σταθερό νόημα, αλλά αποκτούν διαφορετικές σημασιοδοτήσεις ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο, τις σχέσεις ισχύος και τις κοινωνικές ομάδες που εμπλέκονται στον σχεδιασμό, τη χρήση και τη δημόσια συζήτησή τους. Η ίδια τεχνολογική καινοτομία μπορεί να προσλαμβάνεται ως μέσο απελευθέρωσης ή ως πηγή απειλής, ως δείκτης προόδου ή ως παράγοντας αποσταθεροποίησης, ανάλογα με το ποιοι την ερμηνεύουν και υπό ποιες συνθήκες. Στο πεδίο της εκπαίδευσης, για παράδειγμα, η ΤΝ δύναται να νοηματοδοτείται από το κράτος ως εργαλείο εκσυγχρονισμού και διοικητικής αποδοτικότητας, από τους διδάσκοντες ως πιθανή απειλή για τον επαγγελματικό τους ρόλο και την παιδαγωγική τους αυτονομία, ενώ από τους εκπαιδευόμενους ως μέσο ευκολίας και δημιουργικής εξερεύνησης. Η ερμηνευτική αυτή πολλαπλότητα καθιστά αδύνατη την ανάλυση της ΤΝ αποκομμένα από τα κοινωνικά διακυβεύματα και τις συγκρουσιακές δυναμικές που τη συγκροτούν. Με την πάροδο του χρόνου, ωστόσο, οι πολλαπλές αυτές ερμηνείες τείνουν να περιορίζονται μέσω διαδικασιών κοινωνικής σταθεροποίησης (closure), κατά τις οποίες ένα συγκεκριμένο νόημα καθίσταται κυρίαρχο και παρουσιάζεται ως αυτονόητο. Πρόκειται, όμως, για μια προσωρινή και αναστρέψιμη επικράτηση, η οποία σταθεροποιείται θεσμικά και πολιτισμικά χωρίς να εξαντλεί οριστικά τη διαπραγμάτευση των νοημάτων, καθώς νέες τεχνολογικές εξελίξεις ή κοινωνικές μεταβολές μπορούν να ενεργοποιήσουν εν νέου τη διαδικασία (Pinch & Bijker, 1984, σ. 426). Στην περίπτωση της ΤΝ, η διαδικασία αυτή καθίσταται εμφανής όταν ο δημόσιος λόγος την αναπαριστά ως το αναπόφευκτο και αδιαμφισβήτητο μέλλον της εκπαίδευσης.

Ο Selwyn (2011, σσ. 59–61) επισημαίνει ότι τα μέσα ενημέρωσης και οι θεσμοί αναδεικνύονται σε μηχανισμούς νομιμοποίησης της κυρίαρχης αφήγησης περί μιας «τεχνολογικά εκσυγχρονισμένης εκπαίδευσης», προβάλλοντας την τεχνολογία ως αυτονόητα θετική και αναγκαία. Ουσιαστικά, αυτό σημαίνει ότι κυβερνητικές και εταιρικές ατζέντες προωθούνται ως ουδέτερες στρατηγικές καινοτομίας, ενώ κριτικές

ή εναλλακτικές παιδαγωγικές οπτικές περιθωριοποιούνται, ενισχύοντας την ιδεολογική κανονικοποίηση της τεχνολογικής προόδου στην εκπαίδευση. Η ίδια η ιστορία της ΤΝ⁵ - από τις αισιόδοξες απαρχές της δεκαετίας του 1950, έως το λεγόμενο AI Winter και την «αναγέννηση» της μηχανικής μάθησης - αποκαλύπτει διαδοχικά κύματα closure που αντανakλούν τα διαφορετικά κοινωνικοπολιτικά συμφέροντα κάθε εποχής.

Πέραν της περιγραφής της τεχνολογικής αλλαγής, η SCOT συνεισφέρει ισχυρά στην ανάλυση του δημόσιου λόγου, δείχνοντας ότι οι αφηγήσεις περί «εργαλείου προόδου» ή «απειλής» δεν αποτελούν ουδέτερες ρητορικές αλλά κοινωνικά προϊόντα που αντανakλούν αγώνες για τον ορισμό της γνώσης και του ελέγχου. Στο ελληνικό πλαίσιο της συζήτησης για την ΤΝ, οι έννοιες του «ψηφιακού μετασχηματισμού» και του «εκσυγχρονισμού» συνδέουν την τεχνολογία με την ευρωπαϊκή ταυτότητα και την οικονομική ανταγωνιστικότητα, ενώ ταυτόχρονα αναπαράγονται ανησυχίες για την απώλεια της αυθεντικότητας της μάθησης και τη μετατροπή της εκπαίδευσης σε έναν τεχνικό μηχανισμό αξιολόγησης. Η κατανόηση της ΤΝ προϋποθέτει, επομένως, τη μελέτη των αναπαραστάσεων που τη νοηματοδοτούν στον δημοσιογραφικό λόγο των μέσων ενημέρωσης. Η μετάβαση στη θεωρία της αναπαραστάσης καθιστά δυνατή την ανάλυση αυτών των πολιτισμικών πλαισίων, μέσα από τα οποία η τεχνολογία αποκτά κοινωνική σημασία και αξιακό περιεχόμενο.

⁵ Η ιστορία της ΤΝ, όπως περιγράφεται στο άρθρο των Haenlein και Kaplan (2019) *A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence*, χαρακτηρίζεται από εναλλασσόμενες περιόδους αισιοδοξίας και απογοήτευσης. Οι πρώτες επιτυχίες στα εργαστήρια του Πανεπιστημίου Dartmouth (1956) δημιούργησαν την προσδοκία μιας γρήγορης τεχνητής αναπαραγωγής της ανθρώπινης νόησης, όμως η αδυναμία των πρώτων συστημάτων να αντιμετωπίσουν πολύπλοκα προβλήματα οδήγησε στην πρώτη «χειμερινή περίοδο» της ΤΝ τη δεκαετία του 1970. Μια νέα αναζωπύρωση σημειώθηκε τη δεκαετία του 1980 με τα expert systems, για να ακολουθήσει εκ νέου στασιμότητα τη δεκαετία του 1990. Η σημερινή «αναγέννηση» της ΤΝ, που βασίζεται στη μηχανική μάθηση και στα νευρωνικά δίκτυα, τροφοδοτείται από την αφθονία δεδομένων και τη βιομηχανική επένδυση, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον από την επιστημονική έρευνα στην εμπορική εφαρμογή.

1.2 Η Θεωρία της Αναπαράστασης

Η θεωρία της αναπαράστασης αποτελεί έναν από τους θεωρητικούς άξονες των σπουδών επικοινωνίας και πολιτισμού, καθώς εξετάζει τον τρόπο με τον οποίον τα μέσα (media) και οι πολιτισμικές πρακτικές δεν αντανakλούν απλά την πραγματικότητα αλλά τη συγκροτούν μέσα από συστήματα σημείων, λόγων και εικόνων. Ο Hall (1997, σσ. 15-17 και σσ. 24-26) υποστηρίζει ότι η αναπαράσταση δεν είναι μια ουδέτερη διαδικασία μεταφοράς νοήματος αλλά η ενεργός συμμετοχή στη δημιουργία του⁶. Η γλώσσα και οι εικόνες των μέσων δεν αποτυπώνουν τον κόσμο αλλά τον παράγουν κοινωνικά, μέσα από συγκεκριμένες ιδεολογικές και πολιτισμικές αναπαραστάσεις.

Η θεωρία του Hall αντλεί από τη σημειωτική του Saussure και την ανάλυση του Barthes για τον μύθο ως κοινωνικό λόγο. Ο Barthes (1954/1979, σ. 190) είχε ήδη δείξει ότι οι πολιτισμικές μορφές συνιστούν σημασιολογικά συστήματα που μετατρέπουν το ιστορικά προσδιορισμένο σε φυσικό και αυτονόητο. Συνεπώς, τα μέσα όχι μόνο περιγράφουν γεγονότα αλλά κατασκευάζουν κατηγορίες ταυτότητας, εξουσίας και γνώσης. Ο Hall (1982, σσ. 76-79) τονίζει ότι οι αναπαραστάσεις είναι πάντοτε ιδεολογικές, καθώς παράγουν και νομιμοποιούν συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις, όπου λόγος των μέσων προσδιορίζει ποιος μπορεί να μιλήσει, ποια νοήματα γίνονται αποδεκτά και ποια αποσιωπώνται.

Ο Couldry (2003, σσ. 12–13, 29–30, 47) χαρακτηρίζει τα μέσα κοινωνικές πράξεις που συγκροτούν και αναπαράγουν νοήματα μέσα από τελετουργίες, ρουτίνες και θεσμικές πρακτικές, υπερβαίνοντας την αντίληψη τους ως απλών φορέων αναπαραστάσεων. Οι «τελετουργίες των μέσων» (media rituals) στις οποίες αναφέρεται, όπως η επανάληψη, η επιτελεστικότητα και η τυποποίηση των ειδησεογραφικών μορφών, οργανώνουν τη σχέση του κοινού με την εξουσία και

⁶ Ο Hall αναπτύσσει τη θεωρία της αναπαράστασης στο πλαίσιο των Cultural Studies του Πανεπιστημίου Birmingham, συνδέοντάς την με τη μαρξιστική έννοια της ιδεολογίας και τη σημειωτική παράδοση του Saussure. Το έργο *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (1997) θεωρείται θεμελιώδες, καθώς εισάγει τη διάκριση ανάμεσα στην «αντανάκλαση» και τη «συγκρότηση» της πραγματικότητας μέσω των μέσων.

παγιώνουν την αντίληψη ενός «κοινωνικού κέντρου», ενισχύοντας τη συμβολική ισχύ των ίδιων των μέσων.

Σε συνέχεια αυτής της θεωρητικής προβληματικής, η Clark (2013, σσ. 182–183), στην κριτική της για το έργο του Couldry, επισημαίνει ότι η βασική του συμβολή έγκειται στη μετατόπιση της αντιμετώπισης των μέσων ως κειμένων και αναπαραστάσεων προς την κατανόησή τους ως κοινωνικών πρακτικών (*media as practice*). Η προσέγγιση αυτή προτείνει τη μελέτη των τρόπων με τους οποίους τα άτομα χρησιμοποιούν τα μέσα στο πλαίσιο της καθημερινότητάς τους, εστιάζοντας στις ρουτίνες, τους θεσμούς και τα τελετουργικά που συγκροτούν τον κοινωνικό τους ρόλο και προσδίδουν στα μέσα έναν ανθρωπολογικό και εθνογραφικό χαρακτήρα. Υπό αυτό το πρίσμα, τα μέσα αναδεικνύονται ως οργανικό τμήμα των κοινωνικά διαμορφωμένων πρακτικών μέσα από τις οποίες συνυφαίνονται τεχνολογικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές λογικές. Εφαρμοζόμενη στην ανάλυση της ΤΝ, η οπτική αυτή επιτρέπει την κατανόηση των δημοσιογραφικών αναπαραστάσεων όχι μόνο ως αφηγήσεων ή συμβολικών κατασκευών, αλλά ως πρακτικών νομιμοποίησης ενός νέου τεχνολογικού καθεστώτος, μέσω των οποίων η τεχνολογία παρουσιάζεται ως φυσικό, αυτονόητο και αναπόφευκτο στοιχείο της κοινωνικής και εκπαιδευτικής προόδου.

Η Chouliaraki (2021, σσ. 1–4) επεκτείνει τη θεωρία της αναπαράστασης προσδίδοντάς της μια σαφή ηθικο-συναισθηματική διάσταση, αξιοποιώντας την κριτική θεωρία και την ανάλυση λόγου για να αναδείξει τη μετάβαση των σύγχρονων μιντιακών μορφών σε ένα καθεστώς μετα-ανθρωπισμού (*post-humanitarianism*). Στο πλαίσιο αυτό, τα μέσα απομακρύνονται από την πολιτική του οίκτου και της συλλογικής κινητοποίησης και προσανατολίζονται σε χαμηλής έντασης συναισθηματικές εμπλοκές, όπου οι χρήστες καλούνται να συμμετάσχουν όχι μέσω πολιτικής συνείδησης, αλλά μέσω αισθητικοποιημένων μορφών ελαφριάς συμπάθειας, ψυχαγωγίας ή καταναλωτικής ταύτισης. Για τη Chouliaraki, οι αναπαραστάσεις αρθρώνονται ως μηχανισμοί καλλιέργειας συγκεκριμένων συναισθηματικών πλαισίων και ηθικών στάσεων, συγκροτώντας αυτό που η ίδια περιγράφει ως «ηθική του θεάματος». Εφαρμοζόμενη στον λόγο περί ΤΝ, η οπτική αυτή αναδεικνύει τον ενεργό ρόλο των μέσων στη διαμόρφωση του ηθικού και συναισθηματικού καθεστώτος μέσα στο οποίο η κοινωνία προσλαμβάνει τις

τεχνολογικές εξελίξεις, συμβάλλοντας στη νομιμοποίησή τους ως φυσικών, επιθυμητών και αναπόφευκτων, αντί να περιορίζονται σε ουδέτερες ή περιγραφικές αποτυπώσεις τους.

Η συμβολή των Couldry και Chouliaraki μας οδηγεί στο να εκλάβουμε τις αναπαραστάσεις της ΤΝ όχι μόνο ως συμβολικές μορφές αλλά και ως πρακτικές και συναισθηματικά φορτισμένες διαδικασίες που οργανώνουν την κοινωνική εμπειρία της τεχνολογίας. Μέσα από την επανάληψη, την τελετουργική αναπαραγωγή και την ηθική πλαισίωση, τα μέσα συγκροτούν το συλλογικό φαντασιακό της τεχνολογικής προόδου, ενώ παράλληλα καθορίζουν τις αποδεκτές μορφές φόβου, ενθουσιασμού και ελέγχου.

Ο van Dijk (2008) αναδεικνύει τη γνωσιακή διάσταση των αναπαραστάσεων στον λόγο των μέσων, δείχνοντας ότι οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις συγκροτούν ιδεολογικά μοντέλα σκέψης τα οποία καθορίζουν την πρόσληψη της πραγματικότητας από το κοινό. Οι αναπαραστάσεις αναδεικνύονται σε γνωστικά σχήματα που διαμορφώνουν τις κοινωνικές πεποιθήσεις και τα στερεότυπα. Ο Buckingham (2003) πρόσθεσε την παιδαγωγική διάσταση σε αυτήν την οπτική, υποστηρίζοντας ότι η εκπαίδευση στα μέσα πρέπει να στοχεύει στην κριτική κατανόηση των μηχανισμών μέσω των οποίων παράγεται και διανέμεται το νόημα στη δημόσια σφαίρα.

Η θεωρία της αναπαράστασης είναι ιδιαίτερα γόνιμη για τη μελέτη της ΤΝ στα μέσα ενημέρωσης. Οι εικόνες, οι μεταφορές και οι αφηγήσεις που τη συνοδεύουν δεν είναι ουδέτερες αλλά αντανακλούν πολιτισμικούς φόβους και προσδοκίες για την τεχνολογική πρόοδο. Ο Hall (1997, σσ. 234 - 236) εξηγεί ότι οι αναπαραστάσεις λειτουργούν μέσα από αντιθετικά ζεύγη, τα οποία οργανώνουν τη συλλογική φαντασία γύρω από την τεχνολογία. Στον λόγο των μέσων ενημέρωσης, η ΤΝ παρουσιάζεται άλλοτε ως η σωτηρία της εκπαίδευσης και άλλοτε ως ο κίνδυνος για την ανθρώπινη δημιουργικότητα και την αυθεντικότητα της μάθησης. Οι αντιφατικές αυτές αναπαραστάσεις αποτελούν πολιτισμικές μορφές νοηματοδότησης του μέλλοντος, πέρα από το επίπεδο των απλών δημοσιογραφικών επιλογών.

Πρόσφατες έρευνες επιβεβαιώνουν αυτήν τη διττή αναπαράσταση στο περιβάλλον των μέσων. Οι Roe και Perkins (2023) διαπίστωσαν ότι ο βρετανικός τύπος παρουσιάζει το ChatGPT μέσα από αντιφατικές έννοιες προόδου και κινδύνου,

εντείνοντας τον δημόσιο λόγο φόβου και γοητείας γύρω από την ΤΝ. Αντίστοιχα, οι Olawuyi και Enuwah (2025) ανέδειξαν ότι στα μέσα ενημέρωσης της Νιγηρίας, η ΤΝ προβάλλεται ταυτόχρονα ως εργαλείο ανάπτυξης και ως απειλή για την κοινωνική σταθερότητα, επιβεβαιώνοντας τη λειτουργία της αναπαράστασης ως πεδίου ιδεολογικής διαπραγμάτευσης. Στο πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης, οι Bearman κ.α. (2023) εντοπίζουν δύο κυρίαρχους λόγους σε σχέση με την ενσωμάτωση της ΤΝ στην εκπαίδευση. Από τη μια πλευρά υπάρχει ο λόγος της αναπόφευκτης τεχνολογικής αλλαγής και από την άλλη ο λόγος της μετατόπισης της αυθεντίας από τον διδάσκοντα στον αλγόριθμο.

Διαφαίνεται, επομένως, ότι η θεωρία της αναπαράστασης συνιστά γόνιμο θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση του λόγου των μέσων σχετικά με την ΤΝ, καθώς καθιστά εφικτή την ανίχνευση των τρόπων με τους οποίους τα μέσα ενημέρωσης οργανώνουν την πραγματικότητα γύρω από συγκεκριμένα ιδεολογικά σχήματα και πολιτισμικά φαντασιακά. Μέσα από την επανάληψη εικόνων, μεταφορών και αφηγηματικών μοτίβων, τα μέσα συμβάλλουν στην αποδοχή της τεχνολογικής αλλαγής και στη διαμόρφωση κοινωνικών στάσεων απέναντι στη γνώση και την εκπαίδευση. Όπως τονίζει ο van Dijk (2008, σσ. 85-89, 102), οι αναπαραστάσεις δεν είναι «αθώες», αλλά συμμετέχουν ενεργά στην αναπαραγωγή της κοινωνικής εξουσίας, καθορίζοντας ποια οράματα για το μέλλον θεωρούνται εφικτά και ποια περιθωριοποιούνται.

Συνοψίζοντας, η μελέτη της αναπαράστασης της ΤΝ στον Τύπο δεν επικεντρώνεται μόνο στη γλωσσική ή την οπτική ανάλυση των δημοσιευμάτων αλλά επιδιώκει και την αποκάλυψη των πολιτισμικών, ιδεολογικών και συναισθηματικών μηχανισμών που διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αντιλαμβάνεται την τεχνολογική πρόοδο και την εκπαιδευτική αλλαγή. Επιπρόσθετα, συμβάλλει στην κατανόηση του δημόσιου λόγου περί ΤΝ και την ανάδειξη των νοημάτων που διαμορφώνουν το σύγχρονο τεχνολογικό φαντασιακό της εκπαίδευσης.

Ωστόσο, για να διερευνηθεί συστηματικότερα πώς δομούνται οι συγκεκριμένες αφηγήσεις και ποια ερμηνευτικά σχήματα τις οργανώνουν, απαιτείται η προσέγγιση της πλαισίωσης (framing), που επιτρέπει να εντοπιστούν οι κυρίαρχες ερμηνευτικές κατηγορίες μέσω των οποίων ο τύπος παρουσιάζει την ΤΝ - ως

ευκαιρία, ως απειλή ή ως αναπόφευκτο κοινωνικό μετασχηματισμό - ώστε να αναδειχθούν τα ιδεολογικά και πολιτισμικά νοήματα που ενυπάρχουν σε αυτές.

1.3 Η Θεωρία της Πλαισίωσης

Η θεωρία της πλαισίωσης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους προσανατολισμούς στη μελέτη των μέσων επικοινωνίας, καθώς εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο τα μέσα οργανώνουν, ιεραρχούν και ερμηνεύουν την πραγματικότητα. Η έννοια του πλαισίου (frame) εισήχθη αρχικά από τον Goffman (1974/1986, σσ. 10-11), ο οποίος το όρισε ως το γνωστικό και κοινωνικό σχήμα που επιτρέπει στα άτομα να εντάσσουν τα γεγονότα σε νοηματικά συστήματα.

Στο πεδίο των μέσων επικοινωνίας, ως πλαίσια θεωρούνται τα επικοινωνιακά φίλτρα που οργανώνουν την εμπειρία και καθορίζουν τι γίνεται αντιληπτό ως σημαντικό ή ασήμαντο. Ο Iyengar (1990, σ. 35) κατέδειξε πειραματικά ότι ο τρόπος πλαισίωσης των θεμάτων στα μέσα ενημέρωσης επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο το κοινό των μέσων αποδίδει ευθύνη για τα κοινωνικά ζητήματα. Οι θεματικές πλαισιώσεις (thematic frames) ενθαρρύνουν την απόδοση ευθύνης σε συλλογικό και θεσμικό επίπεδο, ενώ οι επεισοδιακές (episodic frames) μεταθέτουν την ευθύνη στα άτομα, ενισχύοντας ατομοκεντρικές ερμηνείες.

Στη συνέχεια, ο Entman (1993, σ. 52) όρισε την πλαισίωση ως τη διαδικασία επιλογής και ανάδειξης ορισμένων πτυχών ενός ζητήματος, ώστε να προωθηθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός του προβλήματος, μια αιτιώδης ερμηνεία, μια ηθική αξιολόγηση και μια προτεινόμενη λύση. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, τα μέσα ενημέρωσης δεν υπαγορεύουν στο κοινό τι να σκεφτεί, αλλά επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο θα το σκεφτεί.

Ο Reese (2001, σ. 11) αναδεικνύει τη λειτουργία των πλαισίων ως μηχανισμών ιδεολογικής οργάνωσης του δημόσιου λόγου, ενώ ο D'Angelo (2002, σ. 877) υπογραμμίζει τη σύνδεσή τους με τις δημοσιογραφικές ρουτίνες και τα επαγγελματικά πρότυπα. Ο de Vreese (2005, σ. 54) υποστηρίζει ότι τα δημοσιογραφικά πλαίσια δεν είναι στατικά σχήματα ερμηνείας, αλλά δυναμικές και μεταβαλλόμενες κατασκευές, που αναπαράγονται και τροποποιούνται σε συνάρτηση με τους εκάστοτε κοινωνικούς και πολιτικούς συσχετισμούς. Εισάγει τη

διάκριση μεταξύ «ενεργών» και «παθητικών» πλαισίων, όπου τα πρώτα διαμορφώνουν ενεργά την αφήγηση ενός γεγονότος μέσα από συγκεκριμένες δημοσιογραφικές επιλογές, ενώ τα δεύτερα προϋπάρχουν ως πολιτισμικά αποθέματα νοήματος και ενεργοποιούνται από νέα συμβάντα ή θεματικές συγκυρίες. Η διάκριση αυτή επιτρέπει την κατανόηση της πλαισίωσης ως διαδικασίας συνεχούς διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε παγιωμένα πολιτισμικά σχήματα και σε επίκαιρες μιντιακές πρακτικές, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα συμμετέχουν ενεργά στη συγκρότηση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Η θεωρία της πλαισίωσης διαφοροποιείται από τη θεωρία της θεματοθέτησης (agenda-setting)⁷, καθώς, σύμφωνα με τους Scheufele & Tewksbury (2007, σ. 11), δεν περιορίζεται στην ιεράρχηση των δημοσιογραφικών θεμάτων αλλά αναλύει τα ερμηνευτικά σχήματα που τους προσδίδουν νόημα. Ο Entman (2007, σ. 164) διερευνά αυτό το θεωρητικό πεδίο συνδέοντας οργανικά την πλαισίωση με τις θεωρίες της θεματοθέτησης και της γνωστικής προδιάθεσης⁸ (priming) υπό την ενιαία έννοια της «μεροληψίας» (bias). Επισημαίνει ότι αυτές οι τρεις θεωρίες αποτελούν αλληλένδετες όψεις της διαδικασίας μέσω της οποίας τα μέσα επικοινωνίας ασκούν επιρροή και κατανέμουν συμβολική και πολιτική ισχύ. Η πλαισίωση, επομένως, συνιστά έναν σύνθετο μηχανισμό που επιδρά στη διαμόρφωση προτεραιοτήτων, στη διανομή εξουσίας και στη συγκρότηση των δημόσιων αφηγήσεων, υπερβαίνοντας την αντίληψή της ως μιας μονοσήμαντης νοητικής διεργασίας ερμηνείας.

Οι Matthes και Kohring (2008, σ. 263) συμβάλλουν καθοριστικά στη

⁷ Η θεωρία της θεματοθέτησης (agenda-setting theory) διατυπώθηκε αρχικά από τους McCombs και Shaw (1972), οι οποίοι υποστήριξαν ότι τα μέσα ενημέρωσης δεν υπαγορεύουν στο κοινό τι να σκέφτεται αλλά επηρεάζουν τι να θεωρεί σημαντικό, καθορίζοντας την ατζέντα των δημόσιων ζητημάτων.

⁸ Η θεωρία της γνωστικής προδιάθεσης (priming theory) εισήχθη από τους Iyengar και Kinder (1987), οι οποίοι κατέδειξαν πειραματικά ότι η επαναλαμβανόμενη προβολή συγκεκριμένων θεμάτων από τα μέσα ενημέρωσης αυξάνει τη γνωστική διαθεσιμότητα αυτών των θεμάτων στη μνήμη του κοινού και το προδιαθέτει να τα χρησιμοποιεί ως κριτήρια αξιολόγησης πολιτικών ή κοινωνικών ζητημάτων. Οι Scheufele και Tewksbury (2007) περιγράφουν το priming ως τη χρονική προέκταση της θεματοθέτησης, μέσω της οποίας οι θεματικές που έχουν ήδη αναδειχθεί από τα μέσα λειτουργούν αργότερα ως κριτήρια αξιολόγησης πολιτικών ή κοινωνικών θεμάτων.

μεθοδολογική ωρίμανση της θεωρίας της πλαισίωσης, προτείνοντας ότι οι τέσσερις βασικές διαστάσεις των πλαισίων κατά τον Entman – ο ορισμός του προβλήματος, η αιτιώδης ερμηνεία, η αξιολόγηση και η προτεινόμενη λύση - αντιστοιχούν σε παρατηρήσιμες και αναλυτικά διακριτές μεταβλητές. Η συστηματική αποτύπωση αυτών των διαστάσεων καθιστά δυνατή τη μετατροπή της ανάλυσης των πλαισίων από μια κατεξοχήν ερμηνευτική διαδικασία σε μια συγκρίσιμη και αναπαραγώγιμη μεθοδολογία ανάλυσης περιεχομένου, επιτρέποντας την εμπειρική διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα μέσα ορίζουν κοινωνικά προβλήματα, αποδίδουν αιτίες, διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις και προτείνουν κατευθύνσεις δράσης. Η προσέγγισή τους διευκολύνει τη συστηματική και συγκριτική ανάλυση των πλαισίων στα δημοσιογραφικά κείμενα, ενέχοντας την ιδιότητα αναλυτικού εργαλείου που γεφυρώνει τη θεωρία με την εμπειρική έρευνα.

Στο ίδιο πνεύμα, ο Couldry (2014, σ. 880) διευρύνει την κατανόηση της επικοινωνιακής λειτουργίας των μέσων, προσεγγίζοντάς τα ως θεσμούς που συγκροτούν τη δημόσια εμπειρία και απονέμουν κοινωνική νομιμότητα σε συγκεκριμένες εκδοχές της πραγματικότητας. Τα μέσα, όπως υποστηρίζει, παράγουν το κοινωνικό νόημα, αναλαμβάνοντας ρόλο πολύ ευρύτερο από εκείνον των απλών αγωγών πληροφόρησης. Μέσα από τελετουργίες, πρακτικές και συμβολικά μοτίβα διαμορφώνουν αυτό που η κοινωνία αντιλαμβάνεται ως “κέντρο” της δημόσιας ζωής. Η διαδικασία αυτή, που την ονομάζει «μύθο του μεσολαβημένου κέντρου» (myth of the mediated centre), αποδίδει στα μέσα τη δύναμη να ορίζουν τι θεωρείται σημαντικό, αξιόπιστο ή θεσμικά έγκυρο. Κατά συνέπεια, η ίδια η παρουσία ενός ζητήματος στον δημόσιο λόγο προσδίδει σε αυτό κύρος και συμβάλλει στη συγκρότηση της κοινωνικής του νομιμότητας.

Σε συνέχεια αυτής της προβληματικής, οι Lecheler και de Vreese (2019, σσ. 9-11) υποστηρίζουν ότι τα δημοσιογραφικά πλαίσια αποτελούν τα γνωστικά φίλτρα που οργανώνουν την πληροφορία και καθοδηγούν την ερμηνεία των γεγονότων. Μέσα από την ανάδειξη ορισμένων πτυχών ενός ζητήματος και την παράλειψη άλλων, τα μέσα διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις κατανόησης της πραγματικότητας. Τα πλαίσια, σημειώνουν οι συγγραφείς, απλοποιούν την πολυπλοκότητα των κοινωνικών φαινομένων, βοηθώντας το κοινό να εντάξει νέες πληροφορίες σε ήδη υπάρχοντα γνωστικά σχήματα (schemas). Κατ’ αυτόν τον τρόπο, τα μέσα ενημέρωσης

γίνονται εργαλεία παραγωγής νοήματος, καθώς ένα δημοσιογραφικό ρεπορτάζ δεν επηρεάζει μόνο το τι γνωρίζουν οι πολίτες, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο το γνωρίζουν. Επομένως, η ισχύς τους επεκτείνεται στη διαμόρφωση των ερμηνευτικών πλαισίων που καθοδηγούν τη δημόσια σκέψη και δράση.

Η Denia (2025, σσ. 2–4) επισημαίνει ότι οι δημόσιες αφηγήσεις για την ΤΝ οργανώνονται γύρω από τρεις βασικές συντεταγμένες - αναφέρονται ως *apocalypse*, *assistance* και *transcendence* - που αντιστοιχούν σε βαθμούς φόβου, χρησιμότητας και υπέρβασης. Ονομάζει τις δύο κυρίαρχες μορφές πλαισίωσης “*Pandora’s Box*” και “*Social Progress*”, που συμπυκνώνουν αυτή τη διττή δυναμική, με την μεν πρώτη να συνδέεται με αφηγήσεις απώλειας ελέγχου και τεχνολογικής δυστοπίας, και τη δε δεύτερη με αισιόδοξα σενάρια κοινωνικής προόδου και ενδυνάμωσης. Οι δύο αυτές εκδοχές είναι ταυτόχρονα αντιθετικές και αλληλοτροφοδοτούμενες, καθώς εκφράζουν διαφορετικές όψεις του ίδιου τεχνολογικού φαντασιακού - ενός πολιτισμικού πλαισίου όπου η τεχνολογία προβάλλεται είτε ως σωτηρία είτε ως απειλή για την ανθρώπινη υπόσταση.

Συνοψίζοντας, η θεωρία της πλαισίωσης καθιστά ορατό τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα συμμετέχουν στην πολιτισμική της συγκρότηση της ΤΝ. Οι ειδησεογραφικές αφηγήσεις αναδεικνύονται σε βασικούς φορείς νοηματοδότησης, μέσω των οποίων η τεχνολογία αποκτά κοινωνικό νόημα, αξία και κανονιστική ισχύ. Αυτή η δυναμική νοηματοδότησης συνιστά τον συνδεδετικό κρίκο με τη διαδικασία της μεσοποίησης, δηλαδή τη μακροπρόθεσμη πολιτισμική ενσωμάτωση της τεχνολογίας στα συστήματα επικοινωνίας και κοινωνικής εμπειρίας.

1.4 Η μεσοποίηση της τεχνολογίας

Η έννοια της μεσοποίησης (*mediatization*) περιγράφει τη βαθιά αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην κοινωνία και τα μέσα επικοινωνίας, υπερβαίνοντας τη στενότερη έννοια της διαμεσολάβησης (*mediation*). Ενώ η διαμεσολάβηση αφορά στη μετάδοση νοημάτων μέσω των μέσων, η μεσοποίηση αναφέρεται στο πώς τα μέσα διαμορφώνουν τη δομή και τη λειτουργία των ίδιων των κοινωνικών θεσμών (Couldry & Hepp, 2017, σσ. 15 & 17). Όπως επισημαίνουν και οι Livingstone και Lunt (2014, σσ. 703 - 707), η μεσοποίηση εκδηλώνεται τόσο μέσω της αυξημένης παρουσίας των

μέσων στην καθημερινότητα όσο και μέσω της ενσωμάτωσης των χαρακτηριστικών τους — όπως η ταχύτητα, η οπτικοποίηση και η συναισθηματική δραματοποίηση — στις κοινωνικές πρακτικές. Συνεπώς, τα μέσα συνδιαμορφώνουν την εικόνα για την τεχνολογία, για τον τρόπο που αυτή γίνεται αντιληπτή και κοινωνικά αποδεκτή. Κατ' επέκταση, μπορούν να κατασκευάζουν πολιτισμικά νοήματα γύρω από την τεχνολογική πρόοδο, συνδέοντας την τεχνολογία με συλλογικά φαντασιακά περί προόδου, καινοτομίας και απειλής. Οι Couldry & Hepp (2013) αναφέρονται στα μέσα ως «χώρους συμβολικής παραγωγής», όπου οι τεχνολογίες αποκτούν κοινωνική ζωή. Ένα δημοσιογραφικό ρεπορτάζ για την ΤΝ, για παράδειγμα, μπορεί να ενεργοποιεί πολιτισμικούς μύθους, αξίες και συναισθήματα γύρω από την ανθρώπινη γνώση και το μέλλον της, αντί να περιορίζεται στην ουδέτερη περιγραφή της ως τεχνολογικής καινοτομίας.

Η μεσοποίηση της τεχνολογίας συνδέεται με τη θεωρία της πλαισίωσης, καθώς οι αφηγήσεις των μέσων οργανώνονται γύρω από ερμηνευτικά σχήματα που καθορίζουν τι θεωρείται πρόβλημα, ποια αιτία του αποδίδεται και ποια λύση προτείνεται (Entman, 1993). Οι Gimson και Modigliani (1989, σ. 5) περιγράφουν αυτά τα σχήματα ως «πολιτισμικά πακέτα» (cultural packages), τα οποία περιλαμβάνουν μεταφορές, εικόνες και βασικές αφηγηματικές μορφές. Στην περίπτωση της ΤΝ, τα μέσα εναλλάσσονται μεταξύ ενός ουτοπικού λόγου της καινοτομίας και ενός δυστοπικού λόγου του κινδύνου, κατασκευάζοντας την τεχνολογία ως ηθικό και πολιτικό ζήτημα.

Η μεσοποίηση της ΤΝ στην εκπαίδευση είναι χαρακτηριστική, καθώς οι κυρίαρχες αφηγήσεις για το ChatGPT είτε ως «εργαλείο μάθησης» είτε ως «απειλή για την ακαδημαϊκή ακεραιότητα» αντανakλούν και συμπυκνώνουν ευρύτερες κοινωνικές ανησυχίες σχετικά με την αυθεντικότητα της γνώσης, τις πρακτικές εκπαιδευτικής αξιολόγησης και την αξία της ανθρώπινης σκέψης. Με τη στοχευμένη επιλογή πηγών, εικόνων και αφηγηματικών στρατηγικών, τα μέσα ενημέρωσης συμμετέχουν ενεργά στη συγκρότηση του δημόσιου λόγου για την ΤΝ, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση των πλαισίων που νοηματοδοτούν την τεχνολογική αλλαγή. Οι δημοσιογράφοι, μέσω των πλαισίων, των μεταφορών και των αξιολογικών σχημάτων που επιστρατεύουν, καθορίζουν τα όρια του εφικτού και του επιθυμητού σε σχέση με την τεχνολογία, αναδεικνύοντας ότι τα μέσα δεν είναι ουδέτεροι μεσολαβητές,

αλλά ενεργοί συντελεστές στη συγκρότηση της τεχνολογικής πραγματικότητας. Ο δημοσιογραφικός λόγος εντάσσεται, συνεπώς, σε ένα ευρύτερο πεδίο πολιτισμικής παραγωγής, όπου οι τεχνολογικές αναπαραστάσεις παράγονται, αναπαράγονται και αναθεωρούνται σε συνάρτηση με τις κοινωνικές αξίες, τις θεσμικές προτεραιότητες και τις κυρίαρχες αφηγήσεις της ψηφιακής εποχής.

1.5 Τεχνολογικός λόγος, ψηφιακοί μύθοι και κοινωνικοτεχνικές φαντασιώσεις

Ο λόγος γύρω από την τεχνολογία συγκροτεί ένα σύνθετο πολιτισμικό και ιδεολογικό πεδίο, μέσα στο οποίο παράγονται αφηγήσεις για την πρόοδο, τον έλεγχο και τη σωτηρία. Όπως επισημαίνουν οι Saetra και Selinger (2024), ο τεχνο-λυτρωτισμός (techno-solutionism) εκφράζει την πεποίθηση ότι τα κοινωνικά, πολιτικά και ηθικά προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν πρωτίστως μέσω τεχνολογικών λύσεων, παρακάμπτοντας τον δημόσιο διάλογο και τη συλλογική διαδικασία λήψης αποφάσεων. Πρόκειται για μια ιδεολογία που αποδίδει στην τεχνολογία σχεδόν μεταφυσική ισχύ και παρουσιάζει την καινοτομία ως αυθύπαρκτη πηγή προόδου, αποσιωπώντας τις κοινωνικές και ηθικές συνέπειες της χρήσης της.

Συγγενής θεωρητική έννοια αποτελεί ο ψηφιακός υπερβατισμός (digital sublime), όπως τον εισάγει ο Mosco (2004, σσ. 23, 84), για να περιγράψει τη ρητορική εξύψωσης της τεχνολογίας στον δημόσιο λόγο και την απόδοσή της σε πεδίο σχεδόν μεταφυσικής υπέρβασης και κοινωνικής λύτρωσης. Πρόκειται για έναν υποσχετικό λόγο που προσδίδει στις τεχνολογίες ιδιότητες σωτηρίας, διαφάνειας και υπέρβασης των ανθρώπινων ορίων, μετατρέποντάς τες σε φορείς νοήματος και πίστης περισσότερο, παρά σε απλοϊκά τεχνικά εργαλεία. Ο Mosco επισημαίνει ότι οι αφηγήσεις αυτές συνιστούν ρητορικές υπερβολές και μυθολογικές κατασκευές, που συνδέουν την τεχνολογία με το φαντασιακό της σωτηρίας και της προόδου, αποκρύπτοντας τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της παραγωγής και της χρήσης της. Η διαδικασία αυτή παρουσιάζει τις τεχνολογικές καινοτομίες ως συμβολικές και κοινωνικά ενεργές δυνάμεις, ικανές να αναμορφώσουν την κοινωνία. Ταυτόχρονα, νομιμοποιείται η εξουσία των τεχνολογικών θεσμών που τις προωθούν και τις διαχειρίζονται.

Οι μύθοι αυτοί κινούνται συνήθως ανάμεσα σε δύο αντίθετους πόλους, την τεχνοουτοπία, που εξυμνεί την ΤΝ ως αναπόφευκτη πρόοδο και την τεχνοφοβία, που τη δαιμονοποιεί ως απειλή για την ανθρώπινη ύπαρξη. Όπως σημειώνει ο Gerovitch (2001, σσ. 253–256), το δίπολο αυτό λειτουργεί συχνά συμπληρωματικά στα ιδεολογικά καθεστώτα που ταλαντεύονται ανάμεσα στην πίστη για την επιστημονική πρόοδο και τον φόβο της τεχνολογικής κυριαρχίας. Ο Hall (1982, σσ. 70 & 71) θα χαρακτήριζε τους μύθους αυτούς ως μορφές ιδεολογικής κανονικοποίησης, μέσα από τους οποίους οι ιστορικά και πολιτισμικά προσδιορισμένες σχέσεις παρουσιάζονται ως αυτονόητες και φυσικές.

Οι πολιτισμικές αφηγήσεις γύρω από την ΤΝ κατασκευάζουν ερμηνευτικά πλαίσια που διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αντιλαμβάνεται και νοηματοδοτεί την ίδια την έννοια της «νοημοσύνης», υπερβαίνοντας τα όρια μιας απλουστευμένης περιγραφής τεχνολογικής προόδου. Όπως επισημαίνουν οι Cave κ.α. (2018, σσ. 5-7), οι αφηγήσεις για τις «έξυπνες μηχανές» (AI narratives) συνιστούν ένα ευρύτερο σύνολο από κείμενα, εικόνες, πολιτισμικά τεχνουργήματα και δημόσιους λόγους μέσω των οποίων οι κοινωνίες αφηγούνται, ερμηνεύουν και αξιολογούν την ΤΝ, τόσο σε φαντασιακό όσο και σε πραγματολογικό επίπεδο. Οι αφηγήσεις αυτές, είτε προέρχονται από τη μυθολογία, τη λογοτεχνία και την επιστημονική φαντασία είτε από τη δημοσιογραφία, την επιστημονική επικοινωνία και τον πολιτικό λόγο, δομούν ένα αφηγηματικό οικοσύστημα που επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο η ΤΝ γίνεται αντικείμενο εμπιστοσύνης, φόβου ή δέους, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο γίνονται κατανοητές οι δυνατότητες και οι περιορισμοί της.

Μέσα από αυτές τις αφηγήσεις, διαχρονικές πολιτισμικές προσδοκίες σχετικά με τον ανθρώπινο νου, τη δημιουργικότητα και τη γνώση ενεργοποιούνται και πλαισιώνονται εκ νέου στο εκάστοτε τεχνολογικό παρόν, διαμορφώνοντας τον δημόσιο διάλογο και επηρεάζοντας τη χάραξη πολιτικών επιλογών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι εκπαιδευτικές. Η αποδόμηση αυτών των μύθων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια κριτική προσέγγιση της ΤΝ στην εκπαίδευση. Η κατανόηση του τεχνολογικού λόγου ως συνόλου ιδεολογικών και πολιτισμικών αφηγήσεων αποκαλύπτει ότι, πίσω από την επίφαση της ουδετερότητας, υποκρύπτονται κοινωνικά οράματα, φόβοι και σχέσεις εξουσίας. Ο τρόπος που

αναφερόμαστε στην τεχνολογία καθορίζει τελικά και τον τρόπο που τη χρησιμοποιούμε, καθώς κάθε αφήγηση διαμορφώνει το πλαίσιο μέσα στο οποίο η τεχνολογία γίνεται νοητά δυνατή, επιθυμητή και αναγκαία.

Σε συνέχεια αυτής της προβληματικής, οι Jasanoff και Kim (2009, σ. 120) εισάγουν την έννοια των κοινωνικοτεχνικών φαντασιώσεων (socio-technical imaginaries) για να περιγράψουν τα συλλογικά φαντασιακά μορφώματα της κοινωνικής ζωής, που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη και πραγμάτωση των επιστημονικών και τεχνολογικών έργων. Οι φαντασιώσεις αυτές αποτελούν περιγραφές επιθυμητών μελλοντικών καταστάσεων για το ποιο μέλλον οφείλει να επιδιώξει μια κοινωνία. Όπως υπογραμμίζουν, διαθέτουν ισχυρή πολιτική λειτουργία, καθώς καθοδηγούν τις δημόσιες επενδύσεις, τον τεχνολογικό σχεδιασμό και τις μορφές συμμετοχής των πολιτών στην πρόοδο.

Η έμφαση που δίνουν οι Jasanoff & Kim (2007, σσ. 7-9) στην εθνική διάσταση των φαντασιώσεων αποκαλύπτει ότι κάθε κράτος διαμορφώνει το δικό του τεχνολογικό αφήγημα. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ επικρατεί η φαντασίωση της καινοτομίας χωρίς περιορισμούς, στη Νότια Κορέα η ιδέα της τεχνολογίας ως εθνικής προόδου, ενώ στη Γερμανία το φαντασιακό της βιώσιμης ανανέωσης συνδέεται με τη συλλογική ευθύνη. Αυτές οι διαφοροποιήσεις δείχνουν ότι οι κοινωνικοτεχνικές φαντασιώσεις είναι πολιτισμικά ενσώματες και θεσμικά ενσωματωμένες, καθώς παγιώνουν τη νομιμοποίηση των πολιτικών επιλογών. Στο πεδίο της ΤΝ στην εκπαίδευση, φαντασιώσεις όπως η προσωποποιημένη μάθηση, η «έξυπνη» τάξη και η «ηθική» ΤΝ αποτελούν μορφές τεχνολογικού φαντασιακού που οργανώνουν τις κοινωνικές προσδοκίες σχετικά με την πρόοδο, τη γνώση και τη δημοκρατία. Όπως επισημαίνει η Jasanoff (2021, σ. 28), τα φαντασιακά αυτά πλαίσια συνιστούν μορφές διακυβέρνησης του μέλλοντος, καθώς καθορίζουν ποια εκδοχή του ανθρώπου και της κοινωνίας θεωρείται επιθυμητή σε σχέση με την τεχνολογία.

Η Jasanoff (2021, σ. 32) επεκτείνει την έννοια πέρα από το επίπεδο του έθνους-κράτους, ορίζοντας τις κοινωνικοτεχνικές φαντασιώσεις ως τα θεσμικά σταθεροποιημένα και δημόσια εκτελούμενα οράματα επιθυμητών μελλοντικών κόσμων, που εδράζονται σε κοινές αντιλήψεις για την κοινωνική ζωή και την τάξη που είναι εφικτή μέσω της επιστήμης και της τεχνολογίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η τεχνολογία διαμεσολαβεί στη συγκρότηση συλλογικών ταυτοτήτων και πολιτικών

νοημάτων.

Συνοψίζοντας, ο τεχνολογικός λόγος συγκροτεί ένα ιδεολογικό πεδίο όπου η τεχνολογία αποκτά νόημα, αξία και κανονιστική ισχύ. Οι αφηγήσεις που τον συνοδεύουν αναπαριστούν τις τεχνολογικές εξελίξεις ως φορείς κοινωνικών προσδοκιών, διαμορφώνοντας αντιλήψεις για το τι συνιστά πρόοδο, γνώση και ανθρώπινη ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, η ΤΝ αποτελεί έναν συμβολικό κόμβο όπου συναντώνται οράματα, φόβοι και αξίες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οραματιζόμαστε την εκπαίδευση, την εργασία και την κοινωνία. Η διερεύνηση αυτών των μηχανισμών νοηματοδότησης αποκαλύπτει πώς οι πολιτισμικές αφηγήσεις μετασχηματίζονται σε θεσμικές πρακτικές και πολιτικές επιλογές και οδηγεί τη συζήτηση στην ηθική και ρύθμιση της ΤΝ, η οποία ακολουθεί.

1.6 Ηθική και ρύθμιση της Τεχνητής Νοημοσύνης

Η συζήτηση για την ηθική της τεχνολογίας έχει μια μακρά ιστορία, η οποία αναζωπυρώθηκε με την ευρεία διάδοση της ΤΝ τα τελευταία χρόνια. Σύγχρονες επιστημονικές αναλύσεις, όπως των Carruro (2020)⁹ και Winkel, (2025)¹⁰, ανάγουν τις απαρχές της στοχαστικής θεμελίωσης της «ηθικής της τεχνολογίας» στη συμβολή των Wiener και Jonas, των οποίων οι ιδέες για την ευθύνη απέναντι στις μηχανές και την πρόνοια για το μέλλον θεωρούνται προδρομικές της σημερινής συζήτησης περί της ηθικής της τεχνολογίας. Η προβληματική αυτή ανανεώνεται σήμερα, καθώς η ΤΝ αποτελεί ένα σύστημα λήψης αποφάσεων με κοινωνικό και πολιτισμικό αντίκτυπο. Όπως σημειώνουν οι Floridi και Cows (2019), η ηθική της ΤΝ προϋποθέτει έναν συνδυασμό τεχνικής επάρκειας και αξιακής θεμελίωσης, ώστε η καινοτομία να παραμένει συνδεδεμένη με το δημόσιο συμφέρον.

Η ραγδαία εξάπλωση της ΤΝ ανέδειξε την ηθική και τη ρύθμισή της σε κρίσιμο ζήτημα δημόσιου ενδιαφέροντος και θεσμικής ευθύνης. Οι εφαρμογές της διαμορφώνουν νέες συνθήκες στην εκπαίδευση, την εργασία και τη δημόσια σφαίρα, καθιστώντας επιτακτική τη διασφάλιση της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της

⁹ Βλ. Carruro, R. (2020). The age of artificial intelligences: A personal reflection. *International Review of Information Ethics*, 28, 1–21

¹⁰ Βλ. Winkel, M. (2025). Society in charge: the connection of artificial intelligence, responsibility, and ethics in German media discourse. *AI Ethics* 5, 2839–2866

κοινωνικής δικαιοσύνης. Ο Floridi (2018, σσ. 2–3) υποστηρίζει ότι το ουσιαστικό ζήτημα δεν είναι η ίδια η τεχνολογική καινοτομία, αλλά η διακυβέρνηση του «ψηφιακού», ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο χρειάζεται να σχεδιάσουμε το πληροφοριακό περιβάλλον (infosphere) και τις κοινωνίες που θα αναπτυχθούν μέσα σε αυτό. Η ηθική της ΤΝ (AI ethics) δεν περιορίζεται στο ερώτημα του τι μπορεί να κάνει η τεχνολογία, αλλά επεκτείνεται στο τι πρέπει να της επιτρέψουμε να κάνει, με γνώμονα τις κοινωνικές αξίες και την ανθρώπινη ευθύνη. Οι Jobin κ.α. (2019)¹¹ επιχείρησαν τη διεθνή χαρτογράφηση ογδόντα τεσσάρων πλαισίων ηθικής της ΤΝ, μέσω της οποίας αποκαλύπτεται ένας κοινός αξιακός πυρήνας, ο οποίος περιλαμβάνει τη δικαιοσύνη, την ανθεκτικότητα, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τον ανθρώπινο έλεγχο. Οι αρχές αυτές συγκροτούν τη βάση μιας υπεύθυνης, αξιόπιστης και κοινωνικά προσανατολισμένης ΤΝ, ικανής να υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και να καθοδηγεί τη θεσμική διακυβέρνηση των νέων τεχνολογιών.

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2019, σσ. 2-3) για την αξιόπιστη ΤΝ (trustworthy AI) θεμελιώνουν την έννοια αυτή σε τρεις διαστάσεις - νομιμότητα, ηθική και ανθεκτικότητα - οι οποίες πρέπει να συνυπάρχουν σε όλον τον κύκλο ζωής κάθε τεχνολογικού συστήματος. Η ΤΝ οφείλει, επομένως, να συμμορφώνεται με το δίκαιο, να ευθυγραμμίζεται με τις ηθικές αξίες και να είναι τεχνικά και κοινωνικά αξιόπιστη. Αντίστοιχα, η UNESCO στο Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2021, σσ. 18–21, 32) προωθεί μια ανθρωποκεντρική και δικαιωματική προσέγγιση της ΤΝ, η οποία στηρίζεται στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της πολιτισμικής ποικιλότητας. Τονίζει ότι η ανάπτυξη και η χρήση της ΤΝ πρέπει να υπηρετεί την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τη διαπολιτισμική αλληλοκατανόηση, αποτρέποντας κάθε μορφή ανισότητας, αποκλεισμού ή πολιτισμικής ομογενοποίησης.

Παρά τις πολλαπλές ηθικές προσεγγίσεις που έχουν διατυπωθεί διεθνώς, ο Hagendorff (2020, σσ. 100–101, 108–109) επισημαίνει ότι η πληθώρα ηθικών

¹¹ Η μελέτη των Jobin κ.α. (2019) αποτελεί την πρώτη συστηματική επισκόπηση της διεθνούς δεοντολογίας για την ΤΝ. Οι συγγραφείς αναλύουν πηγές κυβερνήσεων, διεθνών οργανισμών, πανεπιστημίων και τεχνολογικών εταιρειών, αναδεικνύοντας τη σύγκλιση διαφορετικών πλαισίων γύρω από έναν μικρό αριθμό καθολικών αξιών, γεγονός που αποτυπώνει την ανάγκη για μια παγκόσμια ηθική συνοχή στη ρύθμιση της ΤΝ.

κανόνων για την ΤΝ παραμένει συχνά ρητορική χωρίς ουσιαστική εφαρμογή, ένα φαινόμενο που περιγράφει ως *ethics washing*. Οι εταιρικές ή θεσμικές «αυτοδεσμεύσεις» προβάλλονται ως δείγμα υπευθυνότητας, ωστόσο στην πράξη λειτουργούν αποτρεπτικά για την υιοθέτηση δεσμευτικών νομικών πλαισίων. Αυτό μετατρέπει την ηθική σε εργαλείο δημοσίων σχέσεων και αυτορρύθμισης, που καθιστά την κοινή γνώμη και τις ρυθμιστικές αρχές χωρίς να επιφέρει πραγματική λογοδοσία ή αλλαγές στην παραγωγή και τη χρήση των συστημάτων ΤΝ.

Οι Laine κ.α. (2024 σσ. 1-3) επισημαίνουν ότι η συστηματοποίηση της ηθικής επιθεώρησης των συστημάτων ΤΝ (*ethics-based AI auditing*) αποτελεί καθοριστικό βήμα για τη μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη. Υπογραμμίζουν την ανάγκη θεσμοθέτησης συστηματικών μηχανισμών ελέγχου, διαφάνειας και λογοδοσίας σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής της ΤΝ, ώστε οι ηθικές αρχές - δικαιοσύνη, υπευθυνότητα, διαφάνεια, μη βλάβη, αυτονομία - να μετουσιώνονται σε πρακτικές διαδικασίες αξιολόγησης και συμμόρφωσης. Το *AI auditing* δεν περιορίζεται σε τεχνικούς ελέγχους, καθώς εμπλέκει ανθρώπινους και μη ανθρώπινους δρώντες όπως είναι οι προγραμματιστές, οι ερευνητές, οι χρήστες, οι ελεγκτές και οι διάφορες ρυθμιστικές αρχές, προωθώντας μια κουλτούρα ηθικής υπευθυνότητας και διαφανούς λήψης αποφάσεων.

Στο πεδίο της εκπαίδευσης, η ενσωμάτωση εφαρμογών ΤΝ - όπως η αυτόματη αξιολόγηση, η ανίχνευση της λογοκλοπής και η εξατομίκευση της μάθησης - εγείρει κρίσιμα ζητήματα ιδιωτικότητας, αυτονομίας και παιδαγωγικής ευθύνης. Η πρόκληση αφορά κυρίως στο παιδαγωγικό παράδειγμα που ενισχύει η χρήση τους και δεν εξαντλείται μόνο στον τρόπο χρήσης τους. Όπως επισημαίνει ο Walter (2024, σσ. 4–6), η άκριτη χρήση της ΤΝ μπορεί να οδηγήσει τους εκπαιδευόμενους στο να εκχωρούν το γνωστικό έργο στη μηχανή, περιορίζοντας κατά συνέπεια την καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Η παιδαγωγική, επομένως, οφείλει να προσανατολίζεται στην ενδυνάμωση της ανθρώπινης μάθησης, μέσα από την καλλιέργεια δεξιοτήτων αλφαριθμητισμού στην ΤΝ (*AI literacy*) και κριτικής επίγνωσης, που επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να χρησιμοποιούν την τεχνολογία υπεύθυνα και αναστοχαστικά. Παράλληλα, οι Whittlestone κ.α. (2019) προτείνουν ένα πλαίσιο αξιακής ευθυγράμμισης, όπου οι τεχνολογικές επιλογές συμπορεύονται με θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες όπως η δημοκρατία και η ευημερία.

Συνεπακόλουθα, η ηθική της ΤΝ είναι μια αναγκαία προϋπόθεση για τη βιώσιμη τεχνολογική της ανάπτυξη και δεν στέκεται ως εμπόδιο στην καινοτομία. Στην εκπαίδευση, η ενσωμάτωση αυτών των αρχών αφορά στη διαφάνεια και τη λογοδοσία, καθώς και στον επαναπροσδιορισμό των ίδιων των παιδαγωγικών αξιών που συγκροτούν τη μάθηση.

Πιο πρόσφατα, οι Γιουναπορουλου κ.α. (2025) επισημαίνουν ότι οι ηθικές προκλήσεις της ΤΝ πρέπει να αντιμετωπίζονται ήδη από τα πρώτα στάδια του σχεδιασμού, βασιζόμενες σε ένα πλαίσιο *ethics-by-design* που διατρέχει ολόκληρο τον κύκλο ζωής των τεχνολογικών συστημάτων. Η έρευνα, βασισμένη σε αναλύσεις διαδικασιών δεοντολογικού ελέγχου σε πανεπιστημιακά περιβάλλοντα, εντοπίζει κρίσιμα ζητήματα όπως η έλλειψη διαφάνειας και επεξήγησης των αλγορίθμων, οι κίνδυνοι προκατάληψης στα δεδομένα και η ανεπαρκής εποπτεία από τα θεσμικά όργανα δεοντολογίας. Οι συγγραφείς προτείνουν τη δημιουργία διεπιστημονικών επιτροπών δεοντολογίας, με εξειδικευμένη γνώση στις κοινωνικές και ηθικές επιπτώσεις της ΤΝ, ώστε να ενισχυθεί η υπεύθυνη και αξιόπιστη ακαδημαϊκή έρευνα στον τομέα αυτόν.

Συνεπακόλουθα, η συζήτηση για την ηθική και τη ρύθμιση της ΤΝ οδηγεί αναπόφευκτα σε μια βαθύτερη θεώρηση της σχέσης τεχνολογίας και γνώσης - ένα πεδίο που εξετάζεται εκτενέστερα στη συνέχεια - στο πλαίσιο της κριτικής θεωρίας της μάθησης.

1.7 Η Κριτική Θεωρία Μάθησης και η Τεχνητή Νοημοσύνη

Η ένταξη της ΤΝ στην εκπαιδευτική διαδικασία συνδέεται στενά με τα θεμελιώδη ερωτήματα που θέτει η κριτική θεωρία της μάθησης, τα οποία αφορούν στον τρόπο με τον οποίο παράγεται η γνώση, ποιος τη διαμορφώνει και ποιοι επωφελούνται από αυτήν. Η κριτική παιδαγωγική, όπως αναπτύχθηκε από τον Πάουλο Φρέιρε, τον Henry Giroux και μεταγενέστερα τον Gert Biesta, αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού και όχι ως ουδέτερη μετάδοση

πληροφοριών¹². Στο πλαίσιο αυτό, η ΤΝ αναδεικνύεται ως πεδίο εντός του οποίου επαναπροσδιορίζονται τα ζητήματα της εξουσίας, της αυτονομίας και της παιδαγωγικής σχέσης.

Ο Φρέιρε (1970/1977, σ. 78) υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να νοείται ως πράξη απελευθέρωσης και όχι ως «τραπεζική διαδικασία» αποθήκευσης γνώσεων¹³. Στην ψηφιακή εποχή αυτό το μοντέλο ανανεώνεται, καθώς η γνώση μετατρέπεται σε δεδομένα που αναλύονται από αλγοριθμικά συστήματα και οι μαθητές παρακολουθούνται, ταξινομούνται και αξιολογούνται. Ο Selwyn (2011, σ. 35) επισημαίνει ότι η εκπαιδευτική τεχνολογία παρουσιάζεται συχνά ως ένα ουδέτερο μέσο διευκόλυνσης της αποδοτικότητας, με αποτέλεσμα να αποκρύπτονται οι κοινωνικές και αξιακές της προϋποθέσεις. Η κριτική θεωρία της μάθησης προτάσσει μια εκπαιδευτική διαδικασία που αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των υποκειμένων και στην ανάπτυξη της κριτικής συνειδητοποίησης, δηλαδή της ικανότητάς τους να αναγνωρίζουν τον κοινωνικό τους ρόλο και να κατανοούν τις σχέσεις εξουσίας και τις δομικές δυνάμεις που διαμορφώνουν και περιορίζουν τη δράση τους, ώστε να συμμετέχουν ενεργά, αναστοχαστικά και μετασχηματιστικά στη συγκρότηση του κοινωνικού τους κόσμου.

Η ΤΝ στην εκπαίδευση συνιστά ένα πεδίο αντιπαράθεσης ανάμεσα σε δύο αντίρροπες λογικές. Από τη μία, μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο ενδυνάμωσης της κριτικής παιδαγωγικής, ενισχύοντας τη συμμετοχικότητα και τον αναστοχασμό, ενώ από την άλλη, δύναται να υπηρετήσει μια τεχνοκρατική ορθολογικότητα ελέγχου και αξιολόγησης. Όπως επισημαίνει ο Giroux (2021, σ. 3), η παιδαγωγική είναι πάντοτε μια ηθική και πολιτική πράξη, καθώς διαμορφώνει συγκεκριμένες σχέσεις γνώσης, εξουσίας και υποκειμενικότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, οι αλγόριθμοι της ΤΝ, ως προϊόντα κοινωνικών και οικονομικών δομών, ενσωματώνουν αξίες και προκαταλήψεις που δύνανται να διαιωνίσουν ανισότητες. Η κριτική θεωρία της μάθησης προτρέπει την επανεξέταση των δεδομένων, των κριτηρίων αξιολόγησης

¹² Η κριτική θεωρία της μάθησης αναπτύχθηκε ως συνέχεια της κριτικής θεωρίας της Σχολής της Φρανκφούρτης, μεταφέροντας την προβληματική της χειραφέτησης στην εκπαίδευση.

¹³ Ο Φρέιρε χρησιμοποιεί τον όρο «τραπεζικό μοντέλο» για να περιγράψει την παθητική μετάδοση γνώσης από τον εκπαιδευτικό στον μαθητή.

και των μορφών γνώσης που ενσωματώνονται στα συστήματα ΤΝ, ώστε η τεχνολογία να ενισχύει τη δημοκρατική παιδεία και να αμβλύνει την αναπαραγωγή ανισοτήτων.

Σε συνέχεια της κριτικής θεωρίας της μάθησης, η κριτική ψηφιακή παιδαγωγική προσεγγίζει την ΤΝ ως παιδαγωγικό παράγοντα που επαναφέρει στο προσκήνιο ζητήματα εξουσίας, γνώσης και μαθησιακής αυτονομίας, προβάλλοντας τις ιδεολογικές και πολιτισμικές παραδοχές που ενσωματώνονται στις τεχνολογικές μορφές της εκπαίδευσης. Οι Morris και Stommel (2018) αντλούν από την απελευθερωτική παιδαγωγική του Freire, θεμελιώνοντας μια προσέγγιση που αποβλέπει στην ενδυνάμωση του εκπαιδευόμενου ως κριτικού, συμμετοχικού και αυτόνομου υποκειμένου, ικανού να αναστοχάζεται και να νοηματοδοτεί εκ νέου τις τεχνολογικές δομές μέσα από τις οποίες διαμεσολαβείται η μαθησιακή εμπειρία.

Όπως επισημαίνουν οι Roe και Perkins (2024), η παραγωγική ΤΝ (GenAI) δημιουργεί νέες μορφές αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπου και μηχανής, οι οποίες μπορούν είτε να ενισχύσουν είτε να υπονομεύσουν τη μαθησιακή διαδικασία. Οι συγγραφείς υπογραμμίζουν ότι η ενσωμάτωση αλγοριθμικών συστημάτων ΤΝ στην εκπαίδευση αναδιαμορφώνει τις σχέσεις ελέγχου, πρόσβασης και συμμετοχής και ενίοτε περιορίζει τη χειραφέτηση των εκπαιδευομένων. Αντίστοιχα, οι Williamson κ.α. (2023) σχολιάζουν ότι η υπόσχεση της «προσωποποιημένης μάθησης» και της «έξυπνης εκπαίδευσης» συγκαλύπτει συχνά μια μετατόπιση της παιδαγωγικής εξουσίας από τον εκπαιδευτικό στον αλγόριθμο, καθώς η διαδικασία της μάθησης υποτάσσεται στη λογική της αυτοματοποίησης και της δεδομενοποίησης (datafication). Η κριτική ψηφιακή παιδαγωγική, επομένως, καλεί σε παιδαγωγικές πρακτικές που ενισχύουν τη συλλογικότητα, τη διαφάνεια και τον κριτικό ψηφιακό εγγραμματισμό, καθιστώντας τον εκπαιδευτικό ρόλο φορέα διαλόγου και χειραφέτησης.

Ο Biesta (2008, σσ. 39–44) επισημαίνει ότι στη σύγχρονη «εποχή της μετρησιμότητας» (age of measurement) η εκπαίδευση κινδυνεύει να απωλέσει τον σκοπό της, καθώς μαθαίνουμε να εκτιμούμε ό,τι μετριέται, αντί να μετράμε ό,τι αξίζει. Υποστηρίζει ότι η αξία της εκπαίδευσης δεν πρέπει να εξαντλείται στην αποτελεσματικότητα και στη μέτρηση επιδόσεων, αλλά χρειάζεται να εδράζεται στην ικανότητά της να καλλιεργεί την υποκειμενικότητα - την ανάδυση του ανθρώπινου υποκειμένου ως μοναδικού, υπεύθυνου και ικανού να ανταποκρίνεται στην

ετερότητα. Συνεπακόλουθα, η εκπαίδευση δεν πρέπει να ταυτίζεται με την αποδοτικότητα αλλά με τη δυνατότητά της να συγκροτεί έναν ηθικό και πολιτικό χώρο, όπου αναπτύσσεται η δημοκρατική και υπεύθυνη υποκειμενικότητα.

Αυτή η συζήτηση συνδέεται με τη μετα-νεωτερική έννοια του post-digital, όπως την αναπτύσσουν οι Jandrić κ.α. (2018, σ. 896), για να περιγράψουν τη συνθήκη όπου το ανθρώπινο και το τεχνολογικό, το αναλογικό και το ψηφιακό, συνυφαίνονται αδιάκριτα. Οι συγγραφείς υπογραμμίζουν ότι ο ψηφιακός πολιτισμός έχει πάψει να είναι «άλλος» ή ξεχωριστός από την ανθρώπινη εμπειρία, καθώς οι αλγόριθμοι, τα δεδομένα και τα τεχνολογικά μέσα διαπερνούν πλέον κάθε πτυχή της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ζωής. Σε αυτήν τη μετα-ψηφιακή συνθήκη, η μάθηση δεν μπορεί να εκλαμβάνεται μόνο ως διαδικασία τεχνικής βελτιστοποίησης. Από αυτή την οπτική, η κριτική παιδαγωγική προτείνει τη μετατόπιση από τη μάθηση μέσω μηχανών στη μάθηση για τις μηχανές, μια παιδαγωγική προσέγγιση που αποσκοπεί στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι τεχνολογίες διαμορφώνουν τον κόσμο και τις ανθρώπινες δυνατότητες. Οι Facer και Selwyn (2021, σ. 22) τονίζουν ότι μια τέτοια εκπαίδευση οφείλει να καλλιεργεί πολίτες ικανούς να συμμετέχουν ενεργά στον δημοκρατικό διάλογο για την τεχνολογία, αντί να περιορίζονται στον ρόλο παθητικών χρηστών της.

Συνοψίζοντας, η κριτική παιδαγωγική της ΤΝ αναδεικνύει την ανθρωπιστική διάσταση της μάθησης, προωθώντας τη συμμετοχικότητα, τη δημιουργικότητα και τη συνειδητή τεχνολογική πράξη, αντί της αποξένωσης και της μετρησιμότητας. Η εκπαίδευση, ως πράξη ελευθερίας, προϋποθέτει κατανόηση και κριτικό στοχασμό απέναντι στους μηχανισμούς γνώσης που συγκροτεί η τεχνολογία.

1.8 Η Τεχνητή Νοημοσύνη και η ελληνική εκπαιδευτική και μιντιακή πραγματικότητα

Η εισαγωγή της ΤΝ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εξελίσσεται μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο ενθουσιασμού, επιφυλακτικότητας και ηθικής ανησυχίας για τη νέα αυτή τεχνολογία. Πρόσφατες εθνικές και διεθνείς έρευνες καταδεικνύουν ότι, παρά το γεγονός ότι η ΤΝ είναι πλέον ευρέως γνωστή στο ελληνικό κοινό, η ουσιαστική κατανόηση των δυνατοτήτων της και η παιδαγωγική

της αξιοποίηση παραμένουν σε πρώιμο στάδιο. Σύμφωνα με την πανελλαδική έρευνα των Focus Bari & YouGov (2024, Φεβρουάριος), οι Έλληνες εμφανίζονται συγκρατημένα θετικοί απέναντι στην ΤΝ, με το 60% να δηλώνει επιφυλακτικότητα, αναγνωρίζοντας τα δυνητικά οφέλη αλλά και τους κινδύνους ανεξέλεγκτης χρήσης, ενώ μόλις το 22% υιοθετεί ανεπιφύλακτα θετική στάση. Παράλληλα, σχεδόν ένας στους τρεις Έλληνες έχει ήδη χρησιμοποιήσει το ChatGPT, κυρίως για θέματα σπουδών ή εργασίας, γεγονός που υποδηλώνει ότι η επαφή με τα εργαλεία ΤΝ εδραιώνεται πρωτίστως μέσω της εκπαιδευτικής εμπειρίας. Οι νεότερες ηλικιακές ομάδες (18–34) εμφανίζονται ως πρωτοπόρες αυτής της εξοικείωσης, αναδεικνύοντας τη διαγενεακή διάσταση του ψηφιακού μετασχηματισμού.

Η μεταγενέστερη έρευνα των Focus Bari & YouGov (2024, Νοέμβριος) επιβεβαιώνει τη σταδιακή ενίσχυση της θετικής στάσης απέναντι στην ΤΝ. Σε σύγκριση με την προηγούμενη έρευνα, οι θετικοί πολίτες αυξήθηκαν από 29% σε 31%, ενώ οι επιφυλακτικοί μειώθηκαν ελαφρά και οι αναποφάσιστοι σχεδόν εξαφανίστηκαν. Το γεγονός ότι ένας στους δύο Έλληνες χρησιμοποιεί ήδη κάποιο εργαλείο ΤΝ υποδηλώνει τη σταδιακή κοινωνική κανονικοποίηση της τεχνολογίας. Παράλληλα, δύο στους τρεις θεωρούν ότι η γνώση τέτοιων εργαλείων μπορεί να βελτιώσει τις επαγγελματικές τους προοπτικές, ενώ τέσσερις στους πέντε εκφράζουν ανησυχία για την πιθανή συμβολή της ΤΝ σε φαινόμενα παραπληροφόρησης και απάτης. Η αυξημένη ζήτηση για θεσμική ρύθμιση (62%) καταδεικνύει ότι η δημόσια συζήτηση μετατοπίζεται από την απλή περιέργεια προς τη διεκδίκηση διαφάνειας και λογοδοσίας.

Σε διεθνές επίπεδο, η έρευνα των Focus Bari–IRIS (2024, Ιούνιος–Αύγουστος) καταγράφει παρόμοιες τάσεις, με το 42% των Ελλήνων να δηλώνει ότι έχει χρησιμοποιήσει τεχνολογίες ΤΝ στην προσωπική του ζωή και το 22% στην εργασία του. Παρότι τα ποσοστά αυτά παραμένουν χαμηλότερα από τον παγκόσμιο μέσο όρο, αποτυπώνουν έναν ρυθμό ταχείας ενσωμάτωσης και μια «μετρημένη αισιοδοξία» που χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία απέναντι στην τεχνολογική καινοτομία. Η έρευνα της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνηθικής (2025) προσθέτει μια έντονη ηθική διάσταση στον δημόσιο διάλογο, καθώς οκτώ στους δέκα πολίτες θεωρούν ότι η ΤΝ μπορεί να υπονομεύσει τις ανθρώπινες σχέσεις έως το 2040, ενώ η πλειονότητα εκφράζει δυσπιστία απέναντι στην αυτόνομη λειτουργία των

αλγορίθμων χωρίς ανθρώπινη εποπτεία. Το εύρημα αυτό αποκαλύπτει μια υπόγεια ένταση μεταξύ εμπιστοσύνης και ανησυχίας, η οποία δεν αφορά μόνο στην τεχνολογία καθαυτή, αλλά και τη συνολικότερη κοινωνική διακυβέρνηση της γνώσης.

Η αναπαράσταση της ΤΝ στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης ενσωματώνει τα βασικά χαρακτηριστικά του εγχώριου μιντιακού συστήματος, το οποίο, όπως επισημαίνουν οι Iosifidis και Boucas (2015), χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας, θεματική αποσπασματικότητα και περιορισμένη παρουσία εξειδικευμένης επιστημονικής δημοσιογραφίας. Η πλειονότητα των μέσων αναπαράγει διεθνείς αφηγήσεις περί τεχνολογικής προόδου χωρίς συστηματική διερεύνηση των κοινωνικών, ηθικών ή παιδαγωγικών συνεπειών της ΤΝ. Ως αποτέλεσμα ο δημόσιος λόγος αρθρώνεται μέσα από διττές αναπαραστάσεις, οι οποίες είτε προβάλλουν την ΤΝ ως φορέα καινοτομίας και γνώσης είτε την παρουσιάζουν ως πηγή απρόβλεπτων κινδύνων και αβεβαιότητας.

Η κατάσταση αυτή συνδέεται άμεσα με τη δομή και τη λειτουργία του ελληνικού μιντιακού πεδίου, όπως αποτυπώνεται στην έκθεση του International Press Institute και του Media and Journalism Research Center (2024). Παρά τον μεγάλο αριθμό μέσων, η ιδιοκτησία συγκεντρώνεται σε περιορισμένο αριθμό οικονομικά και πολιτικά ισχυρών επιχειρηματικών ομίλων, ενώ η διανομή της κρατικής διαφήμισης εξακολουθεί να πραγματοποιείται με αδιαφανή κριτήρια. Η θεσμική εποπτεία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης παραμένει εξαρτημένη από πολιτικές επιρροές, ενώ οι δημόσιοι φορείς ενημέρωσης (ΕΡΤ, ΑΠΕ-ΜΠΕ) τελούν υπό κυβερνητικό έλεγχο, οδηγώντας σε φαινομενική - και όχι ουσιαστική - πολυφωνία, στοιχείο που οι ερευνητές προσομοιάζουν ως μορφή μιντιακής αιχμαλωσίας.

Στο πλαίσιο αυτό, το *Σχέδιο για τη Μετάβαση της Ελλάδας στην Εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης* αναγνωρίζει ρητά ότι η αυξανόμενη χρήση συστημάτων ΤΝ στη δημοσιογραφική παραγωγή και στη διανομή περιεχομένου δημιουργεί νέα ρυθμιστικά και δεοντολογικά διακυβεύματα. Ειδικότερα, τονίζεται η ανάγκη θέσπισης κανόνων διαφάνειας και λογοδοσίας για τη χρήση εργαλείων ΤΝ στα μέσα ενημέρωσης, καθώς και η υποχρέωση της σαφούς σήμανσης περιεχομένου που παράγεται ή υποστηρίζεται από αλγοριθμικά συστήματα, προκειμένου να

περιοριστούν οι κίνδυνοι παραπληροφόρησης, χειραγώγησης και αλλοίωσης της δημόσιας σφαίρας (Ελληνική Συμβουλευτική Επιτροπή ΤΝ, 2024, σ. 96).

Στο θεσμικό επίπεδο της εκπαίδευσης, η ίδια έκθεση υπογραμμίζει ότι, για να προετοιμαστούν οι πολίτες για ένα μέλλον όπου η ΤΝ θα είναι διάχυτη, είναι απαραίτητη η εισαγωγή της ΤΝ σε όλα τα επίπεδα, από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως τη διά βίου μάθηση (Ελληνική Συμβουλευτική Επιτροπή ΤΝ, 2024, σ. 64). Η εκπαιδευτική αυτή κατεύθυνση εξειδικεύεται περαιτέρω, προτείνοντας την απόκτηση ενός θεμελιώδους επιπέδου εγγραμματισμού στην ΤΝ, που θα καταστεί υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές και στοχεύει στη βασική κατανόηση της λειτουργίας των αλγοριθμικών συστημάτων, την κριτική χρήση των εργαλείων ΤΝ και την ανάπτυξη δημιουργικών και γνωστικών δεξιοτήτων (Ελληνική Συμβουλευτική Επιτροπή ΤΝ, 2024, σ. 68). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ηθικό προβληματισμό που οφείλει να συνοδεύει την εξοικείωση με την ΤΝ που αποκτάται στο σχολείο, με άξονες την προστασία των προσωπικών δεδομένων, τις προκαταλήψεις των αλγορίθμων και τον ρόλο των συστημάτων ΤΝ στη διάδοση παραπληροφόρησης (Ελληνική Συμβουλευτική Επιτροπή ΤΝ, 2024, σ. 68).

Πλέον, καθίσταται σαφές ότι η εκπαιδευτική πραγματικότητα διαμορφώνεται μέσα σε ένα πεδίο έντασης ανάμεσα στην προοδευτική εξοικείωση και τη διαρκή επιφύλαξη απέναντι στην ΤΝ, μια δυναμική που αποτυπώνει ευρύτερες κοινωνικές και θεσμικές διεργασίες διαπραγμάτευσης σχετικές με τη γνώση, τις σχέσεις εξουσίας και τους μηχανισμούς ρύθμισης της τεχνολογικής καινοτομίας. Από τη μία πλευρά, η αυξανόμενη χρήση εργαλείων ΤΝ, ιδίως στις νεότερες ηλικίες και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, υποδηλώνει τη σταδιακή κανονικοποίηση της τεχνολογίας στις εκπαιδευτικές πρακτικές και από την άλλη, η επιμονή σε αιτήματα ηθικής εποπτείας, διαφάνειας και θεσμικής ρύθμισης καταδεικνύει ότι η ενσωμάτωση της ΤΝ αντιμετωπίζεται ως παιδαγωγικό και πολιτικό διακύβευμα. Η δημόσια συζήτηση μετατοπίζεται από την περιγραφική αποδοχή της τεχνολογικής καινοτομίας προς την αναζήτηση των όρων μιας κοινωνικά υπεύθυνης και δημοκρατικά ελεγχόμενης ενσωμάτωσης της ΤΝ στην εκπαίδευση, στα μέσα ενημέρωσης και στη δημόσια ζωή.

1.9 Διεθνείς έρευνες για την Τεχνητή Νοημοσύνη στον δημοσιογραφικό λόγο.

Σε διεθνές επίπεδο, η μελέτη της μιντιακής πρόσληψης της ΤΝ έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία έτη. Η σχετική βιβλιογραφία εξετάζει τόσο τις ιστορικές μεταβολές του δημόσιου λόγου όσο και τις ιδιαίτερες πλαισιώσεις που αναδύονται σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Ορισμένες από αυτές τις μελέτες παρουσιάζονται ακόλουθα.

Οι Fast και Horvitz (2017)¹⁴ ανέλυσαν ένα εκτενές σώμα άρθρων από το 1986 έως το 2016, διαπιστώνοντας μια σαφή μετατόπιση του λόγου από τις τεχνικές και τις επιστημονικές όψεις προς τις κοινωνικές και τις ηθικές συνέπειες της ΤΝ. Η μελέτη τους ανέδειξε ότι, ιδίως μετά το 2010, αυξάνεται εκθετικά η παρουσία αφηγήσεων φόβου και απώλειας ελέγχου, οι οποίες αντικατοπτρίζουν την αβεβαιότητα της κοινωνίας απέναντι σε μια τεχνολογία που παρουσιάζεται ως απελευθερωτική αλλά ταυτόχρονα και απειλητική.

Αυτή η τάση ερμηνεύεται θεωρητικά από την έκθεση των Cave κ.α. (2018)¹⁵, οι οποίοι αναδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι ουτοπικές και οι δυστοπικές αναπαραστάσεις συγκροτούν συλλογικές αντιλήψεις για την ΤΝ ως πολιτισμικό φαινόμενο. Τα μέσα, σύμφωνα με τους συγγραφείς, οικοδομούν έναν ηθικό δυϊσμό ανάμεσα στην υπεράνθρωπη δύναμη των μηχανών και την ανθρώπινη αδυναμία, αναπαράγοντας μια τεχνολογική μυθολογία που απομακρύνει τη δημόσια κατανόηση από τις πραγματικές κοινωνικές και παιδαγωγικές διαστάσεις.

Παρόμοια, οι Nguyen και Hekman (2022)¹⁶ εστιάζουν στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ λόγου, ιδεολογίας και πλαισίωσης, υποστηρίζοντας ότι ο διεθνής τύπος

¹⁴ Η έρευνα *Long-term trends in the public perception of artificial intelligence* που εκπόνησαν οι Fast και Horvitz (2017), ανέλυσε 30 χρόνια δημοσιευμάτων της εφημερίδας The New York Times με μεθόδους υπολογιστικής ανάλυσης περιεχομένου. Οι συγγραφείς τεκμηρίωσαν μακροχρόνιες τάσεις στη δημόσια αντίληψη, δείχνοντας ότι οι ανησυχίες γύρω από την ΤΝ τριπλασιάζονται σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες.

¹⁵ Η έκθεση *Portrayals and Perceptions of AI and Why They Matter* των Cave κ.α. (2018), εξετάζει πώς οι ουτοπικές και δυστοπικές αναπαραστάσεις της ΤΝ διαμορφώνουν την κοινωνική πρόσληψη της τεχνολογίας και τον δημόσιο λόγο γύρω από αυτήν, προτείνοντας την ανάγκη για περισσότερο ποικιλόμορφες και ρεαλιστικές αφηγήσεις.

¹⁶ Στην έρευνα των Nguyen και Hekman (2022) *The news framing of artificial intelligence: a critical exploration of how media discourses make sense of automation* αναλύθηκαν 3.098 άρθρα από τέσσερα διεθνή μέσα (The New York Times, The Guardian, Wired, Gizmodo) την περίοδο 2010–2021, με

εδραιώνει μια πολιτισμική «κανονικότητα» της ΤΝ μέσω επαναλαμβανόμενων αφηγηματικών σχημάτων, όπου η τεχνολογική πρόοδος προβάλλεται ως αναπόφευκτη και φυσική εξέλιξη.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, οι Cammuzzo κ.α. (2020)¹⁷ συνέβαλαν στην ανάπτυξη συστηματικών εργαλείων μελέτης των τεχνο-επιστημονικών θεμάτων στον τύπο. Το εργαλείο Monitoring Technoscientific Issues in the News (MTIN) που ανέπτυξαν, επιτρέπει την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση της συχνότητας, της θεματικής βαρύτητας και των ερμηνευτικών πλαισίων, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο ο τύπος αποδίδει κοινωνικό νόημα στις επιστημονικές και τεχνολογικές καινοτομίες.

Μετά το 2022, η δημόσια πρόσληψη της ΤΝ μετασχηματίζεται ριζικά λόγω της εμφάνισης του ChatGPT, γεγονός που προκάλεσε την πρωτοφανή αύξηση της μιντιακής κάλυψης της ΤΝ και την αναπλαισίωση των θεματικών. Οι Roe και Perkins (2023)¹⁸ ανέδειξαν ότι ο βρετανικός τύπος κινείται μεταξύ της ρητορικής της καινοτομίας και αφηγήσεων φόβου, με κυρίαρχες θεματικές τον επικείμενο κίνδυνο και την επεξηγηματική ενημέρωση. Η έρευνά τους αποκάλυψε μια εσωτερική αντίφαση του δημοσιογραφικού λόγου, όπου η γοητεία της τεχνολογικής προόδου συνυπάρχει με τη δραματοποίηση και την κινδυνολογία. Σε διεθνές επίπεδο, οι

αυτόματη ανάλυση περιεχομένου και ανάλυση συναισθήματος. Οι συγγραφείς εντόπισαν 14 κύρια πλαίσια λόγου, που ομαδοποίησαν σε τέσσερις «μετα-κατηγορίες»: πολιτική, οικονομία, έρευνα/επιστήμη και κοινωνία/πολιτισμός. Διαπίστωσαν ότι η κάλυψη της ΤΝ μετατοπίζεται από τεχνικά ζητήματα προς πολιτισμικά και ηθικά πλαίσια, με έμφαση σε κινδύνους όπως η προκατάληψη δεδομένων, η εποπτεία και η παραπληροφόρηση, ενώ ταυτόχρονα διαμορφώνει ένα αφήγημα αναπόφευκτης τεχνολογικής προόδου.

¹⁷ Στο άρθρο *Monitoring Technoscientific Issues in the News*, οι Cammuzzo κ.α. (2020) παρουσιάζουν το εργαλείο Monitoring Technoscientific Issues in the News (MTIN) που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος *Observe – Science in Society* του University of Padua, με σκοπό τη συστηματική καταγραφή και ανάλυση της παρουσίας επιστημονικών και τεχνολογικών θεμάτων στον διεθνή τύπο.

¹⁸ Οι Roe και Perkins (2023) στην έρευνά τους *What they're not telling you about ChatGPT: Exploring the discourse of AI in UK news media headlines* πραγματοποίησαν θεματική ανάλυση 671 τίτλων ειδήσεων του Βρετανικού Τύπου από τον Ιανουάριο έως τον Μάιο 2023, εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα παρουσίαζαν την ΤΝ και το ChatGPT, υπό το πρίσμα του agenda setting και της πλαισίωσης. Η ανάλυσή τους ανέδειξε έξι επαναλαμβανόμενες θεματικές, με κυρίαρχες τις κατηγορίες «επικείμενος κίνδυνος» (37%) και «επεξηγηματική ενημέρωση» (26%), καταδεικνύοντας μια αντίφαση μεταξύ ρητορικής της προόδου και αφηγήσεων απειλής, καθώς και μια τάση προς τη δραματοποίηση και την κινδυνολογία στον βρετανικό τύπο.

Ryazanov κ.α. (2024)¹⁹ εξέτασαν άρθρα από διεθνείς αγγλόφωνους ιστότοπους, αποδεικνύοντας δεκαπλάσια αύξηση της αναφοράς στην TN μετά την κυκλοφορία του ChatGPT. Η ανάλυσή τους κατέδειξε μια μετατόπιση του λόγου προς τους θεσμικούς φορείς, καθώς και την ενίσχυση των πλαισίων κινδύνου και προειδοποίησης.

Η εκπαιδευτική διάσταση της TN αναδεικνύεται με ιδιαίτερη σαφήνεια στη συγκριτική μελέτη των Freeman και Aoki (2024)²⁰, οι οποίοι εξέτασαν δημοσιογραφικά άρθρα από την Ιαπωνία και τη Μαλαισία, εντοπίζοντας τρία συνεκτικά ερμηνευτικά πλαίσια. Το πρώτο έχει παιδαγωγικό προσανατολισμό και εστιάζει στη βελτίωση της μάθησης, την εξατομίκευση και την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το δεύτερο αναπτύσσεται γύρω από ηθικά ζητήματα, όπως η δικαιοσύνη, η αξιοπιστία και η επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης δασκάλου - μαθητή. Το τρίτο αφορά στην αξιολόγηση και τις συνέπειες της χρήσης εργαλείων TN στην ακαδημαϊκή ακεραιότητα, ιδίως ως προς τη διαχείριση της αυθεντικότητας και της λογοδοσίας. Σύμφωνα με τους ερευνητές, τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν ως καίριοι διαμεσολαβητές της τεχνολογικής γνώσης και συμβάλλουν στη συγκρότηση ενός διττού αφηγήματος, όπου η TN παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως δυναμικό εργαλείο ενίσχυσης της εκπαιδευτικής πρακτικής και ως πιθανή απειλή για την αυθεντικότητα της μάθησης.

Πρόσφατα, η έρευνα των Ittefaq κ.α. (2025)²¹ καταγράφει τις κυρίαρχες αφηγηματικές κατευθύνσεις με τις οποίες τα μέσα ενημέρωσης συγκροτούν την

¹⁹ Η έρευνα των Ryazanov κ.α. (2024), που παρουσιάζεται στο άρθρο τους με τίτλο *How ChatGPT Changed the Media's Narratives on AI: A Semi-automated Narrative Analysis*, βασίστηκε σε ένα εκτεταμένο δείγμα 5.846 δημοσιογραφικών άρθρων από 18 διεθνείς αγγλόφωνους ειδησεογραφικούς ιστότοπους, τα οποία δημοσιεύθηκαν το εξάμηνο πριν και το εξάμηνο μετά την κυκλοφορία του ChatGPT (Νοέμβριος 2022). Οι ερευνητές ανέλυσαν 49.120 προτάσεις που αναφέρονταν ρητά στην TN, εφαρμόζοντας ανάλυση πλαισίωσης μέσω σημασιολογικής μοντελοποίησης (frame semantics) και αυτόματης επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (LOME model). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν δεκαπλάσια αύξηση της δημοσιογραφικής κάλυψης και μετατόπιση του λόγου προς τις φωνές ειδικών, ερευνητών και πολιτικών ηγετών, με έμφαση στις θεματικές του κινδύνου και της προειδοποίησης.

²⁰ Η μελέτη *ChatGPT in education: A comparative study of media framing in Japan and Malaysia* των Freeman και Aoki (2023) στηρίχθηκε σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου 58 άρθρων (29 από την Ιαπωνία και 29 από τη Μαλαισία), δημοσιευμένων την περίοδο Μαρτίου 2020 – Μαρτίου 2023, με σκοπό να αποτυπωθεί πώς τα μέσα ενημέρωσης πλαισιώνουν το ChatGPT στον χώρο της εκπαίδευσης.

²¹ Στην έρευνά *Global news media coverage of artificial intelligence (AI): A comparative analysis of frames, sentiments, and trends across 12 countries*, οι Ittefaq κ.α. (2025) εξέτασαν 38.787 άρθρα από δώδεκα μεγάλα διεθνή μέσα ενημέρωσης την περίοδο 2010–2023, συγκρίνοντας την κάλυψη της TN

εικόνα της ΤΝ. Η πρόοδος, η απειλή και η ρύθμιση αποτελούν τα βασικά ερμηνευτικά πλαίσια που επανέρχονται σε διαφορετικά πολιτισμικά συμφραζόμενα. Η έρευνα αναδεικνύει ότι, παρά τις διαφοροποιήσεις στον τόνο και την έμφαση, η δημοσιογραφική πρακτική παραμένει προσανατολισμένη στην ανάδειξη θεσμικών και τεχνοκρατικών φωνών, περιορίζοντας τις κοινωνικές και παιδαγωγικές οπτικές.

1.10 Ελληνικές έρευνες για την τεχνολογία, την Τεχνητή Νοημοσύνη και τον δημοσιογραφικό λόγο.

Στο ελληνικό πλαίσιο, η μελέτη της σχέσης μεταξύ επιστήμης, τεχνολογίας και δημοσιογραφίας διαθέτει μια σχετικά περιορισμένη αλλά σημαντική ερευνητική παράδοση. Οι πρώτες συστηματικές αναλύσεις για την παρουσίαση της επιστήμης και της τεχνολογίας στον Ελληνικό Τύπο εμφανίζονται στις αρχές της δεκαετίας του 2000, με τη μελέτη των Dimopoulos και Koulaidis (2002)²². Η έρευνά τους κατέδειξε ότι η ειδησεογραφική κάλυψη επικεντρώνεται κυρίως στις εξωτερικές σχέσεις της επιστήμης με την πολιτική και την οικονομία, παραμελώντας τις εσωτερικές διαδικασίες παραγωγής γνώσης. Μόλις το 11,3% των άρθρων περιείχε εκτενή αναφορά σε μεθοδολογικά στοιχεία και το 15,7% στην κοινωνική οργάνωση της επιστημονικής δραστηριότητας, ενώ η πλειονότητα πρόβαλε την τεχνολογία ως παράγοντα προόδου και κοινωνικής ωφέλειας. Οι συγγραφείς υποστήριξαν ότι ο Ελληνικός Τύπος συγκροτεί μια «μετα-ακαδημαϊκή» εικόνα της τεχνολογίας, εναρμονισμένη με τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού και την πολιτισμική αφήγηση της ανάπτυξης. Η μελέτη αυτή αποτέλεσε ορόσημο, καθώς ανέδειξε τη λειτουργία των μέσων ως θεσμικών διαμεσολαβητών, που μεταφράζουν την τεχνολογία με όρους

σε χώρες του Παγκόσμιου Βορρά και Νότου. Χαρτογράφησαν τα βασικά θέματα και τον τόνο των δημοσιευμάτων, εντοπίζοντας εννέα κύρια πλαίσια λόγου, όπως η πρόοδος, η απειλή, η ηθική, η ρύθμιση κ.α. Διαπίστωσαν ότι ο Βορράς δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε ζητήματα ελέγχου και υπευθυνότητας, ενώ ο Νότος προβάλλει κυρίως τις αναπτυξιακές και καινοτόμες διαστάσεις της ΤΝ.

²² Η έρευνα *The socio-epistemic constitution of science and technology in the Greek press: an analysis of its presentation* των Dimopoulos και Koulaidis (2002) βασίστηκε σε ανάλυση περιεχομένου 1.867 άρθρων που δημοσιεύθηκαν την περίοδο 1996–1998 στις εφημερίδες Το Βήμα, η Καθημερινή, η Ελευθεροτυπία και ο Ελεύθερος Τύπος. Το δείγμα αντλήθηκε με τη μέθοδο της «κατασκευασμένης εβδομάδας» (constructed week), ενώ το ερευνητικό εργαλείο περιλάμβανε τέσσερις ενότητες μεταβλητών: (α) δημοσιογραφική κάλυψη και προβολή, (β) επιστημολογική συγκρότηση, (γ) εσωτερική κοινωνιολογία της επιστημονικής εργασίας και (δ) εξωτερική κοινωνιολογία των σχέσεων επιστήμης-τεχνολογίας με άλλες κοινωνικές σφαίρες.

κοινωνικής χρησιμότητας, προοιωνίζοντας τη σημερινή μιντιακή πρόσληψη της ΤΝ ως έναν συνδυασμό προόδου και ανησυχίας.

Περίπου μια δεκαετία αργότερα, οι Mergouri-Savaidou κ.α. (2012)²³ επανέρχονται στο ζήτημα της σχέσης επιστήμης, τεχνολογίας και τύπου, εξετάζοντας ιστοριογραφικά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Αναλύοντας τον λόγο δύο αθηναϊκών ημερήσιων εντύπων, δείχνουν ότι ο Ελληνικός πολιτικός Τύπος συνέβαλε στη διαμόρφωση επιλεκτικών και αποσπασματικών εικόνων για την τεχνολογική πρόοδο, μέσα από τη συνεχή αναφορά σε ζητήματα όπως ο ηλεκτροφωτισμός, οι μεταφορές, οι τεχνικές υποδομές και τα διεθνή επιστημονικά γεγονότα. Ο τύπος, εκείνη την περίοδο, αποτελούσε τον φορέα μεταφοράς και προσαρμογής των δυτικών προτύπων εκσυγχρονισμού, τα οποία εντάσσονταν στο εθνικό αφήγημα της προόδου και της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Οι ιστορικές αυτές παρατηρήσεις φανερώνουν τη βαθιά πολιτισμική διάσταση της τεχνολογίας στην Ελλάδα, όπου η πρόσληψη της επιστήμης και της καινοτομίας διαπλέκεται με τις ιδεολογίες του εκσυγχρονισμού και της εθνικής αυτοπραγμάτωσης.

Σήμερα, η συζήτηση για τη σχέση της τεχνολογίας με τον τύπο αποκτά νέα σημασία, καθώς οι ψηφιακές πλατφόρμες και η ΤΝ μετασχηματίζουν ριζικά το επικοινωνιακό πεδίο. Ο Τριανταφύλλου (2020/2025)²⁴ εξετάζει τις συνέπειες αυτής της μετάβασης στο ελληνικό μιντιακό σύστημα, αναδεικνύοντας τη σημαντική επίδραση των αλγορίθμων και των ρομποτικών μορφών δημοσιογραφίας στις εργασιακές σχέσεις και τον ρόλο του δημοσιογράφου. Η ΤΝ προβάλλεται ως η τεχνολογία που υπόσχεται αποδοτικότητα και αντικειμενικότητα, αλλά ταυτόχρονα

²³ Η μελέτη των Mergouri-Savaidou κ.α. (2012) *Science and Technology in Greek Newspapers, 1900–1910. Historiographical Reflections and the Role of Journalists for the Public Images of Science and Technology* βασίζεται σε εμπειρική έρευνα άρθρων του σατυρικού εντύπου Σπριτ και της εφημερίδας Εμπρός. Οι συγγραφείς κατέγραψαν πάνω από 2.500 άρθρα σχετικά με την επιστήμη και την τεχνολογία για την περίοδο 1908–1910 και με τη μελέτη της θέσης των ειδήσεων, των σχολίων, των εικονογραφήσεων, των τεχνικών υποδομών της Αθήνας και των διεθνών επιστημονικών αντιπαραθέσεων, ανέδειξαν ότι ο ημερήσιος πολιτικός τύπος λειτούργησε ως το προνομιακό μέσο διάδοσης επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων και συγκρότησης δημόσιων εικόνων για την επιστήμη.

²⁴ Ο Τριανταφύλλου στο βιβλίο του *Τα ΜΜΕ και η δημοσιογραφία σε μετάβαση. Οι μεταβαλλόμενες συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης* αφιερώνει το 9ο κεφάλαιο στη μελέτη των επιπτώσεων της ΤΝ στα μέσα και τη δημοσιογραφία. Αναλύει τη χρήση αλγορίθμων και τις προκλήσεις που εγείρουν ζητήματα δεοντολογίας, επαγγελματικής ταυτότητας και αυθεντικότητας της πληροφόρησης (σσ. 243–262).

αναδιαμορφώνει την ίδια τη διαδικασία της ενημέρωσης, μεταβάλλοντας τον ρόλο του δημοσιογράφου από φορέα ελέγχου σε διαμεσολαβητή ανάμεσα στους ανθρώπους και τις μηχανές. Οι εξελίξεις αυτές καταδεικνύουν ότι το πολιτισμικό φαντασιακό της τεχνολογικής προόδου, που χαρακτήριζε τον Ελληνικό Τύπο ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα, επανεμφανίζεται σήμερα υπό νέους όρους, μέσα από αφηγήσεις για την ΤΝ και τις υποσχέσεις της ψηφιακής εποχής.

Η συμβολή της ΤΝ στη διαμόρφωση του δημοσιογραφικού λόγου απασχολεί επίσης τον Τατσόγλου (2025)²⁵, ο οποίος εξετάζει τη ρητορική του φόβου και της προπαγάνδας που συνοδεύει τον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ και δείχνει ότι αυτή πλαισιώνεται κυρίως μέσα από ανθρωπομορφικά και αποκαλυπτικά σχήματα λόγου, τα οποία αναπαράγουν τη διεθνή αφήγηση περί «απειλής των μηχανών» και «υποκατάστασης του ανθρώπου». Οι δημοσιογραφικοί τίτλοι και οι γλωσσικές επιλογές, όπως επισημαίνει, ενεργοποιούν σχήματα φόβου και επείγοντος, διαμορφώνοντας ένα κλίμα αμφιθυμίας και καχυποψίας απέναντι στην τεχνολογική πρόοδο και ενισχύοντας τη ρητορική πόλωση σχετικά με την ΤΝ.

Η πρόσφατη ελληνική βιβλιογραφία για την ΤΝ στα μέσα ενημέρωσης και τη δημοσιογραφία εστιάζει ολοένα και περισσότερο στις κοινωνικές και επαγγελματικές επιπτώσεις της τεχνολογικής αυτής μετάβασης. Οι Palla και Kostarella (2025)²⁶ διερευνούν τις αντιλήψεις Ελλήνων δημοσιογράφων για τη χρήση της ΤΝ, αναδεικνύοντας ότι η αξιοποίησή της βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και βασίζεται κυρίως σε ατομικές πρωτοβουλίες. Παρόμοια ευρήματα παρουσιάζουν και οι Kalfeli και Angeli (2025)²⁷, οι οποίες καταγράφουν ένα κλίμα επιφυλακτικής

²⁵ Ο Τατσόγλου (2025), στην έρευνά του *Τεχνητή Νοημοσύνη, ΜΜΕ και προπαγάνδα: Εγγραφή στη θεωρία των ομόκεντρων κύκλων* εφαρμόζει ποιοτική ανάλυση περιεχομένου σε δημοσιεύματα του Ελληνικού Τύπου της περιόδου 2022–2024.

²⁶ Οι Palla και Kostarella (2025) στην έρευνα του *Journalists' Perspectives on the Role of Artificial Intelligence in Enhancing Quality Journalism in Greek Local Media* εφαρμόζουν ποιοτική μεθοδολογία μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων οκτώ δημοσιογράφων από ελληνικά τοπικά μέσα (έντυπα και διαδικτυακά). Η ανάλυση βασίστηκε στη θεματική ανάλυση περιεχομένου και τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ενσωμάτωση εργαλείων ΤΝ είναι αποσπασματική και εξαρτάται από ατομικές πρωτοβουλίες, ενώ οι συμμετέχοντες εκφράζουν ανησυχίες για τη διαφάνεια, τη δεοντολογία και την απώλεια του ανθρώπινου ελέγχου.

²⁷ Οι Kalfeli και Angeli (2025) στην έρευνά τους *The Intersection of AI, Ethics, and Journalism: Greek Journalists' and Academics' Perspectives* πραγματοποίησαν ποιοτική έρευνα με θεματική ανάλυση περιεχομένου σε συνεντεύξεις 28 δημοσιογράφων και πανεπιστημιακών, διερευνώντας τις αντιλήψεις

αισιοδοξίας, όπου η ΤΝ αναγνωρίζεται ως χρήσιμο εργαλείο για τη ρουτίνα της είδησης, αλλά όχι ως υποκατάστατο της ανθρώπινης κρίσης και της δημοσιογραφικής ευθύνης. Οι συνεντευξιαζόμενοι επισημαίνουν τους κινδύνους της αλγοριθμικής προκατάληψης, την έλλειψη θεσμικής εποπτείας και το ηθικό κενό που χαρακτηρίζει τη χρήση της ΤΝ στην ελληνική δημοσιογραφία.

Τέλος, και η έρευνα των Triantafyllou κ.α. (2025)²⁸ εστιάζει στη χρήση εργαλείων ΤΝ στα δημοσιογραφικά περιβάλλοντα. Η ανάλυσή τους εστιάζει στις εμπειρίες και τις στάσεις των επαγγελματιών απέναντι στην ΤΝ, δείχνοντας ότι η ενσωμάτωσή της στις ελληνικές αίθουσες σύνταξης είναι κυρίως πειραματική και μη θεσμοθετημένη, με έλλειψη πολιτικών διακυβέρνησης, συστηματικής εκπαίδευσης και επαρκών υποδομών. Επίσης, τονίζουν την ανάγκη ανάπτυξης δεοντολογικών πλαισίων, προγραμμάτων επιμόρφωσης και συνεργασιών με ακαδημαϊκούς φορείς, ώστε να διασφαλιστεί η υπεύθυνη χρήση της ΤΝ στα ελληνικά ΜΜΕ.

1.11 Αποτίμηση της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας – Η κατεύθυνση της έρευνας.

Η διεθνής βιβλιογραφία για τη δημοσιογραφική αναπαράσταση της ΤΝ έχει αναπτυχθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία, αποτυπώνοντας την προσπάθεια της ερευνητικής κοινότητας να κατανοήσει πώς η ΤΝ εντάσσεται στις ευρύτερες αφηγήσεις για την τεχνολογική πρόοδο και τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Μελέτες που εξετάζουν μακροχρόνια αρχειακά δεδομένα, θεματικά πεδία και πολιτισμικά πλαίσια δείχνουν ότι τα μέσα ενημέρωσης διαμορφώνουν σύνθετες ερμηνευτικές πρακτικές, όπου η αισιοδοξία για την καινοτομία συνυπάρχει με ανησυχίες για την ηθική, την ευθύνη και τον ρόλο του ανθρώπου στα ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης, εργασίας και διακυβέρνησης.

τους για τα οφέλη, τους κινδύνους και τα ηθικά διλήμματα της ΤΝ στη δημοσιογραφική πρακτική. Τα αποτελέσματα φανερώνουν μια επιφυλακτική αισιοδοξία, με έμφαση στην ανάγκη θεσμικής ρύθμισης, λογοδοσίας και διατήρησης του ανθρώπινου στοιχείου στην παραγωγή ειδήσεων.

²⁸ Η έρευνα των Triantafyllou κ.α. (2025) *AI Pioneers and Stragglers in Greece: Challenges, Gaps, and Opportunities for Journalists and Media* βασίστηκε σε 39 ημι-δομημένες συνεντεύξεις δημοσιογράφων από τηλεοπτικά, ραδιοφωνικά, έντυπα και διαδικτυακά μέσα στην Ελλάδα, που πραγματοποιήθηκαν το διάστημα Μαρτίου - Νοεμβρίου 2024.

Στο ελληνικό πλαίσιο, το ερευνητικό τοπίο παραμένει πιο περιορισμένο σε έκταση. Παρότι παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις επιπτώσεις της ΤΝ στη δημοσιογραφική παραγωγή και τη δημόσια επικοινωνία, οι μελέτες επικεντρώνονται κυρίως στις τεχνολογικές και τις επαγγελματικές πλευρές της χρήσης της, αφήνοντας λιγότερο διερευνημένο τον τρόπο με τον οποίο τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης πλαισιώνουν την ΤΝ ως κοινωνικό, πολιτισμικό και παιδαγωγικό - εκπαιδευτικό φαινόμενο.

Η απουσία μιας συστηματικής εμπειρικής προσέγγισης που εξετάζει πώς οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις επηρεάζουν τη δημόσια κατανόηση της εκπαίδευσης, της γνώσης και της τεχνολογικής αλλαγής, καθιστά εμφανές ότι η ελληνική περίπτωση παραμένει ένα πεδίο με σημαντικά περιθώρια ερευνητικής εμβάθυνσης. Η έρευνα που ακολουθεί εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται το νόημα της ΤΝ στον δημοσιογραφικό λόγο μετά την εμφάνιση του ChatGPT, καθώς και στην πλαισίωση της ΤΝ ειδικότερα στο πεδίο της εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο δεύτερο: Ερευνητικός σχεδιασμός

2.1 Το ερευνητικό πρόβλημα

Η δημόσια συζήτηση για την ΤΝ στα μέσα ενημέρωσης συγκροτείται ως ένα ρευστό και διαρκώς ανανεούμενο πεδίο, όπου η υπόσχεση της τεχνολογικής προόδου συμπλέκεται με αφηγήσεις ανησυχίας, αβεβαιότητας και κοινωνικής αναδιάταξης. Καθώς η ΤΝ διεισδύει σε καίριες λειτουργίες της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής - από την εργασία και την υγεία έως την εκπαίδευση και τη διακυβέρνηση - η δημοσιογραφική αναπαράστασή της αποκτά ρόλο ερμηνευτικού φακού μέσα από τον οποίο νοηματοδοτείται η ίδια η εμπειρία της τεχνολογικής αλλαγής. Η δημοσιογραφική κάλυψη της ΤΝ, πέραν του ότι αποτυπώνει τις τεχνολογικές εξελίξεις, διαμορφώνει εξίσου τους όρους με τους οποίους η κοινωνία προσλαμβάνει τις επιπτώσεις και τις προκλήσεις τους.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 2010 και ιδιαίτερα μετά την εμφάνιση των παραγωγικών συστημάτων ΤΝ (GenAI), η διεθνής ερευνητική παραγωγή επιχειρεί να συλλάβει αυτές τις μετατοπίσεις, ανιχνεύοντας τις σταθερές που διαπερνούν τον δημόσιο λόγο και τις αντιφάσεις που αναδύονται μέσα από την ταυτόχρονη παρουσία αισιοδοξίας και επιφύλαξης. Μελέτες που εξετάζουν τη μακροχρόνια εξέλιξη των αναπαραστάσεων, αλλά και όσες εστιάζουν σε ειδικά κοινωνικά, εργασιακά και εκπαιδευτικά συμφραζόμενα, αποκαλύπτουν ότι η ΤΝ αναπαρίσταται δημοσιογραφικά ως ένα φαινόμενο πολλαπλών ταχυτήτων, όπου η ένταση μεταξύ της καινοτομίας και του φόβου ενέχει θέση σταθερής συνιστώσας. Αντίστοιχα, η ελληνική βιβλιογραφία φέρει τα σημάδια του ιδιαίτερου μιντιακού περιβάλλοντος της χώρας, στο οποίο η τεχνολογική αφήγηση συχνά συνυπάρχει με την αποσπασματικότητα, τις θεσμικές ιδιομορφίες και την περιορισμένη εμβάθυνση των κοινωνικών διαστάσεων της ΤΝ.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε και παρουσίασε διεθνείς και ελληνικές μελέτες, απόδωσε τις θεματικές σταθερές, τις αφηγηματικές διακυμάνσεις και τις ερμηνευτικές πρακτικές που διαμορφώνουν το πεδίο. Αυτή η χαρτογράφηση παρουσίασε τις πλευρές της προβληματικής σχετικά με την ΤΝ και εν γένει με την τεχνολογία, που δεν έχουν ακόμη διερευνηθεί επαρκώς, γεγονός που εξηγεί την

επιλογή της παρούσας έρευνας να εξετάσει πώς διαμορφώνεται ο δημόσιος λόγος για την ΤΝ στο πεδίο της εκπαίδευσης.

2.2 Η μεθοδολογία της έρευνας

2.2.1 Η ερευνητική προσέγγιση της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.

Στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών, η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου έχει διαμορφωθεί ως μέθοδος ερμηνείας του επικοινωνιακού λόγου που συνδυάζει συστηματικότητα, εννοιολογική αυστηρότητα και θεωρητική τεκμηρίωση. Η ιστορική εξέλιξή της, από τις εμπειρικές προσεγγίσεις των Lasswell, Berelson και Holsti προς περισσότερο ερμηνευτικά προσανατολισμένα μοντέλα, υποδηλώνει τη μετατόπιση από την καταγραφή θεματικών μοτίβων προς τη διερεύνηση της διαδικασίας μέσω της οποίας τα νοήματα συγκροτούνται κοινωνικά. Η βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου υπερβαίνει την απλή αποτύπωση των εμφανιζόμενων εννοιών και προσανατολίζεται στη διερεύνηση των διαδικασιών μέσα από τις οποίες τα νοήματα παράγονται, μεταφέρονται και μετασχηματίζονται στα πολιτισμικά συμφραζόμενα που τα καθιστούν κοινωνικά ενεργά. Πρόκειται για μια ερμηνευτική προσέγγιση που αναγνωρίζει ότι οι σημασίες δεν είναι στατικές αλλά ενσωματωμένες σε δυναμικές σχέσεις λόγου, πρακτικών και περιβάλλοντος.

Ο Krippendorff (2014, σσ. 150–152) υποστηρίζει ότι η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μέθοδο διερεύνησης των σχέσεων ανάμεσα στη δομή των μηνυμάτων και στα συμφραζόμενά τους. Η ερμηνευτική αυτή διάσταση επιτρέπει να συλλάβουμε τη λειτουργία του λόγου ως κοινωνική πρακτική που διαμορφώνει τρόπους σκέψης και επιδρά στη συγκρότηση συλλογικών προσδοκιών. Οι Bryman (2012, σσ. 564–568) και Babbie (2013, σσ. 390–395) συμπληρώνουν ότι η μέθοδος συνδυάζει επιστημονική τεκμηρίωση και ερμηνευτική ευαισθησία, καθώς επιδιώκει την ανασύσταση των εννοιολογικών πλαισίων που καθοδηγούν τον δημόσιο λόγο και δεν περιορίζεται στην κατηγοριοποίηση των δεδομένων. Δύναται, επομένως, να αναδείξει τις αξιακές και τις ιδεολογικές δομές που διαμορφώνουν τη σημασιοδότηση των κειμένων, αποκαλύπτοντας τους μηχανισμούς μέσω των οποίων ο λόγος αρθρώνεται ως φορέας κοινωνικής ισχύος.

Η εφαρμογή της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου στην παρούσα έρευνα καθίσταται μεθοδολογικά πρόσφορη για τρεις λόγους, που συνδέονται άμεσα με το

αντικείμενο και το θεωρητικό της υπόβαθρο. Πρώτον, η μέθοδος επιτρέπει τη συστηματική διερεύνηση των πλαισίων και των αφηγήσεων που διαμορφώνουν τη δημόσια εικόνα της ΤΝ στον Ελληνικό Τύπο, σε συνάφεια με τη θεωρία της πλαισίωσης (Entman) και της αναπαράστασης (Hall). Δεύτερον, προσφέρει τη δυνατότητα ανάλυσης των κοινωνικών και παιδαγωγικών σημασιών που εγγράφονται στον δημοσιογραφικό λόγο, επιτρέποντας την κατανόηση της ΤΝ ως φαινομένου με πολιτισμική και θεσμική διάσταση. Τρίτον, η μέθοδος συνάδει με τον σκοπό της έρευνας, που είναι η ανάδειξη των αξιακών, ηθικών και ιδεολογικών οπτικών που συγκροτούν τον δημόσιο διάλογο για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Υπό αυτό το πρίσμα, η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου θεωρείται η πλέον κατάλληλη μεθοδολογική επιλογή, καθώς επιτρέπει να αναδειχθούν οι μηχανισμοί νοηματοδότησης μέσα από τους οποίους ο Ελληνικός Τύπος κατασκευάζει την ΤΝ ως παιδαγωγικό, κοινωνικό και τεχνολογικό ζήτημα.

Συγκεκριμένα, η έρευνα υιοθετεί τη θεματική ανάλυση (thematic analysis) ως βασική αναλυτική μέθοδο, όπως αυτή ορίζεται από τις Braun και Clarke (2006), στο πλαίσιο μιας ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Η επιλογή της θεματικής ανάλυσης αιτιολογείται από τη μεθοδολογική της ευελιξία και τη δυνατότητά της να εφαρμοστεί εντός διαφορετικών θεωρητικών και επιστημολογικών προσεγγίσεων, επιτρέποντας τη συστηματική αναγνώριση, ανάλυση και ερμηνεία επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος στο ερευνητικό υλικό (Braun & Clarke, 2006, σσ. 79–81).

Η ανάλυση ακολουθεί θεωρητικά κατευθυνόμενη (theoretical/top-down) προσέγγιση, καθώς καθοδηγείται από το προκαθορισμένο θεωρητικό πλαίσιο της πλαισίωσης και της αναπαράστασης, χωρίς να περιορίζεται στη μηχανιστική επιβεβαίωση προ υπάρχοντων εννοιολογικών σχημάτων. Όπως επισημαίνουν οι Braun και Clarke (2006, σσ. 83-84), η θεματική ανάλυση μπορεί να είναι είτε επαγωγική είτε θεωρητικά κατευθυνόμενη, αναλόγως της ερευνητικής στόχευσης, με τον ερευνητή να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη συγκρότηση των θεμάτων και των ερμηνευτικών κατηγοριών.

Στην παρούσα έρευνα, θεωρητικά κατευθυνόμενοι είναι οι δύο άξονες της ανάλυσης (πλαισίωση και αναπαραστάσεις), καθώς και οι αντίστοιχες θεματικές κατηγορίες, όπως αυτές αναπτύσσονται στο Κεφάλαιο 3 (ενότητα 3.1), ενώ οι

επιμέρους κώδικες κάθε θεματικής κατηγορίας προέκυψαν επαγωγικά, λόγω της συνεχούς και επαναληπτικής τριβής με το εμπειρικό υλικό, στο πλαίσιο μιας δυναμικής συσχέτισης θεωρίας και δεδομένων.

2.2.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας.

Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο ο Ελληνικός Τύπος συγκροτεί και πλαισιώνει τις κοινωνικές σημασίες της ΤΝ μετά τη δημόσια διάθεση του ChatGPT τον Νοέμβριο του 2022. Εξετάζει πώς οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις διαμορφώνουν τον δημόσιο λόγο για την ΤΝ, ιδιαίτερα όταν η τεχνολογία παρουσιάζεται ως καταλύτης μετασχηματισμού της εκπαίδευσης και της γνώσης σε ένα περιβάλλον ταχείας ψηφιακής μετάβασης.

Η διερεύνηση εδράζεται κατά βάση στη θεωρητική συμβολή των Hall και Entman, οι οποίοι, μέσα από διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές θεωρητικές συμβολές, ανέδειξαν τον ενεργό ρόλο των μέσων στη συγκρότηση κοινωνικού νοήματος. Η θεωρία της αναπαράστασης εστιάζει στις πολιτισμικές διαδικασίες μέσω των οποίων παράγονται οι σημασίες, ενώ η θεωρία της πλαισίωσης αποκαλύπτει τους μηχανισμούς επιλογής, έμφασης και οργάνωσης του δημόσιου λόγου.

Η έρευνα στηρίζεται στην παραδοχή ότι τα μέσα δεν καταγράφουν απλώς την πραγματικότητα αλλά τη συγκροτούν μέσα από διαδικασίες αξιολόγησης, ιεράρχησης και αφηγηματικής κατασκευής που ορίζουν τι θεωρείται σημαντικό και ποια μορφή γνώσης καθίσταται κοινωνικά νομιμοποιημένη. Υπό αυτήν την οπτική, η έρευνα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ο λόγος για την ΤΝ εγγράφει αξίες, ιδεολογίες και σχέσεις εξουσίας, διαμορφώνοντας τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες για τη μάθηση, το μέλλον και τον ρόλο του ανθρώπου.

Συγκεκριμένα, η έρευνα θέτει τους ακόλουθους στόχους:

- Να καταγράψει και να αναλύσει τα κυρίαρχα ερμηνευτικά πλαίσια με τα οποία παρουσιάζεται η ΤΝ στην εκπαίδευση.
- Να εξετάσει τις αφηγηματικές στρατηγικές και τους τρόπους παρουσίασης της ΤΝ που αναδύονται στα δημοσιογραφικά κείμενα.
- Να διερευνήσει πώς εγγράφονται στα άρθρα ζητήματα ηθικής, ρύθμισης, προσβασιμότητας και παιδαγωγικής ευθύνης.

- Να αποτυπώσει τις διαφοροποιήσεις στον τρόπο με τον οποίο τα υπό μελέτη μέσα πλαισιώνουν την ΤΝ, αναδεικνύοντας τα θεματικά μοτίβα, τις αξιολογήσεις και τις ερμηνευτικές στρατηγικές που διαμορφώνουν την πρόσληψή της στο ελληνικό κοινό.

Αυτή η στόχευση δύναται να αναλύσει, με τρόπο συστηματικό και ερμηνευτικά τεκμηριωμένο, τις πολυεπίπεδες διεργασίες μέσω των οποίων τα μέσα ενημέρωσης συγκροτούν, ιεραρχούν και νοηματοδοτούν την ΤΝ στο εκπαιδευτικό πεδίο. Η συνδυασμένη διερεύνηση των ερμηνευτικών πλαισίων, των αφηγηματικών στρατηγικών και της ενσωμάτωσης κρίσιμων ζητημάτων ηθικής και ρύθμισης καθιστά δυνατή την ανάδειξη των θεματικών και αξιολογικών μοτίβων που διατρέχουν τη σχετική δημοσιογραφική παραγωγή. Με αυτόν τον τρόπο, η έρευνα δύναται να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται η δημόσια πρόσληψη της ΤΝ στην ελληνική κοινωνία, αναδεικνύοντας τις σημασιολογικές σταθερές, τις εντάσεις και τις αποκλίσεις που χαρακτηρίζουν την ειδησεογραφική της αναπαράσταση.

2.2.3 Ερευνητικές υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα.

Στις ποιοτικές έρευνες οι ερευνητικές υποθέσεις συγκροτούν ένα ερμηνευτικό υπόβαθρο που προσανατολίζει τη διαδικασία της ανάλυσης, χωρίς να λειτουργούν ως προκαθορισμένος μηχανισμός στατιστικής επαλήθευσης. Οι ποιοτικές ερευνητικές προσεγγίσεις στηρίζονται στη διερεύνηση νοημάτων, κοινωνικών σχέσεων και πολιτισμικών δομών που αναδύονται από τα δεδομένα, ενώ η θεωρητική συγκρότηση προκύπτει ως αποτέλεσμα της αναλυτικής διαδικασίας.

Αυτή η οπτική θεμελιώνεται ισχυρά στη βιβλιογραφία. Ο Bryman (2012, σσ. 26–27) επισημαίνει ότι η θεωρία αναδύεται μέσα από τη συστηματική και αναστοχαστική εμπλοκή με το εμπειρικό υλικό και δεν επιβάλλεται ως εξωτερικά προδιαγεγραμμένο σχήμα που προηγείται της αναλυτικής διαδικασίας. Η ερμηνευτική αυτή λογική διαφοροποιεί την ποιοτική από την ποσοτική έρευνα, καθώς η δεύτερη στηρίζεται στη διατύπωση υποθέσεων για να ελεγχθούν μέσω στατιστικών συσχετίσεων ανάμεσα σε μεταβλητές. Ομοίως, οι Creswell και Creswell (2018, σσ. 133–135) υπογραμμίζουν ότι η ποιοτική έρευνα οργανώνεται γύρω από ανοιχτά ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώκουν την εις βάθος κατανόηση του

φαινομένου, ενώ οι υποθέσεις, όταν υπάρχουν, λειτουργούν ως ερμηνευτικές ενδείξεις και όχι ως δηλώσεις προς επιβεβαίωση. Η διαδικασία δεν αποσκοπεί στην απόδειξη σχέσεων αιτιότητας, αλλά στη χαρτογράφηση των τρόπων μέσω των οποίων αναδύονται αφηγήσεις, ταυτότητες, ιδεολογίες και ερμηνευτικά πλαίσια στα κείμενα.

Σημαντική για την κατανόηση της λογικής της παρούσας έρευνας είναι και η συμβολή του Babbie (2013, σσ. 76–77), ο οποίος εισάγει τη διάκριση ανάμεσα στη στατιστική μέτρηση και στη νοηματική κατανόηση. Η ποιοτική ανάλυση, όπως εξηγεί, στοχεύει στη συστηματική εξερεύνηση των σημασιών που φέρουν τα κοινωνικά φαινόμενα, χωρίς να επιδιώκει την αριθμητική σύγκριση. Αντίστοιχα, ο Krippendorff (2014, σσ. 24, 28–29) αναφέρει ότι η ανάλυση περιεχομένου αξιοποιείται για να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα παράγουν νόημα σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά συμφραζόμενα.

Στη βάση αυτής της μεθοδολογικής λογικής, οι ερευνητικές υποθέσεις προσανατολίζουν νοηματικά την έρευνα και διατυπώνονται ως εξής:

- Είναι πιθανό τα μέσα ενημέρωσης να προκρίνουν ερμηνευτικά πλαίσια που παρουσιάζουν την ΤΝ στην εκπαίδευση είτε ως τεχνολογική ευκαιρία και μοχλό καινοτομίας, είτε ως πηγή κινδύνων και ανασφάλειας, αναπαράγοντας τον διεθνώς διαπιστωμένο δυϊσμό ανάμεσα στην τεχνο-ουτοπία και την τεχνο-δυστοπία.
- Αναμένεται τα δημοσιογραφικά κείμενα να υιοθετούν αφηγηματικές στρατηγικές που απλουστεύουν τα σύνθετα παιδαγωγικά διακυβεύματα της ΤΝ, καταφεύγοντας σε παραβολικές ή δραματοποιημένες μορφές αφήγησης (όπως οι μεταφορές, οι διχοτομικές αντιθέσεις, η ανθρωπομορφοποίηση της τεχνολογίας), οι οποίες ενισχύουν την αξιολογική φόρτιση του θέματος.
- Είναι πιθανό τα ζητήματα ηθικής, ρύθμισης και παιδαγωγικής ευθύνης να εμφανίζονται με αποσπασματικό και μη συστηματικό τρόπο, με αποτέλεσμα ο δημόσιος λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση να παραμένει προσανατολισμένος κυρίως σε τεχνικά ή εργαλειακά χαρακτηριστικά παρά σε κριτικές κοινωνικο-παιδαγωγικές διαστάσεις.
- Αναμένεται να παρατηρηθούν διακριτές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα υπό μελέτη μέσα ενημέρωσης ως προς τον βαθμό αισιοδοξίας, ανησυχίας ή κριτικής εγρήγορσης με την οποία πλαισιώνουν την ΤΝ, αντανakλώντας ευρύτερες

δημοσιογραφικές κουλτούρες, ιδεολογικές τοποθετήσεις και διαφορετικές προτεραιότητες στη νοηματοδότηση του φαινομένου.

- Είναι πιθανό ότι οι κυρίαρχοι τρόποι πλαισίωσης και αξιολόγησης της ΤΝ στα δημοσιογραφικά κείμενα να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας δημόσιας πρόσληψης που υπερτονίζει είτε την τεχνολογική αυτοματοποίηση είτε την πιθανή απειλή για τον εκπαιδευτικό ρόλο, αφήνοντας λιγότερο ορατές τις κοινωνικο-παιδαγωγικές και δημοκρατικές προεκτάσεις του ζητήματος.

Οι υποθέσεις αυτές οδηγούν στη διατύπωση των ακόλουθων ερευνητικών ερωτημάτων, τα οποία οριοθετούν την ερμηνευτική κατεύθυνση της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου:

- Ποια ερμηνευτικά πλαίσια ενεργοποιούν τα μέσα ενημέρωσης για να παρουσιάσουν την ΤΝ στην εκπαίδευση και ποιες αξιολογικές ή θεματικές προτεραιότητες προκύπτουν από αυτά;
- Με ποιες αφηγηματικές στρατηγικές και με ποιους τρόπους παρουσίασης αποδίδεται η ΤΝ στο δημοσιογραφικό υλικό και πώς οι στρατηγικές αυτές συμβάλλουν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων νοηματοδοτήσεων;
- Πώς εγγράφονται στα άρθρα ζητήματα ηθικής, ρύθμισης, προσβασιμότητας και παιδαγωγικής ευθύνης και ποιο είναι το εύρος ή ο βαθμός προβολής τους στις αναπαραστάσεις της ΤΝ;
- Ποιοι κοινωνικοί δρώντες προβάλλονται ως έγκυρες φωνές για την ΤΝ στην εκπαίδευση και ποια πρόσωπα ή θεσμικοί ρόλοι απουσιάζουν ή υποεκπροσωπούνται στον δημοσιογραφικό υλικό;
- Σε ποιον βαθμό και με ποιους τρόπους διαφοροποιείται η πλαισίωση της ΤΝ στην εκπαίδευση μεταξύ των επιλεγμένων εφημερίδων και ποιες ερμηνευτικές ή αξιολογικές αποκλίσεις προκύπτουν από αυτήν τη σύγκριση;

Η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων αποτελεί τον συνδετικό ιστό ανάμεσα στο θεωρητικό μέρος της εργασίας και τη μεθοδολογία, διευκολύνοντας την αναλυτική προσέγγιση των τρόπων με τους οποίους τα μέσα ενημέρωσης συγκροτούν νοήματα γύρω από την ΤΝ.

2.2.4 Δειγματοληψία και σύνθεση του ερευνητικού δείγματος.

Η σύνθεση του ερευνητικού δείγματος βασίστηκε στις αρχές της στρατηγικής δειγματοληψίας, σύμφωνα με τις οποίες ο ερευνητής επιλέγει περιπτώσεις ικανές να συμβάλουν ουσιαστικά στην κατανόηση του υπό μελέτη φαινομένου. Όπως

αναφέρουν οι Creswell και Creswell (2018, σσ. 186–188), η δειγματοληψία στις ποιοτικές έρευνες έχει σκόπιμο (purposive) χαρακτήρα, καθώς στόχος της δεν είναι η στατιστική αντιπροσωπευτικότητα αλλά η εννοιολογική πληρότητα, η πολυφωνία και η εμβάθυνση στην εμπειρική πολυπλοκότητα του ζητήματος. Αντίστοιχα, ο Babbie (2013, σσ. 516–520) υπογραμμίζει ότι τα δείγματα αυτού του τύπου συγκροτούνται βάσει θεωρητικών και ερμηνευτικών κριτηρίων, ώστε να αποτυπώνονται οι νοηματικές διαστάσεις του ερευνητικού προβλήματος με τρόπο που να ενισχύει την αναλυτική ευκρίνεια και την ερμηνευτική ισχύ των συμπερασμάτων.

Η συμβολή του Bryman (2012, σσ. 415–418) ενισχύει την προσέγγιση αυτή, ο οποίος υπογραμμίζει ότι η στρατηγική επιλογή περιπτώσεων επιτρέπει στον ερευνητή να εστιάσει σε εκείνα τα δεδομένα που φανερώνουν ουσιαστικά τις κοινωνικές σημασίες και τις ιδεολογικές κατασκευές του λόγου. Με ανάλογο τρόπο, ο Krippendorff (2014, σσ. 117–118) περιγράφει τη δειγματοληψία συνάφειας (relevance sampling) ως τη πλέον πρόσφορη στρατηγική για την ανάλυση περιεχομένου, διότι επιτρέπει την επιλογή υλικού που συνδέεται στενά με το ερευνητικό ερώτημα, ενισχύοντας την εγκυρότητα της ερμηνείας και περιορίζοντας την πιθανότητα εξωτερικού θορύβου.

Την ίδια λογική υιοθετούν και οι Braun και Clarke (2006, σ. 83), οι οποίες σημειώνουν ότι η συγκρότηση του corpus²⁹ πρέπει να βασίζεται σε κριτήρια θεωρητικής συνάφειας και αναλυτικής χρησιμότητας. Η θεματική ανάλυση, όπως εξηγούν, απαιτεί ένα σύνολο δεδομένων πλούσιο σε νόημα και επιλεγμένο με τρόπο που να επιτρέπει την παραγωγή ερμηνευτικών σχημάτων, την αναγνώριση θεμάτων και την κατανόηση των πολιτισμικών εννοιών που διατρέχουν τον λόγο. Επιπλέον, επισημαίνουν (σ. 88) ότι η καταλληλότητα των δεδομένων κρίνεται βάσει της ικανότητάς τους να αναδείξουν τα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς η επιλογή του corpus δεν είναι ουδέτερη αλλά συνδέεται στενά με το θεωρητικό πλαίσιο και την ερευνητική στόχευση.

²⁹ Ο όρος “corpus” στη διεθνή βιβλιογραφία δηλώνει το οργανωμένο σύνολο κειμένων που επιλέγονται για ανάλυση. Η Braun και Clarke (2006, σ. 78) χρησιμοποιούν τον όρο για να περιγράψουν το ερευνητικό υλικό ως “data corpus”, δηλαδή ως το πλήρες σύνολο των διαθέσιμων δεδομένων που σχετίζονται με το ερευνητικό ερώτημα. Στα ελληνικά αποδίδεται ως «σώμα κειμένων» και αναφέρεται στο σύνολο των κειμένων που συγκροτούν το εμπειρικό υπόβαθρο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.

Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα υιοθετεί δειγματοληψία σκοπού και συνάφειας, καθώς τα άρθρα επιλέχθηκαν σύμφωνα με την ερμηνευτική τους εγγύτητα ως προς τα ερευνητικά ερωτήματα, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ποσοτική τους κατανομή στον συνολικό όγκο του τύπου. Η ενσωμάτωση των παραπάνω αρχών στο σχεδιασμό της παρούσας έρευνας εξασφαλίζει ότι το δείγμα δεν είναι ένα τυχαίο απόσπασμα του δημοσιογραφικού λόγου, αλλά ένα σύνολο κειμένων ικανό να αναδείξει τις ερμηνευτικές πρακτικές, τις ιδεολογικές θέσεις και τις πολιτισμικές αντιλήψεις που συγκροτούν τον δημόσιο λόγο για την ΤΝ και την εκπαίδευση.

Το τελικό σώμα κειμένων αποτελείται από 72 άρθρα του Ελληνικού Τύπου που δημοσιεύθηκαν το διάστημα Δεκεμβρίου 2022 – Αυγούστου 2025. Το διάστημα αυτό καλύπτει την περίοδο μετά τη δημόσια διάθεση του ChatGPT, όταν η ΤΝ αναδείχθηκε στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος, γεγονός που καθιστά εφικτή την παρακολούθηση των πρώτων δημοσιογραφικών αφηγήσεων καθώς και τη σταδιακή τους ωρίμανσης.

Το προς ανάλυση σώμα κειμένων συγκροτήθηκε από άρθρα τριών εφημερίδων ημερήσιας πανελλαδικής κυκλοφορίας, οι οποίες αντιπροσωπεύουν διακριτές πολιτικές και ιδεολογικές κατευθύνσεις του Ελληνικού Τύπου. Η Καθημερινή³⁰ εκφράζει έναν φιλελεύθερο–συντηρητικό λόγο, εναρμονισμένο με την οικονομία της αγοράς και τον τεχνοκρατικό εκσυγχρονισμό, τα Νέα³¹ έναν μετριοπαθή, κεντρώο λόγο που επιδιώκει θεσμική ισορροπία και αποφόρτιση των αντιπαραθέσεων, ενώ η Εφημερίδα των Συντακτών (ΕΦΣΥΝ)³² έναν προοδευτικό, αντι-ηγεμονικό λόγο με έμφαση στην κοινωνική δικαιοσύνη και τη συλλογική δημοσιογραφική ευθύνη. Αυτή η επιλογή εξασφαλίζει την αντιπροσώπευση του ιδεολογικού φάσματος του Ελληνικού Τύπου και επιτρέπει τη συγκριτική διερεύνηση των διαφορετικών ερμηνευτικών πλαισίων που ενεργοποιούνται σχετικά με την ΤΝ.

³⁰ Οι Kaltsas κ.α. (2022) χαρακτηρίζουν την Καθημερινή εφημερίδα με συντηρητική ιδεολογική στάση και κεντροδεξιό πολιτικό προσανατολισμό.

³¹ Οι Serafis και Tseronis (2023) κατατάσσουν τα Νέα στα κεντρώα έντυπα του Ελληνικού Τύπου, επισημαίνοντας τη μετριοπαθή και θεσμικά συναινετική τους στάση, ιδιαίτερα μετά την αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος το 2017.

³² Η Papadopoulou (2020) αποδίδει στην ΕΦΣΥΝ χαρακτηριστικά εναλλακτικού υβριδικού μέσου που στηρίζεται σε συνεταιριστικές αρχές, αντι-ηγεμονική δημοσιογραφική ταυτότητα και δέσμευση στην κοινωνική ευθύνη, διαφοροποιημένο σαφώς από τα εμπορευματοποιημένα μέσα του κυρίαρχου τύπου.

Από τα 72 άρθρα που επιλέχθηκαν, τα 44 προέρχονται από την Καθημερινή (60%), 14 από την ΕΦΣΥΝ (20%) και 14 από τα Νέα (20%)³³. Η ποσοτική αυτή κατανομή αντικατοπτρίζει τόσο την ένταση κάλυψης του θέματος σε κάθε μέσο όσο και την ετερογένεια των ειδησεογραφικών πρακτικών. Η αναζήτηση και η συλλογή των άρθρων πραγματοποιήθηκε μέσα από τις ηλεκτρονικές βάσεις των εφημερίδων με χρήση των όρων «τεχνητή νοημοσύνη» και «ChatGPT». Ακολουθήθηκε διαδικασία ελέγχου εγκυρότητας για την αποφυγή διπλότυπων εγγραφών και τη διασφάλιση της θεματικής συνάφειας.

Κριτήρια ένταξης στο δείγμα αποτέλεσαν η άμεση ή έμμεση αναφορά στην ΤΝ ως τεχνολογικό, κοινωνικό ή παιδαγωγικό φαινόμενο, η σύνδεσή της με ζητήματα εκπαίδευσης, γνώσης και επιμόρφωσης, καθώς και η θεματική της εστίασης σε ζητήματα ηθικής, δεοντολογίας, ρύθμισης, καινοτομίας και κοινωνικού αντίκτυπου. Στο δείγμα περιλήφθηκαν άρθρα γνώμης, ρεπορτάζ, συνεντεύξεις, αναλύσεις και αναδημοσιεύσεις από τον διεθνή τύπο, προκειμένου να αποτυπωθεί η πολυφωνία και η υφολογική ποικιλία του δημοσιογραφικού λόγου.

Μια πρώτη θεματική κατανομή των άρθρων δείχνει ότι η ΤΝ δεν αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως τεχνολογική καινοτομία αλλά ως ένα κοινωνικό και πολιτισμικό φαινόμενο. Περίπου το 40% των άρθρων εντάσσεται στις ενότητες «Κοινωνία» και «Απόψεις», όπου κυριαρχούν ζητήματα ηθικής, εκπαίδευσης και δημόσιου διαλόγου. Το 35% ανήκει σε ενότητες όπως «Τεχνολογία» ή «Επιστήμη», όπου η ΤΝ παρουσιάζεται υπό το πρίσμα της προόδου και της καινοτομίας, ενώ το υπόλοιπο 25% κατατάσσεται σε πολιτιστικές στήλες, όπως οι «Νησίδες» και το «Περιοδικό Κ», γεγονός που υποδηλώνει την πολιτισμική διάσταση της τεχνολογίας και τη διείσδυσή της στον δημόσιο λόγο για την ταυτότητα και τη γνώση.

Η προέλευση και η θεματική συγκρότηση των άρθρων αναδεικνύουν με σαφήνεια τις ιδεολογικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των μέσων. Η Καθημερινή πλαισιώνει την ΤΝ μέσα από έναν θεσμικό και τεχνοκρατικό λόγο, η ΕΦΣΥΝ αρθρώνει κριτικές αφηγήσεις που αναδεικνύουν τις κοινωνικές και παιδαγωγικές της διαστάσεις, ενώ Τα Νέα υιοθετούν μια περισσότερο ουδέτερη και ενημερωτική

³³ Ο πλήρης κατάλογος των άρθρων που συγκροτούν το ερευνητικό δείγμα, με αναφορά στο μέσο ενημέρωσης, την ημερομηνία δημοσίευσης, τον τίτλο, τη θεματική κατηγορία και τον σύνδεσμο διαδικτυακής πρόσβασης παρατίθεται στο Παράστημα (σσ. 155 – 163).

οπτική, με έμφαση στις διεθνείς εξελίξεις και την λειτουργικότητα των τεχνολογικών εργαλείων. Η διαφοροποίηση αυτή συνδέεται με το «πολωμένο-πλουραλιστικό»³⁴ μοντέλο των Hallin και Mancini (2004), το οποίο περιγράφει τον Ελληνικό Τύπο ως πεδίο έντονων ιδεολογικών διακυμάνσεων, υψηλής συγκέντρωσης ιδιοκτησίας και περιορισμένης δημοσιογραφικής αυτονομίας.

Η επιλογή του δείγματος βασίστηκε στη λογική της θεωρητικής και ιδεολογικής ποικιλίας, με στόχο τη συγκρότηση ενός σώματος κειμένων ικανού να αποτυπώσει τις διαφορετικές εκδοχές νοηματοδότησης της ΤΝ στον Ελληνικό Τύπο. Η δειγματοληψία σκοπιμότητας και συνάφειας κρίθηκε κατάλληλη για την ανάδειξη αυτών των διαφοροποιήσεων, καθώς ευθυγραμμίζεται με τη βασική αρχή της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, που αφορά στη διερεύνηση των αξιακών και ιδεολογικών δομών του δημόσιου λόγου. Όπως επισημαίνει και ο Krippendorff (2014, σσ. 111–118), η εγκυρότητα μιας ποιοτικής ερμηνείας δεν θεμελιώνεται στη στατιστική αναπαράσταση αλλά στη σαφώς προσδιορισμένη επιλογή του υλικού και στη θεωρητική συνέπεια της αναλυτικής διαδικασίας. Με αυτά τα κριτήρια, διαμορφώθηκε ένα συνεκτικό και ερμηνευτικά επαρκές σύνολο δεδομένων με στόχο τη συστηματική διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους ο Ελληνικός Τύπος αναπαριστά και πλαισιώνει την ΤΝ στο πεδίο της εκπαίδευσης και του κοινωνικού μετασχηματισμού.

2.2.5 Το ερευνητικό εργαλείο MAXQDA και η συμβολή του στην έρευνα.

Η ανάπτυξη και η εδραίωση των λογισμικών CAQDAS (Computer-Assisted Qualitative Data Analysis Software) έχουν αναμορφώσει ριζικά το πεδίο των ποιοτικών ερευνών, καθώς, πλέον, η τεχνολογική μεσολάβηση γίνεται συν-παραγωγός στη συγκρότηση της αναλυτικής γνώσης και δεν περιορίζεται μόνο σε έναν υποστηρικτικό ρόλο. Οι

³⁴ Το «πολωμένο-πλουραλιστικό» μοντέλο (polarized pluralist model) των Hallin και Mancini (2004, σσ. 89–93, 129–136, 297–298) περιγράφει τα συστήματα επικοινωνίας στις χώρες της Μεσογείου, Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία - στα οποία η μαζική κυκλοφορία του τύπου είναι περιορισμένη, η δημοσιογραφία διατηρεί στενούς δεσμούς με το πολιτικό σύστημα και τα μέσα ενημέρωσης χαρακτηρίζονται από υψηλή ιδιοκτησιακή συγκέντρωση και έντονη πολιτικοποίηση. Στο ελληνικό παράδειγμα, ο Papathanassiopoulos (2001), καθώς και οι Veneti και Karadimitriou (2013), τεκμηριώνουν τη διαπλοκή πολιτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων, την κυριαρχία ολιγοπωλιακών σχηματισμών και την αδυναμία διαμόρφωσης επαγγελματικής κουλτούρας δημοσιογραφικής αυτονομίας, στοιχεία που συνάδουν πλήρως με τα χαρακτηριστικά του μοντέλου αυτού.

Silver και Lewins (2010, σσ. 326 - 328) χαρακτηρίζουν τα λογισμικά αυτά ως μεθοδολογικά εργαλεία που ενσωματώνουν τη λογική της ψηφιακής διαχείρισης δεδομένων, την ορατότητα των ερευνητικών αποφάσεων και τη δυναμική σύνδεση θεωρίας και εμπειρικής παρατήρησης.

Η ενσωμάτωση εξειδικευμένων λογισμικών στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου συνδέεται με την ανάγκη συστηματικής οργάνωσης και ποσοτικοποίησης των δεδομένων χωρίς την απομάκρυνση από την ερμηνευτική της βάση. Ο Krippendorff (2014, σσ. 258–260) υπογραμμίζει ότι η χρήση υπολογιστικών εργαλείων προσφέρει στον ερευνητή τη δυνατότητα να συνδυάζει τη σημασιολογική ευαισθησία με τη μεθοδολογική ακρίβεια, ενισχύοντας τη διαφάνεια και την αναπαραγωγικότητα της διαδικασίας. Στο ίδιο πνεύμα, οι Creswell και Creswell (2018, σσ. 273–275) θεωρούν ότι τα ψηφιακά μέσα οργάνωσης δεδομένων καθιστούν την ποιοτική έρευνα περισσότερο αξιόπιστη, καθώς διασφαλίζουν τη συνεκτική τεκμηρίωση των βημάτων της ανάλυσης και επιτρέπουν τη συστηματική επανεξέταση των ευρημάτων.

Ένα από τα πλέον ολοκληρωμένα λογισμικά CAQDAS είναι το MAXQDA³⁵, το οποίο έχει αναπτυχθεί στη βάση των μεθοδολογικών αρχών των κοινωνικών επιστημών. Σύμφωνα με τους Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 15–35, 85–112), το λογισμικό αυτό υποστηρίζει την εισαγωγή και την επεξεργασία ετερογενών δεδομένων (όπως κείμενα, εικόνες, βίντεο και ήχος), τη δημιουργία ιεραρχικών θεματικών κατηγοριών και την κωδικοποίηση σε πολλαπλά επίπεδα. Η αρχιτεκτονική του συνδυάζει τη λογική της επαγωγικής διερεύνησης με τη δυνατότητα εξαγωγής ποσοτικών δεικτών και στατιστικών απεικονίσεων, καθιστώντας το ιδανικό και για έρευνες μικτής μεθοδολογίας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των ποικίλων λειτουργιών και των εργαλείων του προγράμματος³⁶, που ενισχύουν τη δυνατότητα διερεύνησης συσχετίσεων και όπως υπογραμμίζουν οι Guetterman και James (2024, σ. 2–5),

³⁵ Πρόκειται για εμπορικό λογισμικό που αναπτύχθηκε από την εταιρεία VERBI Software (Βερολίνο, Γερμανία). Η πρώτη του έκδοση κυκλοφόρησε το 1989 με την ονομασία MAX for DOS, ενώ κυκλοφορεί πλέον η έκδοση MAXQDA 24 (Αύγουστος 2025).

³⁶ Ενδεικτικά, το MAXQDA περιλαμβάνει λειτουργίες όπως τα code maps, code matrices, document portraits και word clouds για την οπτικοποίηση των δεδομένων, καθώς και εργαλεία όπως τα frequency tables, code relations browsers, crosstabulations και interactive quote matrix για την ποσοτική διερεύνηση σχέσεων ανάμεσα στους κώδικες και τις θεματικές κατηγορίες.

διευκολύνουν τη σύνδεση μεταξύ της εννοιολογικής πυκνότητας και της συχνότητας εμφάνισης των θεμάτων.

Αυτές οι δυνατότητες του MAXQDA επιτρέπουν την οπτικοποίηση και τη συστηματική τεκμηρίωση της ανάλυσης, προσφέροντας τη δυνατότητα της γραφικής αναπαράστασης των σχέσεων ανάμεσα στις κατηγορίες, τους κώδικες και τα κείμενα, αλλά και της αναλυτικής αναπαράστασης της συλλογιστικής πορείας. Όπως επισημαίνει η Dawson (2022, σ. 117), η οπτικοποίηση προσφέρει τη δυνατότητα στον ερευνητή να κατανοήσει τις πληροφορίες, να εντοπίσει τις αναδυόμενες τάσεις, τις σχέσεις και τα μοτίβα και να επικοινωνήσει τα συμπεράσματά του, ενώ οι Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 116 - 118) τη θεωρούν μια μορφή «αναλυτικής μεταγλώσσας» που καθιστά απτές τις εσωτερικές σχέσεις του λόγου. Εξίσου σημαντικό ρόλο έχει η δυνατότητα ενσωμάτωσης αναλυτικών σημειώσεων (memos³⁷), οι οποίες αποτελούν δομικό στοιχείο του ερευνητικού στοχασμού και εγγυώνται τη συνεχή ανατροφοδότηση της διαδικασίας, συμβάλλοντας στη διαφάνεια και την αξιοπιστία της ανάλυσης.

Στην παρούσα έρευνα, το MAXQDA χρησιμοποιείται ως ο κεντρικός μηχανισμός ανάλυσης, επιτρέποντας τη συστηματική ανάδειξη των πλαισιώσεων και των αναπαραστάσεων μέσω των οποίων ο Ελληνικός Τύπος συγκροτεί τον δημόσιο λόγο για την ΤΝ. Η δυνατότητα ιεράρχησης των κωδικών και της οπτικοποίησης των σχέσεων διευκολύνει την αναγνώριση των αφηγηματικών πλαισίων, όπως για παράδειγμα τη συνύπαρξη του πλαισίου της προόδου με τις ηθικές ανησυχίες στα άρθρα των τριών εφημερίδων. Παράλληλα, η δυνατότητα χρήσης των σημειώσεων και της επαγωγικής αναθεώρησης των κατηγοριών ενίσχυσαν την αναστοχαστική διάσταση της ανάλυσης, συμβάλλοντας στη θεωρητική εμβάθυνση και την τεκμηριωμένη συγκρότηση των συμπερασμάτων. Όπως επισημαίνουν οι Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 1–4), τα λογισμικά CAQDAS αποτελούν γνωσιακά και μεθοδολογικά υποστηρικτικά περιβάλλοντα που ενισχύουν τη διαφάνεια, τη συστηματικότητα και την αναστοχαστικότητα της ποιοτικής ανάλυσης,

³⁷ Σύμφωνα με τους Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 52 - 54), τα memos αποτελούν και έναν σημαντικό μηχανισμό αναστοχασμού, καθώς επιτρέπουν στον ερευνητή να καταγράφει τα θεωρητικά του σχήματα και τις ερμηνευτικές του αποφάσεις, ενισχύοντας την αναλυτική συνέπεια και την εγκυρότητα των συμπερασμάτων του.

διευκολύνοντας τη συνειδητή άρθρωση των ερευνητικών αποφάσεων και τη σύνδεση θεωρίας και εμπειρικών δεδομένων.

Συγκεκριμένα, στο περιβάλλον του MAXQDA η διαδικασία της κωδικοποίησης της έρευνας οργανώθηκε μέσω ενός ιεραρχικού συστήματος κωδικών, το οποίο αντανακλά τη θεωρητική της διάρθρωση στους άξονες της πλαισίωσης και της αναπαράστασης. Το MAXQDA χρησιμοποιήθηκε για την εφαρμογή των κωδικών σε νοηματικές μονάδες κειμένου, τη συγκέντρωση όλων των κωδικοποιημένων αποσπασμάτων ανά κώδικα και τη συστηματική επανεξέταση της κωδικοποίησης στο πλαίσιο μιας επαναληπτικής και αναστοχαστικής αναλυτικής διαδικασίας. Σύμφωνα με τους Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 69–74), η δυνατότητα παράλληλης επισκόπησης διαφορετικών κωδικών και η άμεση πρόσβαση στο σχετικό εμπειρικό υλικό υποστηρίζουν τη μετάβαση από το επίπεδο της περιγραφικής κατηγοριοποίησης στο επίπεδο της ερμηνευτικής σύνθεσης, στοιχείο ιδιαίτερης βαρύτητας για την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου.

Πέραν της κωδικοποίησης, συγκεκριμένα εργαλεία ανάλυσης του MAXQDA αξιοποιήθηκαν για τη διερεύνηση προτύπων και σχέσεων στο εσωτερικό των δεδομένων. Ειδικότερα, χρησιμοποιήθηκαν τα εργαλεία α) Code Frequencies για την αποτύπωση της κατανομής των κωδικών στο σύνολο του σώματος κειμένων και του αριθμού των άρθρων στα οποία αυτοί εμφανίζονται, β) Code Relations Browser για τη διερεύνηση της συν-εμφάνισης επιλεγμένων κωδικών στο ίδιο άρθρο και γ) Code Matrix Browser για τη συγκριτική ανάλυση των κωδικών ανά εφημερίδα. Όπως επισημαίνουν οι Kuckartz και Rädiker (2019, σσ. 157–165), τα εργαλεία αυτά επιτρέπουν τη συστηματική χαρτογράφηση της εσωτερικής δομής των δεδομένων και τη στήριξη ερμηνευτικών συμπερασμάτων σε εμπειρικά τεκμήρια, χωρίς να αποκόπτουν την ανάλυση από το ποιοτικό περιεχόμενο των κειμένων.

Η αξιοποίηση πινάκων και πλεγμάτων (matrices) του MAXQDA εντάσσεται σε μια ευρύτερη μεθοδολογική λογική διερεύνησης σχέσεων και μοτίβων, η οποία έχει αναδειχθεί ιδιαίτερα γόνιμη στη σύγχρονη ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, τα εργαλεία αυτά αξιοποιήθηκαν αναλυτικά, συμβάλλοντας στην χαρτογράφηση και την οπτικοποίηση των κυρίαρχων πλαισιώσεων και των αναπαραστάσεων της ΤΝ στην εκπαίδευση.

2.2.6 Διαδικασία και στάδια κωδικοποίησης.

Η διαδικασία κωδικοποίησης στηρίχθηκε σε μια συστηματική και αναλυτική ερευνητική πορεία, η οποία συνδύασε την επαγωγική προσέγγιση με ένα σαφώς ορισμένο θεωρητικό υπόβαθρο, σύμφωνα με τις αρχές της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου. Η ερμηνευτική ανάλυση οργανώθηκε βάσει του μεθοδολογικού πλαισίου που προτείνουν οι Braun και Clarke, το οποίο παρέχει συνεκτική και διαφανή καθοδήγηση για την προοδευτική αποδόμηση και ανασύνθεση του ερευνητικού υλικού. Ειδικότερα, οι Braun και Clarke (2006, σσ. 92–101) περιγράφουν τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης μέσα από έξι διακριτά αλλά αλληλοσυνδεόμενα στάδια, τα οποία είναι η εξοικείωση με τα δεδομένα (familiarization with data), η δημιουργία αρχικών κωδικών (generating initial codes), η αναζήτηση θεμάτων (searching for themes), η αναθεώρηση των θεμάτων (reviewing themes), ο ορισμός και η ονομασία τους (defining and naming themes) και, τέλος, η παραγωγή της ερευνητικής αναφοράς (producing the report).

Στο πλαίσιο αυτό, οι δύο άξονες ανάλυσης και οι θεματικές κατηγορίες τους διαμορφώθηκαν σε θεωρητική βάση³⁸, ενώ οι επιμέρους κώδικες προέκυψαν μέσα από τη συστηματική και επαναληπτική τριβή με το εμπειρικό υλικό. Η προσέγγιση αυτή αντανακλά την ενεργό και αναστοχαστική συμμετοχή του ερευνητή στη διαδικασία παραγωγής νοήματος, στοιχείο που συνιστά κεντρική παραδοχή της θεματικής ανάλυσης, σύμφωνα με την οποία τα θέματα δεν αναδύονται παθητικά από τα δεδομένα, αλλά συγκροτούνται αναλυτικά μέσω ερμηνευτικών επιλογών (Braun & Clarke, 2006, σσ. 80–82).

Στο πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκε μια εκτεταμένη εξοικείωση με το σώμα κειμένων, μέσα από επαναλαμβανόμενες αναγνώσεις και αναστοχαστικές σημειώσεις. Η διαδικασία αυτή επέτρεψε την αρχική χαρτογράφηση των βασικών αφηγηματικών σχημάτων, των πρώτων νοηματικών τάσεων και των πλαισίων μέσα από τα οποία ο Ελληνικός Τύπος συγκροτεί τον δημόσιο λόγο για την ΤΝ.

Στο δεύτερο στάδιο διαμορφώθηκε το αρχικό σύνολο των κωδικών, το οποίο στηρίχθηκε στην επιλογή της μονάδας νοήματος ως μονάδας ανάλυσης. Η μονάδα νοήματος αποτελεί το ελάχιστο τμήμα κειμένου που συγκροτεί συνεκτική

³⁸ Βλ. ΚΕΦ.3, § 3.1.2 & 3.1.3.

σημασιολογική ολότητα και μπορεί να ερμηνευτεί αυτόνομα. Η επιλογή αυτή εναρμονίζεται με τη λογική της διαδικασίας τμηματοποίησης, όπως περιγράφεται από τον Krippendorff (2014, σσ. 97–102) και συνδέεται με τη θεματική λογική των Braun και Clarke (2006) για την παραγωγή κωδικών που αποτυπώνουν αναγνωρίσιμα μοτίβα νοήματος. Επίσης, ο Bryman (2012, σσ. 568–569), θεωρεί ότι η ποιοτική κωδικοποίηση οφείλει να αποτυπώνει συστάδες νοήματος και όχι απομονωμένες λεκτικές εκφράσεις, καθώς η ερμηνευτική διαδικασία απαιτεί τη χαρτογράφηση των τρόπων με τους οποίους οι αφηγηματικές δομές συνδιαμορφώνουν του προσανατολισμούς του νοήματος.

Σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης διαμορφώθηκαν και οι λειτουργικοί ορισμοί των κωδικών, με στόχο την εννοιολογική τους αποσαφήνιση και τη συστηματική οριοθέτηση των συνθηκών εφαρμογής τους. Η διαδικασία της λειτουργικοποίησης στην ποιοτική ανάλυση αφορά στη ρητή περιγραφή των σημασιολογικών γνωρισμάτων που συγκροτούν κάθε κώδικα, καθώς και τον προσδιορισμό των περιπτώσεων στις οποίες αυτός ενεργοποιείται ή αποκλείεται από την ανάλυση. Στο πλαίσιο αυτό, διατυπώθηκαν λεπτομερώς τα αντίστοιχα κριτήρια συμπερίληψης και αποκλεισμού, προκειμένου να αποσαφηνιστούν τα εννοιολογικά όρια των κωδικών και να διασφαλιστεί η συνεκτικότητα και η ερμηνευτική συνέπεια της κωδικοποίησης. Όπως επισημαίνουν οι Creswell και Creswell (2018, σσ. 191–193, 196), η σαφής διατύπωση λειτουργικών ορισμών και η τεκμηριωμένη καταγραφή των αναλυτικών επιλογών αποτελούν κρίσιμες διαδικασίες για τη διαφάνεια και τη μεθοδολογική συνοχή της ποιοτικής έρευνας. Η εν λόγω πρακτική ενισχύει την αναλυτική εγκυρότητα της διαδικασίας, καθιστώντας ορατές τις ερμηνευτικές αποφάσεις και ελαχιστοποιώντας την αυθαιρεσία στην απόδοση των κωδικών.

Στο τρίτο στάδιο πραγματοποιήθηκε η αναζήτηση υποψήφιων θεματικών κατηγοριών μέσα από την ομαδοποίηση των αρχικών κωδικών σε ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Η διαδικασία ήταν επαγωγική και δυναμική, καθώς οι κώδικες συγκρίνονταν μεταξύ τους διαρκώς και εντάσσονταν σε θεματικές κατηγορίες με στόχο να αναδείξουν τα κυρίαρχα ερμηνευτικά μοτίβα και τις μορφές πλαισίωσης και αναπαράστασης. Ως αποτέλεσμα προέκυψε ένα πρωτογενές σύστημα κωδικοποίησης που οργανώθηκε σε βασικές κατηγορίες και τους αντίστοιχους κώδικες, που εξειδικεύουν τις σημασιολογικές διαφοροποιήσεις του υλικού.

Το τέταρτο στάδιο, το οποίο αντιστοιχεί στη θεματική αναθεώρηση, υλοποιήθηκε στο περιβάλλον του MAXQDA κατά τη διάρκεια της ανάλυσης. Οι αρχικοί κώδικες επανεξετάστηκαν συστηματικά και όπου κρίθηκε απαραίτητο αναθεωρήθηκαν, συγχωνεύθηκαν ή εξειδικεύτηκαν. Η πρακτική της συνεχούς σύγκρισης, όπως την περιγράφουν οι Braun και Clarke (2006, σ. 91), αποτελεί βασικό μηχανισμό αναλυτικής εμβάθυνσης, καθώς επέτρεψε τη σταδιακή ευθυγράμμιση των κωδικών με τα αναδυόμενα νοήματα του υλικού. Η διαδικασία αυτή κατέστησε δυνατή τη σταθεροποίηση των θεματικών κατηγοριών και την ενίσχυση της εννοιολογικής ακρίβειας του πρωτογενούς συστήματος κωδικοποίησης.

Στο πέμπτο στάδιο οριστικοποιήθηκαν τα θέματα και οι κώδικες ως προς την ονομασία, το πεδίο νοήματος και την εννοιολογική τους ταυτότητα. Η φάση αυτή περιλάμβανε την εκ νέου διατύπωση των λειτουργικών ορισμών σε αντιστοιχία με τα ευρήματα του σταδίου της αναθεώρησης και την οριστική απόδοση των ορίων εφαρμογής κάθε κώδικα. Η ενσωμάτωση όλων των παραπάνω στο λογισμικό ως αναστοχαστικά memos επέτρεψε τη συνεπή τεκμηρίωση της αναλυτικής πορείας.

Στο έκτο στάδιο συντάχθηκε η τελική αναλυτική αφήγηση, η οποία συγκροτεί το κεφάλαιο της συζήτησης της παρούσας εργασίας, όπου γίνεται η σύνδεση των αποτελεσμάτων της θεματικής ανάλυσης με τις ερευνητικές υποθέσεις, τα ερευνητικά ερωτήματα και το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας. Οι Braun και Clarke (2006, σ. 94) επισημαίνουν ότι η συγγραφή συνιστά αναλυτική διεργασία καθαυτή, καθώς ενεργοποιεί διαδικασίες σύνθεσης και θεωρητικής εμβάθυνσης.

Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου που ακολουθεί αναπτύσσεται ο τρόπος με τον οποίο αναλύθηκαν τα δεδομένα της έρευνας σε συνάρτηση με το θεωρητικό πλαίσιο, καθώς και η διαδικασία μέσω της οποίας συγκροτήθηκαν οι θεματικές κατηγορίες και οι αντίστοιχοι κωδικοί τους. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης, όπως προέκυψαν από τη συστηματική κωδικοποίηση του σώματος κειμένων και την εφαρμογή των εργαλείων ανάλυσης και οπτικοποίησης του λογισμικού MAXQDA.

Κεφάλαιο τρίτο: Ανάλυση των δεδομένων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

3.1 Ανάλυση των δεδομένων της έρευνας

Η ανάλυση των δεδομένων που παρουσιάζεται σε αυτό το κεφάλαιο συνδυάζει την εννοιολογική θεμελίωση με την επαγωγική διερεύνηση του σώματος κειμένων, σύμφωνα με τις αρχές της θεματικής ανάλυσης. Η επεξεργασία των δημοσιογραφικών άρθρων οργάνωσε τα ευρήματα γύρω από δύο άξονες, οι οποίοι αποτυπώνουν τις λειτουργίες της πλαisiώσης και τις πολιτισμικές μορφές της αναπαράστασης που συγκροτούν τον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Αυτή η διπλή αναλυτική εστίαση διασφαλίζει την ενιαία εποπτεία των νοηματοδοτήσεων και επιτρέπει την ερμηνεία των δεδομένων σε συνάρτηση με τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις της έρευνας.

3.1.1 Άξονες ανάλυσης - Συσχέτιση με τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα.

Η ανάλυση των δεδομένων οργανώθηκε γύρω από δύο κεντρικούς άξονες, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας. Οι δύο άξονες λειτουργούν διακριτά αλλά και συμπληρωματικά, καθώς ο πρώτος διερευνά τον τρόπο με τον οποίο δημοσιογραφικά άρθρα οργανώνουν τα ερμηνευτικά πλαίσια της ΤΝ στην εκπαίδευση, ενώ ο δεύτερος εστιάζει στις μορφές αναπαράστασης μέσω των οποίων η τεχνολογία αποκτά κοινωνικό νόημα.

Οι άξονες ανάλυσης, καθώς και οι θεματικές τους κατηγορίες συγκροτήθηκαν σε θεωρητική βάση, ενώ η εσωτερική τους διάρθρωση (κώδικες) αναπτύχθηκε μέσα από την αναλυτική επεξεργασία του υλικού, ακολουθώντας απαγωγική (abductive) λογική ερμηνείας, κατά την οποία η θεωρία και τα εμπειρικά δεδομένα βρίσκονται σε διαρκή διαλεκτική σχέση (Bryman, 2012, σσ. 24–27). Η διπλή αυτή αναλυτική διάσταση προέκυψε από τη διαδικασία της εξοικείωσης με το σώμα των κειμένων και εξασφάλισε τη συστηματική ερμηνευτική σύνδεση ανάμεσα στη θεωρητική θεμελίωση, τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς και τις μεθοδολογικές και αναλυτικές επιλογές της έρευνας.

Ο πρώτος άξονας εδράζεται στη λογική της πλαisiώσης και εξετάζει πώς τα δημοσιογραφικά κείμενα οριοθετούν το τι συνιστά πρόβλημα σε σχέση με την ΤΝ, με

ποιον τρόπο αποδίδουν τις αιτίες που το παράγουν, ποιο αξιολογικό φορτίο προσδίδουν στην ΤΝ και ποιες κατευθύνσεις ή προτεινόμενες παρεμβάσεις διαμορφώνονται μέσα στον δημόσιο λόγο για αυτήν. Η προσέγγιση αυτή συνδέεται άμεσα με τις ερευνητικές υποθέσεις 1, 3, 4 και 5, οι οποίες αφορούν στον δυϊσμό τεχνο-ουτοπίας και τεχνο-δυστοπίας, την αποσπασματική εγγραφή ηθικών και παιδαγωγικών προβληματισμών, τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των τριών εφημερίδων και την υπερ-προβολή συγκεκριμένων προσεγγίσεων της ΤΝ. Ο πρώτος άξονας αντιστοιχεί κατά βάση στα ερευνητικά ερωτήματα 1, 3 και 5, τα οποία διερευνούν τη δομή των ερμηνευτικών πλαισίων και τις διαφοροποιήσεις τους στα μέσα ενημέρωσης.

Ο δεύτερος άξονας εστιάζει στις στρατηγικές αναπαράστασης της ΤΝ στην εκπαίδευση και στον τρόπο με τον οποίο αυτές αποτυπώνουν πολιτισμικές αξίες, τεχνολογικές φαντασιακές παραδοχές και ιδεολογικούς προσανατολισμούς. Η δεύτερη υπόθεση, που αφορά στη χρήση αφηγηματικών στρατηγικών απλοποίησης - όπως μεταφορές, προσωποποίηση, διπολισμό, δραματοποίηση - συνδέεται άμεσα με τον συγκεκριμένο άξονα. Παράλληλα, η πρώτη και η πέμπτη υπόθεση, που αναφέρονται στο αντιθετικό σχήμα αισιοδοξίας και απειλής, καθώς και στη διαμόρφωση συγκεκριμένων δημοσίων προσλήψεων, εντάσσονται αναλυτικά στο πλαίσιο του δεύτερου άξονα. Ο άξονας αυτός συσχετίζεται με τα ερευνητικά ερωτήματα 2 και 4, τα οποία διερευνούν τις αφηγηματικές μορφές και τους κοινωνικούς δρώντες που αποκτούν ορατότητα ή τίθενται στο περιθώριο των δημοσιογραφικών αναπαραστάσεων.

Η συνδυαστική λειτουργία των δύο αξόνων καλύπτει πλήρως τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα όπως έχουν τεθεί, διαμορφώνοντας ένα ενιαίο ερμηνευτικό σύστημα που αποτυπώνει τόσο τις λειτουργίες της πλαισίωσης, όσο και τις πολιτισμικές και σημειωτικές μορφές αναπαράστασης του λόγου για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Κατά συνέπεια, η ανάλυση που ακολουθεί, διαθέτει μια συνεκτική δομή, εκκινώντας από τις από τις δημοσιογραφικές επιλογές πλαισίωσης και καταλήγοντας στην κατασκευή ευρύτερων αφηγηματικών και ιδεολογικών σχημάτων.

3.1.2 Πρώτος άξονας ανάλυσης - Η αξιοποίηση της θεωρίας της πλαισίωσης στη διαμόρφωση του συστήματος κωδικοποίησης.

Η αρχιτεκτονική της θεωρίας της πλαισίωσης αποτέλεσε τη βάση αναφοράς για τη συγκρότηση του πρώτου άξονα της ανάλυσης. Αφετηρία στάθηκε η διατύπωση του Entman (1993, 52), ο οποίος προσδιορίζει την πλαισίωση ως τη διαδικασία επιλογής και ενίσχυσης ορισμένων όψεων της πραγματικότητας, που αναλύεται στο χαρακτηριστικό ερμηνευτικό σχήμα τεσσάρων λειτουργιών που είναι α)ο ορισμός του προβλήματος (problem definition), β)η αιτιώδης ερμηνεία (casual interpretation), γ)η ηθική αξιολόγηση (moral evaluation) και δ)η προτεινόμενη λύση (treatment recommendation). Μέσω αυτού του τετραμερούς σχήματος τα μέσα ενημέρωσης οργανώνουν τη δημόσια συζήτηση και διαμορφώνουν τις αξιακές και πολιτικές προτεραιότητες μιας κοινωνίας.

Επίσης, ο ίδιος (1993, σ. 93) επισημαίνει ότι η αναλυτική διερεύνηση των πλαισίων δεν μπορεί να περιορίζεται σε απλές ταξινομήσεις θετικών ή αρνητικών χαρακτηρισμών και υπογραμμίζει ότι η ανάλυση περιεχομένου που δεν καθοδηγείται από μια θεωρία πλαισίωσης, κινδυνεύει να παραβλέψει ποιες όψεις ενός ζητήματος είναι πραγματικά σημαντικές για την ερμηνεία του. Αναφέρει ενδεικτικά ότι η άκριτη καταμέτρηση θετικών και αρνητικών όρων οδηγεί συχνά σε ανεπαρκή κατανόηση των κυρίαρχων νοημάτων, επειδή δεν καταγράφεται η σχετική βαρύτητα, η συνάφεια και η μεταξύ τους σχέση. Αυτή η διατύπωση καθιστά σαφές ότι η πλαισίωση προϋποθέτει μια εννοιολογικά καθοδηγούμενη ανάλυση, ικανή να συλλαμβάνει συστάδες νοημάτων και να τις συνδέει με τα ευρύτερα πολιτισμικά και πολιτικά πλαίσια. Μεταγενέστερα ο Entman (2007, σ. 164), επανέρχεται στο τετραμερές αυτό σχήμα, υπογραμμίζοντας ότι οι λειτουργίες του συνιστούν διακριτές διαστάσεις που επιτρέπουν τη συστηματική διερεύνηση των δημοσιογραφικών νοηματοδοτήσεων και καθιστούν την πλαισίωση έναν σταθερό μηχανισμό εννοιολογικής οργάνωσης, ικανό να αποτυπώνει τις επίμονες και πολιτικά κρίσιμες μορφές νοήματος που αναπαράγονται στον δημόσιο λόγο.

Οι Matthes και Kohring (2008, σ. 263–265) συμβάλλουν στη μεθοδολογική αξιοποίηση του τετραμερούς σχήματος του Entman, καθώς έδειξαν ότι οι τέσσερις λειτουργίες δύναται να συγκροτήσουν τα διακριτά και μετρήσιμα στοιχεία ενός πλαισίου. Αντιμετωπίζοντας κάθε λειτουργία ως μια επιμέρους εννοιολογική

διάσταση που μπορεί να εμπλουτιστεί με μεταβλητές (κώδικες) ανάλυσης περιεχομένου, προτείνουν ότι οι ίδιες οι λειτουργίες ενέχουν τη θέση ανώτερων θεματικών κατηγοριών, οι οποίες εξειδικεύονται εμπειρικά μέσα από τα στοιχεία που αναδύονται από το σώμα κειμένων. Η επιλογή αυτή ενισχύει την εννοιολογική καθαρότητα, καθώς αποτρέπει τις επικαλύψεις και θεμελιώνει μεθοδολογικά τη χρήση των τεσσάρων λειτουργιών ως θεματικών κατηγοριών του πρώτου άξονα ανάλυσης στην παρούσα έρευνα.

Η αναλυτική λειτουργία των τεσσάρων κατηγοριών που υιοθετήθηκαν παρουσιάζεται συνοπτικά στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1. Θεματικές κατηγορίες πρώτου άξονα ανάλυσης

Θεματική κατηγορία	Θεωρητικό υπόβαθρο	Αναλυτική λειτουργία
Ορισμός του προβλήματος		Νοηματικές μονάδες που περιγράφουν ποιο ζήτημα αναδεικνύεται ως πρόβλημα και πώς παρουσιάζεται η ΤΝ στην εκπαίδευση ως κεντρικό διακύβευμα. Καταγραφή του τρόπου με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος κατασκευάζει την «κατάσταση προς αντιμετώπιση», προσδιορίζοντας το εύρος, τη σοβαρότητα και τις βασικές της πτυχές.
Αιτιώδης ερμηνεία	Entman (1993, 2007) - Matthes & Kohring (2008)	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν αιτίες και ευθύνες για το πρόβλημα σε θεσμούς, πολιτικές, τεχνολογικούς φορείς, κοινωνικές πρακτικές ή υποκείμενα. Αποτύπωση των ερμηνευτικών σχημάτων με τα οποία ο τύπος οργανώνει το «ποιος ευθύνεται» και «τι προκαλεί τι».
Ηθική αξιολόγηση		Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν ηθικές, αξιακές ή κανονιστικές κρίσεις στην ΤΝ, στις συνέπειές της και στους εμπλεκόμενους δρώντες. Συμπερίληψη θετικών, αρνητικών ή αμφίσημων αξιολογήσεων και αποτύπωση των ηθικών πλαισίων με τα οποία τα μέσα ενημέρωσης νοηματοδοτούν την ΤΝ στην εκπαίδευση.
Προτεινόμενες λύσεις		Νοηματικές μονάδες που διατυπώνουν προτάσεις αντιμετώπισης του προβλήματος, ρυθμιστικές πολιτικές, παιδαγωγικές προσαρμογές ή τεχνικές παρεμβάσεις. Καταγραφή του τρόπου με τον οποίον ο λόγος των μέσων ενημέρωσης συγκροτεί κατευθύνσεις δράσης και νομιμοποιεί συγκεκριμένα μοντέλα διαχείρισης της ΤΝ στην εκπαίδευση

Οι τέσσερις λειτουργίες διασφαλίζουν μια συνεκτική βάση εννοιολογικής οργάνωσης, καθώς διαμορφώνουν τα κριτήρια εντοπισμού και ταξινόμησης των σχετικών νοηματικών μονάδων, κατευθύνοντας άμεσα την κωδικοποίηση του σώματος κειμένων και αποτυπώνοντας τα πλαίσια μέσα στα οποία αρθρώνεται ο δημόσιος λόγος για τη νέα τεχνολογική πραγματικότητα που διαμορφώνει η ΤΝ στην εκπαίδευση.

3.1.3 Δεύτερος άξονας ανάλυσης – Η αξιοποίηση της θεωρίας της αναπαράστασης στη διαμόρφωση του συστήματος κωδικοποίησης.

Η διαμόρφωση των θεματικών κατηγοριών και των αντίστοιχων κωδικών του δεύτερου άξονα της ανάλυσης εδράζεται στη θεωρητική πρόσληψη της αναπαράστασης ως ενεργού διαδικασίας πολιτισμικής παραγωγής νοήματος. Η προσέγγιση του Hall καθιστά εφικτή την ερμηνευτική κατανόηση του δημοσιογραφικού λόγου ως πεδίου στο οποίο αρθρώνονται αξιολογικές στάσεις, ερμηνευτικά σχήματα και ταυτότητες σχετικά με την ΤΝ σε συνάρτηση με την εκπαίδευση. Η αναπαράσταση, σύμφωνα με τον Hall (1997, σσ. 24–26), λειτουργεί μέσω πολιτισμικών κωδικών που οργανώνουν τρόπους κατανόησης του κοινωνικού κόσμου, ενεργοποιώντας μηχανισμούς σημασιολογικής ταξινόμησης και διάκρισης.

Οι μηχανισμοί αυτοί αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στον δημοσιογραφικό λόγο, καθώς μέσω της επιλογής, της ιεράρχησης και της αποσιώπησης επιμέρους στοιχείων συγκροτούνται συνεκτικά μοτίβα νοηματοδότησης, τα οποία σταθεροποιούν συγκεκριμένες αναγνώσεις της τεχνολογικής αλλαγής. Όπως υπογραμμίζει ο Hall (1982, σσ. 70–72), οι σημασίες συγκροτούνται μέσα από σχέσεις διαφοροποίησης που παράγουν ορατές και μη ορατές ιεραρχήσεις και διαμορφώνουν δομημένα σχήματα πρόσληψης της τεχνολογίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι θεματικές κατηγορίες του άξονα συγκροτούνται ως πεδία πολιτισμικής και ιδεολογικής κωδικοποίησης.

Οι ερμηνευτικές αντιθέσεις που αναδύονται μέσω των κατηγοριών αυτών συντονίζονται με τη θέση του Hall ότι οι πολιτισμικές σημασίες οργανώνονται συχνά σε διπολικές δομές υψηλής συμβολικής πυκνότητας (Hall, 1997, σσ. 234–236). Ο δεύτερος άξονας της ανάλυσης αποτυπώνει, συνεπώς, ιδεολογικές μορφές της προόδου, μοτίβα τεχνολογικής ουτοπίας και δυστοπίας, συναισθηματικές

αποχρώσεις, συμβολικές μεταφορές και αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων, με τις οποίες ο Ελληνικός Τύπος συγκροτεί και σταθεροποιεί συγκεκριμένες σημασιοδοτήσεις της ΤΝ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Ο Nick Couldry διευρύνει τη συζήτηση προσεγγίζοντας τον δημοσιογραφικό λόγο ως μηχανισμό συμβολικής οργάνωσης της κοινωνικής πραγματικότητας. Με την έννοια του «μύθου του διαμεσολαβημένου κέντρου» (myth of the mediated centre) (Couldry, 2003, σσ. 12–13, 29–30) αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα συγκροτούν και αναπαράγουν ιεραρχίες κύρους και νομιμότητας μέσω σταθεροποιημένων, τελετουργικά οργανωμένων μιντιακών πρακτικών, οι οποίες εγκαθιδρύουν δομές αυθεντίας. Η μετατόπιση του αναλυτικού ενδιαφέροντος από τα μέσα ως κείμενα προς τα μέσα ως πρακτικές καθιστά δυνατή την κατανόηση του δημοσιογραφικού λόγου ως πεδίου κανονικοποίησης συγκεκριμένων τρόπων πρόσληψης της τεχνολογικής αλλαγής.

Στη δημοσιογραφική αναπαράσταση της ΤΝ στην εκπαίδευση, η λογική του διαμεσολαβημένου κέντρου συγκροτεί τον ορίζοντα νοηματοδότησης, εντός του οποίου η ΤΝ νοείται μέσα από αφηγήσεις θεσμικής κανονικότητας, διοικητικής αναδιάρθρωσης και παιδαγωγικής προσαρμογής. Οι πρακτικές αυτές συμβάλλουν στη συμβολική αναδόμηση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης της εκπαίδευσης με την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο. Η έμφαση του Couldry στις τελετουργικές διαστάσεις της μιντιακής πρακτικής καθοδήγησε τη συγκρότηση αναλυτικών κατηγοριών που αφορούν στις μορφές θεσμικής και συστημικής μετατόπισης, καθώς και τη σημασιοδότηση της ΤΝ ως παράγοντα λειτουργικής εξισορρόπησης διαρθρωτικών προβλημάτων της εκπαίδευσης.

Η θεωρητική προσέγγιση της Chouliaraki (2021) συνέβαλε στην ανάδειξη των συναισθηματικών και ηθικών μηχανισμών που διαπερνούν τον δημοσιογραφικό λόγο σχετικά με την ΤΝ, στοιχείο που αποδείχθηκε ουσιαστικό για τη συγκρότηση συγκεκριμένων θεματικών κατηγοριών του άξονα ανάλυσης. Η ανάλυσή της για τις μορφές συναισθηματικής μεσολάβησης στα μέσα ενημέρωσης και ιδίως η διάκριση ανάμεσα στις αφηγήσεις τεχνολογικής υπόσχεσης και σε σχήματα χαμηλής συναισθηματικής έντασης, συνέβαλε στη θεωρητική θεμελίωση των κατηγοριών που αφορούν τις συναισθηματικές αναπαραστάσεις.

Στο σώμα των κειμένων καταγράφονται περιγραφές θαυμασμού, εικόνες υπέρβασης και στοιχεία τεχνολογικής σωτηριολογίας, τα οποία αποκρυσταλλώθηκαν σε κώδικες που αποτυπώνουν μορφές δέους και προσδοκίας, ενώ παράλληλα αφηγήσεις φόβου και ανησυχίας συγκροτούν επαναλαμβανόμενα μοτίβα που ενεργοποιούν ηθικές αξιολογήσεις και νοηματοδοτούν την ΤΝ ως παράγοντα κινδύνου. Η διατύπωση της Chouliaraki σχετικά με τη μετάβαση από τον ανθρωπισμό της συμπόνιας σε μορφές μετα-ανθρωπιστικής εμπλοκής (2021, σσ. 1–4) επιτρέπει την κατανόηση των συναισθημάτων ως διαβαθμίσεων ήπιου, θετικού ή ουδέτερου συναισθηματικού τόνου, συνδεδεμένων με διαδικασίες καθημερινής αποδοχής και κανονικοποίησης της τεχνολογικής αλλαγής στον δημοσιογραφικό λόγο.

Η θεωρητική συμβολή του van Dijk (2008) κατεύθυνε την ανάλυση προς τη γνωσιακή διάσταση των αναπαραστάσεων, προσεγγίζοντας τον δημοσιογραφικό λόγο ως οργανωμένη δομή σκέψης που συγκροτεί συλλογικές πεποιθήσεις, ιδεολογικά σχήματα και ιεραρχίες ισχύος. Στο θεωρητικό του σχήμα, τα «ιδεολογικά μοντέλα» (2008, σσ. 85–89, 102) νοούνται ως γνωσιακές δομές που οργανώνουν κεντρικές κοινωνικές αντιλήψεις και ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις ενεργοποιούν, σταθεροποιούν και αναπαράγουν σχέσεις κοινωνικού ελέγχου. Η έμφαση στην αλληλεπίδραση λόγου, γνώσης και ισχύος αποτελεί τη βάση της ανάλυσης για την ερμηνεία του δημοσιογραφικού λόγου ως πεδίου κανονικοποίησης συγκεκριμένων μορφών αυθεντίας.

Στο σώμα των κειμένων, αναφορές στην «ανώτερη κρίση» του αλγόριθμου, στον «αλάνθαστο» μηχανισμό αξιολόγησης και στην τεχνολογική «υπεροχή» συγκροτούν μορφές συμβολικής ισχύος, μέσω των οποίων αποδίδεται στην ΤΝ γνωσιακή αρμοδιότητα για τον καθορισμό έγκυρων μαθησιακών διαδικασιών και αξιόπιστων αποτελεσμάτων εκπαιδευτικής αξιολόγησης. Η εστίαση αυτή συνέβαλε στη συγκρότηση θεματικών κατηγοριών που αποτυπώνουν τη μετατόπιση της παιδαγωγικής αυθεντίας από τους διδάσκοντες προς την τεχνολογική οντότητα, η οποία παρουσιάζεται ως φορέας υπέρτερης γνωσιακής επάρκειας στο εκπαιδευτικό πεδίο.

Η προβληματική αυτή εναρμονίζεται και με τον Buckingham (2003, σσ. 42–43), ο οποίος αναπτύσσει το επιχείρημα ότι ο λόγος των μέσων αρθρώνεται ως θεσμικός ρυθμιστής της εκπαιδευτικής κανονικότητας, διαμορφώνοντας κοινωνικά

αποδεκτές αντιλήψεις για την εγκυρότητα της γνώσης, τους τρόπους αξιολόγησης και τη θέση της παιδαγωγικής αυθεντίας. Στον δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ, όπως αυτός αναδύεται από το σώμα των κειμένων, οι αφηγήσεις συγκροτούν προσδοκίες σχετικά με τον ρόλο της γνώσης και της κριτικής σκέψης, μετατοπίζοντας το κέντρο της εγκυρότητας προς τον αλγόριθμο, ενώ παράλληλα εντάσσουν στο ίδιο νοηματικό πλαίσιο αναφορές για την απώλεια της αυθεντικότητας, την αλλοίωση της δημιουργικής διαδικασίας και την υποκατάσταση της ανθρώπινης κρίσης.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά οι οκτώ θεματικές κατηγορίες που δημιουργήθηκαν σε συνάρτηση με το θεωρητικό πλαίσιο από όπου εκκινούν, διευκολύνοντας τη συνεκτική παρουσίαση της αναλυτικής τους λειτουργίας.

Πίνακας 2: Θεματικές κατηγορίες δεύτερου άξονα ανάλυσης

Θεματική κατηγορία	Θεωρητική αφετηρία	Αναλυτική λειτουργία
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	Hall (1982, 1997)	Νοηματικές μονάδες που λειτουργούν ως μηχανισμοί πολιτισμικής κωδικοποίησης αποδίδοντας νοήματα σε σχέση με τον ανθρωπομορφισμό και την τεχνολογία ως δρών υποκείμενο και οντότητα με αυτενέργεια.
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Hall (1997)	Νοηματικές μονάδες που οργανώνονται μέσα από αντιθετικά ζεύγη (όπως πρόοδος/κίνδυνος, άνθρωπος/μηχανή κα.), τα οποία φυσικοποιούν ιδεολογικές ιεραρχίες.
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	Hall (1997) & Chouliaraki (2021)	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την πρόοδο ως ιδεολογική αφήγηση που εμπεριέχει την αναπόφευκτη εξέλιξη, τα τεχνολογικά φαντασιακά και τις λυτρωτικές

		υποσχέσεις, καθώς και συναισθηματικές μορφές νομιμοποίησης της τεχνολογικής αλλαγής.
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Chouliaraki (2021)	Νοηματικές μονάδες με συναισθηματική μεσολάβηση του λόγου, που καταγράφουν ήπιες συναισθηματικές αποχρώσεις, τεχνολογική υπέρβαση και ηθικές στάσεις απέναντι στην ΤΝ.
Αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων	Buckingham (2003)	Νοηματικές μονάδες που συγκροτούν αλλαγές λόγω της ΤΝ για την παιδαγωγική αυθεντία, τους ρόλους διδασκόντων και εκπαιδευόμενων, καθώς και των κανονιστικών πλαισίων της μάθησης.
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	van Dijk (2008) & Buckingham (2003)	Νοηματικές μονάδες που συγκροτούν γνωσιακές ιεραρχίες όπως η ΤΝ ως «ανώτερη αρχή κρίσης» και αναγνώριση της «αυθεντίας» της τεχνολογικής οντότητας.
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστάσεις	Couldry (2003)	Νοηματικές μονάδες που οργανώνουν την αίσθηση θεσμικού κέντρου μέσω τελετουργικών πρακτικών όπως η κρίση, η απορρύθμιση, καθώς και η θεραπευτική λειτουργία της ΤΝ έναντι δομικών προβλημάτων της εκπαίδευσης.
Απο-ϊδεολογικοποίηση & απο-πολιτικοποίηση	Hall (1997) & van Dijk (2008)	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως τεχνική λύση και αποκρύπτουν ιδεολογικές και κοινωνικές διαστάσεις, λόγος που κατασκευάζει την ΤΝ ως αυτόνομο, τεχνολογικό εργαλείο.

3.1.4 Η κωδικοποίηση των αξόνων ανάλυσης – Παραδείγματα κωδικοποίησης.

Η κωδικοποίηση των δύο αξόνων αναπτύχθηκε ως διαδικασία συνεχούς κινητικότητας ανάμεσα στη θεωρητική βάση και τις νοηματικές μονάδες που απέδιδε το σώμα κειμένων. Αφετηρία αποτέλεσαν οι θεματικές κατηγορίες που συγκροτήθηκαν κατά την επεξεργασία των δύο αξόνων ανάλυσης, οι οποίες λειτούργησαν ως γενικοί προσανατολισμοί για την αναλυτική χαρτογράφηση των νοηματικών μονάδων. Στη βάση αυτή, ακολούθησε η επαγωγική διερεύνηση του σώματος κειμένων, με συστηματικές αναγνώσεις, συγκρίσεις και σταδιακή οργάνωση των κωδικών, σύμφωνα με τα βήματα της θεματικής ανάλυσης όπως περιγράφονται από τις Braun και Clarke (2006, σσ. 86–93).

Η διαδικασία περιλάμβανε την αναγνώριση και καταγραφή των φανερών νοηματικών μονάδων, δηλαδή των άμεσων λεξικο-νοηματικών συμβολών κάθε κειμενικού αποσπάσματος και παράλληλα, την παρατήρηση των λανθανουσών διαστάσεων του νοήματος, εκείνων των υποκειμένων αποχρώσεων που συνδέονται με ευρύτερα ιδεολογικά, πολιτισμικά ή αξιολογικά πλαίσια. Η διάκριση αυτή αποτέλεσε κομβική παράμετρο, καθώς επέτρεψε τη σταδιακή ανάδυση των μοτίβων εκείνων που υπερέβαιναν την επιφάνεια του λόγου και συνδέονταν με τους μηχανισμούς συμβολικής οργάνωσης της ΤΝ στη δημόσια σφαίρα.

Οι επαναλαμβανόμενες συγκρίσεις σταθεροποίησαν εννοιολογικά τους κώδικες και οδήγησαν στον λειτουργικό ορισμό του κάθε ενός, καθώς και στη στοιχειοθέτηση των κριτηρίων συμπερίληψης και αποκλεισμού τους, που επαληθεύουν την αναλυτική τους αυτοτέλεια. Με αυτόν τρόπο, επιτεύχθηκε η καθαρή αντιστοίχιση με τις τέσσερις λειτουργίες της πλαισίωσης για τον πρώτο άξονα και με τις πολιτισμικές και ιδεολογικές αρχές της θεωρίας της αναπαράστασης για τον δεύτερο. Η συνύφανση της θεωρίας με την επαγωγική λογική της θεματικής ανάλυσης δημιούργησε ένα ενιαίο ερμηνευτικό πεδίο. Η θεωρία υποδείκνυε τα επίπεδα στα οποία αποκτούν σημασία οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις, ενώ η επαγωγική διαδικασία παρείχε τα εμπειρικά στίγματα μέσα από τα οποία αυτά τα επίπεδα αποκτούσαν συγκεκριμένη μορφή. Με αυτόν τον τρόπο, η κωδικοποίηση λειτούργησε ως πρακτική που παρακολουθεί τη δυναμική του σώματος κειμένων και διαμορφώνεται σταδιακά με βάση τις επαναλαμβανόμενες σημασιοδοτήσεις προ-

διαμορφωμένων εννοιών. Αυτή η αναλυτική λογική αποτυπώνεται καθαρά στα παραδείγματα που ακολουθούν, τα οποία δείχνουν πώς οι λειτουργίες της πλαισίωσης και οι αρχές της θεματικής ανάλυσης ενεργοποιήθηκαν στην πράξη κατά τη διαδικασία κωδικοποίησης.

Στο άρθρο της Καθημερινής με τίτλο «ChatGPT: Πώς μια εφαρμογή ΤΝ ξαναγράφει τους κανόνες στην εκπαίδευση» εντοπίζεται το απόσπασμα [...Μιλάμε για τέλος εποχής στην εκπαιδευτική διαδικασία...]. Αυτή η διατύπωση αποδίδει στην ΤΝ τη δύναμη να ανατρέπει τους καθιερωμένους τρόπους διδασκαλίας και αξιολόγησης, ενεργοποιώντας ένα σχήμα αποσταθεροποίησης, που συνδέεται με τη λειτουργία του «ορισμού του προβλήματος» σύμφωνα με τη λογική του Entman. Οι κώδικες που εντάχθηκαν σε αυτήν τη θεματική κατηγορία αφορούσαν περιγραφές σύγχυσης και αδυναμίας προσαρμογής, ανατροπής των παιδαγωγικών πρακτικών και ανησυχίες για την απώλεια ελέγχου. Ως συμπερίληψη θεωρήθηκαν τα αποσπάσματα που απέδιδαν στην ΤΝ ρόλο καταλύτη για τη διατάραξη της διδακτικής κανονικότητας, ενώ αποκλείστηκαν αναφορές σε διοικητικές ή οργανωτικές αλλαγές χωρίς συγκεκριμένη σύνδεση με την ΤΝ. Με αυτόν τον τρόπο, ο κώδικας «αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας» ορίστηκε ως ένα διακριτό πεδίο νοηματοδότησης.

Στο άρθρο της ΕΦΣΥΝ με τίτλο «Πρόκληση και απειλή για την εκπαίδευση» εντοπίζονται διατυπώσεις όπως «να μη μετατραπεί από υπηρέτη σε δεσπότη», «επαναστατική καινοτομία», «νέα απειλή και πρόκληση για τα σχολεία και τα πανεπιστήμια» και «μπορεί να υπονομεύσει την εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή ακεραιότητα». Οι φράσεις αυτές συγκροτούν μια διττή σημασιοδότηση για την ΤΝ, όπου συνυπάρχουν αφηγήσεις τεχνολογικής υπόσχεσης και αφηγήσεις κινδύνου, ενεργοποιώντας τόσο θετικές όσο και αρνητικές αξιολογήσεις. Η κωδικοποίηση εκκίνησε από την αναγνώριση των συγκεκριμένων διατυπώσεων ως διακριτών νοηματικών μονάδων που αποδίδουν στην ΤΝ ρόλο ρυθμιστή, απειλής ή καταλύτη αλλαγής στο εκπαιδευτικό πεδίο και στη συνέχεια εξετάστηκαν συγκριτικά σε σχέση με όμοιες αναφορές στο υπόλοιπο σώμα κειμένων.

Η επαναλαμβανόμενη συνύπαρξη θετικών και αρνητικών αξιολογήσεων επέτρεψε τη σταθεροποίηση των κωδικών που εντάσσονται στη θεματική κατηγορία των αντιθετικών πολιτισμικών δομών, καθώς και στη θεματική κατηγορία της ηθικής

αξιολόγησης, όπου η ΤΝ παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως εργαλείο εκπαιδευτικής βελτίωσης και ως παράγοντας ηθικού κινδύνου. Παράλληλα, οι εκτενείς αναφορές στη λογοκλοπή, στην ακαδημαϊκή ακεραιότητα και στην ανάγκη ρύθμισης και επιτήρησης της χρήσης του ChatGPT, κωδικοποιήθηκαν σε θεματικές που αφορούν στις θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις της ΤΝ, καθώς και τις προτεινόμενες λύσεις διαχείρισης και ελέγχου της τεχνολογικής καινοτομίας στον χώρο της εκπαίδευσης.

Τα ενδεικτικά αυτά παραδείγματα συμπυκνώνουν τον τρόπο με τον οποίο η θεωρητική θεμελίωση και η επαγωγική ανάλυση συν-διαμόρφωσαν το σύστημα κωδικοποίησης³⁹, καθιστώντας το κατάλληλο για τη χαρτογράφηση των νοηματοδοτήσεων που οργανώνουν τον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ στην εκπαίδευση.

³⁹ Η πλήρης ανάπτυξη των κωδικών, οι λειτουργικοί τους ορισμοί, καθώς και τα κριτήρια συμπερίληψης και αποκλεισμού τους, παρατίθεται στο Παράρτημα (σσ. 164 - 180) για τη συνολική εποπτεία της αναλυτικής διαδικασίας.

3.2 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του πρώτου άξονα ανάλυσης

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του πρώτου άξονα ανάλυσης οργανώνεται στη βάση των τεσσάρων λειτουργιών της πλαisiώσης. Η συγκεκριμένη αναλυτική διάρθρωση αντανακλά τη στόχευση της έρευνας να αποτυπώσει τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση αποκτά συνοχή και δομή, μέσω της άρθρωσης διακριτών αλλά αλληλένδετων λειτουργιών νοηματοδότησης και δεν καταγράφει μεμονωμένες αναφορές ή αποσπασματικές θεματικές αναδύσεις.

Η ανάλυση του πρώτου άξονα απέδωσε 742 κωδικοποιημένες νοηματικές μονάδες⁴⁰ που εντοπίστηκαν στο σώμα κειμένων. Η ιεραρχική τους μοντελοποίηση αποτυπώνεται σχηματικά στο Διάγραμμα 1⁴¹, το οποίο διευκολύνει την εννοιολογική χαρτογράφηση της ανάλυσης, καθιστώντας ορατή τη σχετική βαρύτητα των επιμέρους λειτουργιών και τη μεταξύ τους σχέση στο πλαίσιο του δημοσιογραφικού λόγου.

Ωστόσο, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων που ακολουθεί, βασίζεται στη συνδυαστική αξιοποίηση της συχνότητας εμφάνισης των κωδικών και της κατανομής τους στο σύνολο του σώματος κειμένων, με στόχο την αποτύπωση τόσο της έντασης όσο και της εμβέλειας των επιμέρους μοτίβων του δημοσιογραφικού λόγου. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει την ανάδειξη των κυρίαρχων θεματικών και των ιεραρχήσεων του νοήματος, χωρίς να μετατοπίζει την ανάλυση προς μια ποσοτική κατεύθυνση, καθώς οι αριθμητικές ενδείξεις αξιοποιούνται ερμηνευτικά και υποστηρικτικά και όχι ως αυτοτελή αποδεικτικά μεγέθη (Kuckartz & Rädiker, 2019, σσ. 123–131).

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη διάκριση μεταξύ του συνολικού ποσοστού εμφάνισης ενός κώδικα (ποσοστό - percentage) και της σχετικής του παρουσίας εντός των άρθρων στα οποία ο κώδικας ενεργοποιείται (εγκυρότητα - validity). Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων βασίζεται πρωτίστως στην εγκυρότητα, καθώς αυτή αποτυπώνει τη σχετική βαρύτητα κάθε κώδικα στο υποσύνολο των άρθρων που πραγματεύονται τη συγκεκριμένη θεματική και επιτρέπει την

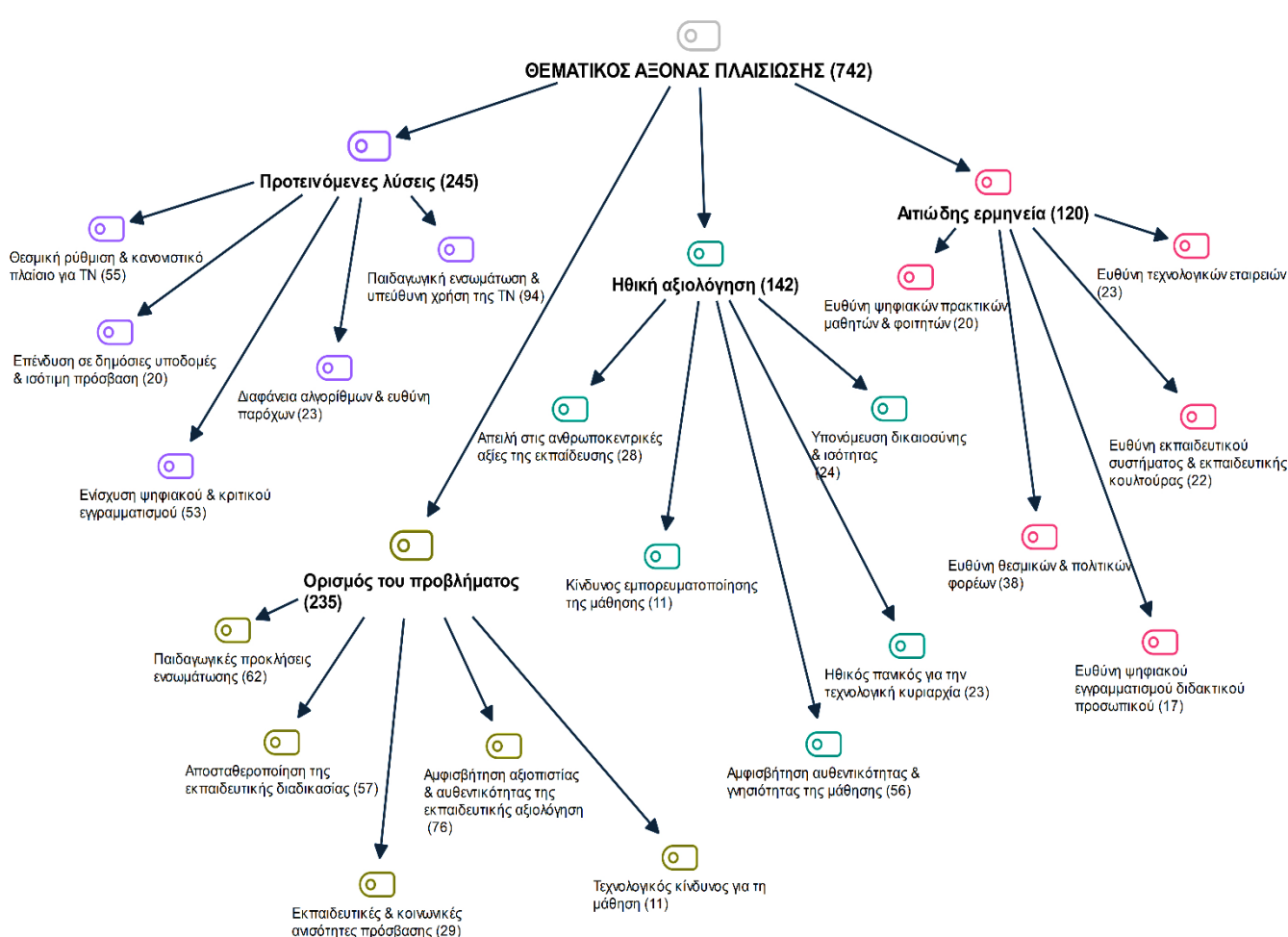
⁴⁰ Αναλυτικά βλ. στο Παράρτημα, σσ. 181.

⁴¹ Βλ. σ. 82.

κατανόηση της εσωτερικής ιεράρχησης των νοημάτων εντός του ενεργοποιημένου (κωδικοποιημένου) λόγου. Αντιθέτως, το συνολικό ποσοστό αναφέρεται στο σύνολο των αναλυμένων άρθρων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στα οποία η αντίστοιχη θεματική απουσιάζει πλήρως, γεγονός που θα μπορούσε να αποδυναμώσει την ερμηνευτική ακρίβεια της ανάλυσης.

Η επιλογή της εγκυρότητας ως βασικού ερμηνευτικού δείκτη συνάδει με τη λογική της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, καθώς επιτρέπει τη χαρτογράφηση σταθερών και επαναλαμβανόμενων μοτίβων, χωρίς να συγχέεται η σχετική σημασία μιας θεματικής με την καθολική της παρουσία στο δείγμα. Οι σχετικές κατανομές σε επίπεδο έγκυρων περιπτώσεων συμβάλλουν στη βαθύτερη κατανόηση της δομής του λόγου και της συγκρότησης συνεκτικών πλαισιώσεων, ιδίως σε ετερογενή σώματα κειμένων.

Hierarchical Code-Subcodes Model

Διάγραμμα 1: Ιεραρχική μοντελοποίηση θεματικών κατηγοριών και κωδικών πρώτου άξονα ανάλυσης

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διάκριση ανάμεσα στην πυκνότητα των κωδικοποιημένων αποσπασμάτων και στον αριθμό των άρθρων στα οποία ενεργοποιούνται οι αντίστοιχοι κώδικες. Η διάκριση αυτή επιτρέπει την αποτύπωση όχι μόνο της έντασης με την οποία αναπτύσσεται μια θεματική εντός των επιμέρους κειμένων, αλλά κυρίως της σταθερότητας και της εμβέλειάς της στο σύνολο του δημοσιογραφικού λόγου.

Αυτή η διάκριση καθοδήγησε τη διερεύνηση των συν-εμφανίσεων κωδικών, καθώς και τη συγκριτική αποτύπωση των πλαισιώσεων ανά εφημερίδα, αναλύσεις που χαρτογραφούν τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές λειτουργίες της πλαισίωσης συνδυάζονται εντός των ίδιων άρθρων και αναδεικνύουν το εύρος της ανά μέσο. Αυτές οι αναλυτικές επιλογές μετατοπίζουν το ενδιαφέρον από τη μεμονωμένη παρουσία θεματικών σε συνθετικά μοτίβα νοηματοδότησης, επιτρέποντας την κατανόηση της εσωτερικής συνοχής και της δομής του δημοσιογραφικού λόγου.

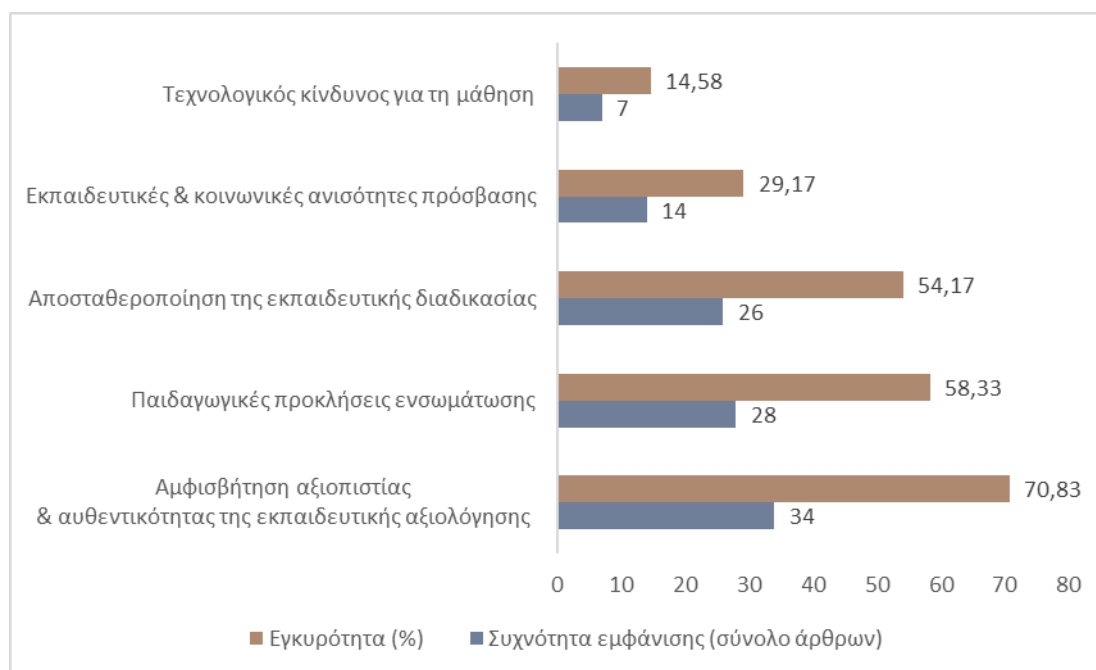
3.2.1 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ορισμός του προβλήματος».

Η θεματική κατηγορία «ορισμός του προβλήματος» αποτυπώνει τους τρόπους με τους οποίους τα υπό ανάλυση δημοσιογραφικά άρθρα προσδιορίζουν το διακύβευμα της ΤΝ στο πεδίο της εκπαίδευσης. Η κατανομή των κωδικών με βάση την εμφάνισή τους δείχνει ότι ο προβληματισμός επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο γύρω από ζητήματα αξιολόγησης, παιδαγωγικής ενσωμάτωσης και σταθερότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ οι ανισότητες πρόσβασης και οι κίνδυνοι για τη μάθηση εμφανίζονται με σαφώς μικρότερη ένταση.

Κεντρική θέση καταλαμβάνει ο κώδικας «αμφισβήτηση αξιοπιστίας και αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης», που εμφανίζεται σε 34 άρθρα (εγκυρότητα 70,83%). Η συχνότητα αυτή δείχνει ότι η αξιολόγηση αναδεικνύεται σε προνομιακό σημείο άρθρωσης της ανησυχίας, καθώς η ΤΝ συνδέεται με τη δυνατότητα αλλοίωσης της τεκμηρίωσης της επίδοσης, με την αμφισημία γύρω από την ατομική προσπάθεια και με την αποδυνάμωση της αξιολογικής εγκυρότητας ως θεσμικής διαδικασίας.

Δεύτερο σε έκταση μοτίβο συγκροτούν οι εμφανίσεις του κώδικα «παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης», σε 28 άρθρα (εγκυρότητα 58,33%). Ο

κώδικας αυτός εστιάζει στις δυσκολίες προσαρμογής της ΤΝ στις υφιστάμενες διδακτικές πρακτικές, στην αβεβαιότητα του παιδαγωγικού της αποτυπώματος και στις μεταβολές που προδιαγράφονται για τους ρόλους εκπαιδευτικών και εκπαιδευόμενων, υποδηλώνοντας ότι η συζήτηση για την ΤΝ προσεγγίζεται ως ζήτημα παιδαγωγικής διαχείρισης, με έμφαση σε πρακτικά διλήμματα εφαρμογής και εποπτείας.

Διάγραμμα 2: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης των κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ορισμός του προβλήματος»

Συγγενές και εξίσου ισχυρό μοτίβο παρουσιάζει ο κώδικας «αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας», που εμφανίζεται σε 26 άρθρα (εγκυρότητα 54,17%). Η ΤΝ νοηματοδοτείται ως παράγοντας διατάραξης καθιερωμένων ρυθμών, κανόνων και παιδαγωγικών ισορροπιών, με αναφορές που αναδεικνύουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα ως πεδίο μετάβασης, στο οποίο η τεχνολογική καινοτομία συνοδεύεται από οργανωτική και κανονιστική αβεβαιότητα.

Ο κώδικας «εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες πρόσβασης» εμφανίζεται σε 14 (εγκυρότητα 29,17%), υποδεικνύοντας ότι το ζήτημα της ισότητας εντάσσεται μεν στον δημόσιο λόγο, με αναφορές σε υλικές υποδομές, δεξιότητες και διαφοροποιημένες δυνατότητες πρόσβασης, διατηρεί δε χαμηλότερη προβολή σε σχέση με τα ζητήματα αξιολόγησης και παιδαγωγικής ενσωμάτωσης.

Τέλος, ο κώδικας «τεχνολογικός κίνδυνος για τη μάθηση» εμφανίζεται σε 7 άρθρα (εγκυρότητα 14,58%), δείχνοντας ότι οι ανησυχίες σχετικά με τη γνωσιακή αποδυνάμωση, την επιφανειακή γνώση ή την εξάρτηση από αυτοματοποιημένες απαντήσεις ενεργοποιούνται λιγότερο συχνά ως κεντρικός ορισμός του προβλήματος.

Η εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα δείχνει ότι ο ορισμός του προβλήματος αναδεικνύει κυρίως θεσμικές και παιδαγωγικές όψεις της εκπαιδευτικής λειτουργίας, με αιχμή την αξιολόγηση. Από την άποψη της εμβέλειας εντός του σώματος κειμένων, οι κώδικες της κατηγορίας εμφανίζονται σε 48 από τα 72 άρθρα του συνολικού δείγματος (66,67%), στοιχείο που καταγράφει την έκταση με την οποία ο προβληματικός χαρακτήρας της ΤΝ στην εκπαίδευση γίνεται αντικείμενο δημοσιογραφικής κάλυψης.

3.2.2 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αιτιώδης ερμηνεία».

Η θεματική κατηγορία της αιτιώδους ερμηνείας αφορά στους τρόπους με τους οποίους ο δημοσιογραφικός λόγος αποδίδει ευθύνη για τα ζητήματα που ανακύπτουν από την εισαγωγή και τη χρήση της ΤΝ στην εκπαίδευση.

Η συχνότερη απόδοση ευθύνης αφορά στους θεσμικούς και πολιτικούς φορείς, καθώς ο συγκεκριμένος κώδικας εμφανίζεται σε 21 άρθρα (εγκυρότητα 52,50%). Η κατανομή αυτή αναδεικνύει μια εστίαση στη χάραξη πολιτικής, στη θεσμική επάρκεια και στη ρυθμιστική οργάνωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας, αποδίδοντας κεντρικό ρόλο στο κράτος και τους αρμόδιους φορείς λήψης αποφάσεων.

Σε δεύτερη συχνότητα καταγράφεται η ευθύνη των τεχνολογικών εταιρειών, που εμφανίζεται σε 14 άρθρα (εγκυρότητα 35,00%). Η παρουσία του κώδικα αυτού υποδηλώνει ότι ο δημοσιογραφικός λόγος στρέφει την αιτιακή ερμηνεία και προς τους παρόχους των τεχνολογικών εφαρμογών, αναδεικνύοντας ζητήματα που σχετίζονται με τον σχεδιασμό, τη διάθεση και την επιρροή των ψηφιακών εργαλείων στην εκπαιδευτική πράξη.

Παράλληλα, η ευθύνη του εκπαιδευτικού συστήματος και της εκπαιδευτικής κουλτούρας εμφανίζεται σε 13 άρθρα (εγκυρότητα 32,50%), στοιχείο που μεταφέρει την αιτιακή συζήτηση στο εσωτερικό της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Η

συγκεκριμένη απόδοση ευθύνης συνδέεται με δομικές αδυναμίες, παιδαγωγικές πρακτικές και θεσμικές ρυθμίσεις που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο η ΤΝ εντάσσεται στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Διάγραμμα 3: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης των κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αιτιώδης ερμηνεία»

Σε μικρότερη έκταση καταγράφεται η ευθύνη του ψηφιακού εγγραμματισμού του διδακτικού προσωπικού, η οποία εμφανίζεται σε 10 άρθρα (εγκυρότητα 25,00%). Ο κώδικας αυτός αναδεικνύει μια αιτιώδη προσέγγιση που συνδέει τις προκλήσεις της ΤΝ με τις δεξιότητες, τις γνώσεις και την επαγγελματική προετοιμασία των εκπαιδευτικών, εστιάζοντας στην ανάγκη επιμόρφωσης και παιδαγωγικής προσαρμογής τους.

Τέλος, η ευθύνη των ψηφιακών πρακτικών μαθητών και φοιτητών εμφανίζεται σε 9 άρθρα (22,50%), αποτυπώνοντας μια λιγότερο κυρίαρχη αλλά υπαρκτή τάση μετατόπισης της αιτιακής ερμηνείας στο επίπεδο της ατομικής χρήσης και των μαθησιακών συμπεριφορών.

Η εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα αναδεικνύει ότι η αιτιώδης ερμηνεία των ζητημάτων που συνδέονται με την ΤΝ στην εκπαίδευση οργανώνεται πρωτίστως γύρω από θεσμικές, πολιτικές και παιδαγωγικές όψεις της ευθύνης. Η έμφαση που δίνεται στους θεσμικούς και πολιτικούς φορείς, καθώς και στο εκπαιδευτικό σύστημα και την εκπαιδευτική κουλτούρα, αποτυπώνει μια προσέγγιση που μεταφέρει το βάρος της αιτιακής εξήγησης στο επίπεδο της διακυβέρνησης, της ρύθμισης και της παιδαγωγικής οργάνωσης. Από την άποψη της

εμβέλειας εντός του σώματος κειμένων, οι κώδικες της κατηγορίας εμφανίζονται σε 40 από τα 72 άρθρα του συνολικού δείγματος (55,56%), γεγονός που καταδεικνύει ότι η αναζήτηση αιτίων και υπευθύνων συνιστά μια σταθερή, αν και όχι καθολική, διάσταση της δημοσιογραφικής προσέγγισης του θέματος.

3.2.3 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ηθική αξιολόγηση».

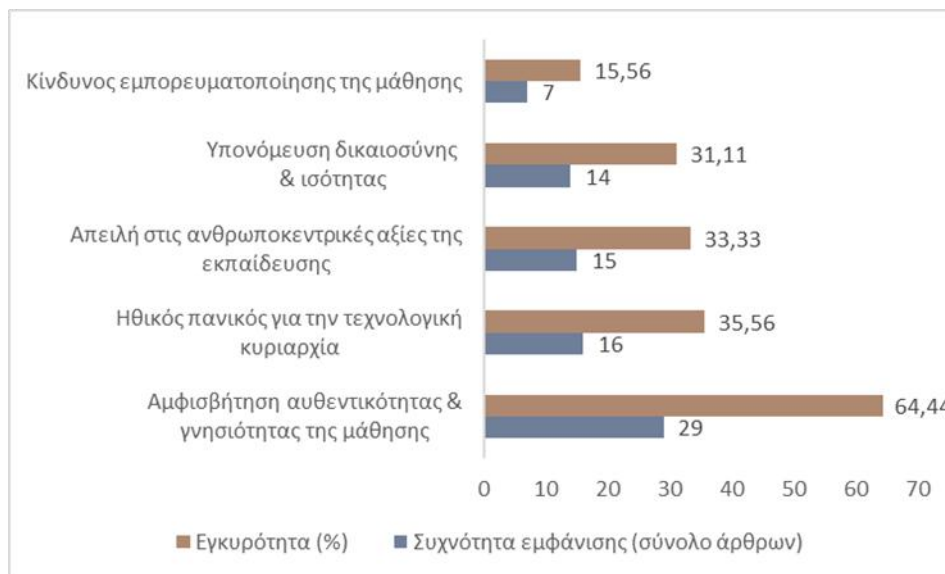
Η θεματική κατηγορία της ηθικής αξιολόγησης αποτυπώνει τις αξιακές κρίσεις και τους ηθικούς προβληματισμούς που διατυπώνει ο δημοσιογραφικός λόγος σχετικά με τις επιπτώσεις της ΤΝ στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η συχνότερη μορφή ηθικής αξιολόγησης αφορά στην «αμφισβήτηση της αυθεντικότητας και της γνησιότητας της μάθησης», η οποία καταγράφεται σε 29 άρθρα (εγκυρότητα 64,44%). Ο κώδικας αναδεικνύει μια κυρίαρχη ανησυχία σχετικά με την αλλοίωση της μαθησιακής διαδικασίας, τη μετατόπιση του νοήματος της γνώσης και την αποδυνάμωση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης ως παιδαγωγικής πρακτικής.

Σε σημαντική έκταση εμφανίζεται ο κώδικας «ηθικός πανικός για την τεχνολογική κυριαρχία», ο οποίος καταγράφεται σε 16 άρθρα (εγκυρότητα 35,56%). Η συγκεκριμένη μορφή αξιολόγησης συγκροτεί μια αφήγηση που αποδίδει στην ΤΝ αυξημένη ισχύ και αυτονομία, προβάλλοντας ανησυχίες για την υποκατάσταση της ανθρώπινης κρίσης και τον έλεγχο της εκπαιδευτικής διαδικασίας από τα τεχνολογικά συστήματα.

Παράλληλα, ο κώδικας «απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης» εμφανίζεται σε 15 άρθρα (εγκυρότητα 33,33%), στοιχείο που συνδέει την ηθική αξιολόγηση με θεμελιώδεις παιδαγωγικές αρχές, όπως η ανθρώπινη παρουσία, η παιδαγωγική σχέση και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Σε παρόμοιο επίπεδο καταγράφεται και η εμφάνιση του κώδικα «υπονόμευση της δικαιοσύνης και της ισότητας», η οποία εμφανίζεται σε 14 άρθρα (εγκυρότητα 31,11%). Ο κώδικας αυτός αναδεικνύει προβληματισμούς που σχετίζονται με άνισες ευκαιρίες πρόσβασης, διαφοροποιήσεις στις μαθησιακές δυνατότητες και τον κίνδυνο ενίσχυσης υφιστάμενων κοινωνικών ανισοτήτων μέσω της χρήσης αλγοριθμικών συστημάτων στην εκπαίδευση.

Διάγραμμα 4: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ηθική αξιολόγηση»

Τέλος, ο κίνδυνος εμπορευματοποίησης της μάθησης εμφανίζεται σε 7 άρθρα (εγκυρότητα 15,56%), αποτυπώνοντας έναν λιγότερο εκτεταμένο αλλά σαφώς παρών ηθικό προβληματισμό γύρω από τη μετατροπή της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε προϊόν και την ενίσχυση αγοραίων λογικών στο εκπαιδευτικό πεδίο.

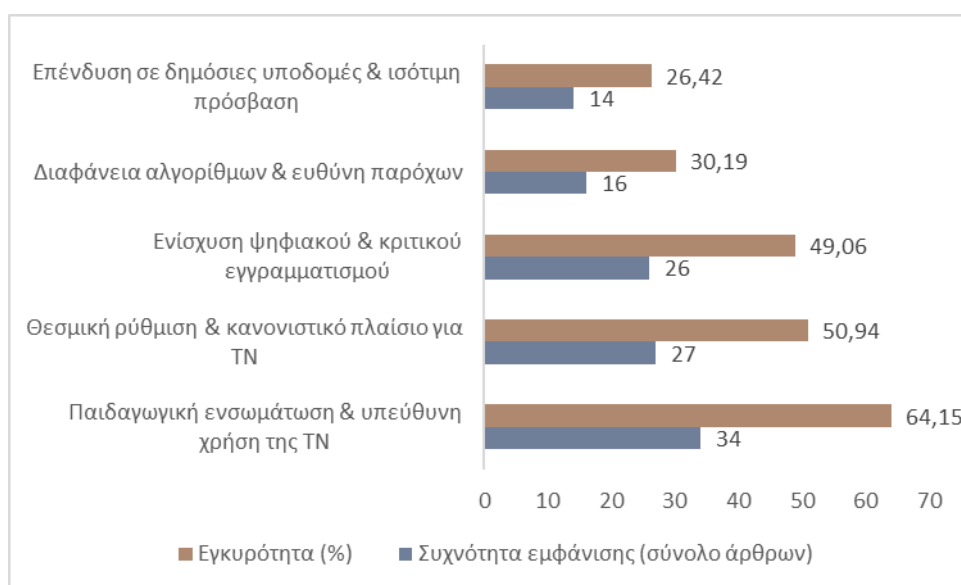
Η εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα δείχνει ότι η ηθική αξιολόγηση της ΤΝ στην εκπαίδευση εστιάζει κυρίως σε ζητήματα αυθεντικότητας της μάθησης και σε ευρύτερους αξιακούς προβληματισμούς σχετικά με την ανθρώπινη διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Από την άποψη της εμβέλειας εντός του σώματος κειμένων, οι κώδικες αυτής της θεματικής κατηγορίας εμφανίζονται σε 45 από τα 72 άρθρα του συνολικού δείγματος (62,50%), στοιχείο που καταγράφει την εκτενή παρουσία ηθικών αξιολογήσεων στον δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ στην εκπαίδευση.

3.2.4 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «προτεινόμενες λύσεις».

Η θεματική κατηγορία των προτεινόμενων λύσεων αποτυπώνει τις κατευθύνσεις αντιμετώπισης και διαχείρισης της ΤΝ στην εκπαίδευση, όπως αυτές συγκροτούνται στον δημοσιογραφικό λόγο. Οι σχετικοί κώδικες συγκεντρώνουν προτάσεις που αφορούν τόσο στην παιδαγωγική αξιοποίηση της τεχνολογίας όσο και στις θεσμικές, κανονιστικές και κοινωνικές προϋποθέσεις της εφαρμογής της.

Την συχνότερα προβαλλόμενη κατεύθυνση καταγράφει ο κώδικας «παιδαγωγική ενσωμάτωση και την υπεύθυνη χρήση της ΤΝ», που εμφανίζεται σε 34 άρθρα (εγκυρότητα 64,15%). Η έμφαση αυτή αναδεικνύει μια προσέγγιση που αντιμετωπίζει την ΤΝ ως παιδαγωγικό εργαλείο, υπό την προϋπόθεση της στοχευμένης ένταξής της στη μαθησιακή διαδικασία και της διαμόρφωσης σαφών κανόνων χρήσης.

Σημαντική έκταση καταλαμβάνει και ο κώδικας «θεσμική ρύθμιση και κανονιστικό πλαίσιο για την ΤΝ», που εμφανίζεται σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 50,94%). Η παρουσία του κώδικα αυτού υποδηλώνει ότι ο δημοσιογραφικός λόγος αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη χάραξη πολιτικών, στη θεσμική εποπτεία και την ρύθμιση της τεχνολογικής ανάπτυξης, ως βασικές προϋποθέσεις για την ασφαλή και δίκαιη αξιοποίηση της ΤΝ στην εκπαίδευση.

Διάγραμμα 5: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «προτεινόμενες λύσεις»

Παράλληλα, ο κώδικας «ενίσχυση του ψηφιακού και κριτικού εγγραμματισμού» εμφανίζεται σε 26 άρθρα (εγκυρότητα 49,06%), στοιχείο που μεταφέρει το βάρος των προτεινόμενων λύσεων στο επίπεδο των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των εμπλεκόμενων υποκειμένων. Η κατεύθυνση αυτή συνδέει τη διαχείριση της ΤΝ με την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, ψηφιακής επίγνωσης και παιδαγωγικής επάρκειας.

Σε μικρότερη, αλλά σαφή, έκταση εμφανίζεται ο κώδικας «διαφάνεια αλγορίθμων και ευθύνη παρόχων», που ενεργοποιείται σε 16 άρθρα (εγκυρότητα 30,19%). Ο κώδικας αυτός αναδεικνύει αιτήματα λογοδοσίας, ελέγχου και διαφάνειας των τεχνολογικών συστημάτων, εντάσσοντας τις προτεινόμενες λύσεις σε ένα ευρύτερο πλαίσιο τεχνολογικής ηθικής και κοινωνικής ευθύνης.

Τέλος, ο κώδικας «επένδυση σε δημόσιες υποδομές και ισότιμη πρόσβαση» εμφανίζεται σε 14 άρθρα (εγκυρότητα 26,42%), αποτυπώνοντας μια προσέγγιση που συνδέει τη διαχείριση της ΤΝ με ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, εκπαιδευτικών ανισοτήτων και δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης.

Η εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα δείχνει ότι οι προτεινόμενες λύσεις για την ΤΝ στην εκπαίδευση οργανώνονται γύρω από έναν συνδυασμό παιδαγωγικών, θεσμικών και κοινωνικών παρεμβάσεων, με έμφαση στη ρύθμιση, την υπεύθυνη χρήση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Από την άποψη της εμβέλειας εντός του σώματος κειμένων, οι κώδικες της θεματικής κατηγορίας ενεργοποιούνται στα 53 από τα 72 άρθρα του συνολικού δείγματος (73,61%), στοιχείο που αναδεικνύει τη συστηματική διατύπωση προτάσεων ρύθμισης και διαχείρισης της ΤΝ στον δημοσιογραφικό λόγο για την εκπαίδευση.

3.2.5 Συν-εμφανίσεις κωδικών και συνθετικά μοτίβα πλαισίωσης.

Η διερεύνηση των συν-εμφανίσεων οργανώθηκε σύμφωνα με την ερευνητική επιλογή της εξέτασης των δύο συχνότερα εμφανιζόμενων (κυρίαρχων) κωδικών από κάθε θεματική κατηγορία της πλαισίωσης. Επόμενα, η ανάλυση επικεντρώνεται σε συνδυασμούς που διαθέτουν ουσιαστική εμβέλεια στο σώμα κειμένων, καθώς οι συσχετίσεις αποτυπώνονται ως πλήθος άρθρων στα οποία οι εξεταζόμενοι κώδικες συνυπάρχουν.

Όπως επισημαίνουν οι Kuckartz και Rädiker (2019, σ. 169–174), η ανάλυση της συν-εμφάνισης κωδικών αποτελεί σημαντική πρακτική για τη διερεύνηση της δομής και της συνοχής του λόγου. Στην παρούσα έρευνα, οι συν-εμφανίσεις εξετάστηκαν με τη χρήση του εργαλείου Code Relations Browser, επιλέγοντας τη ρύθμιση Occurrence of codes in same document, ώστε να καταγραφεί η συνύπαρξη κωδικών εντός του ίδιου δημοσιογραφικού άρθρου. Αυτή η επιλογή επιτρέπει τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές λειτουργίες της πλαisiώσης συνδυάζονται, καθιστώντας ορατά τα συνθετικά μοτίβα νοηματοδότησης σε επίπεδο άρθρου.

Στη θεματική κατηγορία «ορισμός του προβλήματος», ο κώδικας «αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης» εμφανίζει υψηλή συν-εμφάνιση με τις θεματικές κατηγορίες «αιτιώδης ερμηνεία» και «προτεινόμενες λύσεις». Η συνύπαρξή του με τον κώδικα «παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ» καταγράφεται σε 22 άρθρα, ενώ με τον κώδικα «θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ» σε 17 άρθρα. Παράλληλα, το ίδιο πρόβλημα συνδέεται με τον κώδικα «ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων» σε 12 άρθρα και με τον κώδικα «ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών» σε 8 άρθρα. Η κατανομή αυτή δείχνει ότι η «κρίση της αξιολόγησης» τίθεται ως κεντρική θεματική προβληματισμού, που συμπλέκεται με παιδαγωγικές και θεσμικές κατευθύνσεις, καθώς και με στοχευμένες αποδόσεις ευθύνης.

Αντίστοιχα, οι «παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης» συγκροτούν ένα δεύτερο πυκνό σύμπλεγμα συν-εμφανίσεων. Η συνύπαρξη με τον κώδικα «παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ» καταγράφεται σε 19 άρθρα, ενώ με τον κώδικα «θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ» σε 13 άρθρα. Στο επίπεδο της αιτιώδους ερμηνείας, οι προκλήσεις ενσωμάτωσης συνδέονται με τους κώδικες «ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων» σε 13 άρθρα και «ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών» σε 7 άρθρα. Η συγκεκριμένη εικόνα αναδεικνύει μια σταθερή αλληλουχία, όπου το παιδαγωγικό πρόβλημα συνοδεύεται συχνά από διττή κατεύθυνση αντιμετώπισης, ρυθμιστική και εκπαιδευτική και παράλληλα πλαisiώνεται από θεσμικές και εταιρικές ευθύνες.

Στο επίπεδο της ηθικής αξιολόγησης, ο κώδικας «αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης» εμφανίζει επίσης ισχυρές συν-

εμφανίσεις με τις προτεινόμενες λύσεις και τις αποδόσεις ευθύνης. Η συνύπαρξη με τον κώδικα «παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ» αποτυπώνεται σε 19 άρθρα και με τον κώδικα «θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ» σε 13 άρθρα. Ο ίδιος κώδικας συνδέεται με τους κώδικες «ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων» σε 11 άρθρα και «ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών» σε 8 άρθρα. Η σύζευξη αυτή δείχνει ότι η ηθική ανησυχία για τη γνησιότητα της μάθησης μεταφράζεται συχνά σε αιτήματα παιδαγωγικής ρύθμισης της χρήσης της ΤΝ και θεσμικής πλαisiώσης των όρων εφαρμογής της.

Πίνακας 3. Συν-εμφανίσεις κυρίαρχων κωδικών της πλαisiώσης

Κωδικός	Ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων	Ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ
Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	12	8	22	17
Παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης	13	7	19	13
Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	11	8	19	13
Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	8	7	10	9

Η δεύτερη κυρίαρχη ηθική έμφαση, η «απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης», συγκροτεί ένα πιο συγκρατημένο αλλά σαφές μοτίβο συν-εμφανίσεων. Η συνύπαρξη με τον κώδικα «παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ» καταγράφεται σε 10 άρθρα και με τον κώδικα «θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ» σε 9 άρθρα, ενώ συνδέεται και με τους κώδικες «ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων» σε 8 άρθρα και «ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών» σε 7 άρθρα. Η εικόνα αυτή δείχνει ότι οι ανθρωποκεντρικές ανησυχίες δεν παραμένουν σε αφηρημένο αξιολογικό επίπεδο, καθώς συνυπάρχουν με πιο συγκεκριμένες κατευθύνσεις παρέμβασης που ενεργοποιούν θεσμικούς και παιδαγωγικούς μηχανισμούς.

Η εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα καταγράφει την ανάπτυξη συνθετικών μοτίβων, στα οποία ο ορισμός του προβλήματος και η ηθική αξιολόγηση συνδέονται συστηματικά με αποδόσεις ευθύνης και με προτεινόμενες λύσεις. Η

κυρίαρχη δυναμική οργανώνεται γύρω από δύο κέντρα, την κρίση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης και την εκπαιδευτική ενσωμάτωση της ΤΝ, τα οποίοι απαντώνται σε υψηλές συν-εμφανίσεις στις προτεινόμενες παιδαγωγικές και ρυθμιστικές λύσεις και συνυπάρχουν με θεσμικές και εταιρικές ευθύνες.

3.2.6 Συγκριτική αποτύπωση των πλαισιώσεων ανά εφημερίδα.

Η συγκριτική αποτύπωση των πλαισιώσεων της ΤΝ στην εκπαίδευση ανά εφημερίδα πραγματοποιήθηκε μέσω της ανάλυσης της κατανομής των κωδικών στα άρθρα. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε το εργαλείο Code Matrix Browser, το οποίο επιτρέπει τη συστηματική αντιπαραβολή κωδικοποιημένων θεμάτων μεταξύ διαφορετικών ομάδων εγγράφων (Santos κ.α. 2021, σ. 44) και τη χαρτογράφηση διαφοροποιήσεων στον τρόπο νοηματοδότησης ενός ζητήματος ανά πηγή (Kuckartz & Rädiker, 2019, σ. 157). Η επιλογή του εργαλείου αυτού ανταποκρίνεται στο συγκριτικό ερευνητικό ζητούμενο της παρούσας έρευνας, καθώς επιτρέπει τη σύνδεση της θεματικής έμφασης με τη δημοσιογραφική προέλευση των άρθρων, χωρίς την αποσύνδεση από το ποιοτικό περιεχόμενο.

Τα δεδομένα δείχνουν ότι στα άρθρα της Καθημερινής συγκεντρώνεται η μεγαλύτερη πυκνότητα κωδικοποίησης σε όλες σχεδόν τις θεματικές κατηγορίες της πλαισίωσης. Οι κώδικες «αμφισβήτηση της αξιοπιστίας» και «αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης» εμφανίζονται σε 7 άρθρα, ενώ οι κώδικες «παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης» και «αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας» καταγράφονται αντίστοιχα σε 6 άρθρα. Εξίσου υψηλή είναι και η παρουσία του κώδικα «ευθύνη θεσμικών και πολιτικών φορέων» (7 άρθρα), στοιχείο που υποδηλώνει έντονη εστίαση στις θεσμικές διαστάσεις της προβληματικής. Η Καθημερινή αναπτύσσει επίσης με συνέπεια ηθικές αξιολογήσεις που αφορούν την «αμφισβήτηση της αυθεντικότητας της μάθησης» (7 άρθρα) και την «απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης» (4 άρθρα), καθώς και προτεινόμενες λύσεις με έμφαση στην «παιδαγωγική ενσωμάτωση και υπεύθυνη χρήση της ΤΝ» (5 άρθρα) και στη «θεσμική ρύθμιση» (5 άρθρα).

Τα Νέα εμφανίζουν μια πιο επιλεκτική αλλά σαφώς αναγνωρίσιμη πλαισίωση. Ο κώδικας «αμφισβήτηση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης» καταγράφεται σε 4 άρθρα, ο κώδικας «παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης» σε 3 και ο κώδικας

«αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας» σε 2. Σε επίπεδο αιτιώδους απόδοσης, η ευθύνη θεσμικών και πολιτικών φορέων εμφανίζεται επίσης σε 4 άρθρα, ενώ η ηθική διάσταση της αμφισβήτησης της αυθεντικότητας της μάθησης καταγράφεται σε 3 άρθρα. Οι προτεινόμενες λύσεις στα Νέα κινούνται κυρίως γύρω από την παιδαγωγική ενσωμάτωση της ΤΝ (3 άρθρα) και τη θεσμική ρύθμιση (1 άρθρο), γεγονός που υποδηλώνει έναν λόγο περισσότερο εξισορροπημένο μεταξύ προβληματισμού και κανονιστικών απαντήσεων.

Αντίθετα, η ΕΦΣΥΝ παρουσιάζει εξαιρετικά περιορισμένη εμφάνιση των κωδικών της πλαisiώσης. Στην πλειονότητα των κατηγοριών, οι τιμές είναι μηδενικές, ενώ όπου εμφανίζονται κωδικοποιήσεις αυτές περιορίζονται σε μεμονωμένα άρθρα (π.χ. 1 άρθρο για την αμφισβήτηση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης, 1 για τις παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης, 1 για τη θεσμική ρύθμιση. Το εύρημα αυτό δεν υποδηλώνει απουσία αναφοράς στην ΤΝ, αντιθέτως, καταγράφει έναν διαφορετικό δημοσιογραφικό χειρισμό, στον οποίο η ΤΝ στην εκπαίδευση δεν συγκροτείται συστηματικά ως πρόβλημα με σαφείς αξιολογικές και αιτιώδεις πτυχές. Η περιορισμένη κωδικοποίηση συνάδει με έναν λόγο χαμηλότερης έντασης πλαisiώσης, όπου οι αξιολογικές και κανονιστικές διαστάσεις παραμένουν ασθενέστερα ανεπτυγμένες.

Η συγκριτική αυτή εικόνα αναδεικνύει διακριτές δημοσιογραφικές λογικές, όπου διαπιστώνεται ότι η Καθημερινή προβάλλει μια πυκνή και πολυεπίπεδη πλαisiώση με έμφαση στη θεσμική ευθύνη και την εκπαιδευτική εγκυρότητα, τα Νέα υιοθετούν έναν πιο συγκρατημένο αλλά σαφή προβληματισμό, ενώ η ΕΦΣΥΝ εμφανίζει χαμηλό βαθμό θεματικής συγκρότησης της ΤΝ ως εκπαιδευτικού ζητήματος. Οι διαφοροποιήσεις αυτές συνδέονται με ευρύτερες δημοσιογραφικές κουλτούρες και προτεραιότητες στη νοηματοδότηση της τεχνολογικής αλλαγής και τεκμηριώνουν την ερευνητική υπόθεση περί διαφοροποιημένης πλαisiώσης της ΤΝ μεταξύ των επιλεγμένων μέσων.

Πίνακας 4. Κατανομή κωδικών της πλαισίωσης ανά εφημερίδα (αριθμός άρθρων)

Θεματική κατηγορία	Κώδικας	Η Καθημερινή	ΕΦΣΥΝ	Τα Νέα
Ορισμός του προβλήματος	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	7	1	4
	Παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης	6	1	3
	Αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας	6	1	2
	Εκπαιδευτικές & κοινωνικές ανισότητες πρόσβασης	3	0	0
	Τεχνολογικός κίνδυνος για τη μάθηση	0	1	0
	Ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων	7	1	4
	Ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών	3	0	1
Αιτιώδης απόδοση	Ευθύνη εκπαιδευτικού συστήματος & εκπαιδευτικής κουλτούρας	4	0	1
	Ευθύνη ψηφιακών πρακτικών μαθητών & φοιτητών	1	0	1
	Ευθύνη ψηφιακού εγγραμματισμού διδακτικού προσωπικού	4	0	0
	Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	7	0	3
Ηθική αξιολόγηση	Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	4	0	1
	Υπονόμευση δικαιοσύνης & ισότητας	3	0	1
	Ηθικός πανικός για την τεχνολογική κυριαρχία	0	0	1
	Κίνδυνος εμπορευματοποίησης της μάθησης	1	0	1
Προτεινόμενες λύσεις	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ	5	0	3
	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ	5	1	1
	Ενίσχυση ψηφιακού & κριτικού εγγραμματισμού	5	0	1
	Διαφάνεια αλγορίθμων & ευθύνη παρόχων	4	0	1
	Επένδυση σε δημόσιες υποδομές & ισότιμη πρόσβαση	2	1	0

Η ανάλυση των συν-εμφανίσεων των κυρίαρχων κωδικών της πλαισίωσης επιτρέπει την απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα που διαμορφώνει ο παρών άξονας, ιδίως σε εκείνα που αφορούν στη συγκρότηση των ερμηνευτικών πλαισίων και τη δομική συνοχή του δημοσιογραφικού λόγου. Ειδικότερα, τα ευρήματα συμβάλλουν στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος που διερευνά ποια ερμηνευτικά πλαίσια ενεργοποιούνται για την παρουσίαση της ΤΝ στην εκπαίδευση και με ποιες αξιολογικές προτεραιότητες, καθώς καταδεικνύουν ότι οι λειτουργίες της πλαισίωσης εμφανίζονται συνδυαστικά και όχι αποσπασματικά.

Παράλληλα, η συστηματική σύζευξη προβληματικών ορισμών και ηθικών ανησυχιών με αποδόσεις θεσμικής ευθύνης και με κανονιστικές ή παιδαγωγικές κατευθύνσεις απαντά στο ερευνητικό ερώτημα που αφορά στον τρόπο με τον οποίο εγγράφονται ζητήματα ευθύνης, ρύθμισης και παιδαγωγικής διαχείρισης στον δημοσιογραφικό λόγο, αναδεικνύοντας σταθερές αλληλουχίες αιτίας και απάντησης σε επίπεδο άρθρου.

Σε επίπεδο ερευνητικών υποθέσεων, τα αποτελέσματα των συν-εμφανίσεων τεκμηριώνουν την υπόθεση ότι ο λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση οργανώνεται γύρω από συνεκτικά και επαναλαμβανόμενα πλαίσια νοηματοδότησης, στα οποία η τεχνολογία παρουσιάζεται ως πεδίο θεσμικής ρύθμισης και παιδαγωγικής διακυβέρνησης. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι ηθικές και αξιολογικές διαστάσεις της ΤΝ δεν παραμένουν σε αφηρημένο επίπεδο, καθώς συνδέονται συστηματικά με συγκεκριμένες μορφές ευθύνης και με προτάσεις παρέμβασης, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση περί δομικά οργανωμένης πλαισίωσης και όχι απλής παράθεσης μεμονωμένων προβληματισμών.

3.2.7 Η πλαισίωση ως προϋπόθεση της αναπαράστασης.

Ο πρώτος άξονας ανάλυσης ανέδειξε τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος δομεί τη συζήτηση για την ΤΝ στην εκπαίδευση μέσω διακριτών αλλά αλληλένδετων λειτουργιών πλαισίωσης, προσδιορίζοντας τι ορίζεται ως πρόβλημα, σε ποιους αποδίδεται ευθύνη, με ποιους όρους αξιολογείται ηθικά το φαινόμενο και ποιες προτεινόμενες λύσεις προκρίνονται. Αυτές οι λειτουργίες συνθέτουν μια δομημένη αρχιτεκτονική νοηματοδότησης, η οποία καθιστά δυνατή τη συστηματική

ανάγνωση των δημοσιογραφικών αφηγήσεων, αποτυπώνοντας τις κυρίαρχες ερμηνευτικές ιεραρχήσεις γύρω από την ΤΝ στο εκπαιδευτικό πεδίο.

Ωστόσο, η πλαισίωση δεν εξαντλεί τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης παράγουν νόημα για την τεχνολογία. Πέραν των λειτουργικών διαστάσεων της ερμηνείας, ο δημοσιογραφικός λόγος συγκροτεί και συγκεκριμένες μορφές αναπαράστασης, μέσω αφηγηματικών στρατηγικών, συμβολικών συνδέσεων και λόγων που αποδίδουν στην ΤΝ χαρακτηριστικά, ρόλους και πολιτισμικές σημασίες. Η διερεύνηση αυτών των αναπαραστάσεων μετατοπίζει την ανάλυση από το επίπεδο της λειτουργικής οργάνωσης του λόγου στο επίπεδο της πολιτισμικής και ιδεολογικής του συγκρότησης.

Στο πλαίσιο αυτό, ο δεύτερος άξονας ανάλυσης εστιάζει στις μορφές αναπαράστασης της ΤΝ στην εκπαίδευση, εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία παρουσιάζεται ως κοινωνικός δρών, ως εργαλείο, ως απειλή ή ως φορέας μετασχηματισμού. Η μετάβαση από την πλαισίωση στην αναπαράσταση δεν συνιστά ασυνέχεια αλλά αναλυτική εμβάθυνση, καθώς οι λειτουργίες της πλαισίωσης αποτελούν το υπόστρωμα πάνω στο οποίο αρθρώνονται οι αφηγήσεις, οι μεταφορές και οι πολιτισμικές σημασιοδοτήσεις που θα αναλυθούν ακόλουθα.

3.3 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων του δεύτερου άξονα ανάλυσης

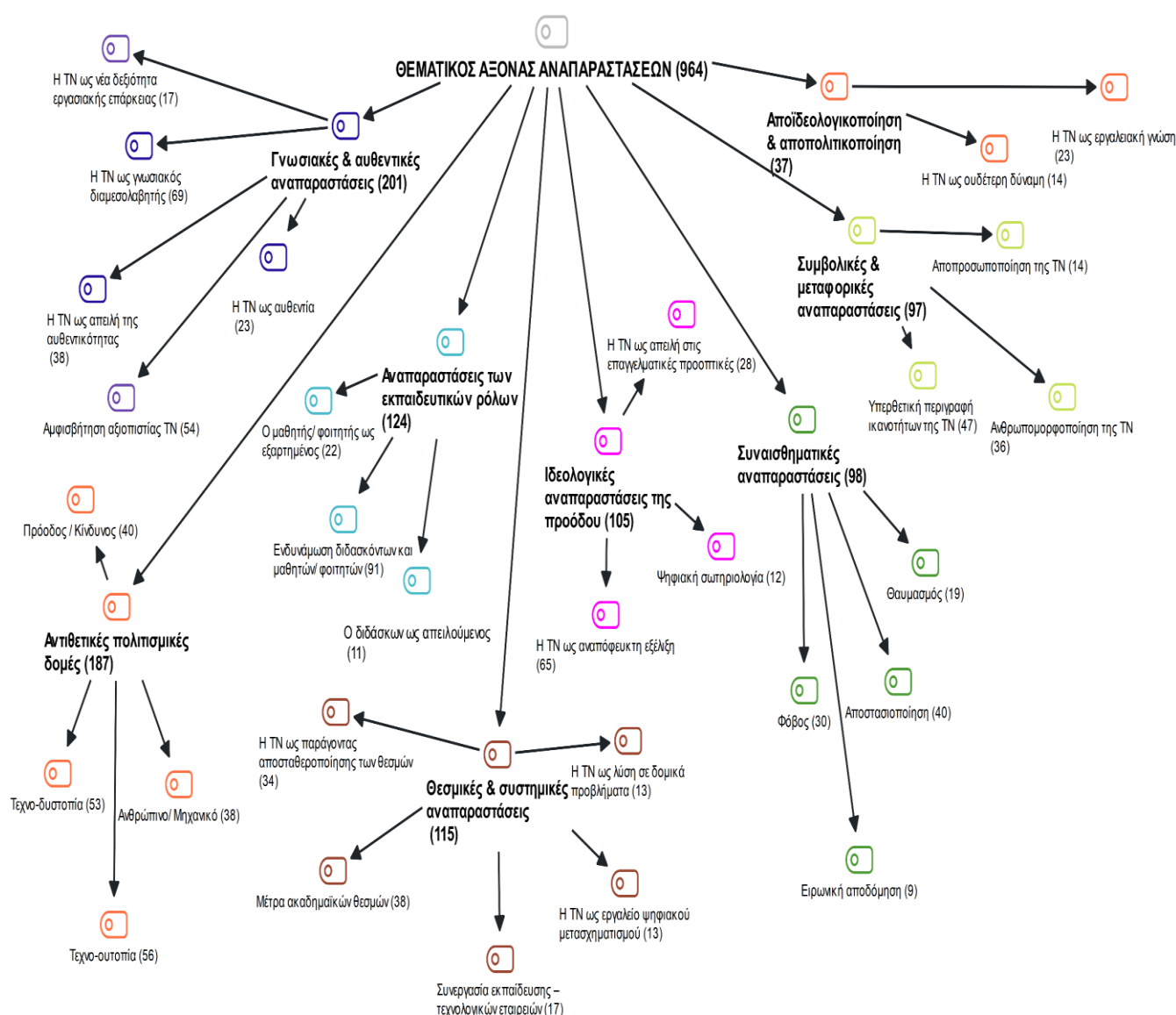
Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του δεύτερου άξονα ανάλυσης εστιάζει στις αναπαραστάσεις του δημοσιογραφικού λόγου για την ΤΝ στην εκπαίδευση, όπως αυτές συγκροτούνται μέσα από συμβολικές, ιδεολογικές, συναισθηματικές και πολιτισμικές μορφές νοηματοδότησης.

Η ανάλυση του δεύτερου άξονα απέδωσε 964 κωδικοποιημένες νοηματικές μονάδες⁴² που εντοπίστηκαν στο σώμα κειμένων. Η ιεραρχική τους μοντελοποίηση αποτυπώνεται σχηματικά στο Διάγραμμα 2⁴³, που αποτελεί τον εννοιολογικό οδηγό της ανάλυσης, καθιστώντας ορατή τη σχετική βαρύτητα των επιμέρους αναπαραστάσεων και τη μεταξύ τους σχέση στο πλαίσιο του δημοσιογραφικού λόγου.

⁴² Αναλυτικά βλ. στο Παράρτημα, σσ. 181-182.

⁴³ βλ. σ. 98.

Η ανάλυση των αναπαραστάσεων ακολούθησε τις ίδιες αναλυτικές και ερευνητικές επιλογές που εφαρμόστηκαν στην ανάλυση της πλαισίωσης, αξιοποιώντας τη συνδυαστική ανάγνωση ποιοτικών ενδείξεων και την υποστηρικτική χρήση ποσοτικών κατανομών. Οι αριθμητικές ενδείξεις αξιοποιούνται και εδώ ερμηνευτικά, συμβάλλοντας στην αποτύπωση της σχετικής βαρύτητας και της εμβέλειας των διαφορετικών αναπαραστατικών μοτίβων, χωρίς να μετατοπίζουν την ανάλυση σε ποσοτική κατεύθυνση.

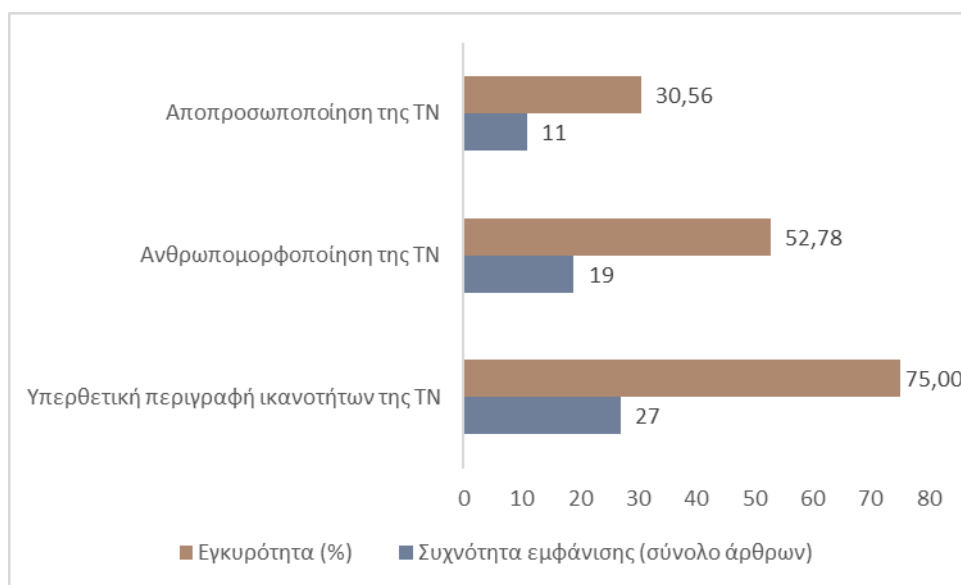

Διάγραμμα 6: Ιεραρχική μοντελοποίηση θεματικών κατηγοριών και κωδικών δεύτερου άξονα ανάλυσης

3.3.1 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις».

Η θεματική κατηγορία των συμβολικών και μεταφορικών αναπαραστάσεων αποτυπώνει τους τρόπους με τους οποίους η ΤΝ αποδίδεται στον δημοσιογραφικό λόγο μέσα από γλωσσικές στρατηγικές υπερβολής, προσωποποίησης και αφηρημένης απόδοσης δράσης. Αυτές οι αναπαραστάσεις λειτουργούν ως μηχανισμοί πολιτισμικής νοηματοδότησης, μέσω των οποίων η ΤΝ αποκτά ιδιότητες, ικανότητες και ρόλους που υπερβαίνουν τον τεχνικό της χαρακτήρα.

Κυρίαρχη θέση καταλαμβάνει ο κώδικας «υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της ΤΝ», ο οποίος εμφανίζεται σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 75,00%) καταδεικνύοντας ότι η ΤΝ παρουσιάζεται συχνά ως τεχνολογία εξαιρετικής ισχύος, ταχύτητας και γνωσιακής επάρκειας, με αναφορές που τονίζουν την ικανότητά της να «γνωρίζει», «απαντά», «παράγει» ή «αντικαθιστά» ανθρώπινες λειτουργίες. Επόμενα, συγκροτείται μια αναπαράσταση τεχνολογικής υπεροχής, η οποία ενισχύει τόσο τις προσδοκίες όσο και τις ανησυχίες γύρω από την εισαγωγή της ΤΝ στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Διάγραμμα 7: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις»

Σημαντική είναι η έκταση εμφάνισης και του κώδικα «ανθρωπομορφοποίηση της ΤΝ», ο οποίος καταγράφεται σε 19 άρθρα (εγκυρότητα 52,78%). Η ΤΝ αποδίδεται με όρους που παραπέμπουν σε ανθρώπινες ιδιότητες, όπως πρόθεση, κρίση,

δημιουργικότητα ή ευθύνη, γεγονός που συμβάλλει στη μετατόπιση της συζήτησης από το επίπεδο του εργαλείου στο επίπεδο του δρώντος υποκειμένου. Αυτή η συμβολική πρακτική, εντάσσει την τεχνολογία σε ανθρωποκεντρικά σχήματα κατανόησης, καθιστώντας δυσδιάκριτα τα όρια ανάμεσα στην ανθρώπινη παιδαγωγική δράση και στη λειτουργία των αλγοριθμικών συστημάτων.

Παράλληλα, ο κώδικας «αποπροσωποποίηση της ΤΝ» εμφανίζεται σε 11 άρθρα (εγκυρότητα 30,56%), συγκροτώντας μια διαφορετική, λιγότερο κυρίαρχη αλλά σαφώς παρούσα μορφή αναπαράστασης. Εδώ, η ΤΝ παρουσιάζεται ως αφηρημένη, απρόσωπη δύναμη, ως σύστημα ή μηχανισμός που επιδρά στη μαθησιακή διαδικασία χωρίς σαφή αναφορά σε ανθρώπινους δρώντες, αποφάσεις ή ευθύνες. Η αποπροσωποποίηση τείνει να μεταφέρει το βάρος της δράσης σε μια τεχνολογική λογική αυτονομίας, περιορίζοντας την ορατότητα των κοινωνικών και θεσμικών παραμέτρων που διαμεσολαβούν στη χρήση της ΤΝ στην εκπαίδευση.

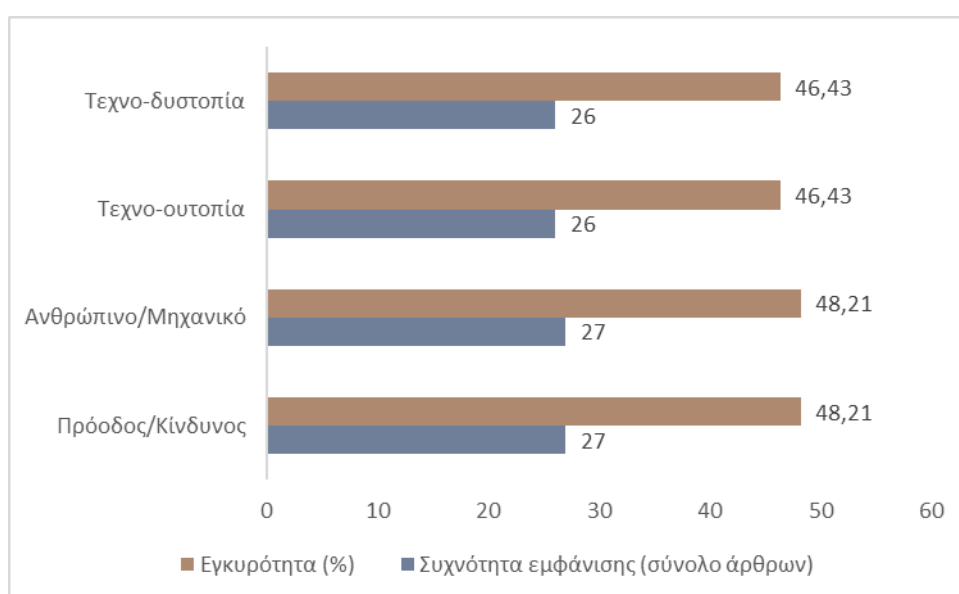
Η συνολική εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα δείχνει ότι οι συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις της ΤΝ ενεργοποιούνται στα 36 από τα 72 άρθρα του δείγματος (50,00%). Το εύρημα καταγράφει τη συστηματική παρουσία γλωσσικών και συμβολικών μηχανισμών με τους οποίους η ΤΝ αποκτά πολιτισμικό νόημα στον δημόσιο λόγο για την εκπαίδευση. Η υπεροχή των υπερθετικών και ανθρωπομορφικών αποδόσεων υποδηλώνει μια τάση ενίσχυσης της τεχνολογικής δραματοουργίας, ενώ η συνύπαρξη αποπροσωποποιημένων αναφορών αναδεικνύει την αστάθεια και την πολυσημία με την οποία νοηματοδοτείται η τεχνολογική αλλαγή στο εκπαιδευτικό πεδίο.

3.3.2 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αντιθετικές πολιτισμικές δομές».

Η θεματική κατηγορία των αντιθετικών πολιτισμικών δομών αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση οργανώνεται μέσα από διχοτομικά σχήματα, τα οποία δομούν βασικούς άξονες νοηματοδότησης της τεχνολογικής αλλαγής. Τέτοιες αντιθέσεις συγκροτούν ευρύτερες πολιτισμικές αφηγήσεις, μέσω των οποίων η ΤΝ παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως υπόσχεση και ως απειλή, ως ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και ως παράγοντας αποξένωσης ή υποκατάστασης.

Κεντρική θέση καταλαμβάνει το δίπολο «πρόοδος/κίνδυνος», το οποίο εμφανίζεται σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 48,21%), δείχνοντας ότι η ΤΝ νοηματοδοτείται συχνά μέσα από ένα σχήμα αμφισημίας, όπου η τεχνολογική καινοτομία συνδέεται με προσδοκίες βελτίωσης της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας, ενώ παράλληλα συνοδεύεται από ανησυχίες για απώλεια ελέγχου, υποβάθμιση της μάθησης ή θεσμική αστάθεια. Το δίπολο αυτό δραματοποιεί την τεχνολογική μετάβαση, καθιστώντας την ΤΝ αντικείμενο συνεχούς αξιολογικής διαπραγμάτευσης.

Αντίστοιχη έκταση καταγράφει και το δίπολο «ανθρώπινο/μηχανικό», το οποίο εμφανίζεται επίσης σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 48,21%), μια αντιπαράθεση που οργανώνει τον λόγο γύρω από τα όρια της ανθρώπινης παρέμβασης, της παιδαγωγικής σχέσης και της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών, σε αντιδιαστολή με την αυτοματοποιημένη, αλγοριθμική λειτουργία των συστημάτων ΤΝ. Η εκπαίδευση προβάλλεται ως πεδίο σύγκρουσης μεταξύ ανθρωποκεντρικών αξιών και τεχνολογικής ορθολογικότητας, γεγονός που εντείνει τον αξιακό χαρακτήρα της συζήτησης.

Διάγραμμα 8: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αντιθετικές πολιτισμικές δομές»

Σε παρόμοιο επίπεδο εμφανίζονται τα σχήματα της «τεχνο-ουτοπίας» και της «τεχνο-δυστοπίας», που καταγράφονται σε 26 άρθρα το καθένα (εγκυρότητα 46,43%). Η ισοδύναμη παρουσία των δύο κωδικών υποδηλώνει ότι ο δημοσιογραφικός λόγος δεν ευθυγραμμίζεται μονοσήμαντα με μια αισιόδοξη ή

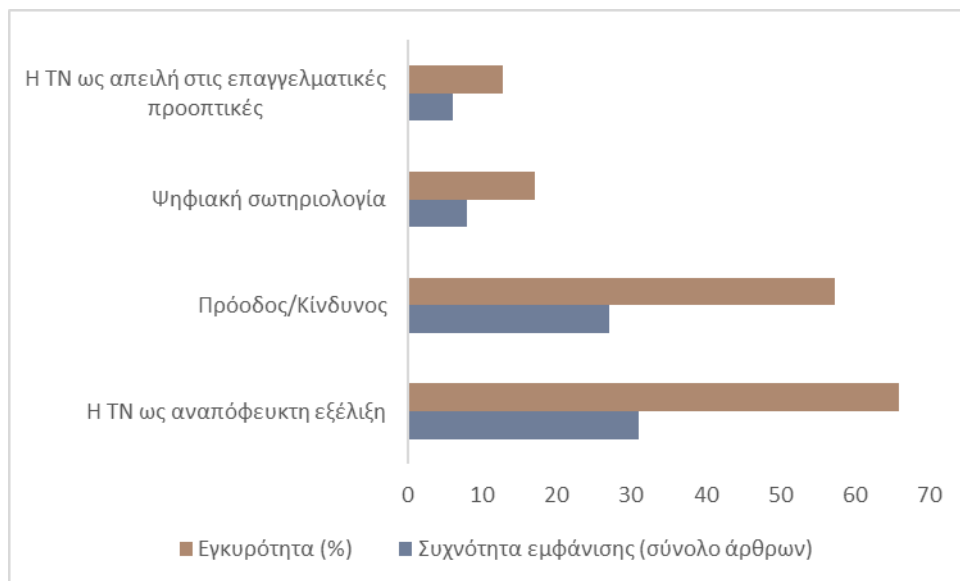
απαισιόδοξη αφήγηση, καθώς κινείται ανάμεσα σε αφηγήσεις σωτηριολογικής προόδου και σε σενάρια απώλειας, ελέγχου και κοινωνικής αποδιάρθρωσης. Η συνύπαρξη των δύο πόλων ενισχύει την αίσθηση πολιτισμικής αβεβαιότητας, καθώς η ΤΝ παρουσιάζεται ως τεχνολογία με πολλαπλά και ενίοτε αντιφατικά νοήματα.

Η συνολική εικόνα που προκύπτει από τα δεδομένα δείχνουν ότι οι αντιθετικές πολιτισμικές δομές ενεργοποιούνται και στα 72 άρθρα του δείγματος (77,78%), στοιχείο που αποκαλύπτει την ευρεία διείσδυση διχοτομικών σχημάτων στον δημόσιο λόγο για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Η ένταση και η έκταση των αντιθέσεων αυτών υποδηλώνουν ότι η τεχνολογική αλλαγή νοηματοδοτείται πρωτίστως μέσα από πολιτισμικά δίπολα, τα οποία απλουστεύουν τη σύνθετη πραγματικότητα της εκπαιδευτικής εφαρμογής της ΤΝ και ενισχύουν τη δραματουργική διάσταση της δημοσιογραφικής αφήγησης.

3.3.3 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου».

Η θεματική κατηγορία των ιδεολογικών αναπαραστάσεων της προόδου αποτυπώνει τους τρόπους με τους οποίους ο δημοσιογραφικός λόγος εντάσσει την ΤΝ σε ευρύτερες αφηγήσεις ιστορικής εξέλιξης, τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και κοινωνικής μετάβασης. Οι κώδικες της κατηγορίας συγκροτούν ιδεολογικά σχήματα που υπερβαίνουν το άμεσο εκπαιδευτικό πλαίσιο και εγγράφουν την ΤΝ σε μακρο-αφηγήσεις αναγκαιότητας, προόδου και απειλής.

Κυρίαρχη αναπαράσταση αποτελεί ο κώδικας «η ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη», ο οποίος εμφανίζεται σε 31 άρθρα (εγκυρότητα 65,96%). Η υψηλή αυτή συχνότητα δείχνει ότι η ΤΝ παρουσιάζεται συχνά ως φυσική και μη αναστρέψιμη συνέχεια της τεχνολογικής προόδου, ανεξάρτητα από τις επιμέρους κοινωνικές και παιδαγωγικές επιφυλάξεις. Η συγκεκριμένη αναπαράσταση τείνει να από-πολιτικοποιεί τη συζήτηση, νοηματοδοτώντας την τεχνολογική αλλαγή ως δεδομένο ιστορικό γεγονός και όχι ως αποτέλεσμα κοινωνικών επιλογών και θεσμικών αποφάσεων.

Διάγραμμα 9: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «ιδεολογικές αναπαραστάσεις της πρόοδου»

Σε άμεση συνάφεια με αυτήν την ιδεολογική κατεύθυνση εμφανίζεται και το δίπολο «πρόοδος/κίνδυνος», το οποίο καταγράφεται σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 57,45%). Η συνύπαρξη του δίπολου με την αναπαράσταση της αναπόφευκτης εξέλιξης δείχνει ότι, παρότι η πορεία της ΤΝ θεωρείται δεδομένη, παραμένει ανοιχτό το ερώτημα των συνεπειών της. Η πρόοδος παρουσιάζεται ως αμφίσημη διαδικασία, ικανή να παράγει ταυτόχρονα οφέλη και ρίσκα, χωρίς όμως να αμφισβητείται ουσιαστικά η κατεύθυνσή της.

Περιορισμένη αλλά διακριτή παρουσία εμφανίζει ο κώδικας «ψηφιακή σωτηριολογία», ο οποίος καταγράφεται σε 8 άρθρα (εγκυρότητα 17,02%), συγκροτώντας μια αναπαράσταση στην οποία η ΤΝ προβάλλεται ως λύση σε χρόνιες παθογένειες της εκπαίδευσης, όπως η αναποτελεσματικότητα, η έλλειψη εξατομίκευσης ή οι διοικητικές δυσλειτουργίες. Η σχετικά χαμηλή συχνότητα εμφάνισης δείχνει ότι ο δημοσιογραφικός λόγος υιοθετεί με σχετική επιφύλαξη σωτηριολογικές αφηγήσεις, χωρίς ωστόσο να τις αποκλείει από το ιδεολογικό του ρεπερτόριο.

Τέλος, ο κώδικας «η ΤΝ ως απειλή στις επαγγελματικές προοπτικές» εμφανίζεται σε 6 άρθρα (εγκυρότητα 12,77%), αποτυπώνοντας μια μειοψηφική αλλά σαφή ιδεολογική ανησυχία και συνδέοντας την τεχνολογική πρόοδο με την ανασφάλεια στην εργασία, την αποδυνάμωση των επαγγελματικών ρόλων και την

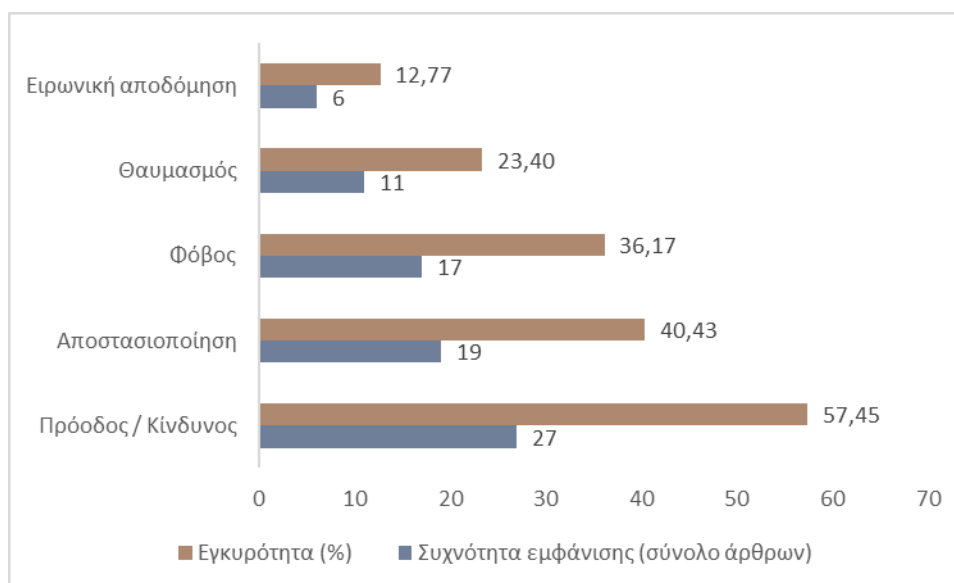
αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού επαγγέλματος, εισάγοντας μια κοινωνικο-οικονομική διάσταση στον λόγο περί προόδου.

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου ενεργοποιούνται σε 47 από τα 72 άρθρα του δείγματος (65,28%), στοιχείο που καταγράφει τη σημαντική παρουσία των μακρο-αφηγήσεων εξέλιξης στον δημοσιογραφικό λόγο για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Οι αναπαραστάσεις αυτές συγκροτούν έναν λόγο στον οποίο η τεχνολογική αλλαγή εμφανίζεται κυρίως ως αναπόφευκτη εξέλιξη, πλαισιωμένη από ελεγχόμενες ανησυχίες και περιορισμένες σωτηριολογικές ή επαγγελματικές ενστάσεις.

3.3.4 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «συναισθηματικές αναπαραστάσεις»

Η θεματική κατηγορία των συναισθηματικών αναπαραστάσεων αποτυπώνει τους συναισθηματικούς τόνους και τις αξιολογικές διαθέσεις μέσω των οποίων ο δημοσιογραφικός λόγος προσλαμβάνει και επικοινωνεί την ΤΝ στο πεδίο της εκπαίδευσης. Οι κώδικες αυτής της κατηγορίας συγκροτούν ένα ευρύτερο συναισθηματικό υπόβαθρο, που συνοδεύει τις αφηγήσεις περί τεχνολογικής αλλαγής, επηρεάζοντας τον τρόπο πρόσληψης και ερμηνείας του φαινομένου.

Η συχνότερη συναισθηματική αναπαράσταση αφορά στο δίπολο «πρόοδος/κίνδυνος», το οποίο εμφανίζεται σε 27 άρθρα (εγκυρότητα 57,45%). Η παρουσία του συγκεκριμένου κώδικα δείχνει ότι ο συναισθηματικός τόνος του λόγου χαρακτηρίζεται από αμφισημία, καθώς η ΤΝ προκαλεί ταυτόχρονα προσδοκίες και ανησυχίες. Το συναίσθημα δεν διαμορφώνεται μονοσήμαντα ως θετικό ή αρνητικό, αλλά ως ένα δυναμικό πεδίο έντασης, στο οποίο η τεχνολογική εξέλιξη βιώνεται ως ανοιχτή και αβέβαιη διαδικασία.

Διάγραμμα 10: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «συναισθηματικές αναπαραστάσεις»

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποκτά και ο κώδικας «αποστασιοποίηση», ο οποίος εμφανίζεται σε 19 άρθρα (εγκυρότητα 40,43%) και αναδεικνύεται σε συναισθηματική στρατηγική εξομάλυνσης, μέσω της οποίας ο δημοσιογραφικός λόγος υιοθετεί έναν συγκρατημένο, αναλυτικό τόνο, αποφεύγοντας την έντονη δραματοποίηση. Η παρουσία αυτού του κώδικα δείχνει μια τάση παρουσίασης της ΤΝ ως αντικειμένου ψύχραιμης παρατήρησης και διαχείρισης, ιδίως όταν το ζήτημα εντάσσεται σε θεσμικά ή παιδαγωγικά συμφραζόμενα.

Ο κώδικας «φόβος» καταγράφεται σε 17 άρθρα (εγκυρότητα 36,17%) και αποτυπώνει έναν σαφή, αν και όχι κυρίαρχο, συναισθηματικό προσανατολισμό. Οι αναφορές φόβου συνδέονται κυρίως με την απώλεια ελέγχου, την αμφισβήτηση της εκπαιδευτικής αυθεντίας και τις πιθανές επιπτώσεις της ΤΝ στη μαθησιακή διαδικασία, συμβάλλοντας στην ενίσχυση του προβληματικού χαρακτήρα της τεχνολογικής καινοτομίας, χωρίς να κυριαρχεί απόλυτα στον συνολικό λόγο.

Σε μικρότερη έκταση εμφανίζεται ο κώδικας «θαυμασμός», ο οποίος καταγράφεται σε 11 άρθρα (εγκυρότητα 23,40%). Η συγκεκριμένη συναισθηματική αναπαράσταση αποδίδει στην ΤΝ εντυπωσιακές ικανότητες και δυναμικές, υπογραμμίζοντας την τεχνολογική της ισχύ και τις καινοτόμες δυνατότητές της. Η σχετικά περιορισμένη παρουσία του θαυμασμού δείχνει ότι ο ενθουσιασμός

παραμένει συγκρατημένος και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο επιφυλακτικής αξιολόγησης.

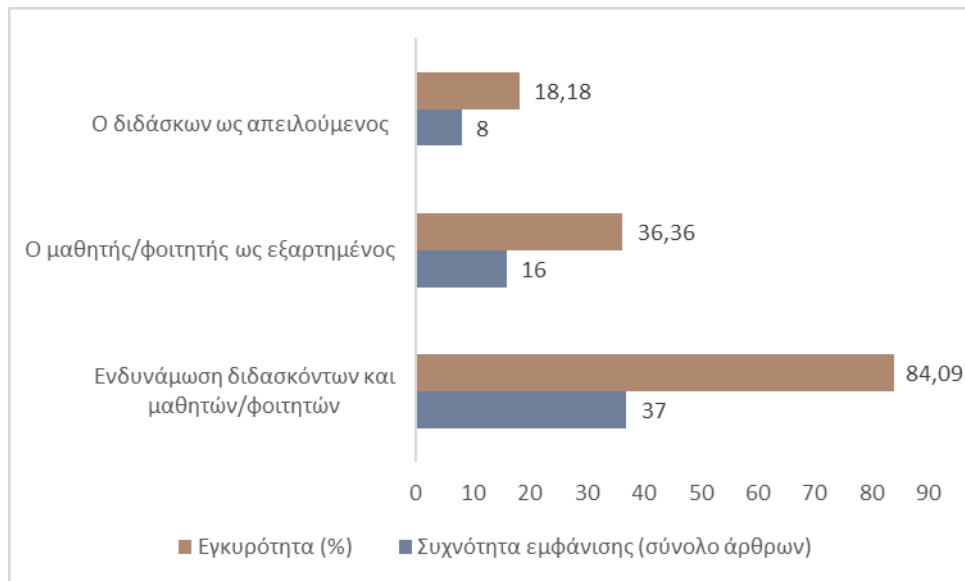
Τέλος, η «ειρωνική αποδόμηση» εμφανίζεται σε 6 άρθρα (εγκυρότητα 12,77%), καταγράφοντας μια λιγότερο διαδεδομένη αλλά ενδεικτική συναισθηματική στάση. Μέσω της ειρωνείας επιτυγχάνεται αποστασιοποίηση και κριτική απέναντι στις υπερβολικές προσδοκίες και τις απλουστευτικές αφηγήσεις για την ΤΝ, χωρίς να διαμορφώνεται ένας ανοιχτά συγκρουσιακός λόγος.

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι συναισθηματικές αναπαραστάσεις ενεργοποιούνται σε 47 από τα 72 άρθρα του δείγματος (65,28%), στοιχείο που καταγράφει τη συστηματική συναισθηματική φόρτιση του δημοσιογραφικού λόγου για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Ο συναισθηματικός τόνος διαμορφώνεται κυρίως μέσα από αμφιθυμικά και αποστασιοποιημένα σχήματα, στα οποία συνυπάρχουν φόβος, επιφυλακτικότητα και περιορισμένος θαυμασμός, συγκροτώντας μια σύνθετη και πολυδιάστατη συναισθηματική πρόσληψη της τεχνολογικής αλλαγής.

3.3.5 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων».

Η θεματική κατηγορία των αναπαραστάσεων των εκπαιδευτικών ρόλων αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος αναδιαμορφώνει τις θέσεις και τις δυνατότητες των υποκειμένων, στο πλαίσιο της εισαγωγής της ΤΝ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι κώδικες της κατηγορίας αυτής αναδεικνύουν τις μετατοπίσεις στους ρόλους διδασκόντων και εκπαιδευόμενων, καθώς και τις νέες σχέσεις εξουσίας, εξάρτησης και ενδυνάμωσης που συγκροτούνται συμβολικά.

Κυρίαρχη αναπαράσταση συνιστά η «ενδυνάμωση διδασκόντων και μαθητών/φοιτητών», η οποία εμφανίζεται σε 37 άρθρα (εγκυρότητα 84,09%). Η υψηλή αυτή παρουσία δείχνει ότι η ΤΝ εκλαμβάνεται συχνά ως εργαλείο διεύρυνσης δυνατοτήτων, τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους εκπαιδευόμενους. Οι σχετικές αναφορές συγκροτούν μια αφήγηση στην οποία η ΤΝ συνεπικουρεί τη διδασκαλία, ενισχύει την εξατομίκευση της μάθησης και προσφέρει νέες μορφές πρόσβασης στη γνώση, αποδίδοντας ενεργητικό ρόλο στα υποκείμενα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Διάγραμμα 11: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων»

Παράλληλα, καταγράφεται η αναπαράσταση του «μαθητή/φοιτητή ως εξαρτημένου», η οποία εμφανίζεται σε 16 άρθρα (εγκυρότητα 36,36%). Ο κώδικας αυτός αποτυπώνει έναν αντίρροπο συμβολικό άξονα, στον οποίο η χρήση της ΤΝ συνδέεται με μειωμένη αυτονομία, γνωσιακή εξάρτηση και υποκατάσταση της προσωπικής προσπάθειας, εισάγοντας μια προβληματική διάσταση στον λόγο περί ενδυνάμωσης και υπογραμμίζοντας τον κίνδυνο η τεχνολογική υποστήριξη να αναπαράγει λογικές παθητικής κατανάλωσης γνώσης.

Σε σαφώς μικρότερη έκταση εμφανίζεται η αναπαράσταση του «διδάσκοντος ως απειλούμενου», η οποία καταγράφεται σε 8 άρθρα (εγκυρότητα 18,18%). Ο κώδικας αυτός αποδίδει στην ΤΝ τη δυνατότητα αποσταθεροποίησης του επαγγελματικού ρόλου του εκπαιδευτικού, είτε μέσω της αμφισβήτησης της αυθεντίας του είτε μέσω της υποκατάστασης επιμέρους διδακτικών λειτουργιών. Η περιορισμένη, αλλά υπαρκτή, παρουσία του δείχνει ότι ο φόβος της επαγγελματικής απαξίωσης δεν συγκροτεί τον κυρίαρχο λόγο, παραμένει όμως ως υποδόρια ανησυχία στο δημόσιο αφήγημα.

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων ενεργοποιούνται σε 44 από τα 72 άρθρα του δείγματος (61,11%), γεγονός που καταγράφει τη σημασία της υποκειμενικής διάστασης στη δημοσιογραφική προσέγγιση της ΤΝ στην εκπαίδευση. Οι ρόλοι των διδασκόντων και των μαθητών/φοιτητών παρουσιάζονται κυρίως μέσα από σχήματα ενδυνάμωσης, τα

οποία συνυπάρχουν με πιο επιφυλακτικές αναπαραστάσεις εξάρτησης και απειλής, συγκροτώντας ένα σύνθετο και διαφοροποιημένο συμβολικό πεδίο.

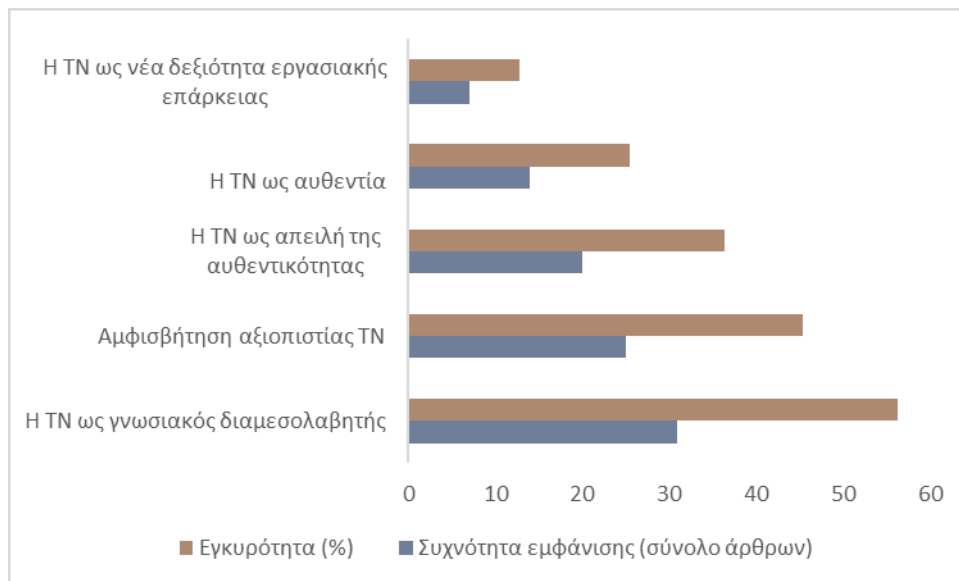
3.3.6 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «γνωσιακές και αυθεντικές αναπαραστάσεις»

Η θεματική κατηγορία των γνωσιακών και αυθεντικών αναπαραστάσεων αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος νοηματοδοτεί τη σχέση της ΤΝ με τη γνώση, την εγκυρότητα της πληροφορίας και την έννοια της αυθεντίας στο εκπαιδευτικό πεδίο. Οι σχετικοί κώδικες συγκροτούν ένα σύνθετο πλέγμα αναπαραστάσεων, στο οποίο η ΤΝ εμφανίζεται ταυτόχρονα ως γνωσιακό εργαλείο, ως πηγή αβεβαιότητας και ως φορέας μετασχηματισμού των παραδοσιακών όρων παραγωγής και επικύρωσης της γνώσης.

Κεντρική θέση καταλαμβάνει η αναπαράσταση της «ΤΝ ως γνωσιακού διαμεσολαβητή», η οποία εμφανίζεται σε 31 άρθρα (εγκυρότητα 56,36%). Η παρουσία αυτή δείχνει ότι η ΤΝ προσλαμβάνεται συχνά ως ενδιάμεσος μηχανισμός πρόσβασης, οργάνωσης και επεξεργασίας της γνώσης, που παρεμβάλλεται ανάμεσα στο υποκείμενο και το γνωστικό αντικείμενο. Οι σχετικές αναφορές αναδεικνύουν τη δυνατότητα της ΤΝ να υποστηρίζει τη μάθηση, να επιταχύνει τη γνωσιακή αναζήτηση και να μετασχηματίζει τις πρακτικές μελέτης και κατανόησης.

Παράλληλα, ιδιαίτερη βαρύτητα αποκτά ο κώδικας «αμφισβήτηση αξιοπιστίας της ΤΝ», ο οποίος καταγράφεται σε 25 άρθρα (εγκυρότητα 45,45%), εισάγοντας έναν έντονο προβληματισμό σχετικά με την εγκυρότητα, την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παραγόμενων απαντήσεων και μετακυλώντας τη συζήτηση στο πεδίο της γνωσιακής ασφάλειας και της παιδαγωγικής αξιοπιστίας. Η ΤΝ εμφανίζεται ως εργαλείο με υψηλές δυνατότητες, αλλά και με εγγενή όρια, τα οποία απαιτούν κριτική στάση και επιφυλακτική χρήση.

Στενά συνδεδεμένη με τον παραπάνω προβληματισμό είναι η αναπαράσταση της «ΤΝ ως απειλής της αυθεντικότητας», η οποία εμφανίζεται σε 20 άρθρα (εγκυρότητα 36,36%), μετατοπίζοντας την έμφαση από την τεχνική αξιοπιστία στη σημασιολογική και παιδαγωγική αυθεντικότητα και αναδεικνύοντας ανησυχίες για την προέλευση της γνώσης, την προσωπική συμβολή των εκπαιδευόμενων και τη διάκριση μεταξύ πρωτότυπης σκέψης και παραγόμενου περιεχομένου.

Διάγραμμα 12: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «γνωσιακές και αυθεντικές αναπαραστάσεις»

Σε μικρότερη, αλλά αξιοσημείωτη, έκταση καταγράφεται η αναπαράσταση της «TN ως αυθεντίας», η οποία εμφανίζεται σε 14 άρθρα (εγκυρότητα 25,45%). Η συγκεκριμένη αναπαράσταση αποδίδει στην TN αυξημένο γνωσιακό κύρος, παρουσιάζοντάς την ως έγκυρη πηγή απαντήσεων ή ως σημείο αναφοράς για τη γνώση. Η παρουσία της μετατοπίζει την ιδιότητα της αυθεντίας από τον ανθρώπινο δρώντα προς το τεχνολογικό σύστημα, στοιχείο που επηρεάζει τις παραδοσιακές ιεραρχήσεις της γνώσης στην εκπαίδευση.

Τέλος, ο κώδικας «η TN ως νέα δεξιότητα εργασιακής επάρκειας» εμφανίζεται σε 7 άρθρα (εγκυρότητα 12,73%), καταγράφοντας μια πιο περιορισμένη, αλλά διακριτή, αναπαράσταση που συνδέει τη γνώση της TN με την επαγγελματική ανταγωνιστικότητα και την απασχολησιμότητα. Η αναφορά αυτή μεταφέρει τη γνωσιακή συζήτηση πέραν του στενού εκπαιδευτικού πλαισίου, εντάσσοντάς την σε ευρύτερα αφηγήματα δεξιοτήτων και αγοράς εργασίας.

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι γνωσιακές και αυθεντικές αναπαραστάσεις ενεργοποιούνται σε 55 από τα 72 άρθρα του δείγματος (76,39%), στοιχείο που αναδεικνύει τη σημασία της γνώσης και της αυθεντικότητας ως κεντρικών αξόνων του δημοσιογραφικού λόγου. Οι αναπαραστάσεις αυτές συγκροτούν μια ένταση ανάμεσα στη γνωσιακή διαμεσολάβηση και την αμφισβήτηση της εγκυρότητας, αποτυπώνοντας τις βαθύτερες πολιτισμικές και παιδαγωγικές αβεβαιότητες που

συνοδεύουν την τεχνολογική αλλαγή που επιφέρει η ΤΝ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

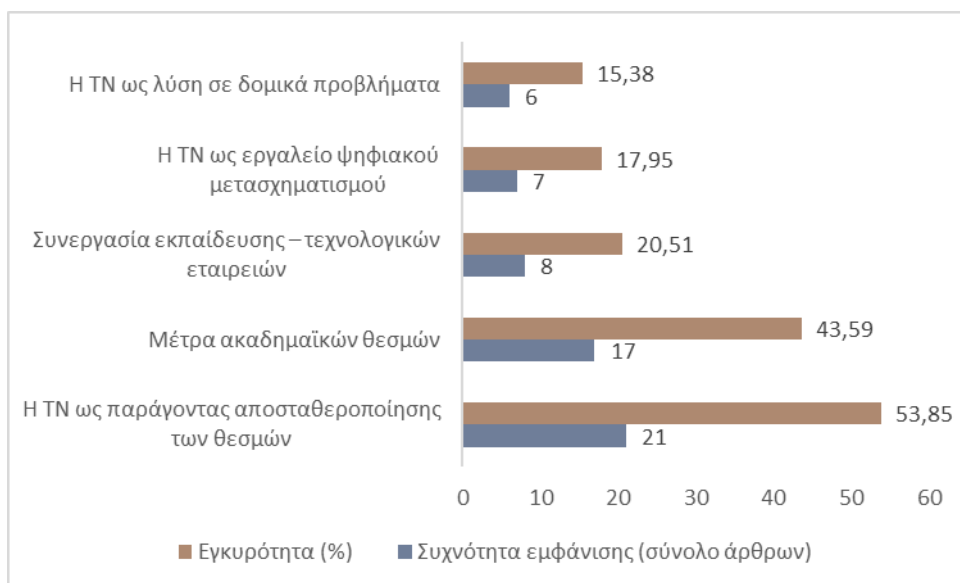
3.3.7 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις».

Η θεματική κατηγορία των θεσμικών και συστημικών αναπαραστάσεων αφορά στον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος εντάσσει την ΤΝ στο επίπεδο των θεσμών, της οργανωτικής λειτουργίας και των δομικών μετασχηματισμών της εκπαίδευσης. Οι σχετικοί κώδικες επεκτείνουν τη συζήτηση στο μακρο-επίπεδο της εκπαιδευτικής διακυβέρνησης, της θεσμικής σταθερότητας και των συστημικών αλλαγών.

Κυρίαρχη αναπαράσταση συνιστά η «ΤΝ ως παράγοντας αποσταθεροποίησης των θεσμών», η οποία εμφανίζεται σε 21 άρθρα (εγκυρότητα 53,85%) και συγκροτεί μια εικόνα θεσμικής αβεβαιότητας, όπου η ΤΝ παρουσιάζεται ως τεχνολογική δύναμη που διαταράσσει υφιστάμενα κανονιστικά πλαίσια, ιεραρχίες και διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι σχετικές αναφορές εστιάζουν στη δυσκολία προσαρμογής των εκπαιδευτικών θεσμών, στην καθυστέρηση ρυθμιστικών απαντήσεων και στην αδυναμία των υφιστάμενων δομών να ενσωματώσουν ομαλά την τεχνολογική καινοτομία.

Σε σημαντική έκταση εμφανίζεται και ο κώδικας «μέτρα ακαδημαϊκών θεσμών», ο οποίος καταγράφεται σε 17 άρθρα (εγκυρότητα 43,59%), αποτυπώνοντας τις θεσμικές αντιδράσεις στην εξάπλωση της ΤΝ, με αναφορές σε κανονισμούς, οδηγίες χρήσης, πολιτικές ακαδημαϊκής ακεραιότητας και διοικητικές παρεμβάσεις. Η παρουσία του κώδικα υποδηλώνει ότι οι εκπαιδευτικοί θεσμοί εμφανίζονται στον δημόσιο λόγο ως ενεργοί ρυθμιστικοί παράγοντες, που επιχειρούν να ανακτήσουν τον έλεγχο απέναντι στις προκλήσεις που εισάγει η ΤΝ.

Σε χαμηλότερη, αλλά διακριτή, έκταση καταγράφεται η «συνεργασία εκπαίδευσης - τεχνολογικών εταιρειών», η οποία εμφανίζεται σε 8 άρθρα (εγκυρότητα 20,51%), εισάγοντας μια περισσότερο συνεργατική και αναπτυξιακή οπτική και παρουσιάζοντας την ΤΝ ως πεδίο σύμπραξης μεταξύ εκπαιδευτικών φορέων και τεχνολογικών εταιρειών. Οι σχετικές αναφορές, ωστόσο, παραμένουν

Διάγραμμα 13: Συχνότητα & έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις»

περιορισμένες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η συνεργασία δεν αποτελεί κυρίαρχο θεσμικό αφήγημα.

Αντίστοιχα περιορισμένη είναι η εμφάνιση της αναπαράστασης της «TN ως εργαλείου ψηφιακού μετασχηματισμού», η οποία καταγράφεται σε 7 άρθρα (εγκυρότητα 17,95%). Η συγκεκριμένη αναπαράσταση προσεγγίζει την TN ως μοχλό εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης της εκπαιδευτικής λειτουργίας, εντάσσοντάς την σε ευρύτερα αφηγήματα ψηφιακής μετάβασης και καινοτομίας. Η χαμηλή συχνότητά της δείχνει ότι ο μετασχηματιστικός λόγος υπολείπεται έναντι των αναπαραστάσεων θεσμικής αβεβαιότητας και ρυθμιστικής αντίδρασης.

Τέλος, η «TN ως λύση σε δομικά προβλήματα» εμφανίζεται σε 6 άρθρα (εγκυρότητα 15,38%), καταγράφοντας την πιο περιορισμένη μορφή θεσμικής αναπαράστασης. Ο κώδικας αυτός αποτυπώνει μια οπτική που αναγνωρίζει στην TN τη δυνατότητα αντιμετώπισης χρόνιων δυσλειτουργιών της εκπαίδευσης, όπως η έλλειψη πόρων, η γραφειοκρατία και οι ανισότητες πρόσβασης. Η περιορισμένη παρουσία της αναπαράστασης αυτής δείχνει ότι η TN σπανίως παρουσιάζεται ως θεσμική «λύση», αλλά περισσότερο ως παράγοντας πρόκλησης ή ρύθμισης.

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι θεσμικές και συστημικές αναπαραστάσεις ενεργοποιούνται σε 39 από τα 72 άρθρα του δείγματος (54,17%), στοιχείο που καταγράφει μια μετρίου βαθμού αλλά ουσιαστική παρουσία του θεσμικού επιπέδου στον δημόσιο λόγο για την TN στην εκπαίδευση. Οι αναπαραστάσεις αυτές

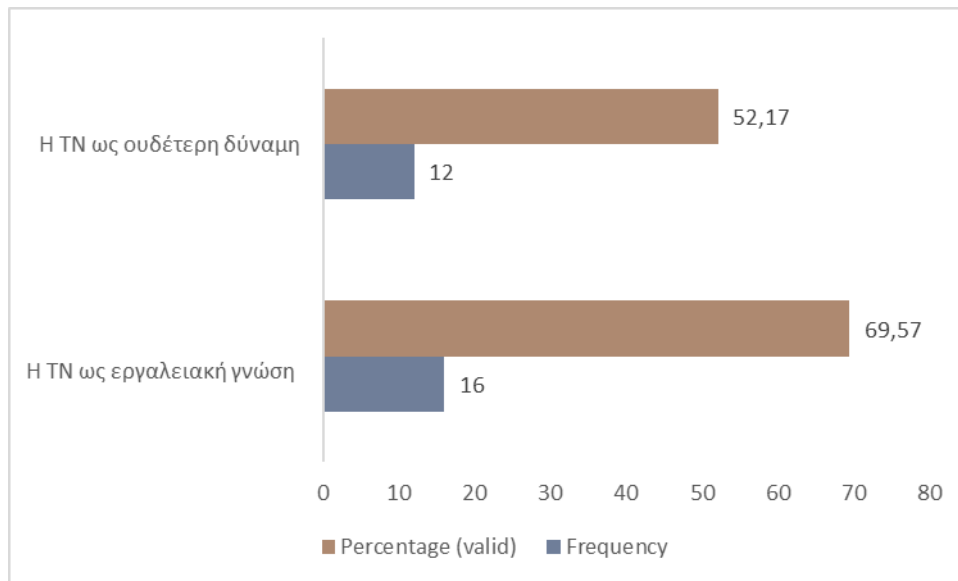
συγκροτούν ένα πλαίσιο που προβάλλει την ΤΝ κυρίως ως δοκιμασία για τη θεσμική ανθεκτικότητα και τη ρυθμιστική ικανότητα της εκπαίδευσης, με λιγότερη έμφαση στις αφηγήσεις της τεχνολογικής επίλυσης ή της συστημικής αναβάθμισης.

3.3.8 Αποτελέσματα της θεματικής κατηγορίας «απόϊδεολογικοποίηση και απο-πολιτικοποίηση».

Η θεματική κατηγορία της απόϊδεολογικοποίηση και απο-πολιτικοποίησης αποτυπώνει τις αναπαραστάσεις μέσω των οποίων η ΤΝ παρουσιάζεται ως τεχνολογικό φαινόμενο αποσυνδεδεμένο από κοινωνικές, πολιτικές και αξιακές συγκρούσεις. Οι σχετικοί κώδικες συγκροτούν έναν λόγο που μετατοπίζει το ενδιαφέρον από τις δομικές και τις θεσμικές συνέπειες της ΤΝ προς μια ουδέτερη, λειτουργική και τεχνική προσέγγιση της τεχνολογίας.

Κυρίαρχη αναπαράσταση είναι η «ΤΝ ως εργαλειακή γνώση», η οποία εμφανίζεται σε 16 άρθρα (εγκυρότητα 69,57%). Η αναπαράσταση αυτή συγκροτεί την ΤΝ ως πρακτικό μέσο υποστήριξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, δίχως ρητή αναφορά σε ευρύτερα κοινωνικά ή πολιτικά διακυβεύματα. Η ΤΝ παρουσιάζεται ως τεχνολογικό εργαλείο που μπορεί να αξιοποιηθεί για την παραγωγή γνώσης, την υποστήριξη της μελέτης ή την οργάνωση της μάθησης, με έμφαση στη χρηστικότητα και στην αποδοτικότητα της εφαρμογής της.

Σε μικρότερη αλλά σαφώς διακριτή έκταση εμφανίζεται ο κώδικας «η ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη», ο οποίος καταγράφεται σε 12 άρθρα (εγκυρότητα 52,17%). Η αναπαράσταση αυτή ενισχύει μια τεχνοκρατική οπτική, σύμφωνα με την οποία η ΤΝ προβάλλεται ως αξιακά ουδέτερη τεχνολογία, της οποίας οι επιπτώσεις εξαρτώνται αποκλειστικά από τον τρόπο χρήσης της. Στη λογική αυτή, οι κοινωνικές ανισότητες, οι σχέσεις εξουσίας και οι πολιτικές επιλογές που ενσωματώνονται στον σχεδιασμό και τη διάχυση της ΤΝ υποχωρούν από το προσκήνιο του δημοσιογραφικού λόγου.

Διάγραμμα 14: Συχνότητα και έκταση εμφάνισης κωδικών της θεματικής κατηγορίας «απόϊδεολογικοποίηση και απο-πολιτικοποίηση»

Η συνολική εικόνα δείχνει ότι οι αναπαραστάσεις της απο-ϊδεολογικοποίησης και της απο-πολιτικοποίησης της TN ενεργοποιούνται σε 23 από τα 72 άρθρα του δείγματος (31,94%), στοιχείο που καταγράφει μια περιορισμένη αλλά αναγνωρίσιμη παρουσία αυτού του λόγου. Σε αντίθεση με άλλες θεματικές κατηγορίες του δεύτερου άξονα, όπου αναδεικνύονται έντονες αξιολογικές, συναισθηματικές ή ιδεολογικές φορτίσεις, η συγκεκριμένη κατηγορία χαρακτηρίζεται από τη συστηματική αποδυνάμωση της πολιτικής διάστασης της TN στην εκπαίδευση.

Η αποτύπωση αυτή υποδηλώνει ότι, παρότι στον δημοσιογραφικό λόγο συχνά ενεργοποιούνται αντιθετικά σχήματα, ηθικές ανησυχίες και θεσμικές αφηγήσεις, συνυπάρχει παράλληλα ένας τεχνοκρατικός λόγος που παρουσιάζει την TN ως ουδέτερο και εργαλειακό μέσο. Η παρουσία αυτού του λόγου συμβάλλει στην κανονικοποίηση της τεχνολογικής αλλαγής και στη μετατόπιση της συζήτησης από τις κοινωνικοπολιτικές της προϋποθέσεις προς τη λειτουργική της αξιοποίηση στο εκπαιδευτικό πεδίο.

3.3.9 Συν-εμφάνισεις κωδικών και συνθετικά μοτίβα αναπαραστάσεων.

Η διερεύνηση των συν-εμφάνισεων κωδικών του δεύτερου άξονα ανάλυσης εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο διαφορετικοί τύποι αναπαραστάσεων της TN συνδυάζονται εντός των ίδιων δημοσιογραφικών άρθρων, συνθέτοντας αφηγηματικά και αξιολογικά σχήματα. Αυτή η διερεύνηση καθιστά δυνατή την αποτύπωση της

εσωτερικής συνοχής των αναπαραστάσεων και η σύνδεσή τους με τις ερευνητικές υποθέσεις που αφορούν στις αφηγηματικές στρατηγικές, τη συναισθηματική φόρτιση και τις ιδεολογικές αποχρώσεις του λόγου για την ΤΝ στην εκπαίδευση.

Οι συν-εμφανίσεις μεταξύ συμβολικών και μεταφορικών αναπαραστάσεων και συναισθηματικών στάσεων αναδεικνύουν σαφή μοτίβα δραματοποίησης. Η ανθρωπομορφοποίηση της ΤΝ συνδυάζεται κυρίως με τον φόβο (9 άρθρα), ενώ ακολουθεί η αποστασιοποίηση (6 άρθρα) και σε μικρότερη έκταση ο θαυμασμός (3 άρθρα). Η κατανομή αυτή δείχνει ότι η προσωποποίηση της τεχνολογίας ενισχύει αφηγηματικά την ανησυχία, μετατρέποντας την ΤΝ από εργαλείο σε δρών υποκείμενο με δυνητικά απειλητικά χαρακτηριστικά. Η περιορισμένη παρουσία της ειρωνικής αποδόμησης (2 άρθρα) υποδηλώνει ότι οι ανθρωπομορφικές αφηγήσεις σπανίως τίθενται υπό κριτική επεξεργασία εντός του ίδιου λόγου.

Πίνακας 5. Συν-εμφανίσεις συμβολικών και μεταφορικών αναπαραστάσεων της ΤΝ με συναισθηματικές στάσεις

	Φόβος	Θαυμασμός	Ειρωνική αποδόμηση	Αποστασιοποίηση
Ανθρωπομορφοποίηση της ΤΝ	9	3	2	6
Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της ΤΝ	9	6	2	9
Αποπροσωποποίηση της ΤΝ	5	3	3	5

Η υπερθετική περιγραφή των ικανοτήτων της ΤΝ συγκροτεί ένα περισσότερο αμφίσημο συναισθηματικό μοτίβο. Η συνύπαρξή της τόσο με τον φόβο όσο και με την αποστασιοποίηση (από 9 άρθρα αντίστοιχα), καθώς και η αξιοσημείωτη παρουσία του θαυμασμού (6 άρθρα), δείχνουν ότι η ρητορική της τεχνολογικής υπεροχής δεν οδηγεί σε ενιαία αξιολογική κατεύθυνση. Αντίθετα, παράγει έναν λόγο αμφιθυμικό, στον οποίον ο εντυπωσιασμός συνυπάρχει με την ανησυχία, χωρίς να μετασχηματίζεται σε συστηματική κριτική αποτίμηση. Το εύρημα αυτό ενισχύει την υπόθεση ότι οι υπερθετικές αφηγήσεις αξιοποιούνται πρωτίστως ως μέσα ενίσχυσης της τεχνολογικής δυναμικής και όχι ως αφετηρίες αναστοχασμού γύρω από τις παιδαγωγικές και κοινωνικές της επιπτώσεις.

Η αποπροσωποποίηση της ΤΝ εμφανίζει πιο εξισορροπημένο προφίλ συν-εμφανίσεων, με παρόμοια παρουσία του φόβου και της αποστασιοποίησης (από 5 άρθρα), καθώς και ισομερή κατανομή μεταξύ θαυμασμού και ειρωνικής αποδόμησης (3 άρθρα αντίστοιχα). Το μοτίβο αυτό υποδηλώνει ότι όταν η ΤΝ παρουσιάζεται ως απρόσωπη τεχνική διαδικασία, μειώνεται η συναισθηματική ένταση και ενισχύονται στάσεις απόστασης ή ήπιας κριτικής, χωρίς ωστόσο να αναπτύσσεται συνεκτικός αναστοχαστικός λόγος για τις κοινωνικο-παιδαγωγικές της συνέπειες.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι συν-εμφανίσεις μεταξύ αντιθετικών πολιτισμικών δομών και αναπαραστάσεων απο-ϊδεολογικοποίησης. Η τεχνο-ουτοπία συν-εμφανίζεται εξίσου με την ΤΝ ως εργαλειακή γνώση και με την ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη (από 8 άρθρα αντίστοιχα), ενώ η τεχνο-δυστοπία συνδέεται με τις ίδιες αναπαραστάσεις σε 7 και 5 άρθρα. Η συμμετρική αυτή κατανομή δείχνει ότι τόσο οι αισιόδοξες όσο και οι απαισιόδοξες πολιτισμικές αφηγήσεις για την ΤΝ τείνουν να αποσυνδέονται από το σαφές ιδεολογικό και πολιτικό πλαίσιο, μετατοπίζοντας το νόημα της τεχνολογίας προς μια εργαλειακή ή ουδέτερη κατανόηση.

Πίνακας 6. Συν-εμφανίσεις αντιθετικών πολιτισμικών και ιδεολογικών αναπαραστάσεων της ΤΝ με στάσεις απο-ϊδεολογικοποίησης

	Η ΤΝ ως εργαλειακή γνώση	Η ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη
Τεχνο-ουτοπία	8	8
Τεχνο-δυστοπία	7	5
Η ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη	13	6

Ακόμη εντονότερη είναι η σύνδεση της ιδεολογικής αναπαράστασης της ΤΝ ως αναπόφευκτης εξέλιξης με μορφές απο-ϊδεολογικοποίησης. Η συγκεκριμένη αναπαράσταση συν-εμφανίζεται σε 13 άρθρα με την ΤΝ ως εργαλειακή γνώση και σε 6 άρθρα με την ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη. Το μοτίβο αυτό υποδηλώνει ότι η αφήγηση της τεχνολογικής αναγκαιότητας συνοδεύεται συχνά από αποδυνάμωση της πολιτικής και ηθικής συζήτησης, καθώς η εξέλιξη της ΤΝ παρουσιάζεται ως φυσικό και αναπόδραστο δεδομένο και όχι ως αντικείμενο κοινωνικής και παιδαγωγικής διαπραγμάτευσης.

Στο σύνολό τους, οι συν-εμφανίσεις αυτές δείχνουν ότι ο δημοσιογραφικός λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση διαμορφώνεται μέσα από αφηγηματικά σχήματα που συνδυάζουν δραματοποίηση, συναισθηματική φόρτιση και τάσεις απο-ϊδεολογικοποίησης. Οι συμβολικές και μεταφορικές αναπαραστάσεις ενισχύουν κυρίως τον φόβο ή τον θαυμασμό, ενώ οι ιδεολογικές και πολιτισμικές αφηγήσεις τείνουν να εξουδετερώνουν την πολιτική διάσταση της τεχνολογίας, παρουσιάζοντάς την ως ουδέτερο ή αναπόφευκτο εργαλείο. Συνεπακόλουθα, τα ευρήματα αυτά απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν στις αφηγηματικές στρατηγικές και τις αξιολογικές προτεραιότητες των μέσων, καθώς και στις ερευνητικές υποθέσεις περί δυϊσμού τεχνο-ουτοπίας και τεχνο-δυστοπίας και περιορισμένης συστηματικής ηθικο-πολιτικής επεξεργασίας της ΤΝ στον δημόσιο λόγο.

3.3.10 Συγκριτική αποτύπωση των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα.

Η συγκριτική αποτύπωση των αναπαραστάσεων της ΤΝ στην εκπαίδευση βασίστηκε στην αναλογική κατανομή των κωδικών στο σύνολο των άρθρων κάθε εφημερίδας, επιτρέποντας την αποτίμηση της σχετικής έντασης και σταθερότητας των αναπαραστατικών μοτίβων εντός του λόγου κάθε εφημερίδας. Η ανάλυση εστιάζει συνεπώς στον τρόπο με τον οποίο κάθε εφημερίδα συγκροτεί τη σημασία της ΤΝ στην εκπαίδευση, μέσα από επαναλαμβανόμενα μοτίβα λόγου και όχι μέσω μεμονωμένων αναφορών.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η Καθημερινή αναπτύσσει την πιο πυκνή και πολυεπίπεδη αναπαράσταση της ΤΝ στην εκπαίδευση. Ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά καταγράφουν οι κώδικες που συγκροτούν μια κανονιστική και λειτουργική πρόσληψη της τεχνολογίας, όπως «η ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη» (52,27%) και «η ΤΝ ως γνωσιακός διαμεσολαβητής» (47,73%). Παράλληλα, συνυπάρχουν σε σημαντική έκταση αναπαραστάσεις αμφισβήτησης, όπως η «αμφισβήτηση αξιοπιστίας της ΤΝ» (40,91%) και η «ΤΝ ως απειλή της αυθεντικότητας» (25,00%), γεγονός που δείχνει έναν λόγο σύνθετο, όπου η τεχνολογική αναγκαιότητα συνδυάζεται με παιδαγωγικούς και γνωσιακούς προβληματισμούς. Στο συναισθηματικό επίπεδο, η Καθημερινή εμφανίζει αξιοσημείωτη παρουσία τόσο του φόβου (27,27%) όσο και της αποστασιοποίησης (34,09%), στοιχείο που ενισχύει την

εικόνα ενός λόγου ελεγχόμενης ανησυχίας και αναστοχαστικής διαχείρισης της τεχνολογικής αλλαγής.

Τα Νέα παρουσιάζουν έναν διαφορετικό αναπαραστατικό προσανατολισμό, με εντονότερη έμφαση σε διχοτομικά και συγκρουσιακά σχήματα. Οι υψηλές τιμές στους κώδικες «τεχνο-δυστοπία» (57,14%) και «ανθρώπινο/μηχανικό» (50,00%) δείχνουν ότι η ΤΝ εγγράφεται συχνά ως παράγοντας ρήξης, απειλής ή ανταγωνισμού προς την ανθρώπινη διάσταση της εκπαίδευσης. Παρότι εμφανίζονται και θετικές ή λειτουργικές αναπαραστάσεις, όπως η ενδυνάμωση διδασκόντων και μαθητών (50,00%), αυτές συνυπάρχουν με αυξημένες ενδείξεις αγωνίας και αβεβαιότητας. Στο συναισθηματικό επίπεδο, ο λόγος των Νέων χαρακτηρίζεται από χαμηλότερη ένταση φόβου (7,14%) και θαυμασμού (7,14%), αλλά από αυξημένη παρουσία ειρωνικής αποδόμησης (21,43%), στοιχείο που υποδηλώνει έναν πιο αποστασιοποιημένο και κριτικό δημοσιογραφικό τόνο.

Η ΕΦΣΥΝ εμφανίζει τη μικρότερη αναπαραστατική πυκνότητα και μια περισσότερο επιλεκτική ενεργοποίηση κωδικών. Παρότι καταγράφονται αξιοσημείωτα ποσοστά σε κώδικες όπως η «τεχνο-ουτοπία» (42,86%) και η «ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη» (35,71%), η συνολική εικόνα δείχνει ότι η ΤΝ στην εκπαίδευση δεν συγκροτείται συστηματικά ως σταθερό και πολυδιάστατο αντικείμενο νοηματοδότησης. Η παρουσία συναισθηματικών αναπαραστάσεων, όπως ο φόβος (28,57%), συνυπάρχει με περιορισμένη ανάπτυξη θεσμικών, γνωσιακών και παιδαγωγικών πτυχών, γεγονός που παραπέμπει σε έναν λόγο περισσότερο αποσπασματικό και λιγότερο ενοποιημένο.

Η συγκριτική αυτή αποτύπωση τεκμηριώνει σαφώς ότι οι εφημερίδες διαφοροποιούνται τόσο ως προς τον βαθμό αισιοδοξίας, ανησυχίας ή κριτικής εγρήγορσης, όσο και ως προς τους τρόπους με τους οποίους οργανώνουν τις αναπαραστάσεις της ΤΝ στην εκπαίδευση. Η Καθημερινή προκρίνει έναν λόγο κανονικοποίησης και ρυθμιστικής διαχείρισης της τεχνολογίας, τα Νέα αναδεικνύουν εντονότερα αντιθετικά και αγωνιώδη σχήματα, ενώ οι αναπαραστάσεις της ΤΝ στην ΕΦΣΥΝ εμφανίζονται πιο αποσπασματικές και λιγότερο εδραιωμένες. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αντανακλούν ευρύτερες δημοσιογραφικές κουλτούρες και ιδεολογικές προτεραιότητες, επιβεβαιώνοντας την ερευνητική υπόθεση περί διαφοροποιημένης πρόσληψης της ΤΝ στον Ελληνικό Τύπο και απαντώντας στο

σχετικό ερευνητικό ερώτημα για τους τρόπους και την έκταση της διαφοροποίησης αυτής.

Πίνακας 7. Εμφάνιση κωδικών των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα

Θεματική κατηγορία	Κωδικός	Η Καθημερινή (%)	Τα Νέα (%)	ΕΦΣΥΝ (%)
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	Ανθρωπομορφοποίηση της TN	29,55	21,43	21,43
	Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της TN	0,00	21,43	35,71
	Αποπροσωποποίηση της TN	15,91	14,29	14,29
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Πρόοδος / Κίνδυνος	38,64	35,71	35,71
	Ανθρώπινο/ Μηχανικό	34,09	50,00	35,71
	Τεχνο-ουτοπία	36,36	28,57	42,86
	Τεχνο-δυστοπία	29,55	57,14	35,71
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	Η TN ως αναπόφευκτη εξέλιξη	52,27	21,43	35,71
	Η TN ως απειλή στις επαγγελματικές προοπτικές	6,82	21,43	0,00
	Ψηφιακή σωτηριολογία	18,18	0,00	0,00
	Φόβος	27,27	7,14	28,57
	Θαυμασμός	20,45	7,14	7,14
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Ειρωνική αποδόμηση	2,27	21,43	14,29
	Αποστασιοποίηση	34,09	14,29	14,29
	Ο μαθητής/ φοιτητής ως εξαρτημένος	18,18	28,57	28,57
Αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων	Ο διδάσκων ως απειλούμενος	15,91	0,00	7,14
	Ενδυνάμωση διδασκόντων και μαθητών/ φοιτητών	56,82	50,00	35,71
	Η TN ως απειλή της αυθεντικότητας	25,00	28,57	35,71
	Η TN ως αυθεντία	20,45	28,57	7,14
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	Η TN ως γνωσιακός διαμεσολαβητής	47,73	42,86	28,57
	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας TN	40,91	21,43	28,57
	Η TN ως νέα δεξιότητα εργασιακής επάρκειας	6,82	14,29	14,29
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστάσεις	Η TN ως παράγοντας αποσταθεροποίησης των θεσμών	34,09	28,57	14,29

	Η ΤΝ ως λύση σε δομικά προβλήματα	9,09	7,14	7,14
	Η ΤΝ ως εργαλείο ψηφιακού μετασχηματισμού	11,36	7,14	7,14
	Συνεργασία εκπαίδευσης – τεχνολογικών εταιρειών	11,36	14,29	7,14
	Μέτρα ακαδημαϊκών θεσμών	20,45	28,57	28,57
Απο- ϊδεολογικοποίηση & απο-πολιτικοποίηση	Η ΤΝ ως εργαλειακή γνώση	29,55	14,29	7,14
	Η ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη	18,18	28,57	0,00

Σημείωση: Τα ποσοστά αναφέρονται στη σχετική συχνότητα εμφάνισης των κωδικών επί του συνόλου των άρθρων ανά εφημερίδα (Καθημερινή: N = 44, Τα Νέα: N = 14, ΕΦΣΥΝ: N = 14). Τα ποσοστά αξιοποιούνται για τη συγκριτική αποτύπωση της έντασης και της σταθερότητας των αναπαραστατικών μοτίβων, στο πλαίσιο ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.

3.4 Συνδυαστική αποτύπωση της πλαισίωσης και των αναπαραστάσεων ανά εφημερίδα

Η συνδυαστική αποτύπωση της πλαισίωσης και των αναπαραστάσεων αποσκοπεί στην ενίσχυση της απάντησης των ερωτημάτων σχετικά με τη διαφοροποίηση των αφηγηματικών στρατηγικών, των αξιολογικών προτεραιοτήτων και των τρόπων νοσηματοδότησης της ΤΝ στην εκπαίδευση, καθώς και στη διερεύνηση των ερευνητικών υποθέσεων περί τεχνο-ουτοπικού και τεχνο-δυστοπικού διπολισμού ανάμεσα στα υπό μελέτη μέσα ενημέρωσης. Η ανάλυση επιτρέπει να εξεταστεί πώς οι λειτουργίες της πλαισίωσης συνδέονται με συγκεκριμένες συμβολικές, ιδεολογικές και συναισθηματικές αναπαραστάσεις, συγκροτώντας σύνθετα ερμηνευτικά σχήματα στον δημοσιογραφικό λόγο.

Για τον σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε και εδώ το εργαλείο Code Relations Browser, με τη ρύθμιση occurrence of codes in same document, σε συνδυασμό με τη χρήση document sets ανά εφημερίδα, ώστε να καταγραφεί η συνύπαρξη κωδικών πλαισίωσης και αναπαραστάσης εντός του ίδιου άρθρου και να καταστεί δυνατή η συγκριτική ανάγνωση των μοτίβων ανά μέσο. Οι κώδικες που επιλέχθηκαν για αυτήν τη συνδυαστική ανάλυση, ανήκουν στις κυρίαρχες και ερμηνευτικά πυκνότερες θεματικές κατηγορίες και εμφανίζουν τη μεγαλύτερη διασύνδεση με τις αξιολογικές

και κανονιστικές διαστάσεις του λόγου, επιτρέποντας την ανάδειξη σταθερών και επαναλαμβανόμενων τρόπων πλαισίωσης της ΤΝ στην εκπαίδευση.

3.4.1 Εφημερίδα Η Καθημερινή.

Η συνδυαστική αποτύπωση των πλαισιώσεων και των αναπαραστάσεων στα άρθρα της Καθημερινής δείχνει ότι ο ορισμός του προβλήματος και η ηθική αξιολόγηση συνδέονται πρωτίστως με αναπαραστάσεις που παρουσιάζουν την ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη και ως τεχνολογία αυξημένων δυνατοτήτων, συγκροτώντας έναν λόγο όπου ο προβληματισμός για την εκπαιδευτική εγκυρότητα δεν συνεπάγεται αμφισβήτηση της συνολικής τεχνολογικής κατεύθυνσης. Ειδικότερα, η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και της αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης εμφανίζει ισχυρή συν-εμφάνιση με την αναπαράσταση της ΤΝ ως αναπόφευκτης εξέλιξης, καθώς και με υπερθετικές περιγραφές των ικανοτήτων της, γεγονός που υποδηλώνει ότι το πρόβλημα εντοπίζεται όχι στην ίδια την τεχνολογία αλλά στους όρους και στα πλαίσια ενσωμάτωσής της στην εκπαιδευτική πρακτική. Η συνύπαρξη αυτή συγκροτεί ένα ερμηνευτικό σχήμα «κριτικής αποδοχής», στο οποίο η ΤΝ παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως πρόκληση και ως αναπόδραστη συνθήκη του εκπαιδευτικού μέλλοντος.

Αντίστοιχα, στο επίπεδο της ηθικής αξιολόγησης, η αμφισβήτηση της γνησιότητας της μάθησης συνδυάζεται κυρίως με αναπαραστάσεις που αποδίδουν στην ΤΝ ρόλο μετασχηματιστικού παράγοντα, ενώ παράλληλα εμφανίζει σημαντικές συν-εμφανίσεις με τεχνο-ουτοπικές και τεχνο-δυστοπικές αναπαραστάσεις. Η συνύπαρξη αυτή καταγράφει έναν λόγο που κινείται ανάμεσα σε αντιθετικές πολιτισμικές δομές, χωρίς ωστόσο να οδηγείται σε ακραία δραματοποίηση. Αντιθέτως, η τεχνο-δυστοπία δεν εμφανίζεται αυτοτελώς, καθώς συνδέεται με θεσμικές και παιδαγωγικές κατευθύνσεις αντιμετώπισης, γεγονός που ενισχύει την εικόνα μιας εφημερίδας που ενσωματώνει την ανησυχία σε ένα ευρύτερο πλαίσιο θεσμικής διαχείρισης και ρύθμισης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνδεση των προτεινόμενων λύσεων με τις αναπαραστάσεις της ΤΝ. Οι κώδικες που αφορούν στην παιδαγωγική ενσωμάτωση και την υπεύθυνη χρήση της ΤΝ, καθώς και τη θεσμική ρύθμιση και το κανονιστικό πλαίσιο, εμφανίζουν υψηλές συν-εμφανίσεις με αναπαραστάσεις τεχνο-

ουτοπικού χαρακτήρα και με την αντίληψη της TN ως αναπόφευκτης εξέλιξης. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι οι λύσεις δεν αρθρώνονται ως μηχανισμοί εξ ορθολογισμού και πλαισίωσης μιας ήδη δεδομένης πορείας. Η ρύθμιση και η παιδαγωγική ενσωμάτωση αναδεικνύονται ως μέσα προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος στη νέα τεχνολογική πραγματικότητα και όχι ως σημεία ριζικής αμφισβήτησης και αναστοχασμού.

Πίνακας 8. Συνδυαστική αποτύπωση πλαισίωσης και αναπαραστάσεων (άρθρα Η Καθημερινή)

		Αναπαραστάσεις						
		Ανθρωπομορφοποίηση της TN	Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της TN	Τεχνο - ουτοπία	Τεχνο - δυστοπία	Η TN ως αναπόφευκτη εξέλιξη	Φόβος	Αποστασιοποίηση
Πλαισίωση	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγηση	6	9	4	7	10	5	9
	Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	7	9	3	7	10	4	8
	Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	2	4	4	3	5	3	6
	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της TN	6	9	8	6	12	4	8
	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για TN	7	10	6	7	10	6	7

Σε αντίστιξη προς τα παραπάνω ισχυρά μοτίβα, οι συναισθηματικές αναπαραστάσεις, ιδίως ο φόβος και η ειρωνική αποδόμηση, εμφανίζουν σαφώς χαμηλότερη ένταση στις συν-εμφανίσεις τους με τους βασικούς κώδικες της πλαισίωσης. Όταν ο φόβος ενεργοποιείται, συνδέεται κυρίως με την αναπαράσταση της ΤΝ ως δυστοπικής εξέλιξης ή ως απειλής για την αυθεντικότητα της μάθησης, χωρίς ωστόσο να συγκροτεί κυρίαρχο ερμηνευτικό μοτίβο. Η ειρωνική αποδόμηση εμφανίζεται αποσπασματικά και συχνά συνοδεύεται από αποστασιοποιημένο λόγο, γεγονός που υποδηλώνει έναν ελεγχόμενο δημοσιογραφικό χειρισμό, ο οποίος αποφεύγει τη συναισθηματική φόρτιση και τη ρητορική πόλωση.

Στο σύνολό της, η συνδυαστική αποτύπωση καταδεικνύει ότι η Καθημερινή συγκροτεί έναν λόγο υψηλής αναλυτικής συνοχής, όπου η πλαισίωση της ΤΝ στην εκπαίδευση συνδέεται συστηματικά με αναπαραστάσεις τεχνολογικής αναγκαιότητας, θεσμικής διαχείρισης και παιδαγωγικού εξ ορθολογισμού. Οι ισχυρότεροι συνδυασμοί εντοπίζονται εκεί όπου ο προβληματισμός για την εκπαιδευτική εγκυρότητα και την αυθεντικότητα της μάθησης συμπλέκεται με αναπαραστάσεις προόδου και αναπόφευκτης εξέλιξης, ενώ οι ασθενέστεροι συνδυασμοί αφορούν στις συναισθηματικά φορτισμένες αφηγήσεις. Το εύρημα αυτό ενισχύει την ερευνητική υπόθεση περί διαφοροποιημένων δημοσιογραφικών λογικών, αναδεικνύοντας έναν λόγο που επιδιώκει να διαχειριστεί την τεχνολογική αλλαγή μέσω θεσμικής και παιδαγωγικής πλαισίωσης, περιορίζοντας τη δραματοποίηση και προκρίνοντας έναν λόγο κριτικής και ελεγχόμενης αποδοχής της ΤΝ στην εκπαίδευση.

3.4.2 Εφημερίδα Τα Νέα.

Στα άρθρα των Νέων, η συνδυαστική αποτύπωση πλαισίωσης και αναπαραστάσεων καταγράφει μιας χαμηλής έντασης και περιορισμένη διαφοροποίηση, που επιβεβαιώνει τον λιγότερο συστηματικό τρόπο με τον οποίο συγκροτείται ο λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση. Οι συν-εμφανίσεις των κωδικών κατανέμονται σε μικρούς αριθμούς άρθρων και παρουσιάζουν αξιοσημείωτη ομοιομορφία μεταξύ των επιμέρους λειτουργιών της πλαισίωσης, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι αναπαραστάσεις δεν ενεργοποιούνται επιλεκτικά.

Πίνακας 9. Συνδυαστική αποτύπωση πλαισίωσης και αναπαραστάσεων (άρθρα Τα Νέα)

		Αναπαραστάσεις						
		Ανθρωπομορφοποίηση της TN	Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της TN	Τεχνο-ουτοπία	Τεχνο-δυστοπία	Η TN ως αναπόφευκτη εξέλιξη	Φόβος	Αποστασιοποίηση
Πλαισίωση	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	1	0	1	2	1	0	1
	Παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης	2	1	2	2	2	0	2
	Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	1	0	1	1	1	0	1
	Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	1	1	1	2	2	0	2
	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της TN	1	0	2	2	2	0	1
	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για TN	1	1	1	2	1	0	1

Στο επίπεδο του ορισμού του προβλήματος, η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης συνυπάρχει κυρίως με τις αντιθετικές πολιτισμικές αναπαραστάσεις της τεχνο-ουτοπίας και της τεχνο-δυστοπίας, καθώς και με την αναπαράσταση της TN ως αναπόφευκτης εξέλιξης. Η παρουσία της ανθρωπομορφοποίησης είναι οριακή, ενώ η υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της TN απουσιάζει πλήρως. Η εικόνα αυτή δείχνει ότι ο προβληματισμός

σχετικά με την αξιολόγηση εντάσσεται σε ένα γενικότερο σχήμα τεχνολογικής αμφισημίας, που δεν συνοδεύεται από έντονα μεταφορικά ή δραματοποιημένα αφηγηματικά εργαλεία.

Οι παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης της ΤΝ παρουσιάζουν ελαφρώς μεγαλύτερη συνδυαστική διασπορά, καθώς συνδέονται τόσο με τεχνο-ουτοπικές όσο και με τεχνο-δυστοπικές αναπαραστάσεις, καθώς και με την ιδεολογική αναπαράσταση της ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη. Η παράλληλη παρουσία της αποστασιοποίησης υποδηλώνει έναν λόγο που, ενώ αναγνωρίζει τις παιδαγωγικές προκλήσεις, διατηρεί μια σχετική αφηγηματική απόσταση από τις συνέπειες που αυτές συνεπάγονται.

Ανάλογη εικόνα παρατηρείται και στην ηθική αξιολόγηση. Η αμφισβήτηση της αυθεντικότητας και γνησιότητας της μάθησης συνυπάρχει με την τεχνο-ουτοπία, την τεχνο-δυστοπία και την ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη, ενώ απουσιάζουν εντελώς οι συναισθηματικές αναπαραστάσεις του φόβου.

Στο επίπεδο των προτεινόμενων λύσεων, τόσο η παιδαγωγική ενσωμάτωση και υπεύθυνη χρήση της ΤΝ, όσο και η θεσμική ρύθμιση και κανονιστικό πλαίσιο, συνδέονται κυρίως με τις αναπαραστάσεις της τεχνο-ουτοπίας και της τεχνο-δυστοπίας, καθώς και με την ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη. Και εδώ, η απουσία του φόβου και η περιορισμένη παρουσία της ανθρωπομορφοποίησης και της υπερθετικής περιγραφής των ικανοτήτων της ΤΝ ενισχύουν την εικόνα ενός λόγου που διατυπώνει λύσεις χωρίς έντονη συναισθηματική επένδυση.

Στο σύνολό της, αυτή η συνδυαστική αποτύπωση δείχνει ότι οι λειτουργίες της πλαισίωσης και οι πολιτισμικές αναπαραστάσεις της ΤΝ στα Νέα συνυπάρχουν μεν εντός των ίδιων άρθρων, χωρίς ωστόσο να συγκροτούν πυκνά ή ιεραρχημένα συνθετικά μοτίβα. Ο λόγος οργανώνεται γύρω από επαναλαμβανόμενα σχήματα τεχνολογικής αμφισημίας και αναγκαιότητας, με περιορισμένη χρήση μεταφορικών, συναισθηματικών ή δραματοποιημένων αφηγηματικών στρατηγικών.

3.4.3 Η Εφημερίδα των Συντακτών.

Στα άρθρα της ΕΦΣΥΝ, η συνδυαστική ανάλυση πλαισίωσης και αναπαραστάσεων δείχνει μια λιγότερο πυκνή αλλά σαφώς δομημένη συνάρθρωση προβληματισμού,

αξιολόγησης και κανονιστικής απάντησης, η οποία οργανώνεται γύρω από περιορισμένα, επαναλαμβανόμενα αναπαραστατικά μοτίβα.

Στο επίπεδο του ορισμού του προβλήματος, η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης συν-εμφανίζεται ισομερώς με αναπαραστάσεις τεχνο-ουτοπικού και τεχνο-δυστοπικού χαρακτήρα, καθώς και με την υπερθετική περιγραφή των ικανοτήτων της ΤΝ, υποδηλώνοντας έναν λόγο που διατηρεί μια διττή αφήγηση. Αφενός αναγνωρίζει τις τεχνολογικές δυνατότητες της ΤΝ, αφετέρου επισημαίνει τις επιπτώσεις της στην εγκυρότητα των εκπαιδευτικών διαδικασιών. Η παρουσία του φόβου ενισχύει την ερμηνεία ότι η προβληματοποίηση της αξιολόγησης συνοδεύεται από συναισθηματική φόρτιση, χωρίς όμως να οδηγεί σε δραματοποιημένη ή απολύτως αρνητική αναπαράσταση.

Ανάλογη εικόνα παρατηρείται και στο επίπεδο της ηθικής αξιολόγησης. Η αμφισβήτηση της αυθεντικότητας και γνησιότητας της μάθησης συνδέεται και πάλι με τεχνο-ουτοπικά και τεχνο-δυστοπικά σχήματα, ενώ συνυπάρχει τόσο με υπερθετικές περιγραφές της ΤΝ όσο και με ανθρωπομορφικές αναπαραστάσεις. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι η ηθική ανησυχία εντάσσεται σε ένα ισορροπημένο πλαίσιο όπου η ΤΝ παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως πρόκληση και ως εργαλείο εξέλιξης.

Η δεύτερη ηθική διάσταση, η απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης, εμφανίζεται με σαφώς λιγότερη ένταση και περιορισμένες συν-εμφανίσεις. Όταν ενεργοποιείται, συνδέεται κυρίως με ήπιες τεχνο-δυστοπικές αναπαραστάσεις και με τον φόβο, γεγονός που δείχνει ότι η ανθρωποκεντρική κριτική παραμένει περιφερειακή και δεν συγκροτεί κεντρικό ερμηνευτικό άξονα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το επίπεδο των προτεινόμενων λύσεων, όπου οι συν-εμφανίσεις αποκτούν μεγαλύτερη κανονιστική σαφήνεια. Η παιδαγωγική ενσωμάτωση και υπεύθυνη χρήση της ΤΝ συνδέεται συστηματικά με τεχνο-ουτοπικά σχήματα και με τεχνο-δυστοπικές αναπαραστάσεις, ενώ συνοδεύεται από μέτρια παρουσία του φόβου. Το μοτίβο αυτό υποδηλώνει ότι οι λύσεις διατυπώνονται ως απάντηση σε μια αναγνωρισμένη αμφισημία της τεχνολογικής αλλαγής, χωρίς την πλήρη άρση των κινδύνων που αυτή συνεπάγεται.

Πίνακας 10. Συνδυαστική αποτύπωση πλαισίωσης και αναπαραστάσεων (άρθρα ΕΦΣΥΝ)

		Αναπαραστάσεις						
		Ανθρωπομορφοποίηση της TN	Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της TN	Τεχνο-ουτοπία	Τεχνο-δυστοπία	Η TN ως αναπόφευκτη εξέλιξη	Φόβος	Αποστασιοποίηση
Πλαισίωση	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	2	2	3	3	1	3	0
	Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	2	2	2	3	1	2	1
	Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	1	0	1	1	0	1	0
	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της TN	2	1	3	2	1	2	1
	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για TN	2	2	3	3	1	3	0

Αντίστοιχα, η θεσμική ρύθμιση και το κανονιστικό πλαίσιο για την ΤΝ συνυπάρχουν τόσο με τεχνο-ουτοπικές όσο και με τεχνο-δυστοπικές αναπαραστάσεις, καθώς και με τον φόβο. Η εικόνα αυτή καταδεικνύει ότι η θεσμική ρύθμιση παρουσιάζεται ως αναγκαίος μηχανισμός εξισορρόπησης ανάμεσα στις δυνατότητες και τις απειλές της ΤΝ, αναδεικνυόμενη περισσότερο ως εργαλείο διαχείρισης της αβεβαιότητας, παρά ως πρόταση ριζικής αναδιαμόρφωσης του εκπαιδευτικού πεδίου.

Στο σύνολό της, η συνδυαστική αυτή αποτύπωση δείχνει ότι η ΕΦΣΥΝ συγκροτεί έναν λόγο μετριοπαθούς προβληματισμού, όπου η πλαισίωση και οι αναπαραστάσεις συνδέονται με τρόπο συνεκτικό αλλά όχι εκτεταμένα πολυεπίπεδο. Οι συν-εμφανίσεις διαμορφώνουν μια αφήγηση τεχνολογικής αμφισημίας, στην οποία η ΤΝ παρουσιάζεται ως αναπόφευκτη εξέλιξη, που απαιτεί παιδαγωγική προσαρμογή και θεσμική ρύθμιση.

3.5 Σύνθεση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης

Η ανάλυση που προηγήθηκε ανέδειξε ένα πλέγμα πλαισιώσεων και αναπαραστάσεων μέσω των οποίων ο δημοσιογραφικός λόγος συγκροτεί τη δημόσια νοηματοδότηση της ΤΝ στην εκπαίδευση. Η συνδυαστική εξέταση των θεματικών κατηγοριών, των συν-εμφανίσεων κωδικών και των διαφοροποιήσεων ανά εφημερίδα καθιστά ορατές τόσο τις κυρίαρχες αφηγηματικές λογικές όσο και τα όρια και τις σιωπές του δημοσιογραφικού λόγου. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, τα ευρήματα αυτά επανατοποθετούνται σε ένα ευρύτερο ερμηνευτικό πλαίσιο, όπου συζητούνται σε συνάρτηση με το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας και αποτιμάται η συμβολή τους στην κατανόηση των δημόσιων αφηγήσεων σχετικά με την ΤΝ στην εκπαίδευση.

Κεφάλαιο τέταρτο: Συζήτηση & Συμπεράσματα

Το παρόν κεφάλαιο συνδυάζει τη συζήτηση των ερευνητικών ευρημάτων με τη σύνθεση των βασικών συμπερασμάτων της έρευνας, επιδιώκοντας μια γενική αποτίμηση του τρόπου με τον οποίο η ΤΝ στην εκπαίδευση συγκροτείται στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο. Η ανάλυση των δεδομένων επανεξετάζεται υπό το πρίσμα της θεωρίας, με στόχο να αναδειχθούν οι πολιτισμικές, ιδεολογικές και παιδαγωγικές διαστάσεις που διαμεσολαβούν τις δημοσιογραφικές πλαισιώσεις και αναπαραστάσεις της ΤΝ. Η συζήτηση εστιάζει στη σύνδεση των εμπειρικών ευρημάτων με έννοιες όπως η κανονικοποίηση της τεχνολογικής αλλαγής, το τεχνολογικό φαντασιακό και η απο-πολιτικοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ τα συμπεράσματα συνοψίζουν τη συμβολή της έρευνας και αναδεικνύουν τις ευρύτερες προεκτάσεις του δημοσιογραφικού λόγου στον τρόπο με τον οποίο νοηματοδοτείται η εκπαίδευση, η μάθηση και ο ρόλος της τεχνολογίας στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνικής συγκυρίας.

4.1 Συζήτηση

4.1.1 Η πλαισίωση της Τεχνητής Νοημοσύνης ως κανονιστικός λόγος τεχνολογικής αναγκαιότητας.

Η ανάλυση των δημοσιογραφικών πλαισιώσεων της ΤΝ στην εκπαίδευση αναδεικνύει την πλαισίωση ως κεντρικό μηχανισμό κανονιστικής νοηματοδότησης της τεχνολογικής αλλαγής, υπερβαίνοντας το επίπεδο της τεχνικής οργάνωσης της πληροφορίας. Η ΤΝ εγγράφεται ως αναγκαία απάντηση σε ένα υποτιθέμενο έλλειμμα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και δεν παρουσιάζεται ως μία ενδεχόμενη επιλογή πολιτικής και παιδαγωγικής παρέμβασης, αλλά ως συνθήκη προσαρμογής, μέσω της οποίας η εκπαιδευτική αλλαγή καθίσταται κοινωνικά αποδεκτή και θεσμικά νομιμοποιημένη.

Η εκπαιδευτική πραγματικότητα παρουσιάζεται από τον δημοσιογραφικό λόγο ως πεδίο υστέρησης, πίεσης ή μειωμένης αποτελεσματικότητας, το οποίο οφείλει να ανταποκριθεί στις εξωγενείς τεχνολογικές εξελίξεις. Οι δυσλειτουργίες της εκπαίδευσης εμφανίζονται ως προϋπάρχουσες και σχεδόν αυτονόητες, ενώ η αιτιολόγησή τους αποσυνδέεται συστηματικά από κοινωνικές, θεσμικές ή πολιτικές

επιλογές. Υπό αυτές τις συνθήκες, η ΤΝ εντάσσεται στον λόγο ως λειτουργική και ορθολογική λύση, μετατοπίζοντας τον δημόσιο διάλογο από τη συζήτηση των σκοπών, των αξιών και των ανισοτήτων της εκπαίδευσης προς τη συζήτηση των τεχνικών μέσων εκσυγχρονισμού της, περιορίζοντας αισθητά το πεδίο της κριτικής επαναδιαπραγμάτευσης.

Η κανονιστική λειτουργία της πλαisiώσης ενισχύεται περαιτέρω μέσω της επαναληπτικής χρήσης συγγενών αφηγηματικών σχημάτων, τα οποία συγκλίνουν στην παρουσίαση της τεχνολογικής ενσωμάτωσης ως αναπόφευκτης εξέλιξης. Η ΤΝ εγγράφεται στον δημοσιογραφικό λόγο ως τεχνολογικό σύστημα που έχει ήδη αποκτήσει κοινωνική και θεσμική «μάζα», στοιχείο που παραπέμπει άμεσα στη λογική του τεχνολογικού momentum. Η τεχνολογία εμφανίζεται να προηγείται των εκπαιδευτικών πολιτικών και πρακτικών, γεγονός που καθιστά την προσαρμογή περισσότερο αναμενόμενη - και λιγότερο διαπραγματεύσιμη - από τον όποιο κριτικό αναστοχασμό.

Η δυναμική αυτή συνδέεται άμεσα με την κριτική θεωρία της τεχνολογίας, στον βαθμό που οι δημοσιογραφικές πλαisiώσεις εγγράφουν έναν συγκεκριμένο τεχνικό κώδικα. Ουσιαστικά, προκρίνονται αξίες όπως η αποδοτικότητα, η καινοτομία και η προσαρμοστικότητα, ενώ οι κοινωνικές, παιδαγωγικές και ηθικές διαστάσεις της ΤΝ μετατοπίζονται σε δευτερεύουσα θέση. Οι τεχνολογικές επιλογές παρουσιάζονται ως τεχνικά επιβεβλημένες και λειτουργικά αναγκαίες, περιορίζοντας τη δυνατότητα να αναγνωριστούν ως αντικείμενα συλλογικής διαβούλευσης και πολιτικής απόφασης.

Οι λύσεις που προτείνονται στο πλαίσιο των δημοσιογραφικών πλαisiώσεων σπανίως συνοδεύονται από σαφή θεσμική ή πολιτική επεξεργασία, καθώς η ΤΝ προβάλλεται ως αυτονόητη απάντηση σε ασαφώς προσδιορισμένα προβλήματα, με αποτέλεσμα η ευθύνη να μετατοπίζεται από τις εκπαιδευτικές πολιτικές, τις δομικές ανισότητες και τις θεσμικές επιλογές στις τεχνικές δυνατότητες των ίδιων των συστημάτων. Συνεπακόλουθα, η πλαisiώση συμβάλλει στην απο-πολιτικοποίηση, μετασχηματίζοντας ζητήματα εκπαιδευτικής διακυβέρνησης σε τεχνοκρατικά ερωτήματα εφαρμογής και διαχείρισης.

4.1.2 Η συγκρότηση των αναπαραστάσεων και το τεχνολογικό φαντασιακό της εκπαίδευσης.

Η διερεύνηση των δημοσιογραφικών αναπαραστάσεων της ΤΝ στην εκπαίδευση αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος συμβάλλει ενεργά στη συγκρότηση ενός συνεκτικού τεχνολογικού φαντασιακού. Οι αναπαραστάσεις αναδεικνύονται σε πολιτισμικά σχήματα που οργανώνουν τη συλλογική κατανόηση της τεχνολογικής αλλαγής και της προσδίδουν συγκεκριμένο νόημα και αξιακό προσανατολισμό. Η ΤΝ εγγράφεται σε αφηγήσεις προόδου, καινοτομίας και εκσυγχρονισμού, οι οποίες διαμορφώνουν έναν κυρίαρχο ορίζοντα προσδοκιών για το μέλλον της εκπαίδευσης.

Οι αναπαραστάσεις αυτές διαρθρώνονται γύρω από αντιθετικά νοηματικά σχήματα, όπως η υποστήριξη έναντι της απειλής ή η ενδυνάμωση έναντι της απώλειας της αυθεντικότητας. Η συνύπαρξη αυτών των σχημάτων δεν οδηγεί σε ρήξη ή αποσταθεροποίηση του κυρίαρχου λόγου, καθώς εντάσσεται σε ένα πλαίσιο ελεγχόμενης αμφισημίας, που προσδίδει ευελιξία στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις και επιτρέπει την ενσωμάτωση επιμέρους ανησυχιών, χωρίς να αμφισβητείται η συνολική κατεύθυνση της τεχνολογικής ενσωμάτωσης.

Το τεχνολογικό φαντασιακό που αναδύεται μέσα από αυτές τις αναπαραστάσεις παγιώνει πολιτισμικά την τεχνολογική αλλαγή. Η ΤΝ παρουσιάζεται ως αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού μέλλοντος, γεγονός που μετατοπίζει τον δημόσιο διάλογο από το ερώτημα της επιλογής στο ερώτημα της προσαρμογής. Ως αποτέλεσμα, οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις συμβάλλουν στην κανονικοποίηση της τεχνολογικής προόδου, περιορίζοντας τη δυνατότητα διατύπωσης εναλλακτικών παιδαγωγικών οραμάτων και κριτικών προσεγγίσεων.

Η συγκρότηση του τεχνολογικού φαντασιακού συνδέεται άμεσα με τη θεσμική ισχύ των μέσων ενημέρωσης, καθώς οι επαναλαμβανόμενες αναπαραστάσεις προσδίδουν στην ΤΝ χαρακτήρα κανονικότητας και αναγκαιότητας, με αποτέλεσμα η τεχνολογία να καθίσταται κοινωνικά ορατή και πολιτισμικά οικεία, ενώ οι συνέπειές της για την εκπαιδευτική πράξη και τη μαθησιακή διαδικασία παραμένουν συχνά στο περιθώριο της δημόσιας συζήτησης.

4.1.3 Η απο-πολιτικοποίηση της εκπαιδευτικής αλλαγής και ο ρόλος του τεχνοκρατικού λόγου.

Η ανάλυση των δημοσιογραφικών πλαισιώσεων και αναπαραστάσεων της ΤΝ αναδεικνύει μια σταθερή τάση από-πολιτικοποίησης της εκπαιδευτικής αλλαγής. Η εισαγωγή της ΤΝ στην εκπαίδευση παρουσιάζεται κυρίως ως ζήτημα τεχνικής εφαρμογής και λειτουργικής προσαρμογής, ενώ οι κοινωνικές, θεσμικές και παιδαγωγικές διαστάσεις υποχωρούν σε δεύτερο επίπεδο. Η εκπαιδευτική αλλαγή αντιμετωπίζεται ως διαδικασία διαχείρισης και βελτιστοποίησης, γεγονός που περιορίζει τον χώρο της πολιτικής και κοινωνικής διαπραγμάτευσης.

Ο τεχνοκρατικός λόγος που διαπερνά τις δημοσιογραφικές αφηγήσεις προκρίνει αξίες όπως η αποδοτικότητα, η καινοτομία και η μετρησιμότητα. Η ΤΝ παρουσιάζεται ως εργαλείο που μπορεί να βελτιώσει την αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος, ανεξάρτητα από τις κοινωνικές ανισότητες και τις θεσμικές συνθήκες εντός των οποίων αυτό διαμορφώνεται. Η μετατόπιση αυτή συμβάλλει στη συγκρότηση μιας εργαλειακής αντίληψης της εκπαίδευσης, όπου οι παιδαγωγικοί σκοποί υποτάσσονται σε τεχνικά κριτήρια απόδοσης.

Η από-πολιτικοποίηση ενισχύεται περαιτέρω από την περιορισμένη παρουσία συλλογικών δρώντων στον δημοσιογραφικό λόγο. Οι διδάσκοντες, οι εκπαιδευόμενοι και οι θεσμοί εμφανίζονται κυρίως ως αποδέκτες της τεχνολογικής αλλαγής και λιγότερο ως ενεργοί συμμετέχοντες στη διαμόρφωσή της, με αποτέλεσμα η ΤΝ να παρουσιάζεται ως εξωτερική δύναμη που απαιτεί προσαρμογή, γεγονός που αποδυναμώνει τη δυνατότητα κριτικής παρέμβασης και συλλογικής δράσης.

Η διαδικασία αυτή συνδέεται με ευρύτερες ιδεολογικές αφηγήσεις ψηφιακού μετασχηματισμού, οι οποίες παρουσιάζουν την τεχνολογία ως αναπόφευκτη απάντηση στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Η εκπαίδευση εντάσσεται σε ένα αφήγημα συνεχούς προσαρμογής, στο οποίο τα ερωτήματα για τους σκοπούς, τις αξίες και τον κοινωνικό ρόλο της μάθησης παραμένουν υποβαθμισμένα.

4.1.4 Τα μέσα ως θεσμοί νοηματοδότησης, ηθικής και ρύθμισης της ΤΝ στην εκπαίδευση.

Η συνολική αποτίμηση του δημοσιογραφικού λόγου για την ΤΝ αναδεικνύει τα μέσα ενημέρωσης ως κεντρικούς θεσμούς νοηματοδότησης της τεχνολογικής αλλαγής στην εκπαίδευση. Με επαναλαμβανόμενες αφηγήσεις, πλαισιώσεις και αξιολογικές τοποθετήσεις, τα μέσα συμβάλλουν στη διαμόρφωση των όρων υπό τους οποίους η ΤΝ καθίσταται κοινωνικά αποδεκτή και θεσμικά έγκυρη. Η τεχνολογία εντάσσεται ένα καθεστώς κανονικότητας, το οποίο υπερβαίνει τις επιμέρους διαφοροποιήσεις των δημοσιογραφικών λόγων.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά στο πλαίσιο αυτό ο λόγος περί ηθικής και ρύθμισης της ΤΝ. Η ηθική παρουσιάζεται κυρίως ως σύνολο αρχών και τεχνικών προδιαγραφών που μπορούν να ενσωματωθούν στον σχεδιασμό και τη χρήση των συστημάτων, ενισχύοντας την αίσθηση ασφάλειας και ελέγχου. Παράλληλα, η ρύθμιση δύναται να εγγυηθεί την ορθή τεχνολογική εφαρμογή, ενισχύοντας τη θεσμική νομιμοποίηση και παγιώνοντας την περαιτέρω ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση. Η δημοσιογραφική αυτή προσέγγιση εντάσσεται σε έναν ευρύτερο κανονιστικό λόγο, όπου η τεχνολογική καινοτομία παρουσιάζεται ως διαχειρίσιμη και ελέγξιμη εξέλιξη. Η συζήτηση μετατοπίζεται προς ζητήματα ορθής χρήσης και συμμόρφωσης με κανόνες, ενώ τα ερωτήματα που αφορούν τις παιδαγωγικές συνέπειες και τις κοινωνικές ανισότητες παραμένουν σε δεύτερο πλάνο.

Υπό το πρίσμα της κριτικής θεωρίας της μάθησης, η συγκεκριμένη νοηματοδότηση έχει ουσιώδεις επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η έννοια της μάθησης στον δημόσιο λόγο. Η μάθηση τείνει να παρουσιάζεται ως διαδικασία διαχείρισης και βελτιστοποίησης, εστιασμένη σε μετρήσιμα αποτελέσματα και λειτουργικές δεξιότητες. Η γνώση αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο επεξεργασίας, ενώ η χειραφετητική, κριτική και κοινωνική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας υποχωρεί. Η ΤΝ ενσωματώνεται σε ένα παιδαγωγικό παράδειγμα που προκρίνει την τεχνική αποτελεσματικότητα έναντι του αναστοχασμού και της συλλογικής νοηματοδότησης.

4.1.5 Διαφοροποίηση του δημοσιογραφικού λόγου για την Τεχνητή νοημοσύνη στα μέσα ενημέρωσης.

Η συγκριτική ανάλυση των άρθρων της Καθημερινής, των Νέων και της ΕΦΣΥΝ αναδεικνύει διαφοροποιήσεις στον τρόπο συγκρότησης του λόγου για την ΤΝ στην εκπαίδευση, οι οποίες ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της πλαισίωσης, της αναπαράστασης και της κανονικοποίησης της τεχνολογικής αλλαγής, χωρίς ωστόσο να συνιστούν αναγκαστικά ρήξη με τον κυρίαρχο δημοσιογραφικό λόγο.

Στην Καθημερινή, η πλαισίωση της ΤΝ δομείται κυρίως γύρω από τον άξονα της λειτουργικής αναγκαιότητας και του εκσυγχρονισμού. Ο ορισμός του προβλήματος εστιάζει σε ελλείμματα αποτελεσματικότητας και προσαρμοστικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ οι προτεινόμενες λύσεις αρθρώνονται με όρους τεχνικής ορθολογικότητας και θεσμικής συνέχειας. Η αναπαράσταση της ΤΝ ευθυγραμμίζεται με ένα τεχνολογικό φαντασιακό προόδου, στο οποίο η καινοτομία εμφανίζεται ως φυσική εξέλιξη. Υπό το πρίσμα της κριτικής θεωρίας της τεχνολογίας, ο λόγος αυτός εγγράφει έναν τεχνικό κώδικα που προκρίνει την αποδοτικότητα και τη διαχείριση, περιορίζοντας τον χώρο της πολιτικής και της παιδαγωγικής αμφισβήτησης.

Στα Νέα, η πλαισίωση και η αναπαράσταση της ΤΝ συγκροτούνται μέσα από μια συνθετική αφηγηματική στρατηγική, η οποία επιχειρεί να εξισορροπήσει τον εκσυγχρονισμό με τον προβληματισμό. Ο λόγος κινείται ανάμεσα στην ανάδειξη των δυνατοτήτων της ΤΝ και στην επισήμανση των συνεπειών της για τη μαθησιακή διαδικασία και τον ρόλο του εκπαιδευτικού. Η στρατηγική αυτή μπορεί να ερμηνευθεί ως προσπάθεια διαμεσολάβησης μεταξύ διαφορετικών τεχνολογικών φαντασιακών, χωρίς να αμφισβητείται η βασική κατεύθυνση της τεχνολογικής αλλαγής. Η κανονικοποίηση της ΤΝ επιτυγχάνεται εδώ μέσω μιας ρητορικής ισορροπίας, η οποία ενισχύει την κοινωνική αποδοχή της τεχνολογίας ως στοιχείου προσαρμογής στη σύγχρονη συνθήκη.

Η ΕΦΣΥΝ αρθρώνει τον λόγο της μέσα από μια διαφορετική λογική πλαισίωσης, με τους προβληματισμούς για τις κοινωνικές, παιδαγωγικές και ηθικές επιπτώσεις της ΤΝ καταλαμβάνουν κεντρική θέση. Οι αναπαραστάσεις της τεχνολογίας διαμορφώνονται μέσω αντιθετικών σχημάτων, αναδεικνύοντας εντάσεις και αμφισημίες, στοιχείο που παραπέμπει σε μια πιο ρευστή διαδικασία

νοηματοδότησης. Ωστόσο, η κριτική αυτή στάση, εντάσσεται σε ένα πλαίσιο ελεγχόμενης αμφισημίας, εντός του οποίου η τεχνολογική ενσωμάτωση παραμένει δεδομένη. Από αυτή την άποψη, η διαφοροποίηση του λόγου μπορεί να εκληφθεί ως μια μορφή εσωτερικής κριτικής που δεν αποσταθεροποιεί τον κανονιστικό ορίζοντα της τεχνολογικής αναγκαιότητας αλλά τον επαναπροσδιορίζει με κοινωνικούς και ηθικούς όρους.

Αυτές οι διαφοροποιήσεις μπορούν να ερμηνευθούν αναλυτικότερα, εξεταζόμενες στο ευρύτερο πλαίσιο οργάνωσης του ελληνικού μιντιακού συστήματος, το οποίο υιοθετεί στοιχεία του πολωμένου πλουραλιστικού μοντέλου, που έχουν περιγράψει οι Hallin και Mancini (2004) και αφορά στις δημοσιογραφικές πρακτικές των χωρών της Μεσογείου. Η παραλληλία με τις εκάστοτε πολιτικές επιδιώξεις, η υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας και η διαχρονικά περιορισμένη δημοσιογραφική αυτονομία συγκροτούν ένα περιβάλλον έντονης πολιτικοποίησης του δημόσιου λόγου, εντός του οποίου οι τεχνολογικές και εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις εντάσσονται σε ευρύτερα αναπτυξιακά και ιδεολογικά αφηγήματα. Ως αποτέλεσμα, οι επιμέρους ρητορικές αποκλίσεις μεταξύ των μέσων ανάγονται σε εκδηλώσεις ενός συστήματος όπου η νοηματοδότηση της τεχνολογικής αλλαγής διαμεσολαβείται από θεσμικούς, πολιτικούς και ιδιοκτησιακούς όρους. Η σχετική σύγκλιση ως προς την αποδοχή της ΤΝ ως αναπόδραστης συνθήκης εκσυγχρονισμού αντανakλά, συνεπώς, τη δομική λογική του ελληνικού μιντιακού πεδίου, στο οποίο η τεχνολογική αναγκαιότητα τείνει να αποκτά έναν κανονιστικό χαρακτήρα.

Υπό το πρίσμα της πλαισίωσης και της αναπαράστασης, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των δημοσιογραφικών μέσων δείχνουν ότι ο λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση αρθρώνεται μέσα από πολλαπλές εκδοχές νοηματοδότησης. Οι εκδοχές αυτές, παρότι επιμέρους διαφοροποιημένες, συγκλίνουν στη σταθεροποίηση ενός κυρίαρχου αφηγηματικού πλαισίου, μέσω του οποίου ο λόγος της τεχνολογικής αναγκαιότητας αποκτά κανονιστική ισχύ στο δημοσιογραφικό πεδίο. Με τον τρόπο αυτό, τα μέσα αναδεικνύονται σε διαμεσολαβημένο χώρο παραγωγής νοήματος, όπου η ΤΝ καθίσταται κοινωνικά ορατή, ερμηνεύσιμη και θεσμικά νομιμοποιημένη.

4.1.6 Συνθετική αποτίμηση.

Η συζήτηση που προηγήθηκε ανέδειξε ότι ο δημοσιογραφικός λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση συγκροτείται ως κανονιστικό πλαίσιο νοηματοδότησης της εκπαιδευτικής αλλαγής. Μέσα από πλαισιώσεις, αναπαραστάσεις και τεχνολογικά φαντασιακά, η ΤΝ καθίσταται κοινωνικά αυτονόητη, θεσμικά νομιμοποιημένη και παιδαγωγικά διαχειρίσιμη, ενώ παράλληλα περιορίζεται ο χώρος της πολιτικής και της παιδαγωγικής αμφισβήτησής της. Με τον τρόπο αυτό, ο ελληνικός δημοσιογραφικός λόγος συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία κανονικοποίησης της τεχνολογικής αλλαγής στην εκπαίδευση, συγκροτώντας το πλέγμα νοημάτων και ρυθμιστικών προσδοκιών που καθιστούν την ΤΝ αποδεκτή.

Η συνθετική αποτίμηση καθιστά δυνατή τη μετάβαση στα συμπεράσματα, όπου τα ευρήματα της έρευνας επανατοποθετούνται σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα και το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας.

4.2 Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέλυσε τον τρόπο με τον οποίο η ΤΝ στην εκπαίδευση συγκροτείται νοηματικά στον Ελληνικό Τύπο, εστιάζοντας στις πλαισιώσεις και τις αναπαραστάσεις που οργανώνουν τον δημόσιο λόγο σχετικά με την τεχνολογική αλλαγή που επιβάλλεται μέσω αυτής. Η θεματική ανάλυση περιεχομένου σε επιλεγμένα άρθρα κατέδειξε ότι ο δημοσιογραφικός λόγος αποτελεί ένα πεδίο κανονιστικής νοηματοδότησης, εντός του οποίου η ΤΝ αποκτά αξιακό, ιδεολογικό και παιδαγωγικό περιεχόμενο, υπερβαίνοντας τη λειτουργική περιγραφή των διαφαινόμενων τεχνολογικών εξελίξεων.

Στο επίπεδο της πλαισίωσης, η ΤΝ εγγράφεται συστηματικά ως η αναγκαία απάντηση στα προβλήματα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, τα οποία παρουσιάζονται ως δομικά και δεδομένα. Ο ορισμός του προβλήματος οργανώνεται στη βάση αφηγήσεων υστέρησης, αναποτελεσματικότητας και αδυναμίας προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Η αιτιώδης ερμηνεία αυτών των συνθηκών μετατοπίζει το ερμηνευτικό βάρος από τις πολιτικές και θεσμικές επιλογές προς την τεχνολογία, η οποία εμφανίζεται ως παράγοντας εξ ορθολογισμού, αποδοτικότητας και εκσυγχρονισμού. Ως αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών, η ΤΝ αποκτά κανονιστικό χαρακτήρα και παρουσιάζεται ως αυτονόητη συνιστώσα της εκπαιδευτικής αλλαγής.

Η ηθική αξιολόγηση της ΤΝ διαμορφώνεται μέσα από λόγους εξισορρόπησης και διαχείρισης, στους οποίους οι ανησυχίες για την αυθεντικότητα της μάθησης, την αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών ρόλων και την ενίσχυση των πρακτικών επιτήρησης συνυπάρχουν με αφηγήσεις ορθολογικής ρύθμισης και υπεύθυνης χρήσης. Οι προτεινόμενες λύσεις εστιάζουν κυρίως στην κατάρτιση, την προσαρμογή και την ατομική ευθύνη, συμβάλλοντας στη μετατόπιση της εκπαιδευτικής αλλαγής σε τεχνικό και οργανωτικό επίπεδο, ενισχύοντας την από-πολιτικοποίηση της τεχνολογικής ένταξης και περιορίζοντας την ανάδειξη των ευρύτερων κοινωνικών και παιδαγωγικών της προϋποθέσεων.

Σε επίπεδο αναπαραστάσεων, η ΤΝ συγκροτείται μέσα από ένα σύνθετο πλέγμα συμβολικών, μεταφορικών και συναισθηματικών μοτίβων, τα οποία συνδιαμορφώνουν το σύγχρονο τεχνολογικό φαντασιακό της εκπαίδευσης. Οι

πολιτισμικές δομές προόδου και κινδύνου, ενδυνάμωσης και ελέγχου, ανθρώπου και μηχανής οργανώνουν τον λόγο σχετικά με την ΤΝ και καθιστούν την τεχνολογία ταυτόχρονα επιθυμητή και διαχειρίσιμη. Οι αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων αναδεικνύουν μια μετατόπιση σε λειτουργίες επίβλεψης και διαχείρισης, γεγονός που επηρεάζει τον τρόπο νοηματοδότησης της διδασκαλίας, της γνώσης και της παιδαγωγικής αυθεντίας στο περιβάλλον της τεχνολογικής διαμεσολάβησης.

Η συνδυαστική ανάλυση πλαisiώσης και αναπαράστασης ανέδειξε ότι η ισχυροποίηση της ΤΝ στον δημόσιο λόγο προκύπτει μέσα από διαδικασίες σταδιακής κανονικοποίησης συγκεκριμένων ερμηνευτικών σχημάτων. Η επανάληψη, η θεσμική εγκυρότητα και η συναισθηματική εξομάλυνση αποτελούν τους μηχανισμούς που προκρίνουν την τεχνολογική αλλαγή ως αυτονόητο και αναπόφευκτο στοιχείο της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, με αποτέλεσμα η δυναμική αυτή να περιορίζει τον χώρο της δημόσιας διαβούλευσης για εναλλακτικές παιδαγωγικές και κοινωνικές προοπτικές.

Τα ευρήματα της έρευνας οδήγησαν στην τεκμηριωμένη απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων και συνηγορούν υπέρ των βασικών ερευνητικών υποθέσεων που διατυπώθηκαν στο πλαίσιο του ερευνητικού σχεδιασμού. Η ανάλυση κατέδειξε ότι η ΤΝ στην εκπαίδευση πλαisiώνεται στον Ελληνικό Τύπο ως τεχνολογική αναγκαιότητα και κανονιστικός ορίζοντας του εκπαιδευτικού εκσυγχρονισμού, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση ότι ο δημοσιογραφικός λόγος συμβάλλει ενεργά στην αποδοχή της τεχνολογικής αλλαγής. Παράλληλα, η συστηματική ανάδειξη των αναπαραστατικών μοτίβων και η διαφοροποίησή τους ανά εφημερίδα απάντησαν στα ερωτήματα που αφορούν στον τρόπο με τον οποίο τα μέσα συγκροτούν αξιακές, ιδεολογικές και παιδαγωγικές σημασιοδοτήσεις της ΤΝ, καθώς και τον ρόλο τους στη διαμόρφωση του τεχνολογικού φαντασιακού της εκπαίδευσης. Γίνεται επομένως αντιληπτό, ότι τα συμπεράσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη συνθετική λειτουργία της πλαisiώσης και της αναπαράστασης ως αλληλένδετων μηχανισμών νοηματοδότησης του δημόσιου λόγου.

Η συγκριτική αποτύπωση των τριών εφημερίδων ανέδειξε διαφοροποιήσεις στον τρόπο άρθρωσης του λόγου για την ΤΝ, οι οποίες συνδέονται με τις θεσμικές, τις ιδεολογικές και τις δημοσιογραφικές τους ταυτότητες, επιβεβαιώνοντας ότι ο

Ελληνικός Τύπος συγκροτεί πολλαπλές εκδοχές της τεχνολογικής αναγκαιότητας, με διαφορετικές εντάσεις κριτικής, ηθικής αποτίμησης και παιδαγωγικής ευαισθησίας.

Εν κατακλείδι, η έρευνα καταδεικνύει ότι ο δημοσιογραφικός λόγος για την ΤΝ στην εκπαίδευση συνιστά πεδίο πολιτισμικής και ιδεολογικής οργάνωσης της τεχνολογικής αλλαγής. Η συμβολή της εργασίας έγκειται στη συστηματική ανάδειξη των τρόπων με τους οποίους τα μέσα ενημέρωσης συμμετέχουν στη συγκρότηση των όρων κοινωνικής νομιμοποίησης της ΤΝ στην εκπαίδευση, επηρεάζοντας τις αντιλήψεις για τη γνώση, τη μάθηση και το μέλλον της εκπαίδευσης. Η μετάβαση στις επόμενες ενότητες, που αφορούν στην εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας, τα ηθικά ζητήματα και τους περιορισμούς και τις επεκτάσεις της, επιτρέπουν την κριτική αποτίμηση του όλου ερευνητικού εγχειρήματος.

4.3 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας

Η έννοια της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας στις ποιοτικές έρευνες συνδέεται με τη δυνατότητα του ερευνητικού σχεδιασμού να παράγει ερμηνείες συνεκτικές, διαφανείς και θεωρητικά θεμελιωμένες. Στη θεματική ανάλυση, η οποία στηρίζεται σε μια ερμηνευτική και επαγωγική λογική, η αξιοπιστία δεν ταυτίζεται με τη στατιστική σταθερότητα, αλλά με την αναλυτική συνέπεια, τη θεωρητική συνοχή και τη σαφή τεκμηρίωση των βημάτων που οδηγούν από τα δεδομένα στα συμπεράσματα. Όπως επισημαίνουν οι Nowell κ.α. (2017, σσ. 2–4), η θεματική ανάλυση απαιτεί έναν συστηματικά σχεδιασμένο μηχανισμό εξασφάλισης της ερευνητικής αξιοπιστίας και της εμπιστοσύνης που μπορεί να αποδώσει ο αναγνώστης στη διαδικασία και στα ευρήματα (trustworthiness), ο οποίος περιλαμβάνει την αναλυτική διαφάνεια, την αναστοχαστικότητα και την πλήρη τεκμηρίωση των διαδικασιών.

Στην παρούσα έρευνα, η εγκυρότητα διασφαλίστηκε πρωτίστως μέσω της σαφούς περιγραφής και της πιστής εφαρμογής του μεθοδολογικού πλαισίου των έξι σταδίων της θεματικής ανάλυσης των Braun και Clarke. Η προοδευτική μετάβαση από την εξοικείωση με τα δεδομένα, στην παραγωγή των αρχικών κωδικών και στη σταδιακή αναθεώρηση και οριστικοποίηση των θεματικών κατηγοριών διασφάλισε ότι τα ευρήματα προέκυψαν μέσα από μια αναλυτική διαδικασία με σαφές θεωρητικό υπόβαθρο και επαγωγικό χαρακτήρα. Η συνεκτικότητα μεταξύ των

σταδίων ενίσχυσε την ερμηνευτική εγκυρότητα, καθώς τα θέματα που αναδύθηκαν αποτελούν προϊόν συστηματικής σύγκρισης, επαλήθευσης και εννοιολογικής σταθεροποίησης.

Η επιλογή της μονάδας νοήματος ως μονάδας ανάλυσης συνιστά επιπλέον παράγοντα ενίσχυσης της εγκυρότητας, επιτρέποντας την αναλυτική εστίαση σε συνεκτικά τμήματα κειμένου που συγκροτούν αυτόνομες σημασιολογικές οντότητες. Η προϋπόθεση αυτή, διασφάλισε ότι η κωδικοποίηση δεν απέσπασε τα δεδομένα από τα συμφραζόμενά τους και ότι η ερμηνεία τους στηρίχθηκε σε ολοκληρωμένες ενότητες νοήματος, πράγμα που ενίσχυσε την εσωτερική εγκυρότητα της ανάλυσης, καθώς οι κώδικες αντιστοιχούν σε εννοιολογικά συνεκτικές σημασίες που αναδύονται οργανικά από το κείμενο.

Σημαντικό στοιχείο αξιοπιστίας αποτέλεσε η ρητή λειτουργικοποίηση των κωδικών και η διαμόρφωση κριτηρίων συμπερίληψης και αποκλεισμού τους πριν από την έναρξη της ενεργούς κωδικοποίησης. Αυτή η διαδικασία συνέβαλε στη θεωρητική και εννοιολογική σταθερότητα του συστήματος κωδικοποίησης, προλαμβάνοντας ασάφειες ή αμφισημίες που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την ερμηνευτική συνέπεια. Η σαφής διατύπωση των λειτουργικών ορισμών εξασφάλισε διαφάνεια και αναλυτική ιχνηλασιμότητα, που διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο η ερευνήτρια έλαβε και εφάρμοσε τις αναλυτικές της αποφάσεις.

Το γεγονός ότι η παρούσα έρευνα διεξήχθη από έναν κωδικοποιητή αποτελεί μια πρόκληση που συχνά συναντάται στην ποιοτική έρευνα, ειδικά στην ανάλυση περιεχομένου. Ωστόσο, ο κίνδυνος της υποκειμενικότητας δεν ταυτίζεται με έλλειψη της αξιοπιστίας όταν εφαρμόζονται διαδικασίες αναστοχασμού, αναλυτικής διαφάνειας και τεκμηριωμένης πορείας κωδικοποίησης. Η αξιοπιστία στη θεματική ανάλυση δεν εξαρτάται από τον αριθμό των κωδικοποιητών, αλλά από την ύπαρξη ενός πλήρους audit trail που καθιστά ορατές τις αναλυτικές αποφάσεις. Ο όρος audit trail αναφέρεται στη συστηματική και διαφανή καταγραφή των αναλυτικών βημάτων, των αποφάσεων, των ερμηνευτικών συλλογισμών και των αναστοχαστικών σημειώσεων που συνοδεύουν την ποιοτική ανάλυση. Στη θεματική ανάλυση το audit trail ενισχύει την αξιοπιστία, διότι καθιστά ελέγξιμη και ανατρέψιμη τη διαδικασία

μέσω της οποίας ο ερευνητής κατέληξε στα τελικά ευρήματα (Nowell κ.α. 2017, σσ. 3–4).

Παράλληλα, η συνεκτική σύνδεση μεταξύ του θεωρητικού πλαισίου και της διαδικασίας κωδικοποίησης ενίσχυσε τη θεωρητική εγκυρότητα. Η θεματική ανάλυση εφαρμόστηκε σε συνάρτηση με τις θεωρίες της πλαισίωσης και της αναπαράστασης, αντιστοιχίζοντας τα αναδυόμενα μοτίβα με τις θεματικές κατηγορίες. Η διαδικασία αυτή οδήγησε στη συγκρότηση ερμηνειών που εναρμονίζονται με το γενικότερο πλαίσιο της έρευνας, ενισχύοντας τη συνοχή και την ερμηνευτική εγκυρότητα των αποτελεσμάτων.

Τέλος, η σύνθεση των ευρημάτων στηρίχθηκε σε μια διαδικασία διαρκούς αναστοχασμού, όπου τα θέματα επανεξετάζονταν σε σχέση με τα αρχικά δεδομένα, τις θεωρητικές παραδοχές και τις αναλυτικές αποφάσεις. Οι Braun και Clarke (2006, σ. 92) τονίζουν ότι η συγγραφή της θεματικής ανάλυσης αποτελεί μέρος της αναλυτικής διαδικασίας, καθώς ενεργοποιεί μηχανισμούς σύνθεσης και θεωρητικής εμβάθυνσης. Η παρούσα έρευνα υιοθέτησε πλήρως αυτήν τη λογική, διασφαλίζοντας ότι τα πορίσματα που συνοδεύουν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων αποτελούν προϊόντα μιας συνεκτικής, διαφανούς και θεωρητικά τεκμηριωμένης διαδικασίας.

4.4 Ηθικά ζητήματα της έρευνας

Η έρευνα συμμορφώθηκε με τις θεμελιώδεις αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση, την επεξεργασία και την παρουσίαση του δημοσιογραφικού υλικού. Το σώμα κειμένων, αποτελούμενο από δημοσιευμένα άρθρα, συλλέχθηκε από τους επίσημους ιστότοπους των τριών εφημερίδων, με πλήρη σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα και χωρίς καμία παρέμβαση στο πρωτογενές περιεχόμενο. Η αξιοποίηση δημοσίων, ελεύθερα διαθέσιμων και συνδρομητικών πηγών διασφάλισε ότι η διαδικασία της δειγματοληψίας δεν υπερέβη νομικούς ή ηθικούς περιορισμούς, καθώς η ανάλυση εστίασε αποκλειστικά στο περιεχόμενο των κειμένων και όχι σε προσωπικά δεδομένα ή ευαίσθητες πληροφορίες.

Η κωδικοποίηση των νοηματικών μονάδων στηρίχθηκε στη συστηματική αποτύπωση του πρωτογενούς δημοσιογραφικού λόγου, με σεβασμό στη γλωσσική,

σημασιολογική και υφολογική του συνοχή. Αποτελούν αυτοτελείς σημασιολογικές οντότητες και επιλέχθηκαν κατά τρόπο ώστε να διατηρούν τον εκφραστικό χαρακτήρα και το νοηματικό πλαίσιο των δημοσιευμάτων. Η διαδικασία αυτή απέκλεισε πρακτικές αποσπασματικής ή παραπλανητικής αναδιατύπωσης, διασφαλίζοντας ότι η κωδικοποίηση αντανακλά με ακρίβεια τις σημασιοδοτήσεις που παράγονται στον δημοσιογραφικό λόγο.

Η χρήση του λογισμικού MAXQDA πραγματοποιήθηκε με πλήρη συμμόρφωση προς τις αρχές της δεοντολογίας που διέπουν τα CAQDAS, καθώς αποκτήθηκε η επίσημη φοιτητική άδεια διάρκειας έξι μηνών, η οποία καλύπτει πλήρως την ακαδημαϊκή αξιοποίησή του. Η Dawson (2022, σ. 91) επισημαίνει ότι οι άδειες χρήσης του λογισμικού δεν αποτελούν τυπικό διοικητικό ζήτημα αλλά ουσιαστική ηθική παράμετρο της ερευνητικής διαδικασίας. Οι άδειες μπορεί να περιλαμβάνουν εμπορικούς ή εκπαιδευτικούς περιορισμούς, να επιτρέπουν ή να αποκλείουν τροποποίηση και αναδιανομή του κώδικα ή να θέτουν προϋποθέσεις για την υποστήριξη και τη νόμιμη πρόσβαση στον πηγαίο κώδικα. Η μη εξουσιοδοτημένη ή μη σύνομη χρήση ερευνητικού λογισμικού ενδέχεται να παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα και να δημιουργεί δεοντολογικά ζητήματα που πλήττουν την εγκυρότητα της ανάλυσης. Η ρητή τήρηση των όρων της άδειας και η πλήρης κατανόηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αυτή συνεπάγεται, ενίσχυσε την ακεραιότητα της έρευνας και διασφάλισε ότι η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με νόμιμα, αξιόπιστα και αναγνωρισμένα εργαλεία.

4.5 Περιορισμοί και προτάσεις επέκτασης της έρευνας

Η παρούσα έρευνα εμπεριέχει ορισμένους περιορισμούς που απορρέουν από τη φύση των δεδομένων, τον χρονικό ορίζοντα και τα χαρακτηριστικά του ερευνητικού σχεδιασμού. Πρώτον, το δείγμα περιορίστηκε σε τρεις εφημερίδες του Ελληνικού Τύπου και επικεντρώθηκε στη χρονική περίοδο μετά την εμφάνιση του ChatGPT τον Νοέμβριο του 2022. Αυτή η επιλογή ναί μεν, επέτρεψε την ανάλυση των σύγχρονων αφηγήσεων, αλλά δεν αποτύπωσε τις ιστορικές μετατοπίσεις των πλαισιώσεων της ΤΝ πριν από αυτό το χρονικό ορόσημο. Επίσης, δεν κάλυψε ολόκληρο το φάσμα του ελληνικού μιντιακού οικοσυστήματος, καθώς δεν συμπεριλήφθηκε δημοσιογραφικός λόγος που να προέρχεται από ραδιοτηλεοπτικά μέσα,

ενημερωτικές πύλες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία παράγουν συμπληρωματικές αφηγήσεις με ιδιαίτερη βαρύτητα.

Δεύτερον, η ποιότητα, η πυκνότητα και η θεματική ετερογένεια των δημοσιογραφικών κειμένων επηρεάζουν τον βαθμό στον οποίο καθίσταται δυνατή η ανάδειξη των αξιακών, πολιτικών και παιδαγωγικών προϋποθέσεων του δημόσιου λόγου. Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, παρά την αναλυτική της ισχύ, στηρίζεται στην ερμηνευτική κρίση του ερευνητή. Η εφαρμογή της διαδικασίας των έξι σταδίων των Braun και Clarke, η διαμόρφωση λειτουργικών ορισμών, η αυστηρή τήρηση των κριτηρίων συμπερίληψης και αποκλεισμού τους, καθώς και η τήρηση ενός audit trail ενισχύουν την ερευνητική διαφάνεια, χωρίς όμως να εξαλείφουν πλήρως την ενδεχόμενη ερμηνευτική μεροληψία που εγγενώς συνοδεύει κάθε ποιοτική προσέγγιση.

Τρίτον, η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού MAXQDA, το οποίο, ναι μεν, παρέχει προηγμένες δυνατότητες οργάνωσης, διαχείρισης και ερμηνείας ποιοτικών δεδομένων, αλλά ταυτόχρονα εισάγει ορισμένα μεθοδολογικά και τεχνικά όρια που απορρέουν από τη δομή και τη λειτουργικότητά του. Είναι πιθανόν ότι η αξιοποίηση διαφορετικού λογισμικού ή ερευνητικού εργαλείου θα οδηγούσε σε εναλλακτικές μορφές κωδικοποίησης και σε διαφοροποιημένες συσχετίσεις μεταξύ των θεματικών κατηγοριών, δεδομένου ότι κάθε πλατφόρμα ενσωματώνει τις δικές της αναλυτικές λογικές και τους δικούς της τρόπους οπτικοποίησης των δεδομένων.

Τέταρτον, η έρευνα εστίασε στην πλαisiώση και τις αναπαραστάσεις της ΤΝ στο πεδίο της εκπαίδευσης. Παρότι η επιλογή αυτή καθιστά δυνατή την αναλυτική διερεύνηση των παιδαγωγικών, ρυθμιστικών και ηθικών πλαisiώσεων, περιορίζει τα συμπεράσματα σε μία μόνο θεματική περιοχή. Η ΤΝ συνιστά ένα πολυδιάστατο κοινωνικο-τεχνολογικό φαινόμενο με εκτενείς προεκτάσεις στην εργασία, την υγεία, τη δημόσια διοίκηση, την πολιτική συμμετοχή, την καλλιτεχνική και πολιτιστική δημιουργία και συνεπώς, η εστίαση αποκλειστικά στην εκπαίδευση δεν επιτρέπει την πλήρη χαρτογράφηση της κοινωνικής της σημασίας.

Ωστόσο, οι παραπάνω περιορισμοί αναδεικνύουν ουσιαστικές κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα. Μια πρώτη δυνατότητα επέκτασης αφορά στη διεύρυνση του δείγματος σε περισσότερα μέσα ενημέρωσης και πλατφόρμες, ώστε να διερευνηθεί

η σύγκλιση ή η απόκλιση των πλαισιώσεων μεταξύ παραδοσιακών και ψηφιακών μορφών ενημέρωσης. Μια δεύτερη κατεύθυνση αφορά στην επέκταση του θεματικού πεδίου στην ανάλυση των αναπαραστάσεων της ΤΝ σε ζητήματα εργασίας, τεχνο-οικονομικών μετασχηματισμών, καλλιτεχνικής παραγωγής και πολιτιστικής δημιουργίας. Αυτή η διεύρυνση θα επέτρεπε μια διαθεματική προσέγγιση των κοινωνικών, πολιτικών και αξιακών συνεπειών της τεχνολογικής αλλαγής που κομίζει η ΤΝ. Επιπλέον, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν μικτές μεθοδολογίες, συνδυάζοντας ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, ανάλυση λόγου και ποσοτικές τεχνικές, προκειμένου να αποτυπώσουν τη δομική πολυπλοκότητα των δημοσιογραφικών αφηγήσεων.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Α΄ Ιστοσελίδες

Πληροφορίες για τον ορισμό και την τυπολογία των λογισμικών CAQDAS:

<https://www.surrey.ac.uk/computer-assisted-qualitative-data-analysis>

Πληροφορίες για το λογισμικό MAXQDA:

<https://www.maxqda.com>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνοηθικής. (2025). *Έρευνα στάσεων και αντιλήψεων σχετικά με θέματα βιοηθικής– τεχνοηθικής*. EEBT. Ανακτήθηκε από: <https://www.bioethics.gr>

Ελληνική Συμβουλευτική Επιτροπή Τεχνητής Νοημοσύνης. (2024). *Σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης*. Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού. Ανακτήθηκε από: <https://foresight.gov.gr/studies/sxedio-gia-ti-metavasi-tis-elladas-stin-epoxi-tis-texnitis-noimosynis/>

Τατσόγλου Μ. (2025). *Τεχνητή Νοημοσύνη, ΜΜΕ και προπαγάνδα: Εγγραφή στη θεωρία των ομόκεντρων κύκλων*. Ετήσιο Ελληνόφωνο Επιστημονικό Συνέδριο Εργαστηρίων Επικοινωνίας, 3(1), 205–217. <https://doi.org/10.12681/cclabs.8074>

Τριανταφύλλου, Σ. (2025). *Τα ΜΜΕ και η δημοσιογραφία σε μετάβαση: Οι μεταβαλλόμενες συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης* (2η έκδοση). Εκδόσεις Δίσιγμα. Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2020. <https://doi.org/10.1177/0267323101016004004>

Φρέιρε, Π. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζομένου* (μτφρ. Γ. Κρητικός). Εκδόσεις Ράππας. Το πρωτότυπο έργο δημοσιεύθηκε το έτος 1970.

Barthes, R. (1979). *Μυθολογίες* (μτφρ. Κ. Χατζηδήμου & Ι. Ράλλη - επιμ. Γ. Κρητικός,) Εκδόσεις Ράππα. Το πρωτότυπο έργο δημοσιεύτηκε το έτος 1957.

Dawson, C. (2022). *Το Α και το Ω των ψηφιακών μεθόδων έρευνας* (μτφρ. Ι. Φυριππή

- επιμ. Α. Γαζή και Α. Γαρδικιώτης). Εκδόσεις Πεδίο. Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το έτος 2020.

Focus Bari & YouGov. (2024, Φεβρουάριος). *Οι Έλληνες, η AI & το ChatGPT: Αποτελέσματα πανελλαδικής έρευνας*. Ανακτήθηκε από: <https://tinyurl.com/47v79r6p>

Focus Bari & IRIS. (2024, Ιούνιος-Αύγουστος). *Παγκόσμιες τάσεις και αντιλήψεις για την Τεχνητή Νοημοσύνη: Αποτελέσματα έρευνας σε 21 χώρες*. Ανακτήθηκε από: https://focusbari.gr/wp-content/uploads/AI_confidence_gr.pdf

Focus Bari & YouGov. (2024, Νοέμβριος). *Έλληνες & Τεχνητή Νοημοσύνη: Στάσεις και Αντίκτυπος*. Ανακτήθηκε από: <https://tinyurl.com/yd2ahz57>

UNESCO. (2023). *Κατευθυντήριες γραμμές για την παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη στην εκπαίδευση και την έρευνα*. Ανακτήθηκε από: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390613>

Ξενόγλωσση

Babbie. E. R. (2013). *The Practice of Social Research*. Cengage Learning.

Bearman, M., Ryan, J. & Ajjaw, R. (2023). Discourses of artificial intelligence in higher education: a critical literature review. *High Educ* 86, 369–385. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00937-2>

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Penguin Books.

Biesta, G. (2008). Good education in an age of measurement: On the need to reconnect with the question of purpose in education. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 33–46. <https://doi.org/10.1007/s11092-008-9064-9>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4th ed.). Oxford University Press.

- Buckingham, D. (2003). *Media literacies*. In Media education: Literacy, learning and contemporary culture. Polity Press.
- Callon, M. (1984). Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St Brieuc Bay. *The Sociological Review*, 32(1), 196-233. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1984.tb00113.x>
- Cammozzo, A., Di Buccio, E., Neresini, F. (2020). Monitoring Technoscientific Issues in the News. Στο Koprinska, I., et al. ECML PKDD 2020 Workshops. ECML PKDD 2020. *Communications in Computer and Information Science*, vol 1323. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65965-3_37
- Capurro, R. (2020). The age of artificial intelligences: A personal reflection. *International Review of Information Ethics*, 28, 1–21 <https://doi.org/10.29173/irie388>
- Cave, S., Craig, C., Dihal, K., Dillon, S., Montgomery, J., Singler, B., & Taylor, L. (2018). *Portrayals and perceptions of AI and why they matter*. The Royal Society. <https://doi.org/10.17863/CAM.34502>
- Chouliaraki, L. (2021). Post-humanitarianism the lifestyle solidarity of the 21st century. *On Education. Journal for Research and Debate*, 4 (10). https://doi.org/10.17899/on_ed.2021.10.2
- Clark, L. S. (2013). Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice. *Medie Kultur: Journal of Media and Communication Research*, 54, 181–184.
- Couldry, N. (2003). *Media rituals: A critical approach*. London: Routledge.
- Couldry, N. & Hepp, A. (2013). Conceptualizing Mediatization: Contexts, Traditions, Arguments. *Communication Theory*, 23(3), 191–202. <https://doi.org/10.1111/comt.12019>
- Couldry, N. (2014). A necessary disenchantment: Myth, agency and injustice in a digital world. *The Sociological Review*, 62(4), 880–897. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12149>
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality: Society, culture, mediatization*. Polity Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

- de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal and Document Design*, 13(1), 51–62. <https://doi.org/10.1075/idjdd.13.1.06vre>
- D'Angelo, P. (2002). News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: a Response to Entman. *Journal of Communication*, 52(4), 870–888 <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2002.tb02578.x>
- Denia, E. (2025). AI narratives model: Social perception of artificial intelligence, *Technovation*, 146, 103266. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2025.103266>.
- Dimopoulos, K., & Koulaidis, V. (2002). The socio-epistemic constitution of science and technology in the Greek press: an analysis of its presentation. *Public Understanding of Science*, 11(3), 225–241. <https://doi.org/10.1088/0963-6625/11/3/302>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163–173. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x>
- European Commission. (2019). *Ethics guidelines for trustworthy AI*. Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. Ανακτήθηκε από: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
- Facer, K., Selwyn, N. (2021). *Digital Technology and the Futures of Education: towards 'non-stupid' optimism*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071>
- Fast, E., & Horvitz, E. (2017, February). *Long-term trends in the public perception of artificial intelligence*. AAAI Conference on Artificial Intelligence, 31(1), 157–165. San Francisco CA, USA. 4-9 February 2017. <https://doi.org/10.1609/aaai.v31i1.11135>
- Feenberg, A. (1999). *Questioning technology*. Routledge.

- Feenberg, A. (2002). *Transforming technology: A critical theory revisited*. Oxford University Press. <https://journals.sfu.ca/raisa/index.php/tb/article/view/2>
- Feenberg, A. (2005). Critical theory of technology: An overview. *Tailoring Biotechnologies*, 1 (1), 47–64.
- Feenberg, A. (2010). *Between reason and experience: Essays in technology and modernity*. MIT Press.
- Floridi, L. (2018). Soft Ethics and the Governance of the Digital. *Philos. Technol.* 31, 1–8. <https://doi.org/10.1007/s13347-018-0303-9>
- Floridi, L., & Cowls, J. (2019). A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. *Harvard Data Science Review*, 1(1). <https://doi.org/10.1162/99608f92.8cd550d1>
- Freeman, B. C., & Aoki, K. (2023, November). *ChatGPT in education: A comparative study of media framing in Japan and Malaysia*. 7th International Conference on Education and E-Learning, 26-32. Tokyo, Japan. 25 – 27 November 2023. <https://doi.org/10.1145/3637989.3638020>
- Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1989). Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal of Sociology*, 95 (1), 1–37. <http://www.jstor.org/stable/2780405>
- Gerovitch, S. (2001). “Mathematical Machines” of the Cold War: Soviet Computing, American Cybernetics and Ideological Disputes in the Early 1950s: Soviet Computing, American Cybernetics and Ideological Disputes in the Early 1950s. *Social Studies of Science*, 31(2), 253 - 287. <https://doi.org/10.1177/0306312701031002006>
- Giouvanopoulou, K., Ziouvelou, X., Papademas, M., Karpouzis, K., Karkaletsis, V. (2026). Identifying AI Challenges in Research Practices Through Research Ethics Reviews. In: Alvarez, I., Arias-Oliva, M., Dediu, AH., Silva, N. (eds) Ethical and Social Impacts of Information and Communication Technology. ETHICOMP 2025. Lecture Notes in Computer Science, vol 15939. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-032-01429-0_2

- Giroux, H. (2021). Critical Pedagogy. Στο Bauer, U., Bittlingmayer, U.H., Scherr, A. (επιμ.), *Handbuch Bildungs - und Erziehungssoziologie*. Springer VS. https://doi.org/10.1007/978-3-658-31395-1_19-1
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press. Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το έτος 1974.
- Guetterman, T. C., & James, T. G. (2023). A software feature for mixed methods analysis: The MAXQDA interactive quote matrix. *Methods in Psychology*, 8, 100116. <https://doi.org/10.1016/j.metip.2023.100116>
- Haenlein, M., & Kaplan, A. (2019). A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence. *California Management Review*, 61(4), 5-14. <https://doi.org/10.1177/0008125619864925>
- Hagendorff, T. (2020). The ethics of AI ethics: An evaluation of guidelines. *Minds and Machines*, 30 (1), 99–120. <https://doi.org/10.1007/s11023-020-09517-8>
- Hall, S. (1982). The rediscovery of “ideology”: Return of the repressed in media studies. In M. Gurevitch, T. Bennett, J. Curran, & J. Woollacott (Eds.), *Culture, society and the media*, 56–90. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9780203978092>
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. SAGE Publications.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press
- Hughes, T. (1983). *Networks of power: Electrification in Western society, 1880–1930*. Johns Hopkins University Press
- Iosifidis, P. & Boucas, D. (2015). *Media Policy and Independent Journalism in Greece*. Open Society Foundations. <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/6034/>
- International Press Institute, Media and Journalism Research Center. (2024). *Media Capture Monitoring Report: Greece*. Ανακτήθηκε από: <https://ipi.media/publications/media-capture-monitoring-report-greece/>
- Ittefaq, M. et al. (2025). Global news media coverage of artificial intelligence (AI): A comparative analysis of frames, sentiments, and trends across 12 countries.

Iyengar, S. (1990). Framing responsibility for political issues: The case of poverty. *Polit Behav* 12, 19–40. <https://doi.org/10.1007/BF00992330>

Iyengar, S., & Kinder, D. R. (1987). *News That Matters: Television and American Opinion*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226388603.001.0001>

Jandrić, P., Knox, J., Besley, T., Ryberg, T., Suoranta, J & Hayes, S. (2018). Post-digital science and education. *Educational Philosophy and Theory*, 50(10), 893–899. <https://doi.org/10.1080/00131857.2018.1454000>

Jasanoff, S. (2021). Imagined worlds and imagined publics: Sociotechnical imaginaries and democratic politics. *Science, Technology & Human Values*, 46 (2), 242–260.

Jasanoff, S., Kim, SH. (2009). Containing the Atom: Sociotechnical Imaginaries and Nuclear Power in the United States and South Korea. *Minerva* 47, 119–146. <https://doi.org/10.1007/s11024-009-9124-4>

Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389–399. <https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2>

Kalfeli, P., & Angeli, C. (2025). The Intersection of AI, Ethics, and Journalism: Greek Journalists' and Academics' Perspectives. *Societies*, 15(2), 22. <https://doi.org/10.3390/soc15020022>

Kaltsas, S., Karoulas, G., Karayiannis, Y., Kountouri, F. (2022). The Political Discourse of the Church of Greece during the Crisis: An Empirical Approach. *Religions*. 13(4):273. <https://doi.org/10.3390/rel13040273>

Krippendorff, K. (2014). *Content analysis: An introduction to its methodology*. SAGE Publications.

Kuckartz, U., Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA: Text, audio, and video*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15671-8>

Laine, J., Minkinen, M., Mäntymäki, M. (2024). Ethics-based AI auditing: A systematic literature review on conceptualizations of ethical principles and knowledge

- contributions to stakeholders. *Information & Management*, 61(5), 103969.
<https://doi.org/10.1016/j.im.2024.103969>
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199256044.001.0001>
- Lecheler, S., de Vreese, C. H. (2019). News framing effects: Theory and practice. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-mono/10.4324/9781315208077>
- Livingstone, S., Lunt, P. (2014). 31. Mediatization: an emerging paradigm for media and communication research? (ed. K. Lundby). *Mediatization of Communication*, 703-724. De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110272215.703>
- Matthes, J., Kohring, M. (2008). The Content Analysis of Media Frames: Toward Improving Reliability and Validity. *Journal of Communication*, 58(2), 258 - 279
<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.00384.x>
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The Agenda - Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
<http://www.jstor.org/stable/2747787>
- Mergoupis-Savaidou, E., Papanelopoulou, F. & Tzokas, S. (2012). Science and Technology in Greek Newspapers, 1900–1910. Historiographical Reflections and the Role of Journalists for the Public Images of Science and Technology. *Sci & Educ* 21, 293–310 <https://doi.org/10.1007/s11191-010-9292-5>
- Morris, S. M., & Stommel, J. (2018). *An urgency of teachers: the work of critical digital pedagogy*. Hybrid Pedagogy Inc. Ανακτήθηκε από <https://pressbooks.pub/criticaldigitalpedagogy/>
- Mosco, V. (2004). *The digital sublime: Myth, power, and cyberspace*. MIT Press.
- Olawuyi, E. A., Enuwah, J. (2025). Framing the future: Media narratives on artificial intelligence and its societal impact. *International Journal of Current Research in the Humanities*, 28, 269–282.
- OpenAI. (2023). GPT-4 Technical Report. ArXiv preprint arXiv:2303.08774. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2303.08774>

- Nguyen, D., Hekman, E. (2022). The news framing of artificial intelligence: a critical exploration of how media discourses make sense of automation. *AI & Soc* 39, 437–451. <https://doi.org/10.1007/s00146-022-01511-1>
- Palla, Z., & Kostarella, I. (2025). Journalists' Perspectives on the Role of Artificial Intelligence in Enhancing Quality Journalism in Greek Local Media. *Societies*, 15(4), 89. <https://doi.org/10.3390/soc15040089>
- Papadopoulou, L. (2020). Alternative hybrid media in Greece: An analysis through the prism of political economy. *Journal of Greek Media & Culture*, 6(2), 197–211. https://doi.org/10.1386/jgmc_00013_1
- Papathanassopoulos, S. (2001). Media Commercialization and Journalism in Greece. *European Journal of Communication*, 16(4), 505-521.
- Pasquale, F. (2015). *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*. Harvard University Press, 2015. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674736061>
- Pinch, T. J., & Bijker, W. E. (1984). The Social Construction of Facts and Artefacts: or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology might Benefit Each Other. *Social Studies of Science*, 14(3), 399-441. <https://doi.org/10.1177/030631284014003004>
- Reese, S. D. (2001). *Prologue—Framing public life: A bridging model for media research*. In S. D. Reese, O. H. Gandy Jr., & A. E. Grant (Eds.), *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*, 7–31. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781410605689>
- Roe, J., & Perkins, M. (2023). What they're not telling you about ChatGPT: Exploring the discourse of AI in UK news media headlines. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(753). <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02282>
- Roe, J., & Perkins, M. (2024). *Generative AI and agency in education: A critical scoping review and thematic analysis*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2411.00631>
- Ryazanov, I., Öhman, C. & Björklund, J. (2025). How ChatGPT Changed the Media's Narratives on AI: A Semi-automated Narrative Analysis Through Frame Semantics. *Minds & Machines* 35(2). <https://doi.org/10.1007/s11023-024-09705-w>

- Sætra, H.S., Selinger, E. (2024). Technological Remedies for Social Problems: Defining and Demarcating Techno-Fixes and Techno-Solutionism. *Sci Eng Ethics* 30(60). <https://doi.org/10.1007/s11948-024-00524-x>
- Santos, N., Monteiro, V., Mata, L. (2021). Using MAXQDA in Qualitative Content Analysis: An Example Comparing Single-Person and Focus Group Interviews. In M. C. Gizzi - Stefan Rädiker (eds.), *The Practice of Qualitative Data Analysis. Research Examples using MAXQDA* (pp. 35-53). MAXQDA Press.
- Scheufele, D. A., Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 57(1), 9-20. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9916.2007.00326.x>
- Selwyn, N. (2011). *Education and technology: Key issues and debates*. Continuum International Publishing Group.
- Serafis, D., & Tseronis, A. (2023). *The front page as a canvas for multimodal argumentation: Brexit in the Greek press*. *Frontiers in Communication* 8, 1230632. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2023.1230632>
- Silver, C., & Lewins, A. (2010). Computer assisted qualitative data analysis. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education* 6, (326–334). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-044894-7.01582-7>
- Triantafyllou, S., Panagopoulos, A. M., & Kapos, P. (2025). AI Pioneers and Stragglers in Greece: Challenges, Gaps, and Opportunities for Journalists and Media. *Societies*, 15(8), 209. <https://doi.org/10.3390/soc15080209>
- UNESCO. (2021). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. UNESCO. Ανακτήθηκε από: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>
- van Dijk, T. A. (2008). Discourse, power and access. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* 84–104. Routledge.
- Veneti, A., & Karadimitriou, A. (2013). Policy and regulation in the media landscape: The Greek paradigm. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 1(3), 439–457.
- Walter, Y. (2024). Embracing the future of Artificial Intelligence in the classroom: The relevance of AI literacy, prompt engineering, and critical thinking in modern

- education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 21(15). <https://doi.org/10.1186/s41239-024-00448-3>
- Whittlestone, J., Nystrup, R., Alexandrova, A., Doran, D., & Cave, S. (2019, January). *The role and limits of principles in AI ethics: Towards a focus on tensions*. AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society, 195-200. Honolulu HI USA. 27-28
- lavouaρίου 2019. <https://doi.org/10.1145/3306618.3314289>
- Williams, R., & Edge, D. (1996). The social shaping of technology. *Research Policy*, 25 (6), 865-899. [https://doi.org/10.1016/0048-7333\(96\)00885-2](https://doi.org/10.1016/0048-7333(96)00885-2)
- Williamson, B. (2024). The Social life of AI in Education. (Int J. Artif). *Intell Educ* 34, 97–104 (2024). <https://doi.org/10.1007/s40593-023-00342-5>
- Williamson, B., Macgilchrist, F. & Potter, J. (2023). Re-examining AI, automation and datafication in education. *Learning, Media and Technology*, 48(1), 1–5. <https://doi.org/10.1080/17439884.2023.2167830>
- Winkel, M. (2025). Society in charge: the connection of artificial intelligence, responsibility, and ethics in German media discourse. *AI Ethics* 5, 2839–2866. <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00604-5>
- Winner, L. (1980). Do Artifacts Have Politics? *Daedalus*, 109(1), 121–136. <http://www.jstor.org/stable/20024652>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος δημοσιογραφικών άρθρων

α/α	Ημερομηνία Δημοσίευσης	Μέσο	Τίτλος Άρθρου	Σύνδεσμος πρόσβασης	Κατηγορία σύμφωνα με το μέσο
1	7/2/2023	ΕΦΣΥΝ	Το AI ChatGPT έδωσε και πέρασε μάθημα με 8 στο ΑΠΘ	https://www.efsyn.gr/epistimi/tehnologia/377629_ai-chatgpt-edose-kai-perase-mathima-me-8-sto-apth	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
2	19/2/2023	ΕΦΣΥΝ	Το νέο (αμφιλεγόμενο) εργαλείο Τεχνητής Νοημοσύνης	https://www.efsyn.gr/nisides/379076_neo-amfilegomeno-ergaleio-tehnitis-noimosynis	ΝΗΣΙΔΕΣ
3	13/5/2023	ΕΦΣΥΝ	Πρόκληση και απειλή για την εκπαίδευση	https://www.efsyn.gr/nisides/389558_proklisi-kai-apeili-gia-tin-ekpaideysi	ΝΗΣΙΔΕΣ
4	7/6/2023	ΕΦΣΥΝ	Τεχνητή νοημοσύνη τέλος στη συγγραφή ακαδημαϊκών κειμένων	https://www.efsyn.gr/epistimi/tehnologia/392813_tehniti-noimosyni-telos-sti-syggrafi-akadimaikon-keimenon	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
5	15/10/2023	ΕΦΣΥΝ	Τεχνητή Νοημοσύνη: Δυστοπία ή επανάσταση;	https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/407932_tehniti-noimosyni-dystopia-i-epanastasi	ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΦΣΥΝ
6	30/1/2024	ΕΦΣΥΝ	Το μέλλον είναι ήδη εδώ!	https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/420558_mellon-einai-idi-edo	
7	2/2/2024	ΕΦΣΥΝ	Το νέο κυβερνητικό φιάσκο: αντιγραφή στις εξετάσεις, αρκεί να σπάσουν οι καταλήψεις;	https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/420992_neo-kybernitiko-fiasko-antigrafi-stis-exetaseis-arkei-na-spasoun-oi-katalipsis	ΑΠΟΨΕΙΣ
8	3/4/2024	ΕΦΣΥΝ	Τεχνητή νοημοσύνη με εν συναίσθηση;	https://www.efsyn.gr/stiles/ano-kato/428230_tehniti-noimosyni-me-ensynaisthisi	ΑΝΩ ΚΑΤΩ

9	2/12/2024	ΕΦΣΥΝ	Υψηλού κινδύνου και μεγάλων προσδοκιών η χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση	https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/455268_ypsiloy-kindynoy-kai-megalon-prosdokion-i-hrisi-tehnitis-noimosynis-stin	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
10	24/1/2025	ΕΦΣΥΝ	Έρευνα του Ιδρύματος Vodafone για την Τεχνητή Νοημοσύνη στα ευρωπαϊκά σχολεία αποκαλύπτει κενό δεξιοτήτων AI σε μαθητές και εκπαιδευτικούς	https://www.efsyn.gr/epistimi/tehnologia/461136_ereyna-toy-idrymatos-vodafone-gia-tin-tehniti-noimosyni-sta-eyropaika	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
11	27/3/2025	ΕΦΣΥΝ	«Όλοι οι μαθητές πρέπει να έχουν πρόσβαση σε εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης»	https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/467406_oloi-oi-mathites-prepei-na-ehoyn-prosbasi-se-efarmoges-tehnitis-noimosynis	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
12	5/4/2025	ΕΦΣΥΝ	Η τεχνητή νοημοσύνη μεταμορφώνει την εκπαίδευση	https://www.efsyn.gr/nisides/468362_i-tehniti-noimosyni-metamorfonei-tin-ekpaideysi	ΝΗΣΙΔΕΣ
13	22/4/2025	ΕΦΣΥΝ	Οθόνες σε ρόλο δασκάλων και καθηγητών	https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/469950_othones-se-rolodaskalon-kai-kathigiton	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
14	13/7/2025	ΕΦΣΥΝ	Στα σκοινιά οι ακαδημαϊκοί για τα χιλιάδες επιστημονικά άρθρα που δημοσιεύονται	https://www.efsyn.gr/epistimi/epistimonika-nea/478889_sta-skoinia-oi-akadimaikoi-gia-ta-hiliades-epistimonika-arthra-poy	Επιστημονικά Νέα
15	17/1/2023	Η Καθημερινή	ChatGPT: Πώς μια εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης ξαναγράφει τους κανόνες στην εκπαίδευση	https://www.kathimerini.gr/world/562232422/chatgpt-pos-mia-efarmogi-technitis-noimosynis-xanagrafei-toys-kanones-stin-ekpaideysi/	ΚΟΣΜΟΣ

16	22/1/2023	Η Καθημερινή	Ούτε αλήθεια ούτε ψέμα	https://www.kathimerini.gr/opinion/562240576/oYTE-alitheia-oYTE-psema/	ΑΠΟΨΕΙΣ
17	25/1/2023	Η Καθημερινή	Το ChatGPT πήρε... πτυχίο Νομικής – Πώς έγραψε στις τελικές εξετάσεις	https://www.kathimerini.gr/world/562246006/to-chatgpt-perasetis-exetaseis-tis-nomikis-scholis-stis-ipa/	Κόσμος
18	26/1/2023	Η Καθημερινή	Ερευνητές της Οξφόρδης: «Η προηγμένη τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να σκοτώσει τους πάντες»	https://www.kathimerini.gr/life/technology/562247794/ereynites-tis-oxfordis-i-proigmeni-technitinoimosyni-thamporoyse-na-skotosei-toys-pantes/	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
19	31/1/2023	Η Καθημερινή	Το ChatGPT προαναγγέλλει τον «θάνατο» του... γραπτού – Τι λένε ακαδημαϊκοί στην «Κ»	https://www.kathimerini.gr/society/562253449/to-chat-gpt-proanaggellei-ton-thanato-toy-graptoy-ti-lene-akadimaikoi-stin-k/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
20	1/2/2023	Η Καθημερινή	ChatGPT: Πρόγραμμα ανιχνεύει τα κείμενα που έχουν γραφτεί από τεχνητή νοημοσύνη	https://www.kathimerini.gr/life/technology/562257250/chatgpt-programma-anichneyei-ta-klemmena-keimena-poy-echoyn-graftei-apo-technitinoimosyni/	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
21	7/2/2023	Η Καθημερινή	Το ChatGPT έδωσε εξετάσεις σε μάθημα του ΑΠΘ – Πέρασε με βαθμολογία 8 στα 10	https://www.kathimerini.gr/society/562266676/to-chatgpt-edose-exetaseis-se-mathima-toy-apth-perase-mevathmologia-8-sta-10/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
22	9/2/2023	Η Καθημερινή	Μια κριτική ματιά στην τεχνητή νοημοσύνη	https://www.kathimerini.gr/world/562267372/mia-kritiki-matia-stin-technitinoimosyni/	Κόσμος
23	17/2/2023	Η Καθημερινή	Από εδώ ο «συμμαθητής» μου, ένα ρομπότ	https://www.kathimerini.gr/society/562281961/apo-edo-o-symmalthitis-moy-enarompot/	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

24	20/2/2023	Η Καθημερινή	Τα ΑΕΙ αναζητούν άμυνες στην επέλαση του ChatGPT	https://www.kathimerini.gr/society/562285468/ta-aei-anazitoun-amynes-stin-epelasi-toy-chatgpt/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
25	24/2/2023	Η Καθημερινή	Education 4.0: Η νέα εποχή της εκπαίδευσης	https://www.kathimerini.gr/pages/matter-of-class/562296358/education-4-0-i-nea-epochi-tis-ekpaideysis/	MATTER OF CLASS
26	7/3/2023	Η Καθημερινή	Άρθρο του Δ. Σπινέλλη στην «Κ»: Η τεχνητή νοημοσύνη αποψilώνει το οικοσύστημα της γνώσης	https://www.kathimerini.gr/society/562306261/arthro-toy-d-spinelli-stin-k-i-techniti-noimosyni-apopsilonei-to-oikosystima-tis-gnosis/	ΑΠΟΨΗ
27	7/3/2023	Η Καθημερινή	Δάσκαλοι, μαθητές και το... τζίνι του ChatGPT	https://www.kathimerini.gr/world/562311073/daskaloi-mathites-kai-to-tzini-toy-chatgpt/	ΚΟΣΜΟΣ
28	13/3/2023	Η Καθημερινή	Άρθρο των Α. Καραμπατζού και Δ. Σκεύη στην «Κ»: Το ChatGPT στην εκπαίδευση – Κατάρα ή ευλογία;	https://www.kathimerini.gr/economy/562318447/arthro-ton-a-karampatzoy-kai-d-skeyi-stin-k-to-chatgpt-stin-ekpaideysi-katara-i-eylogia/	ΑΠΟΨΕΙΣ
29	28/3/2023	Η Καθημερινή	Ο πρύτανης του Γέιλ στην «Κ»: Στενή συνεργασία με την Ελλάδα	https://www.kathimerini.gr/society/562337950/o-prytanis-toy-geil-stin-k-steni-synergasia-me-tin-ellada/	
30	29/3/2023	Η Καθημερινή	Πώς η ΑΙ αλλάζει τα πάντα	https://www.kathimerini.gr/world/562344190/pos-i-ai-allazei-ta-panta/	
31	30/3/2023	Η Καθημερινή	Η τεχνητή νοημοσύνη προκαλεί ανησυχία στους εκπαιδευτικούς	https://www.kathimerini.gr/society/562345996/i-techniti-noimosyni-prokalei-anisychia-stoys-ekpaideytikoys/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
32	31/3/2023	Η Καθημερινή	Ποιοι ζητούν μορατόριουμ για την τεχνητή νοημοσύνη	https://www.kathimerini.gr/society/562347946/poioi-zitoun-moratorioym-gia-tin-techniti-noimosyni/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ

33	4/4/2023	Η Καθημερινή	«Από εδώ ο Αϊνστάιν»: Ένα ρομπότ ChatGPT στις σχολικές τάξεις της Κύπρου	https://www.kathimerini.gr/society/562354786/apo-edo-o-ainstein-ena-rompot-chatgpt-stis-scholikes-taxeis-tis-kyprou/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
34	25/6/2023	Η Καθημερινή	Θέμα χρόνου για την Τεχνητή Νοημοσύνη να αρχίσει να διδάσκει στα σχολεία	https://www.kathimerini.gr/life/technology/562489249/thema-chronoy-gia-tin-techniti-noimosyni-na-archisei-na-didaskei-sta-scholeia/	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
35	19/7/2023	Η Καθημερινή	Έχει θέση η τεχνητή νοημοσύνη στα σχολεία;	https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/562526962/echei-thesi-i-techniti-noimosyni-sta-scholeia/	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
36	12/2/2024	Η Καθημερινή	Απειλούνται οι τηλεξετάσεις από το ChatGPT;	https://www.kathimerini.gr/society/562876750/apeiloyntai-oi-tilexetaseis-apo-to-chatgpt/	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
37	20/2/2024	Η Καθημερινή	Τεχνητή Νοημοσύνη: Θανάσιμος εχθρός η πιστός σύμμαχος;	https://www.kathimerini.gr/society/562893667/techniti-noimosyni-thanasimos-echthros-i-pistos-symmachos/	ΑΠΟΨΕΙΣ
38	29/2/2024	Η Καθημερινή	Το ChatGPT και τα «εκτός πρίζας» ΑΕΙ	https://www.kathimerini.gr/opinion/562907716/to-chatgpt-kai-ta-ektos-prizas-aei/	ΑΠΟΨΕΙΣ
39	7/6/2024	Η Καθημερινή	Με την τεχνητή νοημοσύνη στην έδρα	https://www.kathimerini.gr/society/563043529/me-tin-techniti-noimosyni-stin-edra/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
40	14/6/2024	Η Καθημερινή	Αριστοτέλης και AI: Ένα πρωτοποριακό συνέδριο για την ηθική στην τεχνητή νοημοσύνη	https://www.kathimerini.gr/pages/announcements/563078821/aris-totelis-kai-ai-ena-protoporiako-synnedrio-gia-tin-ithiki-stin-techniti-noimosyni/	Δελτία Τύπου
41	15/7/2024	Η Καθημερινή	Η AI είναι τόσο σημαντική όσο η επινόηση της γλώσσας	https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/563125291/i-ai-einaitoso-simantiki-oso-i-epinoisi-tis-glossas/	Πολιτισμός

42	25/7/2024	Η Καθημερινή	Η Τεχνητή Νοημοσύνη «αρίστευσε» στη Μαθηματική Ολυμπιάδα	https://www.kathimerini.gr/world/563144122/i-techniti-noimosyni-aristeuse-sti-mathimatiki-olympiada/	ΚΟΣΜΟΣ
43	22/9/2024	Η Καθημερινή	Οι σπουδές στην Τεχνητή Νοημοσύνη γίνονται γυναικεία υπόθεση	https://www.kathimerini.gr/life/people/562631431/oi-spyodes-stin-techniti-noimosyni-ginontai-gynaikeia-upothesi/	ΠΡΟΣΩΠΑ
44	15/11/2024	Η Καθημερινή	Τελικά, το ChatGPT είναι καλό ή κακό;	https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/563323639/telika-to-chatgpt-einai-kalo-i-kako/	Περιοδικό «Κ»
45	12/12/2024	Η Καθημερινή	Η τεχνητή νοημοσύνη στο Γυμνάσιο	https://www.kathimerini.gr/society/ekpaideysi/563370142/i-techniti-noimosyni-sto-gymnasio/	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
46	6/2/2025	Η Καθημερινή	Το ChatGPT, εμπόδιο στις τηλεξετάσεις των ΑΕΙ	https://www.kathimerini.gr/society/562867789/to-chatgpt-empodio-stis-tilexetaseis-ton-aei/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
47	21/2/2025	Η Καθημερινή	Μαθήματα επιβίωσης στον ψηφιακό κόσμο Η ανάγκη ενίσχυσης της κριτικής σκέψης των μαθητών, ο ρόλος του σχολείου και οι καινοτόμες πρακτικές άλλων χωρών	https://www.kathimerini.gr/society/563479546/giorgos-mitakidistin-k-mathimata-epiviosis-ston-psifiako-kosmo/	
48	13/3/2025	Η Καθημερινή	Κίνα: Μαθήματα για την τεχνητή νοημοσύνη από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού	https://www.kathimerini.gr/world/563510602/kina-xekinoy-mathimata-gia-tin-ai-apo-to-dimotiko-scholeio/	ΚΟΣΜΟΣ
49	22/3/2025	Η Καθημερινή	Με «σκονάκι» το ChatGPT	https://www.kathimerini.gr/society/reportaz/563526130/me-skonaki-to-chatgpt/	ΡΕΠΟΡΤΑΖ

50	16/4/2025	Η Καθημερινή	Έρευνα Ιδρύματος Vodafone: Οι Έλληνες μαθητές απαντούν για την τεχνητή νοημοσύνη στα σχολεία τους	https://www.kathimerini.gr/life/563565568/ereyna-idrymatos-vodafone-oi-ellines-mathites-apantoun-gia-tin-techniti-noimosyni-sta-scholeia-toys/	
51	21/5/2025	Η Καθημερινή	Πανελλαδικές με βοηθό το ChatGPT	https://www.kathimerini.gr/society/reportaz/563624164/panelladikes-me-voitho-to-chatgtp/	ΡΕΠΟΡΤΑΖ
52	3/6/2025	Η Καθημερινή	Μπορούμε να εμπιστευθούμε την τεχνητή νοημοσύνη στα σχολεία;	https://www.kathimerini.gr/life/techniti-noimosyni/563646613/mporoyme-na-empisteythoyme-tin-techniti-noimosyni-sta-scholeia/	ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ
53	15/6/2025	Η Καθημερινή	Ποιος ελέγχει την τεχνητή νοημοσύνη;	https://www.kathimerini.gr/opinion/563662588/poios-elegchei-tin-techniti-noimosyni/	ΑΠΟΨΕΙΣ
54	8/7/2025	Η Καθημερινή	Χαλάει το μυαλό μας το ChatGPT;	https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/563698534/chalaei-to-myalo-mas-to-chatgpt/	Περιοδικό «Κ»
55	16/7/2024	Η Καθημερινή	Πώς μπορεί η AI να βελτιώσει την εκπαίδευση;	https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/563123515/pos-mporei-i-ai-na-veltiosei-tin-ekpaideysi/	Περιοδικό «Κ»
56	7/9/2023	Η Καθημερινή	Τεχνητή νοημοσύνη: Η εκπαίδευση αγκαλιάζει απρόθυμα τα μπότς	https://www.kathimerini.gr/world/562603549/techniti-noimosyni-i-ekpaideysi-agkaliazei-aprothyma-ta-mpots/	Κόσμος
57	19/5/2024	Η Καθημερινή	Δάσκαλοι στα θρανία της τεχνητής νοημοσύνης	https://www.kathimerini.gr/society/563030572/daskaloi-sta-thrania-tis-technitis-noimosynis/	ΚΟΙΝΩΝΙΑ
58	18/9/2024	Η Καθημερινή	Μπορεί η AI να κάνει ιδιαίτερα σε μαθητές;	https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/563224840/mporei-i-ai-na-kanei-idiaitera-se-mathites/	Περιοδικό «Κ»

59	1/4/2023	TA NEA	ChatGPT: Ομοβροντία προειδοποιήσεων για τους κινδύνους από την ανεξέλεγκτη τεχνητή νοημοσύνη	https://www.tanea.gr/2023/04/01/science-technology/chatgpt-omovrontia-proeidopoiiseon-gia-tous-kindynous-apo-tin-anekselegkti-texniti-noimosyni/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
60	2/6/2023	TA NEA	Πότε θα αρχίσει να απειλείται ο άνθρωπος	https://www.tanea.gr/2023/06/02/science-technology/pote-tha-arxisei-na-apeileitai-o-anthropos/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
61	18/11/2023	TA NEA	Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να αποδειχτεί «ευφυέστερη» από τα παιδιά μας; - Όταν η τεχνητή νοημοσύνη συνάντησε τους ρομποτίθους	https://www.tanea.gr/2023/11/19/science-technology/i-epelasion-rompopithikon-crtis-texnitis-noimosynis-online/	Premium Έκδοση - Επιστήμη & Τεχνολογία
62	31/1/2024	TA NEA	Το ChatGPT έδωσε εξετάσεις σε ΑΕΙ και πέρασε με «πολύ καλά»	https://www.tanea.gr/2024/01/31/science-technology/tromaktiko-to-chatgpt-edose-eksetaseis-se-aei-kai-perase-me-poly-kala/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
63	3/3/2024	TA NEA	Μια πιο ανθρώπινη εκπαίδευση στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης	https://www.tanea.gr/2024/03/03/science-technology/mia-pio-anthropini-ekpaideysi-stin-epoxi-tis-texnitis-noimosynis/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
64	22/10/2024	TA NEA	Νέα θεολογία, νέα θερααινίδα	https://www.tanea.gr/2024/10/22/opinions/nea-theologiacrnea-therapainida-online/	Premium Έκδοση - Εφήμερα
65	14/5/2025	TA NEA	ΗΠΑ: Φοιτητές εκφράζουν ενστάσεις εναντίον καθηγητών που χρησιμοποιούν AI	https://www.tanea.gr/2025/05/14/science-technology/ipa-foitites-ekfrazoun-enstaseis-enantion-kathigiton-pou-xrisimopoioun-ai/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
66	27/5/2025	TA NEA	Επιτρέπουν τα κινητά στην τάξη και κάνουν άλμα προς στην τεχνητή νοημοσύνη	https://www.tanea.gr/2025/05/28/world/epitrepoun-ta-kinita-stin-taksi-kai-kanoun-alma-pros-stin-texniti-noimosyni-online/	Premium Έκδοση - Κόσμος

67	30/5/2025	TA NEA	Τεχνητή Νοημοσύνη: Αμφίβολο το «αύριο» των αποφοίτων λόγω της AI	https://www.tanea.gr/2025/05/30/science-technology/texniti-noimosyni-amfivolo-to-ayrio-ton-apofoiton-logo-tis-ai/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
68	7/6/2025	TA NEA	Τεχνητή Νοημοσύνη: Βελτιώνει την ακαδημαϊκή εκπαίδευση; Το μέλλον των αποφοίτων	https://www.tanea.gr/2025/06/07/science-technology/texniti-noimosyni-veltionei-tin-akadimaiki-ekpaideysi-to-mellon-ton-apofoiton/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
69	10/6/2025	TA NEA	Τεχνητή Νοημοσύνη: Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να την χρησιμοποιούν για να εξοικονομούν χρόνο	https://www.tanea.gr/2025/06/10/science-technology/texniti-noimosyni-oi-ekpaideytikoi-mporoun-na-tin-xrisimopoioun-gia-na-eksoikonomoun-xrono/	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
70	15/6/2025	TA NEA	Τεχνητή Νοημοσύνη: Χιλιάδες Βρετανοί φοιτητές πιάστηκαν να κλέβουν στις εξετάσεις	https://www.tanea.gr/2025/06/15/world/texniti-noimosyni-xiliades-vretanoi-foitites-piastikan-na-klevoun-stis-eksetaseis/	ΚΟΣΜΟΣ
71	9/7/2025	TA NEA	Η τεχνητή νοημοσύνη μπαίνει στις σχολικές τάξεις	https://www.tanea.gr/print/2025/07/09/economy/i-texniti-noimosyni-lfmpainei-stis-sxolikes-takseis/	
72	22/8/2025	TA NEA	Οι κανόνες της ΕΕ για την τεχνητή νοημοσύνη	https://www.tanea.gr/print/2025/08/22/opinions/oi-kanones-tis-ee-gia-crtin-texniti-noimosyni/	Έντυπη έκδοση - Tabula rasa

Σύστημα κωδικοποίησης πρώτου άξονα ανάλυσης: Πλαισίωση

Θεματική Κατηγορία	Κώδικας	Λειτουργικός ορισμός	Κριτήρια συμπερίληψης	Κριτήρια αποκλεισμού
Ορισμός προβλήματος	Αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας	Νοηματικές μονάδες που περιγράφουν την ΤΝ ως παράγοντα διατάραξης των καθιερωμένων πρακτικών διδασκαλίας/αξιολόγησης/οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε σχολεία/πανεπιστήμια.	Αναφορές σε σύγχυση/αδυναμία προσαρμογής των εκπαιδευτικών δομών - Περιγραφές για κρίση της αξιολόγησης & ανατροπής καθιερωμένων πρακτικών - Ανησυχίες για την απώλεια ελέγχου από τους διδάσκοντες - Παρουσίαση της ΤΝ ως παράγοντα που ανατρέπει τον τρόπο λειτουργίας σχολείου/πανεπιστημίου	Αναφορές σε ευρύτερες κοινωνικές μεταβολές χωρίς εκπαιδευτική εστίαση - Περιγραφές αλλαγών στη διοίκηση/ χρηματοδότηση της εκπαίδευσης χωρίς ρόλο για την ΤΝ
Ορισμός προβλήματος	Εκπαιδευτικές & κοινωνικές ανισότητες πρόσβασης	Νοηματικές μονάδες που ορίζουν την ΤΝ ως παράγοντα ενίσχυσης/αποκάλυψης ανισοτήτων πρόσβασης σε τεχνολογικούς πόρους/ψηφιακές υποδομές/ευκαιρίες μάθησης στα σχολεία/πανεπιστήμια/ άλλες κοινωνικές ομάδες.	Αναφορές σε σχολεία/πανεπιστήμια με ανεπαρκείς ψηφιακές υποδομές - Συνδέσεις της ΤΝ με διεύρυνση κοινωνικών/εκπαιδευτικών ανισοτήτων - Νοηματοδοτήσεις της ΤΝ ως μη συμπεριληπτικής τεχνολογίας	Αναφορές σε γενικές κοινωνικές ανισότητες χωρίς σύνδεση με ΤΝ - Περιγραφές ψηφιακού χάσματος σε επίπεδο κοινωνίας χωρίς εκπαιδευτική διάσταση - Ενδοσχολικές διαφορές στην επίδοση χωρίς τεχνολογική συνιστώσα
Ορισμός προβλήματος	Παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης της ΤΝ	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ενσωμάτωση της ΤΝ στην εκπαίδευση ως παιδαγωγικό πρόβλημα, εστιάζοντας στη δυσκολία προσαρμογής των ΑΠΣ, των διδακτικών πρακτικών και του ρόλου του εκπαιδευτικού.	Αναφορές στην έλλειψη παιδαγωγικού πλαισίου για τη χρήση ΤΝ - Περιγραφές αμηχανίας/ επιβάρυνσης του εκπαιδευτικού ρόλου λόγω ΤΝ - Ανησυχίες για	Τεχνικές περιγραφές λειτουργιών της ΤΝ χωρίς την παιδαγωγική διάσταση - Γενικές αναφορές στην καινοτομία χωρίς προβληματισμό για τη διδασκαλία

ασυμβατότητα TN
και παιδαγωγικών
στόχων - Συζητήσεις
για την ανάγκη
αναθεώρησης των
διδασκτικών
προσεγγίσεων
εξαιτίας της TN

Ορισμός προβλήματος	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	Νοηματικές μονάδες που ορίζουν ως πρόβλημα την υπονόμηση της αξιοπιστίας και της αυθεντικότητας των αξιολογικών διαδικασιών, λόγω της δυνατότητας χρήσης TN για την παραγωγή απαντήσεων/εργασιών/ εξεταστικού υλικού.	Αναφορές στη δυσκολία διάκρισης μεταξύ κειμένων/εργασιών μαθητών/φοιτητών που έχουν παραχθεί με TN - Ανησυχίες για αλλοίωση της ακαδημαϊκής ακεραιότητας - Περιγραφές κρίσης εμπιστοσύνης στις διαδικασίες αξιολόγησης λόγω TN - Νοηματοδοτήσεις της TN ως απειλής για την έννοια της προσωπικής επίδοσης	Γενικές αναφορές στη λογοκλοπή χωρίς σύνδεση με την αξιοπιστία συστήματος αξιολόγησης - Περιγραφές τεχνικών δυνατοτήτων της TN χωρίς αναφορά στην αυθεντικότητα - Ζητήματα μεθοδολογίας εξετάσεων χωρίς τεχνολογική διάσταση
Αιτιώδης ερμηνεία	Ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν την ευθύνη για τα προβλήματα και τις προκλήσεις της TN στην εκπαίδευση σε κυβερνητικούς/ πολιτικούς/ θεσμικούς φορείς που καθορίζουν την εκπαιδευτική και τεχνολογική πολιτική.	Αναφορές σε αποφάσεις/ παραλείψεις κρατικών αρχών/ διεθνών οργανισμών - Κριτική στο ελλιπές ρυθμιστικό πλαίσιο ή στην καθυστέρηση στη χάραξη πολιτικής για TN στην εκπαίδευση - Απόδοση ευθύνης στο κράτος/Πολιτεία για την απουσία κατευθύνσεων - Συνδέσεις προβλημάτων με πολιτικές επιλογές σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο	Αναφορές σε διοικητικά/ οργανωτικά προβλήματα σε επίπεδο σχολείου/πανεπιστη- μίου χωρίς σύνδεση με την κεντρική πολιτική - Κριτική σε μεμονωμένα πρόσωπα χωρίς θεσμική διάσταση - Περιγραφές διεθνών τάσεων χωρίς συγκεκριμένη απόδοση ευθύνης

Αιτιώδης ερμηνεία	Ευθύνη εκπαιδευτικού συστήματος & εκπαιδευτικής κουλτούρας	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν τα προβλήματα της ΤΝ στην εκπαίδευση σε παγιωμένες δομές/πρακτικές/ κουλτούρες του σχολείου/πανεπιστημίου, ανεξάρτητα από τις εκάστοτε πολιτικές του κράτους.	Έμφαση στις εξαντλητικές εξετάσεις που προωθούν την εργαλειακή χρήση της ΤΝ - Κριτική σε αναχρονιστικά ΑΠΣ/ παρωχημένες διδασκτικές πρακτικές - Περιγραφές εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που αδυνατεί να ενσωματώσει δημιουργικά την ΤΝ - Απόδοση ευθύνης στην «νοοτροπία του σχολείου» ή/και την «ακαδημαϊκή κουλτούρα»	Κριτική αποκλειστικά στην κεντρική πολιτική χωρίς αναφορά σε εκπαιδευτικές πρακτικές - Ατομικές συμπεριφορές μαθητών/ φοιτητών χωρίς σύνδεση με την κουλτούρα - Τεχνικές ελλείψεις υποδομών χωρίς τη διάσταση συστημικής κουλτούρας
Αιτιώδης ερμηνεία	Ευθύνη ψηφιακού εγγραμματισμού διδασκτικού προσωπικού	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν την ευθύνη για τα προβλήματα χρήσης της ΤΝ στις ελλείψεις γνώσεων/δεξιοτήτων/κρι- τικής επάρκειας του διδασκτικού προσωπικού έναντι των ψηφιακών εργαλείων	Αναφορές για διδασκτικό προσωπικό που «δεν γνωρίζει» ή «δεν μπορεί να διαχειριστεί» την ΤΝ - Περιγραφές για την ανάγκη επιμόρφωσης ως απάντηση στα προβλήματα - Συνδέσεις λανθασμένης ή άκριτης χρήσης ΤΝ με ελλιπή κατάρτιση του διδασκτικού προσωπικού - Αποδόσεις ευθύνης στον «χαμηλό ψηφιακό εγγραμματισμό» του διδασκτικού προσωπικού	Κριτική στο εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς αναφορά στις δεξιότητες του διδασκτικού προσωπικού - Περιγραφές έλλειψης υποδομών χωρίς σχέση με προσωπικές ικανότητες
Αιτιώδης ερμηνεία	Ευθύνη ψηφιακών πρακτικών μαθητών & φοιτητών	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν την ευθύνη για προβλήματα στη χρήση της ΤΝ στις πρακτικές/στάσεις/επιλ	Αναφορές στην κατάχρηση της ΤΝ από μαθητές/ φοιτητές - Περιγραφές	Κριτική στους μαθητές/φοιτητές χωρίς τεχνολογική αναφορά - Αναφορές σε

		ογές μαθητών/ φοιτητών, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούν ή καταχρώνται τα εργαλεία TN.	πρακτικών αντιγραφής/ αποφυγής προσπάθειας/ παραπλάνησης μέσω TN - Συσχετίσεις μεταξύ κουλτούρας ευκολίας και τρόπου χρήσης εργαλείων TN - Αποδόσεις ευθύνης σε «νοοτροπία της γενιάς» σε σχέση με ψηφιακά μέσα	μαθησιακές δυσκολίες που δεν σχετίζονται με TN - Περιγραφές ψηφιακού χάσματος που αφορούν την πρόσβαση και όχι τις πρακτικές χρήσης
Αιτιώδης ερμηνεία	Ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν ευθύνη στις ιδιωτικές εταιρείες τεχνολογίας και τους παρόχους πλατφορμών TN για τις επιπτώσεις της χρήσης τους στην εκπαίδευση, είτε λόγω σχεδιασμού είτε λόγω εμπορικών επιλογών.	Αναφορές σε εταιρικά συμφέροντα που υπαγορεύουν τη διάδοση της TN στην εκπαίδευση - Κριτική σε αδιαφανείς αλγοριθμικές διαδικασίες & πολιτικές δεδομένων - Νοηματοδοτήσεις όπου οι εταιρείες εμφανίζονται ως κύριοι υπεύθυνοι για κινδύνους ή στρεβλώσεις	Γενικές αναφορές «στην αγορά» χωρίς συγκεκριμένη αναφορά σε παρόχους - Κριτική στο κράτος για ρυθμιστικές ελλείψεις χωρίς αναφορά σε εταιρείες - Τεχνικές περιγραφές εργαλείων TN χωρίς αξιολογικό περιεχόμενο
Ηθική αξιολόγηση	Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την TN ως παράγοντα που απειλεί τις ανθρωποκεντρικές, και παιδαγωγικές αξίες της εκπαίδευσης, υποδηλώνοντας αποδυνάμωση του ανθρώπινου δεσμού, της προσωπικής σχέσης διδάσκοντος και διδασκόμενου και της εν-συναίσθησης.	Αναφορές στην απώλεια ανθρωπιστικού χαρακτήρα της μάθησης - Ανησυχίες για την αποξένωση μαθητών/ φοιτητών λόγω χρήσης TN - Νοηματοδοτήσεις όπου η TN αντικαθιστά αλλά και υποβαθμίζει τον παιδαγωγικό διάλογο - Περιγραφές αποδυνάμωσης της συναισθηματικής	Αναφορές σε γενική υποκατάσταση του ρόλου του διδάσκοντα χωρίς ηθική διάσταση - Περιγραφές τεχνικών περιορισμών της TN χωρίς αναφορά σε αξίες

			διάστασης της εκπαίδευσης	
Ηθική αξιολόγηση	Κίνδυνος εμπορευματοποίησ ης της μάθησης	Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την TN ως παράγοντα που ενισχύει την εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης, παρουσιάζοντας τη μάθηση και τον εκπαιδευτικό ρόλο ως προϊόντα ή υπηρεσίες που διαμορφώνονται από εταιρικά και αγοραία συμφέροντα.	Αναφορές στην TN ως εργαλείο που προωθεί λογικές της αγοράς στην εκπαίδευση - Περιγραφές της μάθησης ως προϊόντος ή πεδίου επένδυσης εταιρειών TN - Ανησυχίες για ιδιωτικοποίηση παιδαγωγικών λειτουργιών μέσω εμπορικών λύσεων	Αναφορές σε εμπορικά κίνητρα εκτός εκπαιδευτικού πλαισίου - Γενική κριτική στον καπιταλισμό χωρίς σύνδεση με TN και μάθηση
Ηθική αξιολόγηση	Ηθικός πανικός για την τεχνολογική κυριαρχία	Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την TN μέσω αφηγήσεων φόβου, υπερβολής και καταστροφικών προβολών, παρουσιάζοντάς την ως δύναμη που υπερβαίνει τον ανθρώπινο έλεγχο και απειλεί θεμελιώδεις παιδαγωγικές ή κοινωνικές αρχές.	Αναφορές στην απώλεια ελέγχου πάνω στην TN - Ρητορικές υπερβολές για την καταστροφική επίδραση της TN στη μάθηση - Νοηματοδοτήσεις όπου η TN παρουσιάζεται ως αντίπαλος της ανθρώπινης νοημοσύνης ή ως κυρίαρχη δύναμη - Αφηγηματικά μοτίβα καταστροφής, κρίσης ή «εισβολής» της TN στο σχολείο/ πανεπιστήμιο	Περιγραφές πραγματικών κινδύνων χωρίς δραματικό ή υπερβολικό τόνο - Ανησυχίες για ηθικά διλήμματα χωρίς αφηγηματική δραματοποίηση - Γενικές συζητήσεις για ρύθμιση χωρίς λόγο πανικού
Ηθική αξιολόγηση	Υπονόμευση δικαιοσύνης & ισότητας	Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την TN ως παράγοντα που υποσκάπτει την εκπαιδευτική δικαιοσύνη, ενισχύοντας αλγοριθμικές ανισότητες, διακρίσεις και αποκλεισμούς μεταξύ	Αναφορές στην αλγοριθμική μεροληψία με επιπτώσεις στην εκπαιδευτική εμπειρία - Περιγραφές άνισης μεταχείρισης λόγω χρήσης εργαλείων TN - Νοηματοδοτήσεις	Αναφορές σε γενικές κοινωνικές ανισότητες χωρίς τεχνολογική διάσταση; Περιγραφές ψηφιακού χάσματος που αφορά μόνο στην πρόσβαση και όχι στη δίκαιη μεταχείριση -

		μαθητών/φοιτητών/κοιν ωνικών ομάδων.	όπου η TN παρουσιάζεται να αδικεί/ αποκλείει συγκεκριμένες ομάδες μαθητών/ φοιτητών - Συνδέσεις ανάμεσα σε χαρακτηριστικά των υποκειμένων και άνισα μαθησιακά οφέλη	Ανησυχίες για εμπορευματοποίηση χωρίς έμφαση στη δικαιοσύνη
Ηθική αξιολόγηση	Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την TN ως τεχνολογία που υπονομεύει την αυθεντικότητα και τη γνησιότητα της μαθησιακής διαδικασίας, θολώνοντας τα όρια μεταξύ της προσωπικής γνώσης και του μηχανικά παραγόμενου περιεχομένου.	Αναφορές σε απώλεια γνησιότητας του λόγου εξαιτίας της χρήσης TN - Ανησυχίες για την αδυναμία διάκρισης μεταξύ ανθρώπινου και μη ανθρώπινου κειμένου - Νοηματοδοτήσεις όπου η χρήση TN θεωρείται ασύμβατη με την έντιμη μαθησιακή προσπάθεια - Περιγραφές κρίσης εμπιστοσύνης ως προς το ποιος πραγματικά μαθαίνει	Αναφορές στην λογοκλοπή/αντιγρα φή που περιορίζονται σε διαδικαστικά ζητήματα αξιολόγησης - Τεχνικές συζητήσεις για τις λειτουργίες της TN χωρίς την αξιολογική διάσταση της αυθεντικότητας/γνη σιότητας - Γενικές ανησυχίες για την ποιότητα της εκπαίδευσης χωρίς ρητή αναφορά σε αυθεντικότητα/γνησ ιότητα
Προτεινόμενες λύσεις	Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για TN στην εκπαίδευση	Νοηματικές μονάδες που προτείνουν ως λύση τη θεσμική ρύθμιση της TN στην εκπαίδευση μέσω εκπαιδευτικών πολιτικών, κατευθυντήριων γραμμών, εποπτικών μηχανισμών ή δεσμευτικών πρωτοκόλλων για την υπεύθυνη χρήση της.	Προτάσεις για θεσμικό ή κανονιστικό πλαίσιο χρήσης TN σε σχολεία/πανεπιστήμ ια - Αναφορές στην ανάγκη οδηγιών/πρωτοκόλλ ων/εποπτείας από τους αρμόδιους φορείς - Επικλήσεις ευρωπαϊκών ή διεθνών κανονισμών που πρέπει να υιοθετηθούν στην εκπαίδευση - Συνδέσεις ασφαλούς	Προτάσεις που αφορούν αποκλειστικά επιμόρφωση χωρίς ρυθμιστική διάσταση - Αναφορές σε υποδομές/ πόρους χωρίς κανονιστικό χαρακτήρα - Γενικές συζητήσεις για ηθική της TN χωρίς συγκεκριμένες θεσμικές λύσεις

χρήσης TN με
θεσμικό έλεγχο

Προτεινόμενες λύσεις	Ενίσχυση ψηφιακού και κριτικού γραμματισμού μαθητών/φοιτητών/εκπαιδευτικών	Νοηματικές μονάδες που προτείνουν ως λύση την ενίσχυση του ψηφιακού/πληροφοριακού/ κριτικού γραμματισμού της εκπαιδευτικής κοινότητας, θεωρώντας ότι η ορθή χρήση της TN προϋποθέτει την καλλιέργεια δεξιοτήτων αξιολόγησης και ερμηνείας.	Προτάσεις επιμόρφωσης των διδασκόντων σχετικά με την TN - Αναφορές στην ανάγκη ανάπτυξης της κριτικής σκέψης απέναντι στα εργαλεία TN - Συνδέσεις της υπεύθυνης χρήσης TN με την ψηφιακή επάρκεια μαθητών/φοιτητών	Προτάσεις θεσμικής ρύθμισης χωρίς την εκπαιδευτική διάσταση περί δεξιοτήτων - Αναφορές σε ανισότητες πρόσβασης χωρίς την πτυχή των δεξιοτήτων - Τεχνικές οδηγίες χρήσης των εργαλείων TN χωρίς την προοπτική της επιμόρφωσης
Προτεινόμενες λύσεις	Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της TN	Νοηματικές μονάδες που προτείνουν ως λύση την παιδαγωγικά θεμελιωμένη και υπεύθυνη ενσωμάτωση της TN στη διδασκαλία μέσω συγκεκριμένων διδακτικών στρατηγικών/κανόνων/αρχών που διασφαλίζουν ότι η τεχνολογία υπηρετεί τον εκπαιδευτικό σκοπό.	Προτάσεις για πρακτικές παιδαγωγικές ένταξης και χρήσης της TN σε δραστηριότητες μάθησης με σαφείς στόχους - Αναφορές σε όρια και κανόνες για την υπεύθυνη χρήση της TN από μαθητές/φοιτητές - Αναφορές όπου η TN παρουσιάζεται ως υποστηρικτικό εργαλείο σε συγκεκριμένα διδακτικά σενάρια	Προτάσεις αποκλειστικά τεχνικού χαρακτήρα χωρίς παιδαγωγικές αναφορές - Γενικές αναφορές στην καινοτομία χωρίς συγκεκριμένες διδακτικές εφαρμογές - Ρυθμιστικές ή θεσμικές παρεμβάσεις χωρίς τη διάσταση της διδασκαλίας
Προτεινόμενες λύσεις	Επένδυση σε δημόσιες υποδομές & ισότιμη πρόσβαση	Νοηματικές μονάδες που προτείνουν ως λύση την ενίσχυση των δημόσιων εκπαιδευτικών υποδομών και τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης σε εργαλεία TN, ώστε να αντιμετωπιστούν υλικές ανισότητες μεταξύ σχολείων/πανεπιστημίων	Αναφορές στην ανάγκη αναβάθμισης των ψηφιακών υποδομών σχολείων/πανεπιστημίων - Προτάσεις για κρατική χρηματοδότηση/δημοσίες επενδύσεις σε τεχνολογικά μέσα - Συνδέσεις ανάμεσα στην ισότιμη	Ρυθμιστικές παρεμβάσεις χωρίς αναφορά σε πόρους/υποδομές - Γενικές συζητήσεις για την ψηφιακή μετάβαση χωρίς αναφορά στην TN στην εκπαίδευση

ν και μαθητικών
πληθυσμών.

πρόσβαση και τη
δικαιοσύνη στην
εκπαιδευτική
αξιοποίηση της TN -
Ανησυχίες για τον
αποκλεισμό
σχολείων/πανεπιστη
μίων λόγω έλλειψης
πόρων και
προτάσεις
αντιμετώπισης

Προτεινόμενες
λύσεις

Διαφάνεια
αλγορίθμων &
ευθύνη παρόχων

Νοηματικές μονάδες
που προτείνουν ως λύση
την ενίσχυση της
διαφάνειας/λογοδοσίας
/ ευθύνης των παρόχων
TN, θεωρώντας ότι η
εκπαιδευτική χρήση των
εργαλείων προϋποθέτει
σαφείς όρους
λειτουργίας &
προστασία των χρηστών.

Αναφορές στην
ανάγκη διαφάνειας
των αλγοριθμικών
συστημάτων -
Προτάσεις για τη
λογοδοσία των
εταιρειών που
παρέχουν εργαλεία
TN - Περιγραφές
μηχανισμών
ενημέρωσης &
προστασίας
μαθητών/φοιτητών/
εκπαιδευτικών -
Αναφορές για την
ασφαλή χρήση της
TN με έλεγχο
πρακτικών συλλογής
& χρήσης
δεδομένων

Ρυθμιστικές
παρεμβάσεις χωρίς
εστίαση στους
παρόχους TN & στην
αλγοριθμική
διάσταση - Γενικές
αναφορές στην
ηθική της TN χωρίς
προτάσεις
διαφάνειας -
Τεχνικές περιγραφές
αλγορίθμων χωρίς
κανονιστική
διάσταση

Σύστημα κωδικοποίησης δεύτερου άξονα ανάλυσης: Αναπαραστάσεις

Θεματική κατηγορία	Κώδικας	Λειτουργικός ορισμός	Κριτήρια συμπερίληψης	Κριτήρια αποκλεισμού
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	Ανθρωπομορφοποίηση της TN	Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν στην TN ανθρώπινες ιδιότητες, προθέσεις ή συναισθήματα, συγκροτώντας την ως οντότητα με ανθρώπινα γνωρίσματα.	Απόδοση προθέσεων ή βούλησης στην TN – Συναισθηματική ή ψυχολογική περιγραφή της TN – Παρομοιώσεις με ανθρώπινη νοημοσύνη ή προσωπικότητα – Μεταφορές που παρουσιάζουν την TN ως ενεργό υποκείμενο.	Τεχνικές περιγραφές δυνατοτήτων της TN – Αναφορές σε λειτουργίες χωρίς ανθρωπομορφικά στοιχεία – Μεταφορές που αφορούν την τεχνολογία ως εργαλείο
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	Υπερθετική περιγραφή των ικανοτήτων της TN	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN με υπερβολικά ενισχυμένες ή εξιδανικευμένες δυνατότητες, πέρα από ρεαλιστικά τεχνολογικά όρια.	Περιγραφές υπερ-ανθρώπινων επιδόσεων - Δραματικές μεταφορές - Απόλυτοι όροι ισχύος - Δηλώσεις καθολικής επίδρασης, όπως «ριζική αλλαγή», «ολική μεταμόρφωση», «ανατρέπει τα πάντα»	Ρεαλιστικές αναφορές σε τεχνικούς περιορισμούς – Πραγματολογικές περιγραφές λειτουργιών – Αποτιμήσεις που αναγνωρίζουν όρια ή σφάλματα της TN
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	Αποπροσωποποίηση της TN	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως απρόσωπο, απρόσιτο ή αδιαφανές σύστημα, χωρίς αναφορά σε ανθρώπινη πρόθεση, δημιουργικότητα ή ευθύνη, αποδίδοντας στη λειτουργία της χαρακτήρα ουδέτερης ή αυτόνομης τεχνικής διαδικασίας.	Περιγραφές αυτόνομης λειτουργίας χωρίς ανθρώπινη μεσολάβηση – Μηχανιστικές/τεχνικές διατυπώσεις χωρίς αναφορά σε κοινωνικούς φορείς – Αποδόσεις ουδετερότητας, αντικειμενικότητας ή «τεχνικής αναγκαιότητας»	Αναφορές σε προθέσεις, συναισθήματα ή ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά – Περιγραφές ανθρώπινου ελέγχου, καθοδήγησης ή λήψης αποφάσεων – Πρόσδοση στην TN υπερβατικών, λυτρωτικών ή απειλητικών ιδιοτήτων

Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Η ΤΝ ως πρόοδος / κίνδυνος	Νοηματικές μονάδες που οργανώνουν την ΤΝ στο αντιθετικό δίπολο προόδου απειλής, παρουσιάζοντας την τεχνολογία είτε ως σωτηριακή λύση είτε ως παράγοντα ρήξης με αρνητικές συνέπειες για την εκπαίδευση, την κοινωνία και τον άνθρωπο.	Παρουσίαση της ΤΝ ως μοχλού «εκσυγχρονισμού», «αναβάθμισης», «επιτάχυνσης», «ριζικής προόδου» - Αναφορές στην ΤΝ ως απειλή, κίνδυνο, καταστροφή ή αιτία αποδιοργάνωσης - Δυαδικές αντιθέσεις τύπου σωτηρία/καταστροφή, λύση/πρόβλημα, ευκαιρία/κίνδυνος - Μεταφορές ρήξης, άλματος, καμπίης ή «σημείων μη επιστροφής» που εντείνουν το δραματικό δίπολο.	Ισορροπημένες περιγραφές χωρίς αξιολογική ένταση - Μονόπλευρες λειτουργικές αναφορές χωρίς διπολική φόρτιση - Μετριοπαθείς εκτιμήσεις που δεν αντιπαραβάλλουν ρητά πρόοδο και απειλή - Αναλύσεις που παρουσιάζουν την ΤΝ ως συμπληρωματική ή συνεργατική χωρίς δραματοποίηση.
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Ανθρώπινο/ Μηχανικό	Νοηματικές μονάδες που αντιπαραβάλλουν ανθρώπινες και μηχανικές ικανότητες, παρουσιάζοντας τον αλγόριθμο ως ανταγωνιστικό ή υπερέχοντα ως προς την ανθρώπινη νοητική, δημιουργική και αξιολογική λειτουργία.	Αναφορές για υποβάθμιση ανθρώπινης ικανότητας - Υπεροχή μηχανής/ αλγόριθμου - Αντικατάσταση ανθρώπινων ρόλων - Αντιπαράθεση άνθρωπου-μηχανής	Συνεργασία ανθρώπου/ΤΝ – Τεχνικές/ουδέτερες πληροφορίες, λειτουργικές περιγραφές – Παιδαγωγικές πρακτικές χωρίς ιεραρχική αντιπαράθεση – Αναφορές με ηθικό, ρυθμιστικό, κοινωνικό ή οργανωτικό προσανατολισμό (όχι σύγκριση ανθρώπου-μηχανής)
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Τεχνο-ουτοπία	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως πηγή προόδου, καινοτομίας και θεμελιακής μεταμόρφωσης της εκπαίδευσης.	Αισιόδοξες αφηγήσεις για το μέλλον – Αναβάθμιση ή «επανάσταση» εκπαιδευτικών πρακτικών – Νέοι ορίζοντες μάθησης και διδακτικής καινοτομίας – Προοπτικές	Ήπιες, περιορισμένης κλίμακας βελτιώσεις – Κριτικές ή σκεπτικισμός έναντι της προόδου-Τεχνικές, πρακτικές ή

			μελλοντικής ευημερίας και εκπαιδευτικής άνθισης	εργαλειακές λύσεις χωρίς ουτοπική διάσταση
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	Τεχνο-δυστοπία	Νοηματικές μονάδες που συνδέουν την ΤΝ με απειλές, κινδύνους και μορφές κοινωνικής και εκπαιδευτικής αποσταθεροποίησης.	Απειλή επαγγελματών ή ανθρώπινων ρόλων – Κίνδυνος χειραγώγησης, εξαπάτησης ή απώλειας αυτονομίας – Κατάρρευση ή απορρύθμιση συστημάτων – Απώλεια ελέγχου από ανθρώπους ή θεσμούς	Τεχνικές ή νομικές πληροφορίες που δεν παρουσιάζουν την ΤΝ ως απειλή - Προβλήματα χρήσης που αποδίδονται σε ανθρώπινους χειρισμούς, όχι στην ΤΝ καθαυτή – Τεχνικοί περιορισμοί χωρίς κοινωνικό ή ηθικό φορτίο
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	Η ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως φυσική, μονόδρομη και αδιαμφισβήτητη μορφή τεχνολογικής προόδου.	Μονόδρομος εξέλιξης – Αναγκαιότητα προσαρμογής – Μοιραία και αυτονόητη πρόοδος – Απουσία αμφισβήτησης και εναλλακτικών επιλογών	Κριτικές στην τεχνολογική αναγκαιότητα – Επιφυλακτικότητα, δισταγμός – Αναφορές σε εναλλακτικές πορείες τεχνολογικής ανάπτυξης
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	Η ΤΝ ως απειλή στις επαγγελματικές προοπτικές	Νοηματικές μονάδες που συνδέουν την ΤΝ με υποβάθμιση, αντικατάσταση ή επισφάλεια επαγγελματικών ρόλων και μελλοντικών προοπτικών αποφοίτων.	Αναφορές σε αντικατάσταση επαγγελματών – Φόβος απώλειας εργασιακών διεξόδων – Αβεβαιότητα για τον ρόλο των αποφοίτων	Περιγραφές αναβάθμισης δεξιοτήτων – Ουδέτερες αναφορές στον μετασχηματισμό της εργασίας
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	Ψηφιακή σωτηριολογία	Νοηματικές μονάδες που υπερτονίζουν την τεχνολογία ως υπερβατική, λυτρωτική ή	Τεχνο-λυτρωτισμός – Υποσχέσεις υπέρβασης ανθρώπινων ορίων – Μεταμορφωτική ισχύς και «νέα εποχή»	Ήπιες, περιορισμένες βελτιώσεις – Ρεαλιστικοί περιορισμοί ή όρια της

		σχεδόν μεταφυσική δύναμη, ικανή να αναμορφώσει ριζικά την εκπαίδευση και την κοινωνία. Νοηματικές μονάδες που συνδέουν την ΤΝ με συναισθήματα απειλής, απώλειας ή καταστροφής, διαμορφώνοντας αρνητικό συναισθηματικό κλίμα. Νοηματικές μονάδες που αποδίδουν στην ΤΝ έντονο θετικό συναίσθημα, ενθουσιασμό ή δέος, δημιουργώντας συναισθηματική υπερθετικότητα. Νοηματικές μονάδες που αξιολογούν την ΤΝ μέσω ειρωνείας, σαρκασμού ή ρητορικής υπερβολής, υπονομεύοντας τη σοβαρότητα, το κύρος ή το τεχνολογικό της αφήγημα. Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ μέσα από συναισθηματικά ουδέτερο, αποστασιοποιημένο ή «ψυχρό»	– Απόλυτα θετικό ή φωτεινό μέλλον Αγωνία για απώλειες – Κλίμα πανικού – Έντονη ανησυχία – Μεταφορές καταστροφής ή κατάρρευσης Αναφορές σε εντυπωσιακές επιδόσεις της ΤΝ – Εκφράσεις δέους – Θετική υπερβολή – Αίσθημα μαγείας ή εκπληκτικής δύναμης Σαρκαστικές ή χιουμοριστικές αναφορές - Ειρωνικές μεταφορές («ρομπότ από άλλον πλανήτη») Συναισθηματική ουδετερότητα – Ψυχρή τεχνοκρατική οπτική – Απόσταση από ηθικά/ανθρωπιστικά ζητήματα – Χαμηλής έντασης	τεχνολογίας – Ισορροπημένες, μη υπερθετικές αποτιμήσεις Ήπιες ή μετριοπαθείς ανησυχίες – Τεχνικές, μη συναισθηματικές προειδοποιήσεις – Ουδέτερες περιγραφές χωρίς συναισθηματικό φορτίο Ουδέτερη αξιολόγηση – Ρεαλιστικές και ισορροπημένες περιγραφές – Κριτικός ή σκεπτικιστικός τόνος Ρητή αρνητική ηθική καταδίκη χωρίς ειρωνεία – Ουδέτερες τεχνικές περιγραφές Έντονα θετικά ή αρνητικά συναισθήματα – Ρητορική φόβου ή ενθουσιασμού – Ηθική ή συναισθηματική δραματοποίηση
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Φόβος			
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Θαυμασμός			
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Ειρωνική αποδόμηση			
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	Αποστασιοποίηση			

		λόγο, ο οποίος μειώνει την ηθική εμπλοκή ή τη συναισθηματική ένταση	συναισθηματικές αναφορές	
Αναπαρα- στασεις των εκπαιδευτικ ών ρόλων	Ο μαθητής/ φοιτητής ως εξαρτημένος	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν μαθητές/ φοιτητές σε θέση εξάρτησης από την TN, με περιορισμένη αυτενέργεια ή μειωμένο προσωπικό γνωστικό/ μετα- γνωστικό έλεγχο.	Υποκατάσταση της ατομικής προσπάθειας – Παθητικοποίηση – Χρήση χωρίς διάκριση ή κρίση – Μείωση προσωπικής συμβολής	Παιδαγωγική χρήση της TN – Συνεργατικές ή συμμετοχικές πρακτικές – Ουδέτερες περιγραφές χωρίς αξιολογική φόρτιση
Αναπαρα- στασεις των εκπαιδευτικ ών ρόλων	Ο διδάσκων ως απειλούμενος	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν τους διδάσκοντες ως δρώντες που χάνουν ισχύ, αυθεντία ή τον ρόλο τους εξαιτίας της TN.	Υπονόμευση του εκπαιδευτικού ρόλου – Απώλεια αυθεντίας – Αποδυνάμωση της επαγγελματικής θέσης – Εξάρτηση από TN	Ενδυνάμωση διδασκόντων – Εκπαιδευτική προσαρμογή – Ουδέτερη, μη απειλητική χρήση της TN
Αναπαρα- στασεις των εκπαιδευτικ ών ρόλων	Ενδυνάμωση διδασκόντων και μαθητών/ φοιτητών	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως ενισχυτική δύναμη, η οποία υποστηρίζει τη μάθηση, την πρόσβαση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων.	Ενίσχυση της μάθησης – Ανάπτυξη δεξιοτήτων – Η TN ως εργαλείο υποστήριξης – Βελτίωση της ψηφιακής προσβασιμότητας	Υποκατάσταση του εκπαιδευτικού ρόλου – Αποδυνάμωση της ανθρώπινης συμβολής – Απουσία παιδαγωγικών στόχων
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαρα- στάσεις	Η TN ως απειλή της αυθεντικότητας	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως παράγοντα υπονόμευσης της γνησιότητας στη μάθηση, δηλαδή ως τεχνολογία που	Απώλεια αυθεντικότητας κειμένων - Υποκατάσταση προσωπικού έργου από TN - Αλλοίωση της δημιουργικότητας - Παρουσίαση της TN	Αναφορές σε ακαδημαϊκή απάτη/ αντιγραφή χωρίς ιδεολογικό περιεχόμενο - Τεχνικά ζητήματα (σφάλματα, λάθη συστήματος)

		αλλοιώνει την προσωπική συμβολή, τη δημιουργικότητα και την αυθεντική γνωστική διαδικασία των μαθητών/φοιτητών.	ως εργαλείου αντιγραφής	χωρίς αξιολογική φόρτιση - Ουδέτερες περιγραφές χρήσης της TN στη μάθηση
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	Η TN ως αυθεντία	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως ανώτερη πηγή κρίσης ή γνώσης, υπερβαίνοντας τις ανθρώπινες γνωσιακές ικανότητες και λειτουργώντας ως αλάνθαστος, αντικειμενικός ή υπερέχων γνωστικός μηχανισμός.	Αναφορές σε αλάνθαστη κρίση/απόλυτη ακρίβεια - Ανώτερη γνώση σε σχέση με τον άνθρωπο - Αντικειμενικότητα χωρίς σφάλματα - Υποκατάσταση εκπαιδευτικού ρόλου λόγω ανώτερης κρίσης της TN	Αναφορές σε λάθη της TN - Κριτική στην εγκυρότητα ή την αξιοπιστία της TN - Αμφισβήτηση τεχνικής ή γνωσιακής ακρίβειας της TN
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	Η TN ως γνωσιακός διαμεσολαβητής	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως τεχνολογικό μηχανισμό γνωσιακής καθοδήγησης, ο οποίος οργανώνει, διαρθρώνει ή επιταχύνει τη σκέψη και τη μάθηση, λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής που κατευθύνει τη γνωστική διαδικασία.	Αναφορές σε καθοδήγηση βημάτων σκέψης – Διαρθρωμένη οργάνωση μελέτης - Επιτάχυνση κατανόησης / επίλυσης – Υποστήριξη γνωσιακών διαδικασιών	Αναφορές σε γενική ενδυνάμωση ή υποστήριξη χωρίς γνωσιακή καθοδήγηση – Υποκατάσταση προσωπικής συμβολής ή αυθεντικότητας – Απόδοση ανώτερης κρίσης ή αλάνθαστης αξιολόγησης – Ουδέτερες τεχνικές περιγραφές λειτουργίας χωρίς γνωσιακή διάσταση

Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	Αμφισβήτηση αξιοπιστίας της TN	Νοηματικές μονάδες που υπονομεύουν τη γνωσιακή, πληροφοριακή ή τεχνική αξιοπιστία της TN, παρουσιάζοντάς την ως ανακριβή, ασταθή, παραπλανητική ή ακατάλληλη για κρίσιμες εκπαιδευτικές λειτουργίες.	Αναφορές σε λάθη, ανακρίβειες ή «αληθοφάνεια» χωρίς εγγύηση αλήθειας – Επισήμανση εσφαλμένων πηγών ή παραπλανητικών απαντήσεων – Αμφιβολία για την εγκυρότητα χρήσης της TN στη μάθηση ή αξιολόγηση	Αναφορές σε ηθική ή αξιακή κριτική χωρίς ακρίβεια – Ζητήματα λογοκλοπής που αφορούν αποκλειστικά στην αξιολόγηση
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	Η TN ως νέα δεξιότητα επαγγελματικής επάρκειας	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως σύγχρονη, αναγκαία και μεταβιβάσιμη επαγγελματική δεξιότητα, η οποία συνδέεται με την απασχολησιμότητα, την ανταγωνιστικότητα και την επαγγελματική επάρκεια μαθητών, φοιτητών ή εργαζομένων στο πλαίσιο της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής εξέλιξης.	Παρουσίαση της γνώσης ή χρήσης TN ως επαγγελματικό προσόν ή δεξιότητα - Σύνδεση της TN με απασχολησιμότητα, καριέρα ή ανταγωνιστικότητα στην αγορά εργασίας - Περιγραφή της TN ως νέου μορφωτικού ή επαγγελματικού κεφαλαίου	Γενικές αναφορές σε ψηφιακές δεξιότητες χωρίς ειδική εστίαση στην TN – Αναφορές στην TN αποκλειστικά ως διδακτικό ή διοικητικό εργαλείο – Εστίαση στην TN ως απειλή για επαγγέλματα χωρίς αναφορά στη δεξιότητα προσαρμογής
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστάσεις	Η TN ως παράγοντας αποσταθεροποίησης των θεσμών	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την TN ως παράγοντα κρίσης, απορρύθμισης ή αστάθειας των εκπαιδευτικών θεσμών.	Αναφορές σε κρίση αξιολόγησης – Ανατροπή διαδικασιών – Αδυναμία θεσμικής προσαρμογής – Θεσμική αστάθεια και απορρύθμιση	Οργανωτικές αλλαγές χωρίς αναφορά στην TN – Τυπικές, αναμενόμενες μεταρρυθμίσεις – Ουδέτερες περιγραφές θεσμικής λειτουργίας

Θεσμικές & συστημικές αναπαραστασεις	Η ΤΝ ως λύση σε δομικά προβλήματα	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως μηχανισμό αντιμετώπισης βαθύτερων, διαρθρωτικών προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος.	Αναφορές σε εξάλειψη ανισοτήτων – Θεραπεία παθογενειών – Βελτίωση υποδομών – Ενίσχυση πρόσβασης και συμμετοχής	Μικρής κλίμακας ή επιφανειακές βελτιώσεις – Τεχνικές διευκολύνσεις χωρίς συστημική διάσταση – Περιορισμένα ή αποσπασματικά οφέλη
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστασεις	Η ΤΝ ως εργαλείο ψηφιακού μετασχηματισμού	Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως μοχλό εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης εκπαιδευτικών πρακτικών, δομών και παιδαγωγικών μοντέλων.	Αναφορές σε «ριζική αλλαγή», «νέα εποχή» – Μετασχηματισμός διδασκαλίας και μάθησης – ΤΝ ως αναγκαία συνθήκη προσαρμογής	Επιμέρους τεχνικές διευκολύνσεις – Ουδέτερες περιγραφές χρήσης εργαλείων
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστασεις	Θεσμική συνεργασία εκπαίδευσης – τεχνολογικών εταιρειών	Νοηματικές μονάδες που περιγράφουν τη σύμπραξη εκπαιδευτικών θεσμών και εταιρειών ΤΝ για την εισαγωγή τεχνολογιών ή επιμόρφωση.	Αναφορές σε συνεργασίες φορέων με τεχνολογικές εταιρείες ΤΝ, προγράμματα που διαμορφώνονται από εταιρείες για σχολική χρήση	Αμιγώς κρατικές πολιτικές, επιμόρφωση χωρίς εταιρική ή τεχνολογική εμπλοκή
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστασεις	Μέτρα ακαδημαϊκών θεσμών	Νοηματικές μονάδες που περιγράφουν κανονιστικές, οργανωτικές ή τεχνικές παρεμβάσεις πανεπιστημίων και σχολείων για τη διαχείριση της ΤΝ.	Απαγορεύσεις, κανονισμοί, οδηγίες – Ανιχνευτές ΤΝ – Αλλαγές σε εξετάσεις και αξιολόγηση	Ατομικές απόψεις διδασκόντων – Άτυπες πρακτικές χωρίς θεσμική υιοθέτηση
Από - ιδεολογικοποίηση / από - πολιτικοποίηση	Η ΤΝ ως εργαλειακή γνώση	Νοηματικές μονάδες που αφαιρούν την ιδεολογική, κοινωνική ή	Ουδετερότητα του εργαλείου – Απουσία ευθύνης ή λογοδοσίας – Απο-πολιτικοποίηση	Αναφορές σε κοινωνικές συνέπειες – Κριτικές ή αξιολογικές

Από - ϊδεολογικοπ οίηση / από - πολιτικοποίη ση	Η ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη	πολιτική διάσταση από την ΤΝ, παρουσιάζοντάς την ως ουδέτερο, αυτόνομο ή καθαρά τεχνικό εργαλείο. Νοηματικές μονάδες που παρουσιάζουν την ΤΝ ως καθαρά τεχνική γνώση, δεξιότητα ή λειτουργική διαδικασία, χωρίς κοινωνική ή ιδεολογική θεμελίωση.	διαδικασιών – Η ΤΝ ως τεχνική/αυτοματοποι ημένη λύση Αναφορές για την ΤΝ ως καθαρά τεχνικής λειτουργίας – Εστίαση και ανάλυση στα πλεονεκτήματα των τεχνικών χρήσεων της ΤΝ	τοποθετήσεις – Ρητή ιδεολογική διάσταση ή πολιτικό περιεχόμενο Συζήτηση κοινωνικών επιπτώσεων – Ιδεολογικές μεταφορές ή πολιτισμικά σχήματα – Αναφορές στην εξουσία, στη ρύθμιση ή σε κοινωνικές ιεραρχίες
--	------------------------------------	---	---	--

**Αριθμός κωδικοποιημένων νοηματικών μονάδων ανά άξονα, θεματική
κατηγορία και κωδικό**

Σύνολο κωδικοποιήσεων	1708
ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ	742
Ορισμός του προβλήματος	235
Τεχνολογικός κίνδυνος για τη μάθηση	11
Αποσταθεροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας	57
Εκπαιδευτικές & κοινωνικές ανισότητες πρόσβασης	29
Παιδαγωγικές προκλήσεις ενσωμάτωσης	62
Αμφισβήτηση αξιοπιστίας & αυθεντικότητας της εκπαιδευτικής αξιολόγησης	76
Αιτιώδης ερμηνεία	120
Ευθύνη θεσμικών & πολιτικών φορέων	38
Ευθύνη εκπαιδευτικού συστήματος & εκπαιδευτικής κουλτούρας	22
Ευθύνη ψηφιακού εγγραμματος διδακτικού προσωπικού	17
Ευθύνη ψηφιακών πρακτικών μαθητών & φοιτητών	20
Ευθύνη τεχνολογικών εταιρειών	23
Ηθική αξιολόγηση	142
Απειλή στις ανθρωποκεντρικές αξίες της εκπαίδευσης	28
Κίνδυνος εμπορευματοποίησης της μάθησης	11
Ηθικός πανικός για την τεχνολογική κυριαρχία	23
Υπονόμευση δικαιοσύνης & ισότητας	24
Αμφισβήτηση αυθεντικότητας & γνησιότητας της μάθησης	56
Προτεινόμενες λύσεις	245
Θεσμική ρύθμιση & κανονιστικό πλαίσιο για ΤΝ	55
Ενίσχυση ψηφιακού & κριτικού εγγραμματος	53
Παιδαγωγική ενσωμάτωση & υπεύθυνη χρήση της ΤΝ	94
Επένδυση σε δημόσιες υποδομές & ισότιμη πρόσβαση	20
Διαφάνεια αλγορίθμων & ευθύνη παρόχων	23

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ	964
Συμβολικές & μεταφορικές αναπαραστάσεις	97
Ανθρωπομορφοποίηση της ΤΝ	36
Υπερθετική περιγραφή ικανοτήτων της ΤΝ	47
Αποπροσωποποίηση της ΤΝ	14
Αντιθετικές πολιτισμικές δομές	187
Πρόοδος / Κίνδυνος	40
Ανθρώπινο/ Μηχανικό	38
Τεχνο-ουτοπία	56
Τεχνο-δυστοπία	53
Ιδεολογικές αναπαραστάσεις της προόδου	105
Η ΤΝ ως αναπόφευκτη εξέλιξη	65
Η ΤΝ ως απειλή στις επαγγελματικές προοπτικές	28
Ψηφιακή σωτηριολογία	12
Συναισθηματικές αναπαραστάσεις	98
Φόβος	30
Θαυμασμός	19
Ειρωνική αποδόμηση	9
Αποστασιοποίηση	40
Αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών ρόλων	124
Ο μαθητής/ φοιτητής ως εξαρτημένος	22
Ο διδάσκων ως απειλούμενος	11
Ενδυνάμωση διδασκόντων και μαθητών/ φοιτητών	91
Γνωσιακές & αυθεντικές αναπαραστάσεις	201
Η ΤΝ ως απειλή της αυθεντικότητας	38
Η ΤΝ ως αυθεντία	23
Η ΤΝ ως γνωσιακός διαμεσολαβητής	69
Αμφισβήτηση αξιοπιστίας ΤΝ	54
Η ΤΝ ως νέα δεξιότητα εργασιακής επάρκειας	17
Θεσμικές & συστημικές αναπαραστάσεις	154
Η ΤΝ ως παράγοντας αποσταθεροποίησης των θεσμών	34
Η ΤΝ ως λύση σε δομικά προβλήματα	13

Η ΤΝ ως εργαλείο ψηφιακού μετασχηματισμού	13
Συνεργασία εκπαίδευσης – τεχνολογικών εταιρειών	17
Μέτρα ακαδημαϊκών θεσμών	38
Αποεολογικοποίηση & απο-πολιτικοποίηση	37
Η ΤΝ ως ουδέτερη δύναμη	14
Η ΤΝ ως εργαλειακή γνώση	23
